

SHREEMATHE RAMANUJAYA NAMAHA

ASMATH GURUBHYO NAMAHA

VALMIKI RAMAYANAM

5. SUNDARA KANDAM

DIGITIZED

BY GOPALAN PARAVASTU

FEBRUARY 2021

SoURCE: SRIMADVALMIKI

RAMAYANAM (1939)

BY SRI R. NARAYANASWAMY AIYAR

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం

5. సుందర కాండః

ప్రథమ స్సర్గః – సాగర లంఘనం

తతో రావణ నీతాయాః సీతాయాః శత్రు కర్శనః
ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణా చరితే పథి 1
దుష్కరం నిష్ప్రతిద్వందం చికీర్షన్ కర్మ వానరః
సముదగ్ర శిరో గ్రీవో గవాంపతి రివా బభౌ 2
అథ వైడూర్య వర్ణేషు శాద్వలేషు మహాబలః
ధీరః సలిల కల్పేషు విచచార యథా సుఖమ్ 3
ద్విజాన్ విత్రాసయన్ ధీమానురసా పాదపాన్ హరన్
మృగాంశ్చ సుబహూన్ నిఘ్నన్ ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరీ 4
నీల లోహిత మాంజిష్ఠ పత్రవర్ణైః సితాసితైః
స్వభావ విహితై శ్చిత్రై ర్ధాతుభిః సమలంకృతమ్ 5
కామరూపిభిరాऽऽవిష్ట మభీక్ష్ణం సపరిచ్ఛదైః
యక్ష కిన్నర గన్ధర్వై ర్దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః 6
స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగ వరా యుతే
తిష్ఠన్ కపివర స్తత్ర హ్రదే నాగ ఇవా బభౌ 7
స సూర్యాయ మహేన్ద్రాయ పవనాయ స్వయమ్భువే
భూతేభ్యశ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్ 8
అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కుర్వన్ పవనా యాऽऽత్మయోనయే
తతో హి వవృధే గన్తుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్ 9
ప్లవంగ ప్రవరై ర్దృష్టః ప్లవనే కృత నిశ్చయః
వవృధే రామ వృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు 10
నిష్ప్రమాణ శరీరః సన్ లిలఙ్ఘయిషురऽర్ణవమ్
బాహుభ్యాం పీడయామాస చరణాభ్యాం చ పర్వతమ్ 11

స చచాలాఽచలాశ్చాపి ముహూర్తం కపి పీడితః
తరూణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్పమశాతయత్ 12
తేన పాదప ముక్తేన పుష్పౌఘేణ సుగన్ధినా
సర్వతః సంవృతః శైలో బభౌ పుష్ప మయో యథా 13
తేన చోత్తమ వీర్యేణ పీడ్యమానః స పర్వతః
సలిలం సంప్రసుస్రావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః 14
పీడ్యమానస్తు బలినా మహేన్ద్ర స్తేన పర్వతః
రీతీ ర్నిర్వర్తయామాస కాంచనాంజన రాజతీః 15
ముమోచ చ శిలాః శైలో విశాలాః సమనః శిలాః
మధ్యమేనార్చిషా జుష్టో ధూమరాజీ రివానలః 16
గిరిణా పీడ్యమానేన పీడ్యమానాని సర్వతః
గుహావిష్టాని భూతాని వినేదు ర్వికృతైః స్వరైః 17
స మహాసత్త్వ సన్నాదః శైలపీడా నిమిత్తజః
పృథివీం పూరయామాస దిశశ్చోపవనాని చ 18
శిరోభిః పృథుభిః సర్పా వ్యక్త స్వస్తిక లక్షణైః
వమన్తః పావకం ఘోరం దదంశు ర్దశనైః శిలాః 19
తా స్తదా సవిషై ర్దష్టాః కుపితై స్తై ర్మహాశిలాః
జజ్వలుః పావకోద్దీప్తా బిభిదుశ్చ సహస్రధా 20
యాని చౌషధ జాలాని తస్మిన్ జాతాని పర్వతే
విషఘ్నాన్యపి నాగానాం న శేకుః శమితుం విషమ్ 21
భిద్యతేయం గిరిర్భూతై రితి మత్వా తపస్వినః
త్రస్తా విద్యాధరా స్తస్మాదుత్పేతుః స్త్రీ గణైః సహ 22
పానభూమిగతం హిత్వా హైమమాసవ భాజనమ్
పాత్రాణి చ మహార్హాణి కరకాంశ్చ హిరణ్మయాన్ 23
లేహ్యా నుచ్చావచాన్ భక్ష్యాన్ మాంసాని వివిధాని చ
ఆర్షభాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాంశ్చ కనకత్సరూన్ 24
కృత కణ్ఠ గుణాః క్షీబా రక్త మాల్యానులేపనాః
రక్తాక్షాః పుష్కరాక్షాశ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే 25
హార నూపుర కేయూర పారిహార్యధరాః స్త్రియః
విస్మితాః సస్మితా స్తస్థురాకాశే రమణైః సహ 26
దర్శయన్తో మహావిద్యాం విద్యాధర మహర్షయః
సహితా స్తస్థురాకాశే వీక్షాం చక్రుశ్చ పర్వతమ్ 27

శుశ్రువుశ్చ తదా శబ్దమ్ ఋషీణాం భావితాత్మనామ్
చారణానాం చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేఽమ్బరే 28
ఏష పర్వత సంకాశో హనూమాన్ మారుతాత్మజః
తితీర్షతి మహావేగః సముద్రం మకరాలయమ్ 29
రామాఽర్థం వానరాఽర్థం చ చికీర్షన్ కర్మ దుష్కరమ్
సముద్రస్య పరంపారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తు మిచ్ఛతి 30
ఇతి విద్యాధరాః శృత్వా వచ స్తేషాం తపస్వినాం
త మప్రమేయం దదృశుః పర్వతే వానరర్షభం 31
దుధువే చ స రోమాణి చకమ్పే చాచలోపమః
ననాద చ సుమహానాదం స మహానివ తోయదః 32
ఆనుపూర్వ్యేణ వృత్తం చ లాంగూలం రోమభి శ్చితమ్
ఉత్పతిష్యన్ విచిక్షేప పక్షిరాజ ఇవోరగమ్ 33
తస్య లాంగూల మావిద్ధ మాత్త వేగస్య పృష్ఠతః
దదృశే గరుడేనేవ హ్రియమాణో మహోరగః 34
బాహూ సంస్తమ్భయామాస మహాపరిఘ సన్నిభౌ
ససాద చ కపిః కట్యాం చరణౌ సంచుకోచ చ 35
సంహృత్య చ భుజౌ శ్రీమాం స్తథైవ చ శిరోధరామ్
తేజః సత్త్వం తథా వీర్యమావివేశ స వీర్యవాన్ 36
మార్గమాలోకయన్ దూరాదూర్ధ్వ ప్రణిహితేక్షణః
రురోధ హృదయే ప్రాణా నాకాశమఽవలోకయన్ 37
పద్భ్యాం దృఢమవస్థానం కృత్వా స కపికుఞ్జరః
నికుంచ్య కర్ణౌ హనుమా నుత్పతిష్యన్ మహాబలః 38
వానరాన్ వానరశ్రేష్ఠ ఇదం వచన మబ్రవీత్
యథా రాఘవ నిర్ముక్తః శరః శ్వసన విక్రమః 39
గచ్ఛే త్త ద్వద్గమిష్యామి లంకాం రావణ పాలితామ్
న హి ద్రక్ష్యామి యది తాం లఙ్కాయాం జనకాత్మజామ్ 40
అనేనైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయమ్
యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యామి కృతశ్రమః 41
బద్ధ్వా రాక్షస రాజానమానయిష్యామి రావణమ్
సర్వథా కృత కార్యోఽహ మేష్యామి సహ సీతయా 42
ఆనయిష్యామి వా లఙ్కాం సముత్పాట్య సరావణామ్
ఏవముక్త్వా తు హనుమాన్ వానరాన్ వానరోత్తమః 43

ఉత్పపాతాథ వేగేన వేగవానఽవిచారయన్
సుపర్ణ మివ చాత్మానం మేనే స కపికుంజరః 44
సముత్పతతి తస్మిం స్తు వేగా త్తే నగ రోహిణః
సంహృత్య విటపాన్ సర్వాన్ సముత్పేతుః సమన్తతః 45
స మత్త కోయష్టిభకాన్ పాదపాన్ పుష్పశాలినః
ఉద్వహ న్నూరు వేగేన జగామ విమలేమ్బరే 46
ఊరు వేగోద్ధతా వృక్షా ముహూర్తం కపిమన్వయుః
ప్రస్థితం దీర్ఘ మధ్వానం స్వబన్ధు మివ బాన్ధవాః 47
తదూరు వేగోన్మథితాః సాలాశ్చాన్యే నగోత్తమాః
అనుజగ్ము ర్హనూమన్తం సైన్యా ఇవ మహీపతిమ్ 48
సుపుష్పితాగ్రై ర్బహుభిః పాదపైరఽన్వితః కపిః
హనూమాన్ పర్వతాకారో బభూవాద్భుత దర్శనః 49
సారవన్తోఽథ యే వృక్షా న్యమజ్జల్లవణామ్భసి
భయాదివ మహేన్ద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే 50
స నానాకుసుమైః కీర్ణః కపిః సాఙ్కుర కోరకైః
శుశుభే మేఘ సంకాశః ఖద్యోతై రివ పర్వతః 51
విముక్తా స్తస్య వేగేన ముక్త్వా పుష్పాణి తే దృమాః
అవశీర్యన్త సలిలే నివృత్తాః సుహృదో యథా 52
లఘుత్వేనోపపన్నం తద్విచిత్రం సాగరేఽపతత్
దృమాణాం వివిధం పుష్పం కపి వాయు సమీరితమ్ 53
పుష్పౌఘే నానువిద్ధేన నానావర్ణేన వానరః
బభౌ మేఘ ఇవోద్యన్ వై విద్యుద్గణ విభూషితః 54
తస్య వేగ సమాధూతైః పుష్పై స్తోయమదృశ్యత
తారాభిరభి రామాభి రుదితాభి రివామ్బరమ్ 55
తస్యాఽమ్బర గతౌ బాహూ దదృశాతే ప్రసారితౌ
పర్వతాగ్రా ద్వినిష్క్రాన్తౌ పంచాస్యా వివ పన్నగౌ 56
పిబన్ని వ బభౌ శ్రీమాన్ సోర్మిమాలం మహార్ణవమ్
పిపాసు రివ చాకాశం దదృశే స మహాకపిః 57
తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయు మార్గానుసారిణః
నయనే విప్రకాశేతే పర్వత స్థా వివాఽనలౌ 58
పిఙ్గే పిఙ్గాక్ష ముఖ్యస్య బృహతీ పరిమణ్డలే
చక్షుషీ సంప్రకాశేతే చన్ద్ర సూర్యా వివవోదితౌ 59

ముఖం నాసికయా తస్య తామ్రయా తామ్రమాబభౌ
సంధ్యయా సమభిస్పృష్టం యథా సూర్యస్య మణ్డలమ్ 60
లాంగూలం చ సమావిద్ధం ప్లవమానస్య శోభతే
అమ్బరే వాయుపుత్రస్య శక్ర ధ్వజ ఇవోచ్ఛ్రితః 61
లాంగూల చక్రేణ మహాన్ శుక్ల దంష్ట్రోఽనిలాత్మజః
వ్యరోచత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః 62
స్ఫిగ్దేశేనాభితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః
మహతా దారితే నేవ గిరిర్గైరిక ధాతునా 63
తస్య వానర సింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్
కక్షాన్తర గతో వాయుః జీమూత ఇవ గర్జతి 64
ఖే యథా నిపతంత్యుల్కా హ్యుత్తరాన్తాద్వినిస్సృతా
దృశ్యతే సానుబన్ధా చ తథా స కపికుఞ్జరః 65
పతత్పతంగ సంకాశో వ్యాయతః శుశుభే కపిః
ప్రవృద్ధ ఇవ మాతంగః కక్ష్యయా బధ్యమానయా 66
ఉపరిష్టా చ్ఛరీరేణ ఛాయయా చాఽవగాఢయా
సాగరే మారుతావిష్టా నౌ రివాఽఽసీత్ తదా కపిః 67
యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః
స స తస్యోరు వేగేన సోన్మాద ఇవ లక్ష్యతే 68
సాగర స్యోర్మిజాలానా మురసా శైల వర్ష్మణా
అభిఘ్నంస్తు మహావేగః పుప్లువే స మహాకపిః 69
కపి వాతశ్చ బలవాన్ మేఘ వాతశ్చ నిస్సృతః
సాగరం భీమ నిర్ఘోషం కమ్పయామాసతు ర్భృశమ్ 70
వికర్షన్నూర్మి జాలాని బృహన్తి లవణామ్భసః
పుప్లువే కపిశార్దూలో వికిర న్నివ రోదసీ 71
మేరు మందర సంకాశానుద్గతాన్ స మహార్ణవే
అత్యక్రామన్ మహావేగ స్తరఙ్గాన్ గణయ న్నివ 72
తస్య వేగ సముద్ధూతం జలం సజలదం తదా
అమ్బర స్థం విబభ్రాజ శారదాభ్ర మివాతతం 73
తిమి నక్ర ఝషాః కూర్మా దృశ్యంతే వివృతా స్తదా
వస్త్రాఽపకర్షణే నేవ శరీరాణి శరీరిణామ్ 74
ప్లవమానం సమీక్ష్యాథ భుజఙ్గాః సాగరాలయాః
వ్యోమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణ మితి మేనిరే 75

దశ యోజన విస్తీర్ణా త్రింశ ద్యోజనమాయతా
ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాఽభవత్ 76
శ్వేతాభ్ర ఘన రాజివ వాయుపుత్రాఽనుగామినీ
తస్య సా శుశుభే ఛాయా వితతా లవణామ్భసి 77
శుశుభే స మహాతేజా మహాకాయో మహాకపిః
వాయు మార్గే నిరాలమ్బే పక్షవానివ పర్వతః 78
యేనాఽసౌ యాతి బలవాన్ వేగేన కపికుంజరః
తేన మార్గేణ సహసా ద్రోణీ కృత ఇవార్ణవః 79
ఆపాతే పక్షి సంఘానాం పక్షిరాజ ఇవాబభౌ
హనుమాన్ మేఘ జాలాని ప్రకర్షన్ మారుతో యథా 80
ప్రవిశ న్నభ్ర జాలాని నిష్పతంతశ్చ పునః పునః
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్యతే 81
పాండరారుణ వర్ణాని నీల మాంజిష్ఠకాని చ
కపినాఽఽకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే 82
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవగం త్వరితం తదా
వవృషుః పుష్పవర్షాణి దేవ గన్ధర్వ చారణాః 83
తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవన్తం వానరేశ్వరమ్
సిషేవే చ తదా వాయూ రామ కార్యార్థ సిద్ధయే 84
ఋషయ స్తుష్టువు శ్చైనం ప్లవమానం విహాయసా
జగుశ్చ దేవ గన్ధర్వాః ప్రశంసన్తో మహౌజసం 85
నాగాశ్చ తుష్టువు ర్యక్షా రక్షాంసి విబుధాః ఖగాః
ప్రేక్ష్యాఽఽకాశే కపివరం సహసా విగత క్లమమ్ 86
తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానే హనూమతి
ఇక్ష్వాకు కుల మానార్థీ చిన్తయామాస సాగరః 87
సాహాయ్యం వానరేన్ద్రస్య యది నాహం హనూమతః
కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతామ్ 88
అహ మిక్ష్వాకు నాథేన సగరేణ వివర్ధితః
ఇక్ష్వాకు సచివశ్చాయం నాఽవసీదితుమర్హతి 89
తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః
శేషం చ మయి విశ్రాన్తః సుఖేనాఽతిపతిష్యతి 90
ఇతి కృత్వా మతిం సాధ్వీం సముద్ర శ్ఛన్న మఽమ్భసి
హిరణ్యనాభం మైనాక మువాచ గిరిసత్తమమ్ 91

త్వమిహాఽసుర సంఘానాం పాతాళతల వాసినామ్
దేవ రాజ్ఞా గిరి శ్రేష్ఠ పరిఘః సన్నివేశితః 92
త్వ మేషాం జాతవీర్యాణాం పునరేవోత్పతిష్యతామ్
పాతాళస్యాఽప్రమేయస్య ద్వార మావృత్య తిష్ఠసి 93
తిర్య గూర్ధ్వమఽధ శ్చైవ శక్తి స్తే శైల వర్ధితుమ్
తస్మాత్ సంచోదయామి త్వా ముత్తిష్ఠ నగ సత్తమ 94
స ఏష కపిశార్దూల స్త్వా ముపైష్యతి వీర్యవాన్
హనూమాన్ రామ కార్యార్థం భీమకర్మా ఖమాఽఽప్లుతః 95
అస్య సాహ్యం మయా కార్య మిక్ష్వాకు హిత వర్తినః
మమ హీక్ష్వాకవః పూజ్యాః పరంపూజ్యతమా స్తవ 96
కురు సాచివ్యమఽస్మాకం న నః కార్యమఽతిక్రమేత్
కర్తవ్య మఽకృతం కార్యం సతాం మన్యు ముదీరయేత్ 97
సలిలా దూర్ధ్వముత్తిష్ఠ తిష్ఠ త్వేష కపి స్త్వయి
అస్మాక మఽతిథి శ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః 98
చామీకర మహా నాభ దేవ గన్ధర్వ సేవిత
హనూమాం స్త్వయి విశ్రాన్త స్తతః శేషం గమిష్యతి 99
కాకుత్థ్స స్యానృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్
శ్రమం చ ప్లవగేన్ద్రస్య సమీక్ష్యోత్థాతు మర్హసి 100
హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణామ్భసః
ఉత్పపాత జలా త్తూర్ణం మహాద్రుమ లతాయుతః 101
స సాగర జలం భిత్త్వా బభూవాఽభ్యుత్థిత స్తదా
యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మి ర్దివాకరః 102
స మహాత్మా ముహూర్తేన పర్వతః సలిలావృతః
దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః 103
శాతకుమ్భమయైః శృఙ్గైః స కిన్నర మహోరగైః
ఆదిత్యోదయ సంకాశైరాలిఖద్భిరివామ్బరమ్ 104
తస్య జామ్బూనదైః శృఙ్గైః పర్వతస్య సముత్థితైః
ఆకాశం శస్త్ర సంకాశ మభవత్ కాఞ్చన ప్రభమ్ 105
జాతరూపమయైః శృఙ్గై ర్భ్రాజమానైః స్వయం ప్రభైః
ఆదిత్య శత సంకాశః సోఽభవత్ గిరిసత్తమః 106
త ముత్థితమసంగేన హనూమానగ్రతః స్థితమ్
మధ్యే లవణ తోయస్య విఘ్నోఽయ మితి నిశ్చితః 107

స త ముచ్ఛ్రితమత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః
ఉరసా పాతయామాస జీమూత మివ మారుతః 108
స తదా పాతిత స్తేన కపినా పర్వతోత్తమః
బుద్ధ్వా తస్య కపేర్వేగం జహర్ష చ ననాద చ 109
త మాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః
ప్రీతో హృష్ట మనా వాక్య మబ్రవీత్ పర్వతః కపిమ్ 110
మానుషం ధారయన్ రూప మాత్మనః శిఖరే స్థితః
దుష్కరం కృతవాన్ కర్మ త్వ మిదం వానరోత్తమ 111
నిపత్య మమ శృఙ్గేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్
రాఘవస్య కులే జాతై రుదధిః పరివర్ధితః 112
స త్వాం రామ హితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః
కృతే చ ప్రతికర్తవ్య మేషధర్మః సనాతనః 113
సోఽయం తత్ ప్రతికారార్థీ త్వత్తః సమ్మాన మర్హతి
త్వన్నిమిత్త మఽనేనాహం బహుమానాత్ ప్రచోదితః 114
యోజనానాం శతం చాపి కపిరేష సమాప్లుతః
తవ సానుషు విశ్రాన్తః శేషం ప్రక్రమతా మితి 115
తిష్ఠ త్వం హరిశార్దూల మయి విశ్రమ్య గమ్యతామ్
త దిదం గన్ధవత్ స్వాదు కన్ద మూల ఫలం బహు 116

తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రమ్య శ్వో గమిష్యసి
అస్మాకమపి సంబన్ధః కపిముఖ్య త్వయాఽస్తి వై 117
ప్రఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు మహాగుణ పరిగ్రహః
వేగవన్తః ప్లవన్తో యే ప్లవగా మారుతాత్మజ 118
తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వా మహం కపికుఞ్జర
అతిథిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా 119
ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పునస్త్వాదృశో భవాన్
త్వం హి దేవ వరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః 120
పుత్ర స్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుఞ్జర

పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః 121
తస్మాత్ త్వం పూజనీయో మే శృణు చాప్యఽత్ర కారణమ్
పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్ 122
తేఽభిజగ్ము ర్దిశః సర్వా గరుడాఽనిల వేగినః
తత స్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘాః సహర్షిభిః 123
భూతాని చ భయం జగ్ము స్తేషాం పతన శఙ్కయా
తతః కృద్ధః సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః 124
పక్షాం శ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః
స మాముపగతః కృద్ధో వజ్ర ముద్యమ్య దేవరాట్ 125
తతోఽహం సహసా క్షిప్తః శ్వసనేన మహాత్మనా
అస్మింల్లవణ తోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ 126
గుప్తపక్షః సమగ్రశ్చ తవ పిత్రాఽభిరక్షితః
తతోఽహం మానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ మారుతః 127
త్వయా మే హ్యేష సంబన్ధః కపిముఖ్య మహాగుణః
అస్మి న్నేవం గతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ 128
ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వ మర్హసి మహాకపే
శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపి సత్తమ 129
ప్రీతిం చ బహు మన్యస్వ ప్రీతోఽస్మి తవ దర్శనాత్
ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠ స్తం నగోత్తమ మబ్రవీత్ 130
ప్రీతోఽస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యురేషోఽపనీయతామ్
త్వరతే కార్య కాలో మే హ్యహశ్చ వ్యతివర్తతే 131
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్య మిహాన్తరా
ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైల మాలభ్య హరిపుంగవః 132
జగా మాకాశ మావిశ్య వీర్యవాన్ ప్రహసన్నివ
స పర్వత సముద్రాభ్యాం బహుమానాదవేక్షితః 133
పూజిత శ్చోపపన్నాభిరాశీర్భిరఽనిలాత్మజః
అథోర్ధ్వం దూర ముత్పత్య హిత్వా శైల మహార్ణవౌ 134
పితుః పన్థాన మాస్థాయ జగామ విమలేఽమ్బరే
తత శ్చోర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం తమఽవలోకయన్ 135
వాయుసూను ర్నిరాలమ్బే జగామ విమలేఽమ్బరే
తద్ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ 136
ప్రశశంసుః సురాః సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః

దేవతాశ్చాభవన్ హృష్టా స్తత్ర స్థా స్తస్య కర్మణా 137
కాఞ్చనస్య సునాభస్య సహస్రాక్షశ్చ వాసవః
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ పరితోషాత్ సగద్గదమ్ 138
సునాభం పర్వత శ్రేష్ఠం స్వయ మేవ శచీపతిః
హిరణ్యనాభ శైలేన్ద్ర పరితుష్టోఽస్మి తే భృశమ్ 139
అభయం తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథాసుఖమ్
సాహ్యం కృతం త్వయా సౌమ్య విక్రాన్తస్య హనూమతః 140
క్రమతో యోజన శతం నిర్భయస్య భయే సతి
రామస్యైష హితాయైవ యాతి దాశరథే ర్హరిః 141
సత్క్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్మి భృశం త్వయా
తతః ప్రహర్షమఽగమద్విపులం పర్వతోత్తమః 142
దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్
స వై దత్త వరః శైలో బభూవాఽవస్థిత స్తదా 143
హనూమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరమ్
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః 144
అబ్రువన్ సూర్య సంకాశాం సురసాం నాగ మాతరమ్
అయం వాతాత్మజః శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి 145
హనూమా న్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్న మాచర
రాక్షసం రూప మాస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమమ్ 146
దంష్ట్రా కరాళమ్ పిఙ్గాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభః స్పృశమ్
బల మిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయశ్చాఽస్య పరాక్రమమ్ 147
త్వాం విజేష్యత్యుపాయేన విషాదం వా గమిష్యతి
ఏవముక్తా తు సా దేవీ దైవతైరఽభిసత్కృతా 148
సముద్ర మధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం వపుః
వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహమ్ 149
ప్లవమానం హనూమన్తమావృత్యేద మువాచ హ
మమ భక్షః ప్రదిష్ట స్త్వ మీశ్వరై ర్వానరర్షభ 150
అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననమ్
ఏవముక్తః సురసయా ప్రాఞ్జలిర్వానరర్షభః 151
ప్రహృష్ట వదనః శ్రీమాన్ సురసాం వాక్య మబ్రవీత్
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్ 152
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా

అన్య కార్య విషక్తస్య బద్ధ వైరస్య రాక్షసైః 153
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ
తస్యాః సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామ శాసనాత్ 154
కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసినీ
అథ వా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాఽక్లిష్టకారిణమ్ 155
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే
ఏవముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ 156
అబ్రవీ న్నాఽతివర్తే న్మాం కశ్చి దేష వరో మమ
తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య సురసా వాక్య మబ్రవీత్ 157
బలం జిజ్ఞాసమానా వై నాగమాతా హనూమతః
ప్రవిశ్య వదనం మేఽద్య గంతవ్యం వానరోత్తమ 158
వర ఏష పురా దత్తో మమ ధాత్రేతి సత్వరా
వ్యాదాయ వక్త్రం విపులం స్థితా సా మారుతేః పురః 159
ఏవముక్తః సురసయా కృద్ధో వానరపుంగవః
అబ్రవీత్ కురు వై వక్త్రం యేన మాం విషహిష్యసే 160
ఇత్యుక్త్వా సురసా కృద్ధో దశ యోజన మాయతామ్
దశ యోజన విస్తారో బభూవ హనుమాం స్తదా 161
తం దృష్ట్వా మేఘ సంకాశం దశ యోజన మాయతం
చకార సురసాఽప్యాస్యం వింశద్యోజన మాయతం 162
తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం చాస్యం వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్
దీర్ఘ జిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమం 163
స సంక్షిప్యాత్మనః కాయం జీమూత ఇవ మారుతిః
తస్మిన్ ముహూర్తే హనుమాన్ బభూవాంగుష్ఠ మాత్రకః 164
సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజవః
అన్తరిక్షే స్థితః శ్రీమానిదం వచన మబ్రవీత్ 165

ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోస్తు తే
గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యశ్చాసీ ద్వర స్తవ 166

తం దృష్ట్వా వదనాన్ ముక్తం చన్ద్రం రాహు ముఖాదివ
అబ్రవీత్ సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరమ్ 167
అర్థ సిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్
సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా 168
తత్ తృతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్
సాధు సాధ్వితి భూతాని ప్రశశంసు స్తదా హరిమ్ 169
జగా మాకాశ మావిశ్య వేగేన గరుడోపమః
సేవితే వారి ధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే 170
చరితే కైశికాఽఽచార్యై రైరావత నిషేవితే
సింహ కుంజర శార్దూల పతగోరగ వాహనైః 171
విమానైః సంపతద్భిశ్చ విమలైః సమలంకృతే
వజ్రాశని సమాఘాతైః పావకై రుపశోభితే 172
కృత పుణ్యై ర్మహాభాగైః స్వర్గజి ద్భిరలంకృతే
వహతా హవ్యమఽత్యర్థం సేవితే చిత్రభానునా 173
గ్రహ నక్షత్ర చన్ద్రార్క తారాగణ విభూషితే
మహర్షిగణ గన్ధర్వ నాగ యక్ష సమాకులే 174
వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసు నిషేవితే
దేవరాజ గజాక్రాన్తే చన్ద్ర సూర్య పథే శివే 175
వితానే జీవలోకస్య వితతో బ్రహ్మ నిర్మితే
బహుశః సేవితే వీరై ర్విద్యాధర గణైర్వరైః 176
జగామ వాయుమార్గే చ గరుత్మానివ మారుతిః
హనుమాన్ మేఘ జాలాని ప్రకర్షన్ మారుతో యథా 177
కాలాగరు సవర్ణాని రక్త పీత సితాని చ
కపినా కృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే 178
ప్రవిశ న్నభ్ర జాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః
ప్రావృషీన్దు రివా భాతి నిష్పతన్ ప్రవిశం స్తదా 179
ప్రదృశ్యమానః సర్వత్ర హనుమాన్ మారుతాత్మజః
భేజేఽమ్బరం నిరాలంబం లంబపక్ష ఇవాద్రిరాట్ 180
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ
మనసా చిన్తయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ 181
అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యా మ్యహమాఽఽశితా

ఇదం హి మే మహత్ సత్త్వం చిరస్య వశమాగతమ్ 182
ఇతి సంచిన్త్య మనసా ఛాయామఽస్య సమాక్షిపత్
ఛాయాయాం గృహ్యమాణాయాం చిన్తయామాస వానరః 183
సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పంగూకృత పరాక్రమః
ప్రతిలోమేన వాతేన మహా నౌ రివ సాగరే 184
తిర్య గూర్ధ్వ మఽధశ్చైవ వీక్షమాణ స్తతః కపిః
దదర్శ స మహత్ సత్త్వ ముత్థితం లవణామ్భసః 185
తద్దృష్ట్వా చింతయామాస మారుతి ర్వికృతాననం
కపిరాజేన కథితం సత్త్వ మద్భుత దర్శనమ్ 186
ఛాయా గ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాఽత్ర సంశయః
స తాం బుద్ధ్వార్థ తత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్ కపిః 187
వ్యవర్ధత మహాకాయః ప్రావృషీవ వలాహకః
తస్య సా కాయ ముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః 188
వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాళాంతర సన్నిభమ్
ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్ 189

స దదర్శ తత స్తస్యా వివృతం సుమహన్ముఖమ్
కాయ మాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః 190
స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్ర సంహననః కపిః
సంక్షిప్య ముహురాత్మానం నిపపాత మహాబలః 191
ఆస్యే తస్యా నిమజ్జన్తం దదృశుః సిద్ధ చారణాః
గ్రస్యమానం యథా చన్ద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా 192
తత స్తస్యా నఖై స్తీక్ష్ణైః మర్మాణ్యుత్కృత్య వానరః
ఉత్పపాతాథ వేగేన మనః సంపాత విక్రమః 193
తాం తు దృష్ట్యా చ ధృత్యా చ దాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ
స కపిప్రవరో వేగా ద్వవృధే పునరాత్మవాన్ 194
హృత హృత్ సా హనుమతా పపాత విధురాఽమ్భసి
స్వయంభువేవ హనుమాన్ సృష్ట స్తస్యా వినాశనే 195

తాం హతాం వానరేణాఽఽశు పతితాం వీక్ష్య సింహికామ్
భూతాన్యాకాశ చారీణి తమూచుః ప్లవగోత్తమమ్ 196
భీమమద్య కృతంకర్మ మహత్ సత్త్వం త్వయా హతమ్
సాధయాఽర్థ మఽభిప్రేతమరిష్టం ప్లవతాం వర 197
యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేన్ద్ర యథా తవ
స్మృతి ర్ధృతి ర్మతి ర్దాక్ష్యం స కర్మసు న సీదతి 198
స తైః సంభావితః పూజ్యైః ప్రతిపన్న ప్రయోజనః
జగామాకాశ మావిశ్య పన్నగాఽశనవత్ కపిః 199
ప్రాప్త భూయిష్ఠ పారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్
యోజనానాం శతస్యాన్తే వనరాజిం దదర్శ సః 200
దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధ ద్రుమ భూషితమ్
ద్వీపం శాఖామృగ శ్రేష్ఠో మలయోపవనాని చ 201
సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ ద్రుమాన్
సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్ 202
స మహామేఘ సంకాశం సమీక్ష్యాత్మాన మాత్మవాన్
నిరున్ధన్త మివాకాశం చకార మతిమాన్ మతిమ్ 203
కాయ వృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః
మయి కౌతూహలం కుర్యు రితి మేనే మహాకపిః 204
తతః శరీరం సంక్షిప్య తన్ మహీధర సన్నిభమ్
పునః ప్రకృతిమాపేదే వీత మోహ ఇవాత్మవాన్ 205
తద్రూపమఽతిసంక్షిప్య హనూమాన్ ప్రకృతౌ స్థితః
త్రీన్ క్రమానివ విక్రమ్య బలి వీర్యహరో హరిః 206
స చారు నానావిధ రూపధారీ
పరం సమాసాద్య సముద్ర తీరమ్
పరైరఽశక్యం ప్రతిపన్న రూపః
సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితార్థః 207
తతః స లమ్బస్య గిరేః సమృద్ధే
విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే
సకేతకోద్దాలక నారికేళే
మహాద్రికూట ప్రతిమో మహాత్మా 208
తతస్తు సంప్రాప్య సముద్ర తీరం
సమీక్ష్య లంకాం గిరిరాజ మూర్ధ్ని

కపిస్తు తస్మిన్ నిపపాత పర్వతే
విధూయ రూపం వ్యథయన్ మృగ ద్విజాన్ 209
స సాగరం దానవ పన్నగా యుతం
బలేన విక్రమ్య మహోర్మి మాలినమ్
నిపత్య తీరే చ మహోదధే స్తదా
దదర్శ లఙ్కామఽమరావతీ మివ 210

ద్వితీయ స్సర్గః – నిశాఽఽగమ ప్రతీక్షా

స సాగరమఽనాధృష్యమఽతిక్రమ్య మహాబలః
త్రికూట శిఖరే లఙ్కాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ 1
తతః పాదప ముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్
అభివృష్టః స్థిత స్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా 2
యోజనానాం శతం శ్రీమాం స్తీర్త్వాప్యుత్తమ విక్రమః
అనిశ్శ్వసన్ కపి స్తత్ర న గ్లానిమధిగచ్ఛతి 3
శతాన్యఽహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి
కిం పునః సాగరస్యాన్తం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్ 4
స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః
జగామ వేగవాంల్లఙ్కాం లఙ్ఘయిత్వా మహోదధిమ్ 5
శాద్వలాని చ నీలాని గన్ధవన్తి వనాని చ
గండవన్తి చ మధ్యేన జగామ నగవన్తి చ 6
శైలాంశ్చ తరుభి శ్ఛన్నాన్ వనరాజీశ్చ పుష్పితాః
అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ ప్లవగర్షభః 7
స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్ వనానుపవనాని చ
స నగాగ్రే స్థితాం లఙ్కాం దదర్శ పవనాత్మజః 8
సరలాన్ కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చ సుపుష్పితాన్
ప్రియాలాన్ ముచులిన్దాంశ్చ కుటజాన్ కేతకానపి 9
ప్రియంగూన్ గన్ధపూర్ణాంశ్చ నీపాన్ సప్తచ్ఛదాం స్తథా
అసనాన్ కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చ పుష్పితాన్ 10
పుష్పభార నిబద్ధాంశ్చ తథా ముకుళితానపి
పాదపాన్ విహగాకీర్ణాన్ పవనాధూత మస్తకాన్ 11
హంస కారణ్డవా కీర్ణా వాపీః పద్మోత్పలా యుతాః
ఆక్రీడాన్ వివిధాన్ రమ్యాన్ వివిధాంశ్చ జలాశయాన్ 12
సంతతాన్ వివిధై ర్వృక్షైః సర్వర్తు ఫల పుష్పితైః

ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదర్శ కపికుఞ్జరః 13
సమాసాద్య చ లక్ష్మీవాంల్లఙ్కాం రావణ పాలితామ్
పరిఖాభిః సపద్మాభిః సోత్పలాభిరలంకృతామ్ 14
సీతాపహరణా త్తేన రావణేన సురక్షితామ్
సమన్తా ద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైః కామరూపిభిః 15
కాఞ్చనేనావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురీమ్
గ్రహైశ్చ గ్రహ సంకాశైః శారదాంబుద సన్నిభైః 16
పాండరాభిః ప్రతోలిభి రుచ్చాభి రభిసంవృతాం
అట్టాలక శతాకీర్ణాం పతాకా ధ్వజ మాలినీమ్ 17
తోరణైః కాఞ్చనై ర్దీప్తాం లతా పంక్తి విచిత్రితైః
దదర్శ హనుమాంల్లఙ్కాం దివి దేవపురీ మివ 18
గిరి మూర్ధ్ని స్థితాం లఙ్కాం పాణ్డరై ర్భవనైః శుభైః
స దదర్శ కపిః శ్రీమాన్ పురమాకాశగం యథా 19
పాలితాం రాక్షసేన్ద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకర్మణా
ప్లవమానా మివాకాశే దదర్శ హనుమాన్ పురీమ్ 20
వప్ర ప్రాకార జఘనాం విపులాంబు నవామ్బరాం
శతఘ్నీ శూల కేశాంతామఽట్టాలక వతంసకాం 21
మనసేవ కృతాం లంకాం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా
ద్వారముత్తర మాసాద్య చింతయామాస వానరః 22
కైలాస నిలయప్రఖ్య మాలిఖంత మివాఽమ్బరం
డీయమానా మివాకాశ ముచ్ఛ్రితై ర్భవనోత్తమైః 23
సంపూర్ణాం రాక్షసై ర్ఘోరై ర్నాగై ర్భోగవతీ మివ
అచిన్త్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాం పురా 24
దంష్ట్రిభి ర్బహుభిః శూరైః శూల పట్టస పాణిభిః
రక్షితాం రాక్షసై ర్ఘోరై గ్గుహా మాశీవిషై రివ 25
తస్యాశ్చ మహతీం గుప్తిం సాగరం చ నిరీక్ష్య సః
రావణం చ రిపుం ఘోరం చిన్తయామాస వానరః 26
ఆగత్యాఽపిహ హరయో భవిష్యన్తి నిరర్థకాః
న హి యుద్ధేన వై లఙ్కా శక్యా జేతుం సురైరపి 27
ఇమాం తు విషమాం దుర్గాం లఙ్కాం రావణ పాలితామ్
ప్రాప్యాఽపి స మహాబాహుః కిం కరిష్యతి రాఘవః 28
అవకాశో న సాన్త్వఽస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే

న దానస్య న భేదస్య నైవ యుద్ధస్య దృశ్యతే 29
చతుర్థా మేవ హి గతి ర్వానరాణాం మహాత్మనామ్
వాలి పుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్ఞశ్చ ధీమతః 30
యావ జ్జానామి వైదేహీం యది జీవతి వా న వా
తత్రైవ చిన్తయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజామ్ 31
తతః స చిన్తయామాస ముహూర్తం కపికుఞ్జరః
గిరి శృఙ్గే స్థిత స్తస్మిన్ రామస్యాభ్యుదయే రతః 32
అనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాం పురీ
ప్రవేష్టుం రాక్షసై ర్గుప్తా క్రూరై ర్బల సమన్వితైః 33
ఉగ్రౌజసో మహావీర్యా బలవన్తశ్చ రాక్షసాః
వంచనీయా మయా సర్వే జానకీం పరిమార్గితా 34
లక్ష్యాऽలక్ష్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లఙ్కా పురీ మయా
ప్రవేష్టుం ప్రాప్త కాలో మే కృత్యం సాధయితుం మహత్ 35
తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం సురాసురైః
హనూమాం శ్చిన్తయామాస వినిశ్శ్వస్య ముహుర్ముహుః 36
కేనోపాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజామ్
అదృష్టో రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన దురాత్మనా 37
న వినశ్యేత్ కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః
ఏకామేకశ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజామ్ 38
భూతాశ్చార్థా విపద్యన్తే దేశ కాల విరోధితాః
విక్లబం దూత మాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా 39
అర్థానర్థాన్తరే బుద్ధి ర్నిశ్చితాపి న శోభతే
ఘాతయన్తి హి కార్యాణి దూతాః పణ్డిత మానినః 40
న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్ 41
మయి దృష్టే తు రక్షోభి రామస్య విదితాత్మనః
భవేద్వ్యర్థ మిదం కార్యం రావణానర్థ మిచ్ఛతః 42
న హి శక్యం క్వచిత్ స్థాతుమऽవిజ్ఞాతేన రాక్షసైః
అపి రాక్షస రూపేణ కి ముతాऽన్యేన కేనచిత్ 43
వాయురऽప్యత్ర నాజ్ఞాత శ్చరేదితి మతిర్మమ
న హ్యస్త్యऽవిదితం కించి ద్రాక్షసానాం బలీయసామ్ 44
ఇహాऽహం యది తిష్ఠామి స్వేన రూపేణ సంవృతః

వినాశ ముపయాస్యామి భర్తురర్థశ్చ హీయతే 45
తదఽహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం హ్రస్వతాం గతః
లఙ్కా మభిగమిష్యామి రాఘవస్యార్థ సిద్ధయే 46
రావణస్య పురీం రాత్రౌ ప్రవిశ్య సుదురాసదామ్
విచిన్వన్ భవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజామ్ 47
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాన్ సూర్యస్యాస్తమయం కపిః
ఆచకాంక్షే తదా వీరో వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః 48
సూర్యే చాస్తం గతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్య మారుతిః
పృషదంశక మాత్రః సన్ బభూవాద్భుత దర్శనః 49
ప్రదోషకాలే హనుమాం స్తూర్ణ ముత్ప్లుత్య వీర్యవాన్
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం సువిభక్త మహాపథామ్ 50
ప్రాసాదమాలా వితతాం స్తమ్భైః కాఞ్చన రాజతైః
శాతకుమ్భమయై ర్జాలై ర్గన్ధర్వ నగరోపమామ్ 51
సప్త భౌమాష్ట భౌమైశ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్
తలైః స్ఫాటిక సంకీర్ణైః కార్తస్వర విభూషితైః 52
వైడూర్య మణి చిత్రైశ్చ ముక్తా జాల విరాజితైః
తలైః శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసామ్ 53
కాఞ్చనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్
లఙ్కా ముద్యోతయామాసుః సర్వతః సమలంకృతామ్ 54
అచిన్త్యా మద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లఙ్కాం మహాకపిః
ఆసీద్విషణ్ణో హృష్టశ్చ వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః 55
స పాణ్డురోద్విద్ధ విమాన మాలినీం
మహార్హ జామ్బూనద జాల తోరణామ్
యశస్వినీం రావణ బాహు పాలితాం
క్షపాచరై ర్భీమబలైః సమావృతామ్ 56
చన్ద్రోఽపి సాచివ్య మివాఽస్య కుర్వన్
తారాగణై ర్మధ్య గతో విరాజన్
జ్యోత్స్నా వితానేన వితత్య లోకమ్
ఉత్తిష్ఠతే నైక సహస్ర రశ్మిః 57
శంఖ ప్రభం క్షీర మృణాల వర్ణమ్
ఉద్గచ్ఛమానం వ్యవభాసమానమ్
దదర్శ చన్ద్రం స కపిప్రవీరః

షోప్లూయమానం సరసీవ హంసం 58

తృతీయ స్సర్గః – లంకాఽధిదేవతా విజయః

స లమ్బ శిఖరే లమ్బే లమ్బ తోయద సన్నిభే

సత్త్వ మాస్థాయ మేధావీ హనుమాన్ మారుతాత్మజః 1

నిశి లఙ్కాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుఞ్జరః

రమ్య కానన తోయాఢ్యాం పురీం రావణ పాలితామ్ 2

శారదామ్బుధర ప్రఖ్యై ర్భవనైరుపశోభితామ్

సాగరోపమ నిర్ఘోషాం సాగరాఽనిల సేవితామ్ 3

సుపుష్ట బల సంఘుష్టాం యథైవ విటపావతీమ్

చారు తోరణ నిర్యూహాం పాణ్డుర ద్వార తోరణామ్ 4

భుజగా చరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీ మివ

తాం సవిద్యుద్ఘనా కీర్ణాం జ్యోతి ర్గణ నిషేవితామ్ 5

మంద మారుత సంచారాం యథా చాఽప్యమరావతీమ్

శాతకుమ్భేన మహతా ప్రాకారేణాభిసంవృతామ్ 6

కిఙ్కిణీ జాల ఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతామ్

ఆసాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకారమభిపేదివాన్ 7

విస్మయావిష్ట హృదయః పురీమాలోక్య సర్వతః

జామ్బూనదమయై ర్ద్వారై ర్వైడూర్య కృత వేదికైః 8

వజ్ర స్ఫటిక ముక్తాభి ర్మణి కుట్టిమ భూషితైః

తప్త హాటక నిర్యూహై రాజతాఽమలపాణ్డురైః 9

వైడూర్య తల సోపానైః స్ఫాటికాన్తర పాంసుభిః

చారు సంజవనోపేతైః ఖమివోత్పతితైః శుభైః 10

క్రౌఞ్చ బర్హిణ సంఘుష్టైః రాజహంస నిషేవితైః

తూర్యాభరణ నిర్ఘోషైః సర్వతః ప్రతినాదితామ్ 11

వస్వోకసారా ప్రతిమాం సమీక్ష్య నగరీం తతః

ఖ మివోత్పతితాం లఙ్కాం జహర్ష హనుమాన్ కపిః 12

తాం సమీక్ష్య పురీం రమ్యాం రాక్షసాధిపతేః శుభామ్

అనుత్తమామృద్ధిమతీం చిన్తయామాస వీర్యవాన్ 13

నేయ మన్యేన నగరీ శక్యా ధర్షయితుం బలాత్
రక్షితా రావణబలైరుద్యతాయుధ ధారిభిః 14
కుముదాఽఙ్గదయో ర్వాపి సుషేణస్య మహాకపేః
ప్రసిద్ధేయం భవేద్భూమి ర్మైన్ద ద్వివిదయోరఽపి 15
వివస్వత స్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణః
ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మమ చైవ గతి ర్భవేత్ 16
సమీక్ష్య తు మహాబాహూ రాఘవస్య పరాక్రమమ్
లక్ష్మణస్య చ విక్రాన్త మభవత్ ప్రీతిమాన్ కపిః 17
తాం రత్నవసనోపేతాం గోష్ఠాగారావతంసకామ్
యన్త్రాగార స్తనీమృద్ధాం ప్రమదా మివ భూషితామ్ 18
తాం నష్ట తిమిరాం దీప్తై ర్భాస్వరైశ్చ మహాగృహైః
నగరీం రాక్షసేన్ద్రస్య దదర్శ స మహాకపిః 19
అథ సా హరిశార్దూలం ప్రవిశంతం మహాబలః
నగరీ స్వేన రూపేణ దదర్శ పవనాత్మజం 20
సా తం హరివరం దృష్ట్వా లంకా రావణ పాలితా
స్వయమేవోత్థితా తత్ర వికృతానన దర్శనా 21
పురస్తాత్ కపివర్యస్య వాయుసూనోరఽతిష్ఠత
ముంచమానా మహానాద మబ్రవీత్ పవనాత్మజమ్ 22
క స్త్వం కేన చ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ
కథయ స్వేహ యత్తత్వం యావత్ప్రాణా ధరంతి తే 23
న శక్యం ఖల్వియం లంకా ప్రవేష్టుం వానర త్వయా
రక్షితా రావణ బలైరఽభిగుప్తా సమంతతః 24
అథ తా మబ్రవీ ద్వీరో హనుమానగ్రతః స్థితాం
కథయిష్యామి తే తత్త్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి 25
కా త్వం విరూప నయనా పురద్వారేఽవతిష్ఠసే
కిమర్థం చాపి మాం రుధ్వా నిర్భర్త్సయసి దారుణా 26
హనూమద్వచనం శృత్వా లంకా సా కామరూపిణీ
ఉవాచ వచనం కృద్ధా పరుషం పవనాత్మజమ్ 27
అహం రాక్షసరాజస్య రావణస్య మహాత్మనః
ఆజ్ఞా ప్రతీక్షా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీమిమాం 28

న శక్యా మామ౾వజ్ఞాయ ప్రవేష్టుం నగరీ త్వయా
అద్య ప్రాణైః పరిత్యక్తః స్వప్స్యసే నిహతో మయా 29
అహం హి నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ
సర్వతః పరిరక్షామి హ్యేత త్తే కథితం మయా 30
లంకాయా వచనం శృత్వా హనూమాన్ మారుతాత్మజః
యత్నవాన్ స హరిశ్రేష్ఠః స్థితః శైల ఇవాపరః 31
స తాం స్త్రీరూప వికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః
ఆబభాషే౾థ మేధావీ సత్త్వవాన్ ప్లవగర్షభః 32
ద్రక్ష్యామి నగరీం లంకాం సాట్ట ప్రాకారతోరణాం
ఇత్యర్థ మిహ సంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే 33
వనాన్యుపవనా నీహ లంకాయాః కాననాని చ
సర్వతో గృహ ముఖ్యాని ద్రష్టు మాగమనం హి మే 34
తస్య తద్వచనం శృత్వా లంకా సా కామరూపిణీ
భూయ ఏవ పునర్వాక్యం బభాషే పరుషా౾క్షరం 35
మా మ౾నిర్జిత్య దుర్బుద్ధే రాక్షసేశ్వర పాలితాం
న శక్యమ౾ద్య తే ద్రష్టుం పురీయం వానరా౾ధమ 36
తతః స హరిశార్దూల స్తామువాచ నిశాచరీం
దృష్ట్వా పురీ మిమాం భద్రే పునర్యాస్యే యదాగతం 37
తతః కృత్వా మహానాదం సా వై లంకా భయావహం
తలేన వానర శ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా 38
తత స్స కపిశార్దూలో లంకాయా తాడితో భృశం
ననాద సుమహానాదం వీర్యవాన్ పవనాత్మజః 39
తతః సంవర్తయామాస వామ హస్తస్య సో౾ంగుళీః
ముష్టి నా౾భిజఘానైనాం హనూమాన్ క్రోధమూర్ఛితః 40
స్త్రీ చేతి మన్యమానేన నా౾తిక్రోధః స్వయం కృతః
సా తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ 41
పపాత సహసా భూమౌ వికృతానన దర్శనా
తతస్తు హనుమాన్ ప్రాజ్ఞ స్తాం దృష్ట్వా వినిపాతితం 42

కృపాం చకార తేజస్వీ మన్యమానః స్త్రియం తు తాం
తతో వై భృశ సంవిగ్నా లంకా సా గద్గదాక్షరం 43
ఉవాచాఽగర్వితం వాక్యం హనూమంతం ప్లవంగమం
ప్రసీద సుమహాబాహో త్రాయస్వ హరిసత్తమ 44
సమయే సౌమ్య తిష్ఠన్తి సత్త్వవంతో మహాబలాః
అహం తు నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ 45
నిర్జితాఽహం త్వయా వీర విక్రమేణ మహాబల
ఇదం చ తథ్యం శృణు వై బృవంత్యా మే హరీశ్వర 46
స్వయంభువా పురా దత్తం వరదానం యథా మమ
యదా త్వాం వానరః కశ్చి ద్విక్రమాద్వశమానయేత్ 47
తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయ మాగతం
స హి మే సమయః సౌమ్యః ప్రాప్తోఽద్య తవ దర్శనాత్ 48
స్వయంభు విహితః సత్యో న తస్యాస్తి వ్యతిక్రమః
సీతా నిమిత్తం రాజ్ఞస్తు రావణస్య దురాత్మనః 49
రక్షసాం చైవ సర్వేషాం వినాశః సముపస్థితః
తత్ ప్రవిశ్య హరిశ్రేష్ఠ పురీం రావణ పాలితాం 50
విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీఽహ వాంఛసి||
ప్రవిశ్య శాపోపహతాం హరీశ్వర
పురీం శుభాం రాక్షస ముఖ్య పాలితాం
దిదృక్షయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం
విమార్గ సర్వత్ర గతో యథాసుఖం. 51

<u>చతుర్థ స్సర్గః – లంకాపురీ ప్రవేశః</u>

స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీం
విక్రమేణ మహాతేజా హనూమాన్ కపిసత్తమః 1
అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రాకార మభిపుప్లువే
నిశి లంకాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుంజరః 2
ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజ హితంకరః
చక్రేఽథ పాదం సవ్యం చ శత్రూణాం స తు మూర్ధని 3
ప్రవిష్టః సత్త్వ సంపన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః
స మహాపథ మాస్థాయ ముక్తా పుష్ప విరాజితమ్ 4
తతస్తు తాం పురీం లంకాం రమ్యా మభియయౌ కపిః

హసితోత్కృష్ట నినదై స్తూర్య ఘోష పురస్సరైః 5
వజ్రాంకుశ నికాశైశ్చ వజ్రజాల విభూషితైః
గృహముఖ్యైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాఽమ్బుదైః 6
ప్రజజ్వాల తదా లఙ్కా రక్షోగణ గృహైః శుభైః
సితాభ్ర సదృశై శ్చిత్రైః పద్మ స్వస్తిక సంస్థితైః 7
వర్ధమాన గృహైశ్చాపి సర్వతః సువిభూషితా
తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజ హితంకరః 8
రాఘవార్థం చరన్ శ్రీమాన్ దదర్శ చ ననన్ద చ
భవనా ద్భవనం గచ్ఛన్ దదర్శ పవనాత్మజః 9
వివిధాకృతి రూపాణి భవనాని తతత స్తతః
శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వర భూషితమ్ 10
స్త్రీణాం మద సమృద్ధానాం దివి చాఽప్సరసా మివ
శుశ్రావ కాఞ్చీ నినదం నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్ 11
సోపాన నినదాంశ్చైవ భవనేషు మహాత్మనామ్
ఆస్ఫోటిత నినాదాంశ్చ క్ష్వేళితాంశ్చ తతత స్తతః 12
శుశ్రావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్ రక్షో గృహేషు వై
స్వాధ్యాయ నిరతాం శ్చైవ యాతుధానాన్ దదర్శ సః 13
రావణ స్తవ సంయుక్తాన్ గర్జతో రాక్షసానపి
రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్ 14
దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రాక్షసస్య చరాన్ బహూన్
దీక్షితాన్ జటిలాన్ ముణ్డాన్ గోఽజినామ్బర వాససః 15
దర్భముష్టి ప్రహరణా నగ్నికుణ్డాయుధాం స్తథా
కూటముద్గర పాణీంశ్చ దణ్డాయుధ ధరానపి 16
ఏకాక్షా నేక కర్ణాంశ్చ లమ్బోదర పయోధరాన్
కరాలాన్ భుగ్న వక్త్రాంశ్చ వికటాన్ వామనాం స్తథా 17
ధన్వినః ఖడ్గినశ్చైవ శతఘ్నీ ముసలాయుధాన్
పరిఘోత్తమ హస్తాంశ్చ విచిత్ర కవచో జ్జ్వలాన్ 18
నాఽతిస్థూలా న్నాఽతికృశా న్నాఽతిదీర్ఘాఽతిహ్రస్వకాన్
నాఽతిగౌరా న్నాఽతికృష్ణా న్నాఽతికుబ్జా న్నవామనాన్ 19
విరూపాన్ బహురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః
పతకా ధ్వజిన శ్చైవ దదర్శ వివిధాయుధాన్ 20
శక్తి వృక్షాయుధాం శ్చైవ పట్టిశాఽశని ధారిణః

క్షేపణీ పాశ హస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః 21
స్రగ్విణ స్త్వనులిప్తాంశ్చ వరాభరణ భూషితాన్
నానావేష సమాయుక్తాన్ యథా స్వైరగతాన్ బహూన్ 22
తీక్ష్ణశూల ధరాం శ్చైవ వజ్రిణశ్చ మహాబలాన్
శత సాహస్ర మవ్యగ్రమారక్షం మధ్యమం కపిః 23
రక్షోధిపతి నిర్దిష్టం దదర్శాంతఃపురాఽగ్రతః
స తదా తద్గృహం దృష్ట్వా మహాహాటక తోరణం 24
రాక్షసేన్ద్రస్య విఖ్యాతమఽద్రి మూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితం
పుండరీకావతంసాభిః పరిఖాభిః సమావృతం 25
ప్రాకారావృతమత్యన్తం దదర్శ స మహాకపిః
త్రివిష్టప నిభం దివ్యం దివ్యనాద వినాదితమ్ 26
వాజి హేషిత సంఘుష్టం నాదితం భూషణై స్తథా
రథై ర్యానై ర్విమానైశ్చ తథా గజ హయైః శుభైః 27
వారణైశ్చ చతుర్దన్తైః శ్వేతాభ్ర నిచయోపమైః
భూషితం రుచిర ద్వారం మత్తైశ్చ మృగ పక్షిభిః 28
రక్షితం సుమహావీర్యై ర్యాతుధానైః సహస్రశః
రాక్షసాధిపతే ర్గుప్త మావివేశ గృహం కపిః 29
స హేమ జాంబూనద చక్రవాలం
మహార్హ ముక్తా మణి భూషితాంతం
పరార్ధ్య కాలాగరు చందనాక్తం
స రావణాంతఃపుర మావివేశ 30

<u>**పంచమ స్సర్గః – భవన విచయః**</u>

తతః స మధ్యం గత మంశుమన్తం
జ్యోత్స్నా వితానం మహదుద్వమన్తమ్
దదర్శ ధీమాన్ దివి భానుమన్తం
గోష్ఠే వృషం మత్త మివ భ్రమన్తమ్ 1
లోకస్య పాపాని వినాశయన్తం
మహోదధిం చాపి సమేధయన్తమ్
భూతాని సర్వాణి విరాజయన్తం
దదర్శ శీతాంశుమఽథాభియాన్తమ్ 2
యా భాతి లక్ష్మీర్భువి మన్దరస్థా
తథా ప్రదోషేషు చ సాగరస్థా

తథైవ తోయేషు చ పుష్కరస్థో
రరాజ సా చారు నిశాకరస్థా 3
హంసో యథా రాజత పంజరస్థః
సింహో యథా మన్దర కన్దరస్థః
వీరో యథా గర్వితి కుఞ్జరస్థః
చన్ద్రోఽపి బభ్రాజ తథామ్బరస్థః 4
స్థితః కకుద్మానివ తీక్ష్ణ శృఙ్గో
మహాచలః శ్వేత ఇవోచ్చశృఙ్గః
హస్తీవ జామ్బూనద బద్ధ శృఙ్గో
రరాజ చంద్రః పరిపూర్ణ శృంగః 5
వినష్ట శీతామ్బు తుషార పంకో
మహా గ్రహ గ్రాహ వినష్ట పంకః
ప్రకాశ లక్ష్మ్యాశ్రయ నిర్మలాంకో
రరాజ చంద్రో భగవాన్ శశాంకః 6
శిలా తలం ప్రాప్య యథా మృగేంద్రో
మహా రణం ప్రాప్య యథా గజేంద్రః
రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్రః
తథా ప్రకాశో విరరాజ చంద్రః 7
ప్రకాశ చన్ద్రోదయ నష్ట దోషః
ప్రవృద్ధ రక్షః పిశితాశదోషః
రామాభిరామేరిత చిత్త దోషః
స్వర్గప్రకాశో భగవాన్ ప్రదోషః 8
తన్త్రీ స్వనాః కర్ణ సుఖాః ప్రవృత్తాః
స్వపన్తి నార్యః పతిభిః సువృత్తాః
నక్తంచరాశ్చాపి తథా ప్రవృత్తా
విహర్తు మత్యద్భుత రౌద్ర వృత్తాః 9
మత్త ప్రమత్తాని సమాకులాని
రథాఽశ్వ భద్రాసన సంకులాని
వీరశ్రియా చాపి సమాకులాని
దదర్శ ధీమాన్ స కపిః కులాని 10
పరస్పరం చాధిక మాక్షిపన్తి
భుజాంశ్చ పీనా నధివిక్షిపన్తి

మత్త ప్రలాపా నధివిక్షిపన్తి
మత్తాని చాన్యోన్య మధిక్షిపన్తి 11
రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపన్తి
గాత్రాణి కాన్తాసు చ విక్షిపన్తి
రూపాణి చిత్రాణి చ విక్షిపన్తి
దృఢాని చాపాని చ విక్షిపన్తి 12
దదర్శ కాన్తాశ్చ సమాలపంత్యః
తథాపరా స్తత్ర పునః స్వపంన్త్యః
సురూప వక్త్రాశ్చ తథా హసంత్యః
కృద్ధాః పరాశ్చాపి వినిశ్శ్వసంత్యః 13
మహా గజై శ్చాపి తథా నదద్భిః
సుపూజితైశ్చాపి తథా సుసద్భిః
రరాజ వీరైశ్చ వినిశ్శ్వసద్భిః
హ్రదో భుజఙ్గై రివ నిశ్శ్వసద్భిః 14
బుద్ధి ప్రధానాన్ రుచిరాభిధానాన్
సంశ్రద్దధానాన్ జగతః ప్రధానాన్
నానావిధానాన్ రుచిరాభిధానాన్
దదర్శ తస్యాం పురి యాతుధానాన్ 15
ననన్ద దృష్ట్వా చ స తాన్ సురూపాన్
నానాగుణా నాత్మగుణానురూపాన్
విద్యోతమానాన్ స తదానురూపాన్
దదర్శ కాంశ్చిచ్చ పునర్విరూపాన్ 16
తతో వరార్హాః సువిశుద్ధ భావా
తేషాం స్త్రియ స్తత్ర మహానుభావాః
ప్రియేషు పానేషు చ సక్త భావా
దదర్శ తారా ఇవ సుప్రభావాః 17
శ్రియా జ్వలన్తీ స్త్రపయోపగూఢా
నిశీథ కాలే రమణోపగూఢాః
దదర్శ కాశ్చిత్ ప్రమదోపగూఢా
యథా విహంగాః కుసుమోపగూఢాః 18
అన్యాః పునర్హర్మ్య తలోపవిష్టాః
తత్ర ప్రియాఙ్కేషు సుఖోపవిష్టాః

భర్తుః ప్రియా ధర్మపరా నివిష్టా
దదర్శ ధీమాన్ మదనాభివిష్టాః 19
అప్రావృతాః కాఞ్చనరాజి వర్ణాః
కాశ్చిత్ పరార్ధ్యా స్తపనీయ వర్ణాః
పునశ్చ కాశ్చిచ్ఛ శలక్ష్మవర్ణాః
కాన్త ప్రహీణా రుచిరాంగ వర్ణాః 20
తతః ప్రియాన్ ప్రాప్య మనోఽభిరామాన్
సుప్రీతి యుక్తాః ప్రసమీక్ష్య రామాః
గృహేషు హృష్టాః పరమాభిరామా
హరిప్రవీరః స దదర్శ రామాః 21
చన్ద్ర ప్రకాశాశ్చ హి వక్త్ర మాలా
వక్రాక్షి పక్ష్మాశ్చ సునేత్ర మాలాః
విభూషణానాం చ దదర్శ మాలాః
శతహ్రదానా మివ చారు మాలాః 22
న త్వేవ సీతాం పరమాఽభిజాతాం
పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతామ్
లతాం ప్రఫుల్లా మివ సాధు జాతాం
దదర్శ తన్వీం మనసాభిజాతామ్ 23
సనాతనే వర్త్మని సన్నివిష్టాం
రామేక్షణాం తాం మదనాభివిష్టామ్
భర్తుర్మనః శ్రీమదనుప్రవిష్టాం
స్త్రీభ్యో వరాభ్యశ్చ సదా విశిష్టామ్ 24
ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాఽస్ర కణ్ఠీం
పురా వరార్హోత్తమ నిష్క కణ్ఠీమ్
సుజాత పక్ష్మా మభిరక్త కణ్ఠీం
వనే ప్రనృత్తా మివ నీల కణ్ఠీమ్ 25
అవ్యక్త రేఖా మివ చన్ద్రరేఖాం
పాంసు ప్రదిగ్ధా మివ హేమ రేఖామ్
క్షత ప్రరూఢా మివ బాణ రేఖాం
వాయు ప్రభిన్నా మివ మేఘ రేఖామ్ 26
సీతా మఽపశ్యన్ మనుజేశ్వరస్య
రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య

బభూవ దుఃఖాభిహత శ్చిరస్య
ప్లవంగమో మన్ద ఇవా చిరస్య 27

<u>షష్ఠ స్సర్గః – రావణ గృహావేక్షణం</u>

స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూప ధృత్
విచచార పునర్లంకాం లాఘవేన సమన్వితః 1
ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేన్ద్ర నివేశనమ్
ప్రాకారేణాఽర్కవర్ణేన భాస్వరేణాఽభిసంవృతమ్ 2
రక్షితం రాక్షసైర్భీమైః సింహై రివ మహద్వనమ్
సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుఞ్జరః 3
రూప్యకోపహితై శ్చిత్రై స్తోరణై ర్హేమ భూషితైః
విచిత్రాభిశ్చ కక్ష్యాభి ర్ద్వారైశ్చ రుచిరై ర్వృతమ్ 4
గజా స్థితై ర్మహామాత్రైః శూరైశ్చ విగత శ్రమైః
ఉపస్థితమసంహార్యై ర్హయైః స్యన్దన యాయిభిః 5
సింహ వ్యాఘ్ర తను త్రాణై ర్దాన్త కాఞ్చన రాజతైః
ఘోషవద్భి ర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః 6
బహురత్న సమాకీర్ణం పరార్ధ్యాసన భాజనమ్
మహారథ సమావాసం మహారథ మహాఽఽసనమ్ 7
దృశ్యైశ్చ పరమోదారై స్తై స్తైశ్చ మృగ పక్షిభిః
వివిధై ర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమన్తతః 8
వినీతై రన్తపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమన్తతః 9
ముదిత ప్రమదా రత్నం రాక్షసేన్ద్ర నివేశనమ్
వరాభరణ సంహ్రాదైః సముద్ర స్వన నిస్స్వనమ్ 10
తద్రాజగుణ సంపన్నం ముఖ్యైశ్చ వర చన్దనైః
మహాజనైః సమాకీర్ణం సింహైరివ మహద్వనం 11
భేరీ మృదఙ్గాభి రుతం శంఖ ఘోష వినాదితమ్
నిత్యార్చితం పర్వ హుతం పూజితం రాక్షసై స్సదా 12
సముద్ర మివ గమ్భీరం సముద్ర మివ నిస్స్వనమ్
మహాత్మనో మహద్వేశ్మ మహారత్న పరిచ్ఛదమ్ 13
మహారత్న సమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః
విరాజమానం వపుషా గజాఽశ్వ రథ సంకులమ్ 14
లంకాభరణమిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః

చచార హనుమాం స్తత్ర రావణస్య సమీపతః 15
గృహా ద్గృహం రాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః 16
అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్
తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ 17
అథ మేఘ ప్రతీకాశం కుమ్భకర్ణ నివేశనమ్
విభీషణస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః 18
మహోదరస్య చ గృహం విరూపాక్షస్య చైవ హి
విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాలే స్తథైవ చ 19
వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః
శుకస్య చ మహావేగః సారణస్య చ ధీమతః 20
తథా చేన్ద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూథపః
జమ్బుమాలేః సుమాలేశ్చ జగామ భవనం తతః 21
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రో స్తథైవ చ
వజ్రకాయస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః 22
ధూమ్రాక్షస్య చ సంపాతేర్భవనం మారుతాత్మజః
విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ 23
శుకనాసస్య వక్రస్య శఠస్య వికటస్య చ
హ్రస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః 24
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షసః
విద్యుజ్జిహ్వేన్ద్రజిహ్వానాం తథా హస్తిముఖస్య చ 25
కరాళస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి
క్రమమాణః క్రమేణైవ హనుమాన్ మారుతాత్మజః 26
తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః
తేషా మృద్ధిమతా మృద్ధిం దదర్శ స మహాకపిః 27
సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమన్తతః
ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేన్ద్ర నివేశనమ్ 28
రావణస్యోపశాయిన్యో దదర్శ హరి సత్తమః
విచరన్ హరిశార్దూలో రాక్షసీ ర్వికృతేక్షణాః 29
శూల ముద్గర హస్తాశ్చ శక్తి తోమర ధారిణీః
దదర్శ వివిధాన్ గుల్మాం స్తస్య రక్షఃపతే ర్గృహే 30
రాక్షసాంశ్చ మహాకాయా న్నానాప్రహరణోద్యతాన్

రక్తాన్ శ్వేతాన్ సితాంశ్చాపి హరితాంశ్చ మహాజవాన్ 31
కులీనాన్ రూపసంపన్నాన్ గజాన్ పర గజాఽఽరుజాన్
నిష్ఠితాన్ గజ శిక్షాయా మైరావత సమాన్ యుధి 32
నిహన్తౄన్ పరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్ దదర్శ సః
క్షరతశ్చ యథా మేఘాన్ స్రవతశ్చ యథా గిరీన్ 33
మేఘ స్తనిత నిర్ఘోషాన్ దుర్ధర్షాన్ సమరే పరైః
సహస్రం వాహినీ స్తత్ర జామ్బూనద పరిష్కృతాః 34
దదర్శ రాక్షసేన్ద్రస్య రావణస్య నివేశనే
శిబికా వివిధాఽఽకారాః స కపిర్మారుతాత్మజః 35
హేమజాల పరిచ్ఛిన్నా స్తరుణాదిత్య వర్చసః
లతా గృహాణి చిత్రాణి చిత్రశాలా గృహాణి చ 36
క్రీడా గృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి
కామస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహకమేవ చ 37
దదర్శ రాక్షసేన్ద్రస్య రావణస్య నివేశనే
స మన్దర గిరి ప్రఖ్యం మయూర స్థాన సంకులమ్ 38
ధ్వజ యష్టిభిరాకీర్ణం దదర్శ భవనోత్తమమ్
అనేక రత్న సంకీర్ణం నిధిజాల సమావృతః 39
ధీర నిష్ఠిత కర్మాన్తం గృహం భూతపతే రివ
అర్చిర్భిశ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్య చ 40
విరరాజాఽథ తద్వేశ్మ రశ్మిమానివ రశ్మిభిః
జామ్బూనదమయా న్యేవ శయనాన్యాసనాని చ 41
భాజనాని చ శుభ్రాణి దదర్శ హరియూథపః
మధ్వాఽఽసవ కృత క్లేదం మణి భాజన సంకులమ్ 42
మనోరమ మఽసంబాధం కుబేర భవనం యథా
నూపురాణాం చ ఘోషేణ కాంచీనాం నినదేన చ 43
మృదఙ్గ తల ఘోషైశ్చ ఘోషవద్భి ర్వినాదితమ్
ప్రాసాద సంఘాత యుతం స్త్రీరత్న శత సంకులమ్ 44
సువ్యూఢ కక్ష్యం హనుమాన్ ప్రవివేశ మహాగృహమ్||

<u>సప్తమ స్సర్గః – పుష్పక దర్శనం</u>

స వేశ్మజాలం బలవాన్ దదర్శ
వ్యాసక్త వైడూర్య సువర్ణ జాలమ్
యథా మహత్ ప్రావృషి మేఘ జాలం

విద్యుత్పినద్ధం సవిహంగ జాలమ్ 1
నివేశనానాం వివిధాశ్చ శాలాః
ప్రధాన శంఖాఽఽయుధ చాప శాలాః
మనోహరా శ్చాపి పునర్విశాలా
దదర్శ వేశ్మాద్రిషు చన్ద్ర శాలాః 2
గృహాణి నానావసు రాజితాని
దేవాసురై శ్చాపి సుపూజితాని
సర్వైశ్చ దోషైః పరివర్జితాని
కపిర్దదర్శ స్వబలార్జితాని 3
తాని ప్రయత్నాభిసమాహితాని
మయేన సాక్షా దివ నిర్మితాని
మహీతలే సర్వగుణోత్తరాణి
దదర్శ లంకాధిపతే ర్గృహాణి 4
తతో దదర్శోచ్ఛ్రిత మేఘరూపం
మనోహరం కాంచన చారు రూపమ్
రక్షోఽధిపస్యాత్మబలాను రూపం
గృహోత్తమం హ్యప్రతిరూప రూపమ్ 5
మహీతలే స్వర్గమివ ప్రకీర్ణం
శ్రియా జ్వలన్తం బహురత్న కీర్ణమ్
నానా తరూణాం కుసుమావకీర్ణం
గిరేరివాగ్రం రజసావకీర్ణమ్ 6
నారీ ప్రవేకైరివ దీప్యమానం
తటిద్భిరఽమ్భోదవ దర్చ్యమానమ్
హంస ప్రవేకైరివ వాహ్యమానం
శ్రియా యుతం ఖే సుకృతాం విమానమ్ 7
యథా నగాగ్రం బహుధాతు చిత్రం
యథా నభశ్చ గ్రహ చన్ద్ర చిత్రమ్
దదర్శ యుక్తీ కృత మేఘ చిత్రం
విమాన రత్నం బహురత్న చిత్రమ్ 8
మహీ కృతా పర్వత రాజి పూర్ణా
శైలాః కృతా వృక్ష వితాన పూర్ణాః
వృక్షాః కృతాః పుష్ప వితాన పూర్ణాః

పుష్పం కృతం కేసర పత్ర పూర్ణమ్ 9
కృతాని వేశ్మాని చ పాణ్డరాణి
తథా సుపుష్పాణ్యపి పుష్కరాణి
పునశ్చ పద్మాని సకేసరాణి
ధన్యాని చిత్రాణి తథా వనాని 10
పుష్పాహ్వయం నామ విరాజమానం
రత్న ప్రభాభిశ్చ విఘూర్ణమానమ్
వేశ్మోత్తమానామపి చోచ్చమానం
మహాకపి స్తత్ర మహావిమానమ్ 11
కృతాశ్చ వైడూర్య మయా విహంగా
రూప్య ప్రవాళైశ్చ తథా విహంగాః
చిత్రాశ్చ నానావసుభి ర్భుజంగా
జాత్యానురూపా స్తురగాః శుభాంగాః 12
ప్రవాళ జామ్బూనద పుష్ప పక్షాః
సలీల మావర్జిత జిహ్మ పక్షాః
కామస్య సాక్షాదివ భాన్తి పక్షాః
కృతా విహంగాః సుముఖాః సుపక్షాః 13
నియుజ్యమానాస్తు గజాః సుహస్తాః
సకేసరా శ్చోత్పల పత్ర హస్తాః
బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా
లక్ష్మీ స్తథా పద్మిని పద్మ హస్తా 14
ఇతీవ తద్గృహమఽభిగమ్య శోభనం
సవిస్మయో నగ మివ చారు శోభనమ్
పునశ్చ తత్ పరమ సుగన్ధి సున్దరం
హిమాత్యయే నగ మివ చారు కన్దరమ్ 15
తతః స తాం కపిరభిపత్య పూజితాం
చరన్ పురీం దశముఖ బాహుపాలితామ్
అదృశ్య తాం జనక సుతాం సుపూజితాం
సుదుఃఖితః పతిగుణ వేగ నిర్జితామ్ 16
తత స్తదా బహువిధ భావితాత్మనః
కృతాత్మనో జనక సుతాం సువర్త్మనః
అపశ్యతోఽభవ దఽతిదుఃఖితం మనః

సుచక్షుషః ప్రవిచరతో మహాత్మనః 17

అష్టమ స్సర్గః – పుష్పకానువర్ణనం

స తస్య మధ్యే భవనస్య సంస్థితం
మహద్విమానం బహురత్న చిత్రితం
ప్రతప్త జాంబూనద జాల కృత్రిమం
దదర్శ వీరః పవనాత్మజః కపిః 1
త దప్రమేయాప్రతికార కృత్రిమం
కృతం స్వయం సాధ్వితి విశ్వకర్మణా
దివం గతం వాయు పథే ప్రతిష్ఠితం
వ్యరాజతాఽఽదిత్య పథస్య లక్ష్మవత్ 2
న తత్ర కించి న్న కృతం ప్రయత్నతో
న తత్ర కించి న్న మహార్హ రత్నవత్
న తే విశేషా నియతాః సురేష్వపి
న తత్ర కించి న్న మహావిశేషవత్ 3
తపః సమాధాన పరాక్ర మార్జితమ్
మనః సమాధాన విచారచారిణం
అనేక సంస్థాన విశేష నిర్మితం
తత స్తత స్తుల్య విశేష దర్శనం 4
మనః సమాధాయ తు శీఘ్రగామినం
దురావరం మారుత తుల్య గామినం
మహాత్మనాం పుణ్యకృతాం మహర్ధినాం
యశస్వినామగ్ర్యముదా మివాలయం 5
విశేష మాలంబ్య విశేష సంస్థితం
విచిత్రకూటం బహుకూట మండితం
మనోఽభిరామం శరదిందు నిర్మలం
విచిత్రకూటం శిఖరం గిరేర్యథా 6
వహంతి యం కుండల శోభితాననా
మహాశనా వ్యోమచరా నిశాచరాః
నివృత్త విధ్వస్త విశాల లోచనాః
మహాజవా భూతగణాః సహస్రశః 7
వసంత పుష్పోత్కర చారు దర్శనం
వసంత మాసాదపి కాంత దర్శనం

స పుష్పకం తత్ర విమాన ముత్తమం
దదర్శ తద్వానర వీరసత్తమః 8

నవమ స్సర్గః – సంకులాంతఃపురం

తస్యాలయ వరిష్ఠస్య మధ్యే విపుల మాయతమ్
దదర్శ భవన శ్రేష్ఠం హనుమాన్ మారుతాత్మజః 1
అర్ధ యోజన విస్తీర్ణ మాయతం యోజనం హి తత్
భవనం రాక్షసేన్ద్రస్య బహు ప్రాసాద సంకులమ్ 2
మార్గమాణస్తు వైదేహీం సీతా మాయత లోచనామ్
సర్వతః పరిచక్రామ హనుమానఽరిసూదనః 3
ఉత్తమం రాక్షసావాసం హనుమానఽవలోకయన్
ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్ర నివేశనం 4
చతుర్విషాణై ర్ద్విరదై స్త్రివిషాణై స్తథైవ చ
పరిక్షిప్త మఽసంబాధం రక్ష్యమాణముదాయుధైః 5
రాక్షసీభిశ్చ పత్నీభి రావణస్య నివేశనమ్
ఆహృతాభిశ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతమ్ 6
తన్నక్ర మకరాకీర్ణం తిమింగిల ఝషాకులమ్
వాయువేగ సమాధూతం పన్నగై రివ సాగరమ్ 7
యా హి వైశ్రవణే లక్ష్మీ ర్యా చేన్ద్రే హరి వాహనే
సా రావణ గృహే సర్వా నిత్యమేవాఽనపాయినీ 8
యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ
తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షో గృహేష్విహ 9
తస్య హర్మ్యస్య మధ్యస్థం వేశ్మ చాఽన్యత్ సునిర్మితమ్
బహునిర్యూహ సంకీర్ణం దదర్శ పవనాత్మజః 10
బ్రహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి యద్విశ్వకర్మణా
విమానం పుష్పకం నామ సర్వరత్న విభూషితమ్ 11
పరేణ తపసా లేభే యత్ కుబేరః పితామహాత్
కుబేరమోజసా జిత్వా లేభే త ద్రాక్షసేశ్వరః 12
ఈహా మృగ సమాయుక్తైః కార్తస్వర హిరణ్మయైః
సుకృతైరాఽఽచితం స్తమ్భైః ప్రదీప్త మివ చ శ్రియా 13
మేరు మన్దర సంకాశైరాలిఖద్భిరివామ్బరమ్
కూటాఽఽగారైః శుభాకారైః సర్వతః సమలంకృతమ్ 14
జ్వలనార్క ప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్మణా

హేమ సోపాన సంయుక్తం చారు ప్రవర వేదికమ్ 15
జాల వాతాయనై ర్యుక్తం కాఞ్చనైః స్ఫాటికైరపి
ఇన్ద్ర నీల మహా నీల మణి ప్రవర వేదికమ్ 16
విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనైః
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభి స్తలేనాభివిరాజితమ్ 17
చందనేన చ రక్తేన తపనీయ నిభేన చ
సుపుణ్య గంధినా యుక్తమాదిత్య తరుణోపమం 18
విమానం పుష్పకం దివ్యమారురోహ మహాకపిః
తత్ర స్థః స తదా గన్ధం పాన భక్ష్యాఽన్న సంభవమ్ 19
దివ్యం సమ్మూర్ఛితం జిఘ్రద్రూపవన్త మివానిలమ్
స గన్ధస్తం మహాసత్త్వం బన్ధుర్బన్ధు మివోత్తమమ్ 20
ఇత ఏహీ త్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః
తత స్తాం ప్రస్థితః శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్ 21
రావణస్య మనః కాన్తాం కాన్తామివ వర స్త్రియమ్
మణి సోపాన వికృతాం హేమజాల విరాజితామ్ 22
స్ఫాటికైరావృత తలాం దన్తాన్తరితరూపికామ్
ముక్తాభిశ్చ ప్రవాళైశ్చ రూప్య చామీకరైరపి 23
విభూషితాం మణి స్తమ్భైః సుబహు స్తమ్భ భూషితామ్
సమై ఋజుభిరత్యుచ్చైః సమన్తాత్ సువిభూషితైః 24
స్తమ్భైః పక్షైరివాఽత్యుచ్చై ర్దివం సంప్రస్థితా మివ
మహత్యా కుథయాస్తీర్ణాం పృథివీ లక్షణాంకయా 25
పృథివీ మివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్ర గృహ మాలినీమ్
నాదితాం మత్త విహగై ర్దివ్య గన్ధాఽధివాసితామ్ 26
పరార్ధ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోధిఽప నిషేవితామ్
ధూమ్రామగరు ధూపేన విమలాం హంస పాణ్డరామ్ 27
చిత్రాం పుష్పోపహారేణ కల్మాషీ మివ సుప్రభామ్
మనః సంహ్లాద జననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీమ్ 28
తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియః సంజననీ మివ
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థైశ్చ పంచ పంచ భిరుత్తమైః 29
తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణ పాలితా
స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయ మిన్ద్రస్యేయం పురీభవేత్ 30
సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యా దిత్యఽమన్యత మారుతిః

ప్రధ్యాయత ఇవాఽపశ్యత్ ప్రదీప్తాం స్తత్ర కాంచనాన్ 31
ధూర్తా నివ మహా ధూర్తై ర్దేవనేన పరాజితాన్
దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ 32
అర్చిర్భి ర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేవాఽభ్యమన్యత
తతోఽపశ్యత్ కుథాసీనం నానావర్ణామ్బర స్రజమ్ 33
సహస్రం వర నారీణాం నానావేష విభూషితమ్
పరివృత్తేఽర్ధరాత్రే తు పాన నిద్రా వశంగతమ్ 34
క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ ప్రసుప్తం బలవత్తదా
తత్ ప్రసుప్తం విరురుచే నిశ్శబ్దాన్తరభూషణమ్ 35
నిశ్శబ్ద హంస భ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్
తాసాం సంవృత దన్తాని మీలితాఽక్షాణి మారుతిః 36
అపశ్యత్ పద్మగన్ధీని వదనాని సుయోషితామ్
ప్రబుద్ధా నీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే 37
పునః సంవృత పత్రాణి రాత్రావివ బభు స్తదా
ఇమాని ముఖ పద్మాని నియతం మత్త షట్పదాః 38
అమ్బుజానీవ ఫుల్లాని ప్రార్థయన్తి పునః పునః
ఇతి చామన్యత శ్రీమానుపపత్త్యా మహాకపిః 39
మేనే హి గుణత స్తాని సమాని సలిలోద్భవైః
సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభిర్విరాజితా 40
శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌ స్తారాభిరఽభిశోభితా
స చ తాభిః పరివృతః శుశుభే రాక్షసాధిపః 41
యథా హ్యుడుపతిః శ్రీమాం స్తారాభిరఽభిసంవృతః
యా శ్చ్యవన్తేఽమ్బరా త్తారాః పుణ్యశేష సమావృతాః 42
ఇమా స్తాః సంగతాః కృత్స్నా ఇతి మేనే హరిస్తదా
తారాణా మివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్ 43
ప్రభా వర్ణప్రసాదాశ్చ విరేజు స్తత్ర యోషితామ్
వ్యావృత్త గురుపీన స్రక్ప్రకీర్ణ వరభూషణాః 44
పాన వ్యాయామ కాలేషు నిద్రాఽపహృతచేతసః
వ్యావృత్త తిలకాః కాశ్చిత్ కాశ్చిదుద్భ్రాన్త నూపురాః 45
పార్శ్వే గలిత హారాశ్చ కాశ్చిత్ పరమయోషితః
ముక్తాహారా వృతాశ్చాఽన్యాః కాశ్చిద్విస్రస్త వాససః 46
వ్యావిద్ధ రశనా దామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః

అకుణ్డల ధరాశ్చాఽన్యా విచ్ఛిన్నమృదిత స్రజః 47
గజేన్ద్ర మృదితాః ఫుల్లా లతా ఇవ మహావనే
చన్ద్రాంశు కిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచిదుత్కటాః 48
హంసా ఇవ బభుః సుప్తాః స్తన మధ్యేషు యోషితామ్
అపరాసాం చ వైడూర్యాః కాదమ్బా ఇవ పక్షిణః 49
హేమ సూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాఽభవన్
హంస కారణ్డవాకీర్ణా శ్చక్రవాకోప శోభితాః 50
ఆపగా ఇవ తా రేజు ర్జఘనైః పులినై రివ
కింకిణీజాల సంకోశా స్తా హేమ విపులామ్బుజాః 51
భావగ్రాహా యశస్తీరాః సుప్తా నద్య ఇవాబభుః
మృదుష్వంగేషు కాసాంచిత్ కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః 52
బభూవు ర్భూషణానీవ శుభా భూషణ రాజయః
అంశుకాన్తాశ్చ కాసాంచి న్ముఖ మారుత కమ్పితాః 53
ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయన్తే పునః పునః
తాః పతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిర ప్రభాః 54
నానావర్ణాః సువర్ణానాం వక్త్ర మూలేషు రేజిరే
వవల్గుశ్చాఽత్ర కాసాంచిత్ కుణ్డలాని శుభార్చిషామ్ 55
ముఖ మారుత సంపర్కాత్ మన్దం మన్దం సుయోషితామ్
శర్కరాసవ గన్ధైశ్చ ప్రకృత్యా సురభిః సుఖః 56
తాసాం వదన నిశ్శ్వాసః సిషేవే రావణం తదా
రావణానన శంకాశ్చ కాశ్చిద్రావణ యోషితః 57
ముఖాని స్మ సపత్నీనా ముపాజిఘ్రన్ పునః పునః
అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా వరస్త్రియః 58
అస్వతంత్రాః సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరం స్తదా
బాహూనుపనిధాయాఽన్యాః పారిహార్య విభూషితాన్ 59
అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదా స్తత్ర శిశ్యిరే
అన్యా వక్షసి చాఽన్యస్యా స్తస్యాః కాశ్చిత్ పునర్భుజమ్ 60
అపరా త్వఽంక మఽన్యస్యా స్తస్యా శ్చాఽప్యపరా భుజౌ
ఊరు పార్శ్వ కటీ పృష్ఠమఽన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః 61
పరస్పర నివిష్టాంగ్యో మదస్నేహ వశానుగాః
అన్యోన్య స్యాంగ సంస్పర్శాత్ ప్రీయమాణాః సుమధ్యమాః 62
ఏకీ కృత భుజాః సర్వాః సుషుపు స్తత్ర యోషితః

అన్యోన్య భుజ సూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా 63
మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్త షట్పదా
లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లానాం వాయు సేవనాత్ 64
అన్యోన్య మాలా గ్రథితం సంసక్త కుసుమోచ్చయమ్
వ్యతివేష్టిత సుస్కన్ధ మన్యోన్య భ్రమరాకులమ్ 65
ఆసీద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్
ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా 66
వివేకః శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాఽమ్బర స్రజామ్
రావణే సుఖ సంవిష్టే కాః స్త్రియో వివిధ ప్రభాః 67
జ్వలన్తః కాంచనా దీపాః ప్రైక్షన్తాఽనిమిషా ఇవ
రాజర్షి పితృ దైత్యానాం గన్ధర్వాణాం చ యోషితః 68
రాక్షసానాం చ యాః కన్యా స్తస్య కామవశం గతాః
యుద్ధ కామేన తాః సర్వా రావణేన హృతాః స్త్రియః 69
సమదా మదనే నైవ మోహితాః కాశ్చిదాఽఽగతాః||
న తత్ర కాశ్చిత్ ప్రమదాః ప్రసహ్య
వీర్యోపపన్నే న గుణేన లబ్ధాః
న చాఽన్యకామాపి న చాఽన్యపూర్వా
వినా వరార్హాం జనకాత్మజాం తాం 70
న చాఽకులీనా న చ హీన రూపా
నాఽదక్షిణా నాఽనుపచార యుక్తా
భార్యాఽభవ త్తస్య న హీన సత్త్వా
న చాపి కాన్తస్య న కామనీయా 71
బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య
యదీదృశీ రాఘవ ధర్మపత్నీ
ఇమా యథా రాక్షసరాజ భార్యాః
సుజాతమఽస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః 72
పునశ్చ సోఽచిన్తయదాఽఽర్త రూపో
ధృవం విశిష్టా గుణతో హి సీతా
అథాఽయమస్యాం కృతవాన్ మహాత్మా
లంకేశ్వరః కష్టమఽనార్య కర్మ 75

దశమ స్సర్గః – మండోదరీ దర్శనం

తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్న భూషితమ్
అవేక్షమాణో హనుమాన్ దదర్శ శయనాసనమ్ 1
దాంత కాంచన చిత్రాంగై ర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః
మహార్హాస్తరణోపేతై రుపపన్నం మహాధనైః 2
తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాలా విభూషితమ్
దదర్శ పాణ్డరం ఛత్రం తారాధిపతి సన్నిభమ్ 3
జాతరూప పరిక్షిప్తం చిత్రభాను సమ ప్రభం
అశోకమాలా వితతం దదర్శ పరమాసనం 4
వాలవ్యజన హస్తాభి ర్వీజ్యమానం సమన్తతః
గన్ధైశ్చ వివిధై ర్జుష్టం వర ధూపేన ధూపితమ్ 5
పరమాఽఽస్తరణాస్తీర్ణమావికాజిన సంవృతమ్
దామభి ర్వర మాల్యానాం సమన్తాదుపశోభితమ్ 6
తస్మిన్ జీమూత సంకాశం ప్రదీప్తోత్తమ కుణ్డలమ్
లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజత వాససం 7
లోహితేనానులిప్తాంగం చన్దనేన సుగన్ధినా
సంధ్యారక్త మివాకాశే తోయదం సతటిద్గణమ్ 8
వృతమాభరణై ర్దివ్యైః సురూపం కామరూపిణమ్
సవృక్ష వన గుల్మాఢ్యం ప్రసుప్త మివ మన్దరమ్ 9
క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ వరాఽఽభరణ భూషితమ్
ప్రియం రాక్షస కన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్ 10
పీత్వాప్యుపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపమ్ 11
నిశ్శ్వసన్తం యథా నాగం రావణం వానరర్షభః
ఆసాద్య పరమోద్విగ్నః సోఽపాసర్పత్ సుభీత వత్ 12
అథాఽఽరోహణ మాసాద్య వేదికాఽన్తర మాశ్రితః
క్షీబం రాక్షస శార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః 13
శుశుభే రాక్షసేన్ద్రస్య స్వపతః శయనోత్తమమ్
గన్ధ హస్తిని సంవిష్టే యథా ప్రస్రవణం మహత్ 14
కాంచనాంగద నద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః
విక్షిప్తౌ రాక్షసేన్ద్రస్య భుజావిన్ద్ర ధ్వజోపమౌ 15
ఐరావత విషాణాగ్రైరాపీడన కృత వ్రణౌ

వజ్రోల్లిఖిత పీనాంసౌ విష్ణుచక్ర పరిక్షతౌ 16
పీనౌ సమ సుజాతాంసౌ సంగతౌ బల సంయుతౌ
సులక్షణ నఖాంగుష్ఠౌ స్వఙ్గళీయక లక్షితౌ 17
సంహతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరి కరోపమౌ
విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పంచ శీర్షా వివోరగౌ 18
శశ క్షతజ కల్పేన సుశీతేన సుగన్ధినా
చన్దనేన పరార్ధ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ 19
ఉత్తమ స్త్రీ విమృదితౌ గన్ధోత్తమ నిషేవితౌ
యక్ష కిన్నర గన్ధర్వ దేవ దానవరావిణౌ 20
దదర్శ స కపి స్తస్య బాహూ శయన సంస్థితౌ
మన్దరస్యాన్తరే సుప్తౌ మహాఽహీ రుషితావివ 21
తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః
శుశుభేఽచల సంకాశః శృంగాభ్యామివ మన్దరః 22
చూత పున్నాగ సురభిర్వకుళోత్తమ సంయుతః
మృష్టాన్న రస సంయుక్తః పాన గన్ధ పురస్సరః 23
తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్
శయానస్య వినిశ్శ్వాసః పూరయన్నివ తద్గృహమ్ 24
ముక్తా మణి విచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితం
మకుటేనాపవృత్తేన కుణ్డలోజ్జ్వలితాననమ్ 25
రక్త చన్దన దిగ్ధేన తథా హారేణ శోభితా
పీనాయత విశాలేన వక్షసాఽభివిరాజితమ్ 26
పాణ్డరేణాపవిద్ధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణమ్
మహార్హేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమ వాససా 27
మాషరాశి ప్రతీకాశం నిశ్శ్వసన్తం భుజంగవత్
గాంగే మహతి తోయాన్తే ప్రసుప్తమివ కుంజరమ్ 28
చతుర్భిః కాంచనై ర్దీపై ర్దీప్యమాన శ్చతుర్దిశమ్
ప్రకాశీకృత సర్వాంగమ్ మేఘం విద్యుద్గణైరివ 29
పాదమూల గతాశ్చాన్యా దదర్శ సుమహాత్మనః
పత్నీః స ప్రియ భార్యస్య తస్య రక్షః పతేర్గృహే 30
శశి ప్రకాశ వదనా శ్చారుకుణ్డల భూషితాః
అమ్లాన మాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః 31
నృత్త వాదిత్ర కుశలా రాక్షసేన్ద్ర భుజాంకగాః

వరాభరణ ధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః 32
వజ్ర వైడూర్య గర్భాణి శ్రవణాన్తేషు యోషితామ్
దదర్శ తాపనీయాని కుణ్డలాన్యంగదాని చ 33
తాసాం చన్ద్రోపమై ర్వక్త్రైః శుభై ర్లలిత కుణ్డలైః
విరరాజ విమానం త న్నభ స్తారాగణై రివ 34
మద వ్యాయామ ఖిన్నా స్తా రాక్షసేన్ద్రస్య యోషితః
తేషు తేష్వ ఽవకాశేషు ప్రసుప్తా స్తనుమధ్యమాః 35
అంగహారై స్తథై వాన్యా కోమలై ర్నృత్త శాలినీ
విన్యస్త శుభ సర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరవర్ణినీ 36
కాచి ద్వీణాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే
మహానదీ ప్రకీర్ణేవ నళినీ పోత మాశ్రితా 37
అన్యా కక్ష గతే నైవ మడ్డుకేనాఽసితేక్షణా
ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా 38
పటహం చారు సర్వాంగీ పీడ్య శేతే శుభస్తనీ
చిరస్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవ భామినీ 39
కాచి ద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమల లోచనా
రహః ప్రియతమం గృహ్యా సకామేవ చ కామినీ 40
విపంచీం పరిగృహ్యాఽన్యా నియతా నృత్తశాలినీ
నిద్రావశ మఽనుప్రాప్తా సహ కాన్తేవ భామినీ 41
అన్యా కనక సంకాశై ర్మృదు పీనై ర్మనోరమైః
మృదంగమ్ పరిపీడ్యాంగైః ప్రసుప్తా మత్త లోచనా 42
భుజ పార్శ్వాన్తరస్థేన కక్షగేన కృశోదరీ
పణవేన సహాఽనిన్ద్యా సుప్తా మద కృత శ్రమా 43
డిణ్డిమం పరిగృహ్యాన్యా తథైవాసక్త డిణ్డిమా
ప్రసుప్తా తరుణం వత్స ముపగూహ్యేవ భామినీ 44
కాచి దాడమ్బరం నారీ భుజ సంయోగ పీడితమ్
కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మద మోహితా 45
కలశీ మఽపవిద్ధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ
వసన్తే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా 46
పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్ సువర్ణ కలశోపమౌ
ఉపగూహ్యాఽబలా సుప్తా నిద్రాబల పరాజితా 47
అన్యా కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేన్దు సదృశాననా

అన్యా మాలింగ్య సుశ్రోణీం ప్రసుప్తా మద విహ్వలా 48
ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్వజ్యాపరాః స్త్రియః
నిపీడ్య చ కుచైః సుప్తాః కామిన్యః కాముకా నివ 49
తాసామేకాన్త విన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే
దదర్శ రూప సంపన్నా మపరాం స కపిః స్త్రియమ్ 50
ముక్తా మణి సమాయుక్తై ర్భూషణైః సువిభూషితామ్
విభూషయన్తీ మివ తత్ స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్ 51
గౌరీం కనక వర్ణాంగీమిష్టామన్తఃపురేశ్వరీమ్
కపి ర్మన్దోదరీం తత్ర శయానాం చారు రూపిణీమ్ 52
స తాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్భూషితాం మారుతాత్మజః
తర్కయామాస సీతేతి రూప యౌవన సంపదా 53
హర్షేణ మహతా యుక్తో ననన్ద హరియూథపః||
ఆస్ఫోటయామాస చుచుమ్బ పుచ్ఛం
ననన్ద చిక్రీడ జగౌ జగామ
స్తమ్భానరోహన్ నిపపాత భూమౌ
నిదర్శయన్ స్వాం ప్రకృతిం కపీనామ్ 54

<u>ఏకాదశ స్సర్గః – పాన భూమి విచయః</u>

అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థిత స్తదా
జగామ చాఽపరాం చిన్తాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః 1
న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తు మర్హతి భామినీ
న భోక్తుం నాఽప్యలంకర్తుం న పాన ముపసేవితుమ్ 2
నాన్యం నరముపస్థాతుం సురాణా మపి చేశ్వరమ్
న హి రామ సమః కశ్చి ద్విద్యతే త్రిదశేష్వపి 3
అన్యేయ మితి నిశ్చిత్య పాన భూమౌ చచార సః
క్రీడితేనాపరాః క్లాన్తా గీతేన చ తథాఽపరాః 4
నృత్తేన చాఽపరాః క్లాన్తాః పాన విప్రహతా స్తథా
మురజేషు మృదంగేషు పీఠికాసు చ సంస్థితాః 5
తథాఽఽస్తరణ ముఖ్యేషు సంవిష్టా శ్చాపరాః స్త్రియః
అంగనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః 6
రూప సల్లాప శీలేన యుక్త గీతార్థ భాషిణా
దేశ కాలాభియుక్తేన యుక్త వాక్యాభిధాయినా 7
రతాఽభిరత సంసుప్తం దదర్శ హరియూథపః

అన్యత్రాపి వరస్త్రీణాం రూప సల్లాప శాలినాం 8
సహస్రం యువతీనాం తు ప్రసుప్తం స దదర్శ హ
దేశ కాలాఽభియుక్తం తు యుక్త వాక్యాభిదాయి చ 9
తాసాం మధ్యే మహాబాహుః శుశుభే రాక్షసేశ్వరః
గోష్ఠే మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః 10
స రాక్షసేన్ద్రః శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయమ్
కరేణుభి ర్యథారణ్యే పరికీర్ణో మహాద్విపః 11
సర్వకామైరుపేతాం చ పాన భూమిం మహాత్మనః
దదర్శ కపిశార్దూల స్తస్య రక్షఃపతే ర్గృహే 12
మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః
తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పాన భూమౌ దదర్శ సః 13
రౌక్మేషు చ విశాలేషు భాజనేష్వర్ధ భక్షితాన్
దదర్శ కపిశార్దూలో మయూరాన్ కుక్కుటాం స్తథా 14
వరాహ వార్ధ్రాణ సకాన్ దధి సౌవర్చలా యుతాన్
శల్యాన్ మృగ మయూరాంశ్చ హనూమానన్వవైక్షత 15
క్రకరాన్ వివిధాన్ సిద్ధాం శ్చకోరానర్ధ భక్షితాన్
మహిషా నేకశల్యాంశ్చ ఛాగాంశ్చ కృత నిష్ఠితాన్ 16
లేహ్యానుచ్చావచాన్ పేయాన్ భోజ్యాని వివిధాని చ
తథామ్ల లవణోత్తంసై ర్వివిధై రాగషాడబైః 17
హార నూపుర కేయూరై రపవిద్ధై ర్మహాధనైః
పాన భాజన విక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి 18
కృత పుష్పోపహారాఽభూరధికం పుష్యతి శ్రియమ్
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తైః సుశ్లిష్టైః శయనాసనైః 19
పాన భూమిర్వినా వహ్నిం ప్రదీప్తేవోపలక్ష్యతే
బహుప్రకారై ర్వివిధై ర్వర సంస్కార సంస్కృతైః 20
మాంసైః కుశల సంయుక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్
దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధాః సురాః కృతసురా అపి 21
శర్కరాసవ మాధ్వీక పుష్పాసవ ఫలాసవాః
వాస చూర్ణైశ్చ వివిధై ర్దృష్టా స్తై స్తైః పృథక్ పృథక్ 22
సంతతా శుశుభే భూమి ర్మాల్యైశ్చ బహుసంస్థితైః
హిరణ్మయైశ్చ వివిధై ర్భాజనైః స్ఫాటికైరపి 23
జామ్బూనదమయై శ్చాన్యైః కరకైరఽభిసంవృతా

రాజతేషు చ కుమ్భేషు జామ్బూనద మయేషు చ 24
పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపి స్తత్ర దదర్శ హ
సోఽపశ్య చ్ఛాతకుమ్భాని శీధోర్మణి మయాని చ 25
రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః
క్వచిదఽర్ధావ శేషాణి క్వచిత్ పీతాని సర్వశః 26
క్వచి న్నైవ ప్రపీతాని పానాని స దదర్శ హ
క్వచి ద్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ క్వచిత్ పానాని భాగశః 27
క్వచి దఽర్ధావశేషాణి పశ్యన్ వై విచచార హ
క్వచిత్ ప్రభిన్నైః కరకైః క్వచి దాలోళితై ర్ఘటైః 28
క్వచిత్ సంపృక్త మాల్యాని మూలాని చ ఫలాని చ
శయనాన్యత్ర నారీణాం శుభ్రాణి బహుధా పునః 29
పరస్పరం సమాశ్లిష్య కాశ్చిత్ సుప్తా వరాంగనాః
కాశ్చిచ్చ వస్త్రమఽన్యస్యాః స్వపంత్యాః పరిధాయ చ 30
ఆహృత్య చాఽబలాః సుప్తా నిద్రాబల పరాజితాః
తాసా ముచ్ఛ్వాస వాతేన వస్త్రం మాల్యం చ గాత్రజమ్ 31
నాత్యర్థం స్పన్దతే చిత్రం ప్రాప్య మన్దమివానిలమ్
చన్దనస్య చ శీతస్య శీధోర్మధురసస్య చ 32
వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ
బహుధా మారుత స్తత్ర గన్ధం వివిధ ముద్వహన్ 33
రసానాం చన్దనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః
ప్రవవౌ సురభి ర్గన్ధో విమానే పుష్పకే తదా 34
శ్యామావదాతా స్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్ కృష్ణా వరాంగనాః
కాశ్చిత్ కాంచన వర్ణాంగ్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే 35
తాసాం నిద్రా వశత్వాచ్చ మదనేన చ మూర్ఛితమ్
పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూపమాసీద్యథైవ హి 36
ఏవం సర్వమశేషేణ రావణాన్తఃపురం కపిః
దదర్శ సుమహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్ 37
నిరీక్షమాణశ్చ తదా తాః స్త్రియః స మహాకపిః
జగామ మహతీం చిన్తాం ధర్మ సాధ్వస శఙ్కితః 38
పర దారావరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్
ఇదం ఖలు మమాఽత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి 39
న హి మే పర దారాణాం దృష్టి ర్విషయ వర్తినీ

అయం చాఽత్ర మయా దృష్టః పర దారపరిగ్రహః 40
తస్య ప్రాదురభూచ్చిన్తా పునరన్యా మనస్వినః
నిశ్చితైకాన్త చిత్తస్య కార్య నిశ్చయ దర్శినీ 41
కామం దృష్టా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణ స్త్రియః
న హి మే మనసః కించి ద్వైకృత్య ముపపద్యతే 42
మనో హి హేతుః సర్వేషామిన్ద్రియాణాం ప్రవర్తనే
శుభాఽశుభాస్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితమ్ 43
నాన్యఽత్ర చ మయా శక్యా వైదేహీ పరిమార్గితుమ్
స్త్రియో హి స్త్రీషు దృశ్యన్తే సర్వదా పరిమార్గణే 44
యస్య సత్త్వస్య యా యోని స్తస్యాం తత్ పరిమృగ్యతే
న శక్యా ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుమ్ 45
తదిదం మార్గితం తావ చ్ఛుద్ధేన మనసా మయా
రావణాన్తఃపురం సర్వం దృశ్యతే న చ జానకీ 46
దేవ గన్ధర్వ కన్యాశ్చ నాగ కన్యాశ్చ వీర్యవాన్
అవేక్షమాణో హనుమా న్నైవాఽపశ్యత జానకీమ్ 47
తామఽపశ్యన్ కపి స్తత్ర పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః
అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతు ముపచక్రమే 48
స భూయస్తు పరం శ్రీమాన్ మారుతి ర్యత్న మాస్థితః
ఆపానభూమి ముత్సృజ్య తాం విచేతుం ప్రచక్రమే 49

ద్వాదశ స్సర్గః – హనూమద్విషాదః

స తస్య మధ్యే భవనస్య మారుతిః
లతాగృహాం శ్చిత్రగృహా న్నిశాగృహాన్
జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకో
న చైవ తాం పశ్యతి చారు దర్శనామ్ 1
స చిన్తయామాస తతో మహాకపిః
ప్రియా మపశ్యన్ రఘునన్దనస్య తామ్
ధ్రువం న సీతా ధ్రియతే యథా న మే
విచిన్వతో దర్శనమేతి మైథిలీ 2
సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ జానకీ
స్వశీల సంరక్షణ తత్పరా సతీ
అనేన నూనం ప్రతిదుష్ట కర్మణా
హతా భవేదాఽఽర్యపథే వరే స్థితా 3

విరూప రూపా వికృతా వివర్చసో
మహాఽఽననా దీర్ఘ విరూప దర్శనాః
సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజ యోషితో
భయాద్వినష్టా జనకేశ్వరాత్మజా 4
సీతామఽదృష్ట్వా హ్యనవాప్య పౌరుషం
విహృత్య కాలం సహ వానరై శ్చిరమ్
న మేఽస్తి సుగ్రీవ సమీపగా గతిః
సుతీక్ష్ణ దణ్డో బలవాంశ్చ వానరః 5
దృష్ట మన్తఃపురం సర్వం దృష్ట్వా రావణ యోషితః
న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృథా జాతో మమ శ్రమః 6
కిం ను మాం వానరాః సర్వే గతం వక్ష్యన్తి సంగతాః
గత్వా తత్ర త్వయా వీర కిం కృతం త ద్వదస్వ నః 7
అదృష్ట్వా కిం ప్రవక్ష్యామి తామఽహం జనకాత్మజామ్
ధ్రువం ప్రాయ ముపైష్యన్తి కాలస్య వ్యతివర్తనే 8
కిం వా వక్ష్యతి వృద్ధశ్చ జామ్బవానంగదశ్చ సః
గతం పారం సముద్రస్య వానరాశ్చ సమాగతాః 9
అనిర్వేదః శ్రియో మూల మనిర్వేదః పరం సుఖమ్
అనిర్వేదో హి సతతం సర్వాఽర్థేషు ప్రవర్తకః 10
కరోతి సఫలం జంతోః కర్మ యత్తత్ కరోతి సః
తస్మా దనిర్వేదకరం యత్నం చేష్టేఽహముత్తమం 11
భూయ స్తావ ద్విచేష్యామి న యత్ర విచయః కృతః
అదృష్టాం శ్చ విచేష్యామి దేశాన్ రావణ పాలితాన్ 12
ఆపానశాలా విచితా స్తథా పుష్ప గృహాణి చ
చిత్రశాలాశ్చ విచితా భూయః క్రీడాగృహాణి చ 13
నిష్కుటాన్తర రథ్యాశ్చ విమానాని చ సర్వశః
ఇతి సంచిన్త్య భూయోఽపి విచేతు ముపచక్రమే 14
భూమీ గృహాం శ్చైత్య గృహాన్ గృహాతి గృహకానపి
ఉత్పతన్నిష్పతం శ్చాపి తిష్ఠన్ గచ్ఛన్ పునః పునః 15
అపావృణ్వంశ్చ ద్వారాణి కవాటాన్యవఘాటయన్
ప్రవిశ న్నిష్పతం శ్చాపి ప్రపత న్నుత్పతన్నపి 16
సర్వమప్యవకాశం స విచచార మహాకపిః
చతురంగుళమాత్రోఽపి నావకాశః స విద్యతే 17

రావణాన్తఃపురే తస్మిన్ యం కపి ర్న జగామ సః
ప్రాకారాన్తర రథ్యాశ్చ వేదికా శ్చైత్య సంశ్రయాః 18
దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ సర్వం తేనాఽవలోకితమ్
రాక్షస్యో వివిధాకారా విరూపా వికృతా స్తథా 19
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సా జనకాత్మజా
రూపేణాప్రఽతిమా లోకే వరా విద్యాధర స్త్రియః 20
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు రాఘవ నన్దినీ
నాగకన్యా వరారోహాః పూర్ణచన్ద్ర నిభాననాః 21
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సీతా సుమధ్యమా
ప్రమథ్య రాక్షసేన్ద్రేణ నాగకన్యా బలాద్ధృతాః 22
దృష్టా హనుమతా తత్ర న సా జనక నన్దినీ
సోఽపశ్యం స్తాం మహాబాహుః పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః 23
విషసాద ముహుర్ధీమాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః
ఉద్యోగం వానరేన్ద్రాణాం ప్లవనం సాగరస్య చ 24
వ్యర్థం వీక్ష్యాఽనిలసుత శ్చిన్తాం పునరుపాగమత్
అవతీర్య విమానాచ్చ హనుమాన్ మారుతాత్మజః 25
చిన్తా ముపజగామాఽథ శోకోపహత చేతనః||

త్రయోదశ స్సర్గః - హనూమ న్నిర్వేదః

విమానాత్తు సుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరిపుంగవః
హనుమాన్ వేగవానాసీ ద్యథా విద్యుద్ఘనాన్తరే 1
సంపరిక్రమ్య హనుమాన్ రావణస్య నివేశనం
అదృష్ట్వా జానకీం సీతా మబ్రవీ ద్వచనం కపిః 2
భూయిష్ఠం లోళితా లంకా రామస్య చరతా ప్రియమ్
న హి పశ్యామి వైదేహీం సీతాం సర్వాంగ శోభనామ్ 3
పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరిత స్తథా
నద్యోఽనూప వనాన్తాశ్చ దుర్గాశ్చ ధరణీధరాః 4
లోళితా వసుధా సర్వా న తు పశ్యామి జానకీమ్
ఇహ సంపాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే 5
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన న చ పశ్యామి తా మహమ్
కిం ను సీతాఽథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా 6
ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణేన హృతా బలాత్
క్షిప్ర ముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః 7

బిభ్యతో రామ బాణానామన్తరా పతితా భవేత్
అథవా హ్రియమాణాయాః పథి సిద్ధ నిషేవితే 8
మన్యే పతితా మార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరమ్
రావణస్యోరు వేగేన భుజాభ్యాం పీడితేన చ 9
తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవిత మార్యయా
ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమత స్తదా 10
వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా
అహో క్షుద్రేణ చాఽనేన రక్షన్తీ శీలమాత్మనః 11
అబన్ధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ
అథవా రాక్షసేన్ద్రస్య పత్నీభిరఽసితేక్షణా 12
అదుష్టా దుష్టభావాభి ర్భక్షితా సా భవిష్యతి
సంపూర్ణ చన్ద్ర ప్రతిమం పద్మపత్ర నిభేక్షణమ్ 13
రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పంచత్వం కృపణా గతా
హా రామ లక్ష్మణే త్యేవం హాఽయోధ్యే చేతి మైథిలీ 14
విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్త దేహా భవిష్యతి
అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే 15
నూనం లాలప్యతే సీతా పంజరస్థేవ శారికా
జనకస్య సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా 16
కథ ముత్పలపత్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్
వినష్టా వా ప్రణష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా 17
రామస్య ప్రియభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమమ్
నివేద్యమానే దోషః స్యా ద్దోషః స్యాదఽనివేదనే 18
కథం ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతి మే
అస్మి న్నేవం గతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్ 19
భవేదితి మతం భూయో హనూమాన్ ప్రవిచారయన్
యది సీతామఽదృష్ట్వాహం వానరేన్ద్ర పురీ మితః 20
గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్యతి
మమేదం లంఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి 21
ప్రవేశ శ్చైవ లంకాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్
కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః 22
కిష్కిన్ధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ
గత్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పరమఽప్రియమ్ 23

న దృష్టేతి మయా సీతా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్
పరుషం దారుణం కౄరం తీక్ష్ణ మిన్ద్రియ తాపనమ్ 24
సీతా నిమిత్తం దుర్వాక్యం శృత్వా స న భవిష్యతి
తం తు కృచ్ఛ్రగతం దృష్ట్వా పంచత్వగత మానసం 25
భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః
వినష్టౌ భ్రాతరౌ శృత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి 26
భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శతృఘ్నో న భవిష్యతి
పుత్రాన్ మృతాన్ సమీక్ష్యాఽథ న భవిష్యన్తి మాతరః 27
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ న సంశయః
కృతజ్ఞః సత్యసంధశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః 28
రామం తథా గతం దృష్ట్వా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్
దుర్మనా వ్యథితా దీనా నిరానన్దా తపస్వినీ 29
పీడితా భర్తృ శోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్
వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోక కర్శితా 30
పంచత్వం చ గతే రాజ్ఞి తారాపి న భవిష్యతి
మాతా పిత్రోర్వినాశేన సుగ్రీవ వ్యసనేన చ 31
కుమారోఽప్యంగదః కస్మా ద్ధారయిష్యతి జీవితమ్
భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా వనౌకసః 32
శిరాంస్యఽభిహనిష్యన్తి తలై ర్ముష్టిభి రేవ చ
సాన్త్వేనాఽనుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా 33
లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాం స్త్యక్ష్యన్తి వానరాః
న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః 34
క్రీడామనుభవిష్యన్తి సమేత్య కపికుంజరాః
సపుత్ర దారాః సామాత్యా భర్తృ వ్యసన పీడితాః 35
శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యన్తి సమేత్య విషమేషు చ
విష ముద్బన్ధనం వాపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా 36
ఉపవాసమథో శస్త్రం ప్రచరిష్యన్తి వానరాః
ఘోరమాఽఽరోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి 37
ఇక్ష్వాకు కులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్
సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కిన్ధాం నగరీ మితః 38
న చ శక్ష్యామ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా
మయ్యఽగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ 39

ఆశయా తౌ ధరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినః
హస్తాఽఽదానో ముఖాఽఽదానో నియతో వృక్ష మూలికః 40
వానప్రస్థో భవిష్యామి హ్యదృష్ట్వా జనకాత్మజామ్
సాగరానూపజే దేశే బహు మూల ఫలోదకే 41
చితాం కృత్వా ప్రవేక్ష్యామి సమిద్ధమఽరణీ సుతమ్
ఉపవిష్టస్య వా సమ్య గ్లింగినం సాధయిష్యతః 42
శరీరం భక్షయిష్యన్తి వాయసాః శ్వాపదాని చ
ఇదమ్ మహర్షిభి ర్దృష్టం నిర్యాణ మితి మే మతిః 43
సమ్యగాఽఽపః ప్రవేక్ష్యామి న చేత్ పశ్యామి జానకీమ్
సుజాత మూలా సుభగా కీర్తి మాలా యశస్వినీ 44
ప్రభగ్నా చిర రాత్రాయ మమ సీతా మపశ్యతః
తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్ష మూలికః 45
నేతః ప్రతిగమిష్యామి తామఽదృష్ట్వాఽసితేక్షణామ్
యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామఽనధిగమ్య తామ్ 46
అంగదః సహ తైః సర్వై ర్వానరై ర్న భవిష్యతి
వినాశే బహవో దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి 47
తస్మాత్ ప్రాణాన్ ధరిష్యామి ధృవో జీవతి సంగమః
ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ ముహుః 48
నాఽధ్యగచ్ఛ త్తదా పారం శోకస్య కపికుంజరః
తతో విక్రమ మాసాద్య ధైర్యవాన్ కపికుంజరః 49
రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలమ్
కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి 50
అథ వైనం సముత్క్షిప్య ఉపర్యుపరి సాగరమ్
రామాయోపహరిష్యామి పశుం పశుపతే రివ 51
ఇతి చిన్తాం సమాపన్నః సీతామఽనధిగమ్య తామ్
ధ్యాన శోక పరీతాత్మా చిన్తయామాస వానరః 52
యావత్ సీతాం హి పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్
తావ దేతాంపురీం లంకామ్ విచినోమి పునః పునః 53
సంపాతి వచనా చ్చాపి రామం యద్యానయామ్యహమ్
అపశ్యన్ రాఘవో భార్యాం నిర్దహేత్ సర్వవానరాన్ 54
ఇహైవ నియతాఽఽహారో వత్స్యామి నియతేన్ద్రియః
న మత్కృతే వినశ్యేయుః సర్వే తే నర వానరాః 55

అశోకవనికా చేయం దృశ్యతే యా మహాద్రుమా
ఇమా మఽభిగమిష్యామి న హీయం విచితా మయా 56
వసూన్ రుద్రాం స్తథాఽఽదిత్యానశ్వినౌ మరుతోఽపి చ
నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః 57
జిత్వా తు రాక్షసాన్ సర్వానిక్ష్వాకు కుల నన్దినీమ్
సంప్రదాస్యామి రామాయ యథా సిద్ధిం తపస్వినే 58
స ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా చిన్తావగ్రథితేన్ద్రియః
ఉదతిష్ఠన్ మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః 59
నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై
నమోస్తు రుద్రేన్ద్ర యమానిలేభ్యో
నమోస్తు చన్ద్రార్క మరుద్గణేభ్యః 60
స తేభ్యస్తు నమస్కృత్య సుగ్రీవాయ చ మారుతిః
దిశః సర్వాః సమాలోక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి 61
స గత్వా మనసా పూర్వమశోకవనికాం శుభామ్
ఉత్తరం చిన్తయామాస వానరో మారుతాత్మజః 62
ధ్రువం తు రక్షో బహుళా భవిష్యతి వనాకులా
అశోక వనికాచిన్త్యా సర్వ సంస్కార సంస్కృతా 63
రక్షిణ శ్చాఽత్ర విహితా నూనం రక్షన్తి పాదపాన్
భగవానపి సర్వాత్మా నాఽతిక్షోభం ప్రవాతి వై 64
సంక్షిప్తోయం మయాత్మా చ రామార్థే రావణస్య చ
సిద్ధిం మే సంవిధాస్యన్తి దేవాః సర్షిగణా స్త్విహ 65
బ్రహ్మా స్వయమ్భూ ర్భగవాన్ దేవా శ్చైవ దిశన్తు మే
సిద్ధి మగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుహూతశ్చ వజ్రభృత్ 66
వరుణః పాశ హస్తశ్చ సోమాదిత్యౌ తథైవ చ
అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుతః సర్వః ఏవ చ 67
సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః
దాస్యన్తి మమ యే చాన్యే హ్యదృష్టాః పథి గోచరాః 68
తదున్నసం పాణ్డర దన్తమవ్రణం
శుచి స్మితం పద్మ పలాశ లోచనమ్
ద్రక్ష్యే తదార్యా వదనం కదా న్వహం
ప్రసన్న తారాధిప తుల్య దర్శనమ్ 69

క్షుద్రేణ పాపేన నృశంస కర్మణా
సుదారుణాఽఽలంకృత వేష ధారిణా
బలాభిభూతా హ్యాఽబలా తపస్వినీ
కథం ను మే దృష్టి పథేఽద్య సా భవేత్ 70

చతుర్దశ స్సర్గః – అశోకవనికా విచయః

స ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్
అవప్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః 1
స తు సంహృష్ట సర్వాంగః ప్రాకారస్థో మహాకపిః
పుష్పితాగ్రాన్ వసన్తాదౌ దదర్శ వివిధాన్ ద్రుమాన్ 2
సాలానశోకాన్ భవ్యాంశ్చ చమ్పకాంశ్చ సుపుష్పితాన్
ఉద్దాలకా న్నాగవృక్షాం శ్చూతాన్ కపిముఖానపి 3
అథామ్రవణ సంఛన్నాం లతాశత సమావృతామ్
జ్యా ముక్త ఇవ నారాచః పుప్లువే వృక్ష వాటికామ్ 4
స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాం విహగైరఽభినాదితామ్
రాజతైః కాంచనై శ్చైవ పాదపైః సర్వతో వృతామ్ 5
విహగై ర్మృగ సంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్ర కాననామ్
ఉదితాఽఽదిత్య సంకాశాం దదర్శ హనుమాన్ కపిః 6
వృతాం నానావిధై ర్వృక్షైః పుష్పోపగ ఫలోపగైః
కోకిలై ర్భృంగరాజైశ్చ మత్తై ర్నిత్య నిషేవితామ్ 7
ప్రహృష్ట మనుజే కాలే మృగ పక్షి సమాకులే
మత్త బర్హిణ సంఘుష్టాం నానాద్విజ గణా యుతామ్ 8
మార్గమాణో వరారోహాం రాజపుత్రీమనిన్దితామ్
సుఖ ప్రసుప్తాన్ విహగాన్ బోధయామాస వానరః 9
ఉత్పతద్భి ర్ద్విజగణైః పక్షైః సాలాః సమాహతాః
అనేక వర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్ప వృష్టయః 10
పుష్పాఽవకీర్ణః శుశుభే హనుమాన్ మారుతాత్మజః
అశోకవనికా మధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః 11
దిశః సర్వాః ప్రధావన్తం వృక్షషణ్డ గతం కపిమ్
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసన్త ఇతి మేనిరే 12
వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పైరవకీర్ణా పృథగ్విధైః
రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా 13
తరస్వినా తే తరవ స్తరసాభి ప్రకమ్పితాః

కుసుమాని విచిత్రాణి ముముచుః కపినా తదా 14
నిర్ధూత పత్ర శిఖరాః శీర్ణ పుష్ప ఫలా ద్రుమాః
నిక్షిప్త వస్త్రాభరణా ధూర్తా ఇవ పరాజితాః 15
హనూమతా వేగవతా కమ్పితా స్తే నగోత్తమాః
పుష్ప పర్ణ ఫలాన్యాశు ముముచుః పుష్ప శాలినః 16
విహంగ సంఘై ర్హీనా స్తే స్కన్ధ మాత్రాశ్రయా ద్రుమాః
బభూవురఽగమాః సర్వే మారుతే నేవ నిర్ధుతాః 17
నిర్ధూత కేశీ యువతి ర్యథా మృదిత వర్ణకా
నిష్పీత శుభ దన్తోష్ఠీ నఖై ర్దన్తైశ్చ విక్షతా 18
తథా లాంగూల హస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా
బభూవాఽశోక వనికా ప్రభగ్న వరపాదపా 19
మహాలతానాం దామాని వ్యధమ త్తరసా కపిః
యథా ప్రావృషి విన్ధ్యస్య మేఘజాలాని మారుతః 20
స తత్ర మణి భూమీశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః
తథా కాంచన భూమీశ్చ దదర్శ విచరన్ కపిః 21
వాపీశ్చ వివిధాఽఽకారాః పూర్ణాః పరమ వారిణా
మహార్హైర్మణి సోపానై రుపపన్నా స్తత స్తతః 22
ముక్తా ప్రవాళ సికతాః స్ఫటికాన్తర కుట్టిమాః
కాంచనై స్తరుభి శ్చిత్రై స్తీరజై రుపశోభితైః 23
ఫుల్ల పద్మోత్పల వనా శ్చక్రవాకోపకూజితాః
నత్యూహ రుత సంఘుష్టా హంస సారస నాదితాః 24
దీర్ఘాభి ర్ద్రుమ యుక్తాభిః సరిద్భిశ్చ సమన్తతః
అమృతోపమ తోయాభిః శివాభిరుపసంస్కృతాః 25
లతాశతై రఽవతతాః సన్తాన కుసుమావృతాః
నానాగుల్మావృత ఘనాః కరవీర కృతాన్తరాః 26
తతోఽమ్బుధర సంకాశం ప్రవృద్ధ శిఖరం గిరిమ్
విచిత్రకూటం కూటైశ్చ సర్వతః పరివారితమ్ 27
శిలాగృహైరవతతం నానావృక్షైః సమావృతమ్
దదర్శ కపిశార్దూలో రమ్యం జగతి పర్వతమ్ 28
దదర్శ చ నగా త్తస్మా న్నదీం నిపతితాం కపిః
అంకా దివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్ 29
జలే నిపతితాగ్రైశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్

వార్యమాణా మివ కృద్ధాం ప్రమదాం ప్రియ బన్ధుభిః 30
పునరావృత్త తోయాం చ దదర్శ స మహాకపిః
ప్రసన్నా మివ కాన్తస్య కాన్తాం పునరుపస్థితామ్ 31
తస్యాఽదూరాత్ స పద్మిన్యో నానాద్విజ గణా యుతాః
దదర్శ హరిశార్దూలో హనుమాన్ మారుతాత్మజః 32
కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా
మణి ప్రవర సోపానాం ముక్తా సికత శోభితామ్ 33
వివిధై ర్మృగ సంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్ర కాననామ్
ప్రాసాదైః సుమహద్భిశ్చ నిర్మితై ర్విశ్వకర్మణా 34
కాననైః కృత్రిమైశ్చాపి సర్వతః సమలంకృతామ్
యే కేచిత్ పాదపా స్తత్ర పుష్పోపగ ఫలోపగాః 35
సచ్ఛత్రాః సవితర్దీకాః సర్వే సౌవర్ణ వేదికాః
లతా ప్రతానై ర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభి ర్వృతామ్ 36
కాంచనీం శింశపా మేకాం దదర్శ స హరియూథపః
వృతాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభిః సమన్తతః 37
సోఽపశ్య ద్భూమి భాగాంశ్చ గర్త ప్రస్రవణాని చ
సువర్ణ వృక్షానపరాన్ దదర్శ శిఖి సన్నిభాన్ 38
తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరో రివ దివాకరః
అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽస్మీతి వానరః 39
తాం కాంచనై స్తరుగణై ర్మారుతేన చ వీజితామ్
కింకిణీశత నిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయ మాగమత్ 40
సపుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకుర పల్లవామ్
తా మారుహ్య మహాబాహుః శింశపాం పర్ణ సంవృతామ్ 41
ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామ దర్శన లాలసామ్
ఇత శ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సంపతన్తీం యదృచ్ఛయా 42
అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః
చమ్పకై శ్చన్దనై శ్చాపి వకుళైశ్చ విభూషితా 43

ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజ సంఘ నిషేవితా
ఇమాం సా రామ మహిషీ నూన మేష్యతి జానకీ 44
సా రామా రామ మహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ
వన సంచార కుశలా నూన మేష్యతి జానకీ 45
అథవా మృగశాబాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా
వన మేష్యతి సాఽఽర్యేహ రామ చిన్తానుకర్శితా 46
రామ శోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా
వన వాసే రతా నిత్య మేష్యతే వన చారిణీ 47
వనే చరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా
రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ 48
సంధ్యాకాల మనాః శ్యామా ధ్రువ మేష్యతి జానకీ
నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్థే వరవర్ణినీ 49
తస్యా శ్చాప్యనురూపేయ మశోకవనికా శుభా
శుభా యా పార్థివేన్ద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా 50
యది జీవతి సా దేవీ తారాధిప నిభాననా
ఆగమిష్యతి సాఽవశ్య మిమాం శివజలాం నదీమ్ 51
ఏవం తు మత్వా హనుమాన్ మహాత్మా
ప్రతీక్షమాణో మనుజేన్ద్ర పత్నీమ్
అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం
సుపుష్పితే పర్ణ ఘనే నిలీనః 52

పంచ దశ స్సర్గః – సీతోపలంభః

స వీక్షమాణ స్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్
అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తామఽన్వవైక్షత 1
సన్తానక లతాభిశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్
దివ్యగన్ధ రసోపేతాం సర్వతః సమలంకృతామ్ 2
తాం స నన్దన సంకాశాం మృగ పక్షిభిరావృతామ్
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధాం కోకిలాకుల నిస్స్వనామ్ 3
కాంచనోత్పల పద్మాభి ర్వాపీభి రుపశోభితామ్
బహ్వాసన కుథోపేతాం బహుభూమి గృహా యుతామ్ 4
సర్వర్తు కుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః
పుష్పితానామశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయ ప్రభామ్ 5
ప్రదీప్తా మివ తత్ర స్థో మారుతిః సముద్వైక్షత

నిష్పత్ర శాఖాం విహగైః క్రియమాణా మివా సకృత్ 6
వినిష్పతద్భిః శతశ శ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః
ఆమూల పుష్ప నిచితైః అశోకైః శోకనాశనైః 7
పుష్పభారాఽతిభారైశ్చ స్పృశద్భి రివ మేదినీమ్
కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః 8
స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః
పున్నాగాః సప్తపర్ణాశ్చ చమ్పకోద్దాలకా స్తథా 9
వివృద్ధ మూలా బహవః శోభన్తే స్మ సుపుష్పితాః
శాతకుమ్భ నిభాః కేచిత్ కేచి దగ్ని శిఖోపమాః 10
నీలాంజన నిభాః కేచిత్ తత్రాఽశోకాః సహస్రశః
నన్దనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా 11
అతివృత్త మివాచిన్త్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతమ్
ద్వితీయ మివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణా యుతమ్ 12
పుష్పరత్న శతై శ్చిత్రం ద్వితీయం సాగరం యథా
సర్వర్తు పుష్పై ర్నిచితం పాదపై ర్మధుగన్ధిభిః 13
నానా నినాదైరుద్యానం రమ్యం మృగగణై ర్ద్విజైః
అనేక గన్ధ ప్రవహం పుణ్యగన్ధం మనోరమమ్ 14
శైలేన్ద్రమివ గన్ధాఢ్యం ద్వితీయం గన్ధమాదనమ్
అశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుంగవః 15
స దదర్శాఽవిదూరస్థం చైత్య ప్రాసాద ముచ్ఛ్రితమ్
మధ్యే స్తమ్భ సహస్రేణ స్థితం కైలాస పాణ్డరమ్ 16
ప్రవాళకృత సోపానం తప్త కాంచన వేదికమ్
ముష్ణన్తమివ చక్షూంషి ద్యోతమాన మివ శ్రియా 17
విమలం ప్రాంశు భావత్వాదుల్లిఖన్త మివామ్బరమ్
తతో మలిన సంవీతాం రాక్షసీభిః సమావృతామ్ 18
ఉపవాస కృశాం దీనాం నిశ్శ్వసన్తీం పునః పునః
దదర్శ శుక్లపక్షాదౌ చన్ద్రరేఖా మివాఽమలామ్ 19
మన్ద ప్రఖ్యాయమానేన రూపేణ రుచిర ప్రభామ్
పినద్ధాం ధూమ జాలేన శిఖామివ విభావసోః 20
పీతే నైకేన సంవీతాం క్లిష్టేనోత్తమ వాససా
సపంకామఽనలంకారాం విపద్మామివ పద్మినీమ్ 21
వ్రీళితాం దుఃఖ సంతప్తాం పరిమ్లానాం తపస్వినీమ్

గ్రహేణాంగారకేణేవ పీడితా మివ రోహిణీమ్ 22
అశ్రుపూర్ణ ముఖీం దీనాం కృశామఽనశనేన చ
శోక ధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖ పరాయణామ్ 23
ప్రియం జనమఽపశ్యన్తీం పశ్యన్తీం రాక్షసీగణమ్
స్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతా మివ 24
నీల నాగాభయా వేణ్యా జఘనం గతయైకయా
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ 25
సుఖార్హాం దుఃఖ సంతప్తాం వ్యసనానామకోవిదామ్
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీ మధికం మలినాం కృశామ్ 26
తర్కయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః
హ్రియమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా 27
యథా రూపా హి దృష్టా వై తథా రూపేయమంగనా
పూర్ణ చన్ద్రాననాం సుభ్రూం చారు వృత్త పయోధరామ్ 28
కుర్వన్తీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః
తాం నీలకేశీం బిమ్బోష్ఠీం సుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితామ్ 29
సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా
ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణచన్ద్ర ప్రభా మివ 30
భూమౌ సుతనుమాసీనాం నియతా మివ తాపసీమ్
నిశ్శ్వాస బహుళాం భీరుం భుజగేన్ద్ర వధూమివ 31
శోక జాలేన మహతా వితతేన న రాజతీమ్
సంసక్తాం ధూమ జాలేన శిఖామివ విభావసోః 32
తాం స్మృతీ మివ సంధిగ్ధామృద్ధిం నిపతితా మివ
విహతా మివ చ శ్రద్ధా మాశాం ప్రతిహతా మివ 33
సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం సకలుషా మివ
అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ 34
రామోపరోధ వ్యథితాం రక్షో హరణ కర్శితామ్
అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాం సమన్తతః 35
బాష్పామ్బు పరిపూర్ణేన కృష్ణ వక్త్రాక్షి పక్ష్మణా
వదనేనాప్రసన్నేన నిశ్శ్వసన్తీం పునః పునః 36
మల పంక ధరాం దీనాం మణ్డనార్హా మమణ్డితామ్
ప్రభాం నక్షత్రరాజస్య కాల మేఘైరివావృతామ్ 37
తస్య సందిదిహే బుద్ధి ర్ముహుః సీతాం నిరీక్ష్య తు

ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలామివ 38
దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమాననలంకృతామ్
సంస్కారేణ యథా హీనాం వాచ మర్థాన్తరం గతామ్ 39
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీ మనిన్దితామ్
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదిభిః 40
వైదేహ్యా యాని చాంగేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్
తా న్యాభరణ జాలాని గాత్ర శోభీ న్యలక్షయత్ 41
సుకృతౌ కర్ణవేష్టౌ చ శ్వదంష్ట్రౌ చ సుసంస్థితౌ
మణి విద్రుమ చిత్రాణి హస్తేష్వాభరణాని చ 42
శ్యామాని చిర యుక్తత్వాత్ తథా సంస్థానవన్తి చ
తాన్యేవైతాని మన్యేఽహం యాని రామోఽన్వకీర్తయత్ 43
తత్ర యాన్యవహీనాని తా న్యహం నోపలక్షయే
యాన్యస్యా నావహీనాని తానీమాని న సంశయః 44
పీతం కనక పట్టాభం స్రస్తం త ద్వసనం శుభమ్
ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదా దృష్టం ప్లవంగమైః 45
భూషణాని విచిత్రాణి దృష్టాని ధరణీ తలే
అనయైవాపవిద్ధాని స్వనవన్తి మహాన్తి చ 46
ఇదం చిర గృహీతత్వా ద్వసనం క్లిష్టవత్తరమ్
తథాపి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమద్యథేతరత్ 47
ఇయం కనక వర్ణాంగీ రామస్య మహిషీ ప్రియా
ప్రణష్టాపి సతీ యాఽస్య మనసో న ప్రణశ్యతి 48
ఇయం సా యత్కృతే రామ శ్చతుర్భిః పరితప్యతే
కారుణ్యే నానృశంస్యేన శోకేన మదనేన చ 49
స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యాదాశ్రితేత్యానృశంస్యతః
పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ 50
అస్యా దేవ్యా యథారూప మంగ ప్రత్యంగ సౌష్ఠవమ్
రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసితేక్షణా 51
అస్యా దేవ్యా మన స్తస్మిం స్తస్య చాఽస్యాం ప్రతిష్ఠితమ్
తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి 52
దుష్కరం కృతవాన్ రామో హీనో యదఽనయా ప్రభుః
ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీదతి 53
ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవన సంభవః

జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుమ్ 54

షోడశ స్సర్గః – హనూమత్పరీతాపః

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుంగవః
గుణాభిరామం రామం చ పునశ్చిన్తాపరోఽభవత్ 1
స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్ప పర్యాకులేక్షణః
సీతా మాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమాన్ విలలాప హ 2
మాన్యా గురు వినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా
యది సీతాపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతిక్రమః 3
రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ ధీమతః
నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గంగేవ జలదాగమే 4
తుల్య శీల వయోవృత్తాం తుల్యాభిజన లక్షణామ్
రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయమసితేక్షణా 5
తాం దృష్ట్వా నవ హేమాభాం లోకకాన్తా మివ శ్రియమ్
జగామ మనసా రామం వచనం చేద మబ్రవీత్ 6
అస్యా హేతో ర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః
రావణ ప్రతిమో వీర్యే కబన్ధశ్చ నిపాతితః 7
విరాధశ్చ హతః సంఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః
వనే రామేణ విక్రమ్య మహేన్ద్రేణేవ శమ్బరః 8
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్ని శిఖోపమైః 9
ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే త్రిశిరాశ్చ నిపాతితః
దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా 10
ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలి పాలితమ్
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్ లోక సత్కృతమ్ 11
సాగరశ్చ మయా క్రాన్తః శ్రీమాన్నదనదీపతిః
అస్యాహేతో ర్విశాలాక్ష్యాః పురీ చేయం నిరీక్షితా 12
యది రామః సముద్రాన్తాం మేదినీం పరివర్తయేత్
అస్యాః కృతే జగచ్చాపి యుక్త మిత్యేవ మే మతిః 13
రాజ్యం వా త్రిషులోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా
త్రైలోక్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్నుయాత్ కలామ్ 14
ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః
సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్తృ దృఢ వ్రతా 15

ఉత్థితా మేదినీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖ క్షతే
పద్మరేణు నిభైః కీర్ణా శుభైః కేదార పాంసుభిః 16
విక్రాన్తస్యార్య శీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః
స్నుషా దశరథ స్యైషా జ్యేష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ 17
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః
ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీ వశమాగతా 18
సర్వాన్ భోగాన్ పరిత్యజ్య భర్తృ స్నేహ బలాత్కృతా
అచిన్తయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనమ్ 19
సంతుష్టా ఫల మూలేన భర్తృ శుశ్రూషణే రతా
యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే యథా 20
సేయం కనక వర్ణాంగీ నిత్యం సుస్మిత భాషిణీ
సహతే యాతనా మేతా మనర్థానామఽభాగినీ 21
ఇమాం తు శీల సంపన్నాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి రాఘవః
రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః 22
అస్యా నూనం పునర్లాభా ద్రాఘవః ప్రీతి మేష్యతి
రాజా రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్ 23
కామ భోగైః పరిత్యక్తా హీనా బన్ధు జనేన చ
ధారయత్యాత్మనో దేహం త త్సమాగమ కాంక్షిణీ 24
నైషా పశ్యతి రాక్షస్యో నేమాన్ పుష్ప ఫల ద్రుమాన్
ఏకస్థ హృదయా నూనం రామ మేవానుపశ్యతి 25
భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణాదపి
ఏషా విరహితా తేన భూషణార్హా న శోభతే 26
దుష్కరం కురుతే రామో హీనో యదఽనయా ప్రభుః
ధారయత్యాత్మనో దేహం న దుఃఖే నావసీదతి 27
ఇమామసిత కేశాన్తాం శతపత్ర నిభేక్షణామ్
సుఖార్హాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యథితం మనః 28
క్షితి క్షమా పుష్కర సన్నిభాక్షీ
యా రక్షితా రాఘవ లక్ష్మణాభ్యామ్
సా రాక్షసీభి ర్వికృతేక్షణాభిః
సంరక్ష్యతే సంప్రతి వృక్షమూలే 29
హిమ హత నలినీవ నష్ట శోభా
వ్యసన పరమ్పరయాఽతిపీడ్యమానా

సహచర రహితేవ చక్రవాకీ
జనక సుతా కృపణాం దశాం ప్రపన్నా 30
అస్యా హి పుష్పాఽవనతాగ్ర శాఖాః
శోకం దృఢం వై జనయన్త్యశోకాః
హిమ వ్యపాయేన చ శీత రశ్మిః
అభ్యుత్థితో నైక సహస్ర రశ్మిః 31
ఇత్యేవమర్థం కపిరన్వవేక్ష్య
సీతేయ మిత్యేవ నివిష్ట బుద్ధిః
సంశ్రిత్య తస్మిన్ నిషసాద వృక్షే
బలీ హరిణామృషభ స్తరస్వీ 32

సప్త దశ స్సర్గః – రాక్షసీ పరివారః

తతః కుముద షణ్డాభో నిర్మలో నిర్మలం స్వయమ్
ప్రజగామ నభ శ్చన్ద్రో హంసో నీల మివోదకమ్ 1
సాచివ్య మివ కుర్వన్ స ప్రభయా నిర్మల ప్రభః
చన్ద్రమా రశ్మిభిః శీతైః సిషేవే పవనాత్మజమ్ 2
స దదర్శ తతః సీతాం పూర్ణ చన్ద్ర నిభాననామ్
శోకభారై రివ న్యస్తాం భారై ర్నావ మివాఽమ్భసి 3
దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః
స దదర్శాఽవిదూరస్థా రాక్షసీర్ఘోర దర్శనాః 4
ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణ ప్రావరణాం తథా
అకర్ణాం శంకుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛ్వాస నాసికామ్ 5
అతికాయోత్తమాంగీం చ తను దీర్ఘశిరో ధరామ్
ధ్వస్తకేశీం తథాకేశీం కేశకమ్బళ ధారిణీమ్ 6
లమ్బకర్ణ లలాటాం చ లమ్బోదర పయోధరామ్
లమ్బోష్ఠీం చుబుకోష్ఠీం చ లమ్బాస్యాం లమ్బజానుకామ్ 7
హ్రస్వాం దీర్ఘాం తథా కుబ్జాం వికటాం వామనాం తథా
కరాళాం భుగ్న వక్త్రాం చ పింగాక్షీం వికృతాననామ్ 8
వికృతాః పింగళాః కాలీః క్రోధనాః కలహ ప్రియాః
కాలాయస మహాశూల కూట ముద్గర ధారిణీః 9
వరాహ మృగ శార్దూల మహిషాఽజశివా ముఖీః
గజోష్ట్ర హయ పాదీశ్చ నిఖాత శిరసోఽపరాః 10
ఏక హస్తైకపాదాశ్చ ఖర కర్ణ్యఽశ్వకర్ణికాః

గోకర్ణీ ర్హస్తి కర్ణీశ్చ హరికర్ణీ స్తథాఽపరాః 11
అనాసా అతినాసాశ్చ తిర్యఙ్నాసా వినాసికాః
గజ సన్నిభ నాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాస నాసికాః 12
హస్తిపాదా మహాపాదా గోపాదాః పాదచూళికాః
అతిమాత్ర శిరో గ్రీవా అతిమాత్ర కుచోదరీః 13
అతిమాత్రాఽఽస్య నేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వా నఖా స్తథా
అజాముఖీ ర్హస్తిముఖీ ర్గోముఖీః సూకరీముఖీః 14
హయోష్ట్ర ఖర వక్త్రాశ్చ రాక్షసీ ర్ఘోరదర్శనాః
శూల ముద్గర హస్తాశ్చ క్రోధనాః కలహ ప్రియాః 15
కరాళా ధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీ ర్వికృఽఽతాననాః
పిబన్తీః సతతం పానం సదా మాంస సురా ప్రియాః 16
మాంస శోణిత దిగ్ధాంగీ ర్మాంస శోణిత భోజనాః
తా దదర్శ కపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణ దర్శనాః 17
స్కన్ధవన్త ముపాసీనాః పరివార్య వనస్పతిమ్
తస్యాఽధస్తాచ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీ మనిన్దితామ్ 18
లక్షయామాస లక్ష్మీవాన్ హనుమాన్ జనకాత్మజామ్
నిష్ప్రభాం శోక సంతప్తాం మల సంకుల మూర్ధజామ్ 19
క్షీణ పుణ్యాం చ్యుతాం భూమౌ తారాం నిపతితా మివ
చారిత్ర వ్యపదేశాఢ్యాం భర్తృ దర్శన దుర్గతామ్ 20
భూషణైరుత్తమై ర్హీనాం భర్తృ వాత్సల్య భూషణామ్
రాక్షసాధిప సంరుద్ధాం బన్ధుభిశ్చ వినా కృతామ్ 21
వియూథాం సింహ సంరుద్ధాం బద్ధాం గజ వధూమివ
చన్ద్రరేఖాం పయోదాన్తే శారదాభ్రై రివావృతామ్ 22
క్లిష్టరూపామఽసంస్పర్శాదయుక్తా మివ వల్లకీమ్
సీతాం భర్తృ వశే యుక్తామఽయుక్తాం రాక్షసీ వశే 23
అశోకవనికా మధ్యే శోక సాగరమాప్లుతామ్
తాభిః పరివృతాం తత్ర సగ్రహా మివ రోహిణీమ్ 24
దదర్శ హనుమాన్ దేవీం లతామఽకుసుమా మివ
సా మలేన చ దిగ్ధాంగీ వపుషా చాప్యలంకృతా 25
మృణాళీ పంక దిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ
మలినేన చ వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్ 26
సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్ కపిః

తాం దేవీం దీన వదనామఽదీనాం భర్తృ తేజసా 27
రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతామఽసితలోచనామ్
తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబ నిభేక్షణామ్ 28
మృగ కన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమన్తతః
దహన్తీమివ నిశ్వాసై ర్వృక్షాన్ పల్లవ ధారిణః 29
సంఘాత మివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్మి మివోత్థితామ్
తాం క్షమాం సువిభక్తాంగీం వినాఽఽభరణశోభినీమ్ 30
ప్రహర్ష మతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్
హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్ 31
ముమోచ హనుమాం స్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్
నమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ 32
సీతా దర్శన సంహృష్టో హనూమాన్ సంవృతోఽభవత్||

అష్టాదశ స్సర్గః -- రావణాఽఽగమనం

తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పిత పాదపమ్
విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కించి చ్ఛేషా నిశాభవత్ 1
షడంగ వేద విదుషాం క్రతు ప్రవర యాజినామ్
శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాత్రే బ్రహ్మరక్షసామ్ 2
అథ మంగళ వాదిత్రైః శబ్దైః శ్రోత్ర మనోహరైః
ప్రాబుధ్యత మహాబాహు ర్దశగ్రీవో మహాబలః 3
విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేన్ద్రః ప్రతాపవాన్
స్రస్త మాల్యాఽమ్బరధరో వైదేహీమన్వచిన్తయత్ 4
భృశం నియుక్త స్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః
న స తం రాక్షసః కామం శశాకాత్మని గూహితుమ్ 5
స సర్వాభరణై ర్యుక్తో బిభ్ర చ్ఛ్రియ మనుత్తమామ్
తాం నగైర్బహుభి ర్జుష్టాం సర్వపుష్ప ఫలోపగైః 6
వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోప శోభితామ్
సదా మదైశ్చ విహగై ర్విచిత్రాం పరమాఽద్భుతైః 7
ఈహా మృగైశ్చ వివిధై ర్జుష్టాం దృష్టి మనోహరైః
వీథీః సంప్రేక్షమాణశ్చ మణి కాంచన తోరణాః 8
నానామృగ గణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపతితై ర్వృతామ్
అశోకవనికా మేవ ప్రావిశత్ సంతత ద్రుమామ్ 9
అంగనాః శతమాత్రం తు తం వ్రజన్తమనువ్రజన్

మహేన్ద్ర మివ పౌలస్త్యం దేవ గన్ధర్వ యోషితః 10
దీపికాః కాంచనీః కాశ్చి జ్జగృహు స్తత్ర యోషితః
వాలవ్యజన హస్తాశ్చ తాల వృన్తాని చాఽపరాః 11
కాంచనైరపి భృంగారై ర్జహ్రుః సలిలమఽగ్రతః
మణ్డలాగ్రాన్ బృసీశ్చైవ గృహ్యాఽన్యాః పృష్ఠతో యయుః 12
కాచిద్రత్నమయీం స్థాలీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ
దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా 13
రాజహంస ప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశశి ప్రభమ్
సౌవర్ణదణ్డ మఽపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయౌ 14
నిద్రా మద పరీతాక్ష్యో రావణస్యోత్తమాః స్త్రియః
అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యు ల్లతా ఇవ 15
వ్యావిద్ధ హార కేయూరాః సమామృదిత వర్ణకాః
సమాగళిత కేశాంతాః సస్వేద వదనా స్తథా 16
ఘూర్ణ్యంత్యో మద శేషేణ నిద్రయా చ శుభాననాః
స్వేద క్లిష్టాంగ కుసుమాః సుమాల్యాకుల మూర్ధజాః 17
ప్రయాంతం నైరృతపతిం నార్యో మదిర లోచనాః
బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియాభార్యా స్త మఽన్వయుః 18
స చ కామ పరాధీనః పతి స్తాసాం మహాబలః
సీతా సక్త మనా మందో మదాంచిత గతి ర్బభౌ 19
తతః కాంచీ నినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్
శుశ్రావ పరమ స్త్రీణాం స కపిర్మారుతాత్మజః 20
తం చాఽప్రతిమకర్మాణ మచిన్త్య బల పౌరుషమ్
ద్వారదేశమనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్ కపిః 21
దీపికాభిరనేకాభిః సమన్తాదఽవభాసితమ్
గన్ధ తైలావసిక్తాభి ర్ధ్రియమాణాభిరగ్రతః 22
కామ దర్ప మదైర్యుక్తం జిహ్మతామ్రాయతేక్షణమ్
సమక్ష మివ కన్దర్ప మపవిద్ధ శరాసనమ్ 23
మథితాఽమృత ఫేనాభమఽరజో వస్త్ర ముత్తమమ్
సలీలమఽనుకర్షన్తం విముక్తం సక్త మంగదే 24
తం పత్ర విటపే లీనః పత్ర పుష్ప ఘనావృతః
సమీపముపసంక్రాన్తం నిధ్యాతు ముపచక్రమే 25
అవేక్షమాణస్తు తతో దదర్శ కపికుంజరః

రూప యౌవన సంపన్నా రావణస్య వరస్త్రియః 26
తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభిర్మహాయశాః
తన్మృగ ద్విజ సంఘుష్టం ప్రవిష్టః ప్రమదా వనమ్ 27
క్షీబో విచిత్రాభరణః శంకుకర్ణో మహాబలః
తేన విశ్రవసః పుత్రః స దృష్టో రాక్షసాధిపః 28
వృతః పరమనారీభి స్తారాభిరివ చన్ద్రమాః
తం దదర్శ మహాతేజా స్తేజోవన్తం మహాకపిః 29
రావణోఽయం మహాబాహురితి సంచిన్త్య వానరః
సోఽయమేవ పురా శేతే పురమధ్యే గృహోత్తమే 30
అవప్లుతో మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః
స తథాప్యుగ్ర తేజాః సన్నిర్ధూత స్తస్య తేజసా 31
పత్ర గుల్మాన్తరే సక్తో హనూమాన్ సంవృతోఽభవత్
స తామఽసితకేశాన్తాం సుశ్రోణీం సంహత స్తనీమ్ 32
దిదృక్షురసితాపాంగా ముపావర్తత రావణః||

<u>ఏకోన వింశ స్సర్గః – కృచ్ఛ్రగత సీతోపమాః</u>

తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీత్వఽనిన్దితా
రూప యౌవన సంపన్నం భూషణోత్తమ భూషితమ్ 1
తతో దృష్ట్వైవ వైదేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్
ప్రావేపత వరారోహా ప్రవాతే కదళీ యథా 2
ఆచ్ఛాద్యోదర మూరుభ్యాం బాహుభ్యాం చ పయోధరౌ
ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుదన్తీ వరవర్ణినీ 3
దశగ్రీవస్తు వైదేహీం రక్షితాం రాక్షసీగణైః
దదర్శ సీతాం దుఃఖార్తాం నావం సన్నామివార్ణవే 4
అసంవృతాయామాసీనాం ధరణ్యాం సంశిత వ్రతామ్
ఛిన్నాం ప్రపతితాం భూమౌ శాఖామివ వనస్పతేః 5
మలమణ్డన దిగ్ధాంగీం మణ్డనార్హా మమణ్డితామ్
మృణాళీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ 6
సమీపం రాజసింహస్య రామస్య విదితాత్మనః
సంకల్ప హయ సంయుక్తై ర్యాన్తీ మివ మనోరథైః 7
శుష్యన్తీం రుదతీమేకాం ధ్యాన శోకపరాయణామ్
దుఃఖస్యాన్త మఽపశ్యన్తీం రామాం రామమనువ్రతామ్ 8
వేష్టమానామ్ తథావిష్టాం పన్నగేన్ద్ర వధూమివ

ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణీం ధూమకేతునా 9
వృత్త శీల కులే జాతామాచారవతి ధార్మికే
పునః సంస్కార మాపన్నాం జాతామివ చ దుష్కులే 10
అభూతే నాఽపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ
ఆమ్నాయానా మయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలా మివ 11
సన్నామివ మహాకీర్తిం శ్రద్ధామివ విమానితామ్
పూజామివ పరిక్షీణామాశాం ప్రతిహతా మివ 12
ఆయతీ మివ విధ్వస్తా మాజ్ఞాం ప్రతిహతా మివ
దీప్తామివ దిశం కాలే పూజామఽపహృతా మివ 13
పద్మినీమివ విధ్వస్తాం హత శూరాం చమూ మివ
ప్రభామివ తపోధ్వస్తా ముపక్షీణా మివాఽఽపగామ్ 14
వేదీమివ పరామృష్టాం శాన్తా మగ్ని శిఖా మివ
పౌర్ణమాసీ మివ నిశాం రాహుగ్రస్తేన్దు మణ్డలామ్ 15
ఉత్కృష్ట పర్ణ కమలాం విత్రాసిత విహంగమామ్
హస్తి హస్త పరామృష్టామాకులాం పద్మినీమివ 16
పతి శోకాతురాం శుష్కాం నదీం విస్రావితా మివ
పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణ పక్ష నిశా మివ 17
సుకుమారీం సుజాతాంగీం రత్న గర్భ గృహోచితామ్
తప్యమానా మివోష్ణేన మృణాళీమచిరోద్ధృతామ్ 18
గృహీతామాఽఽలితాం స్తమ్భే యూథపేన వినాకృతామ్
నిశ్శ్వసన్తీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజ వధూమివ 19
ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానామఽయత్నతః
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ 20
ఉపవాసేన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ
పరిక్షీణాం కృశాం దీనా మల్పాహారాం తపోధనామ్ 21
ఆయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాంజలిం దేవతామివ
భావేన రఘు ముఖ్యస్య దశగ్రీవ పరాభవమ్ 22
సమీక్షమాణాం రుదతీ మనిన్దితాం
సుపక్ష్మ తామ్రాయత శుక్ల లోచనామ్
అనువ్రతాం రామమతీవ మైథిలీం
ప్రలోభయామాస వధాయ రావణః 23

వింశ స్సర్గః – ప్రణయ ప్రార్థనా

స తాం పతివ్రతాం దీనాం నిరానన్దాం తపస్వినీమ్
సాకారై ర్మధురై ర్వాక్యైర్న్యదర్శయత రావణః 1
మాం దృష్ట్వా నాగ నాసోరు గూహమానా స్తనోదరమ్
అదర్శన మివాత్మానం భయా న్నేతుం త్వమిచ్ఛసి 2
కామయే త్వాం విశాలాక్షి బహు మన్యస్వ మాం ప్రియే
సర్వాంగ గుణ సంపన్నే సర్వలోక మనోహరే 3
నేహ కేచిన్ మనుష్యా వా రాక్షసాః కామరూపిణః
వ్యపసర్పతు తే సీతే భయం మత్తః సముత్థితమ్ 4
స్వధర్మో రక్షసాం భీరు సర్వథైవ న సంశయః
గమనం వా పరస్త్రీణాం హరణం సంప్రమథ్య వా 5
ఏవం చైతదఽకామాం తు న త్వాం స్ప్రక్ష్యామి మైథిలి
కామం కామః శరీరే మే యథా కామం ప్రవర్తతామ్ 6
దేవి నేహ భయం కార్యం మయి విశ్వసిహి ప్రియే
ప్రణయస్వ చ తత్త్వేన మైవం భూః శోక లాలసా 7
ఏకవేణీ ధరా శయ్యా ధ్యానం మలినమమ్బరమ్
అస్థానేఽప్యుపవాసశ్చ నైతాన్యౌపయికాని తే 8
విచిత్రాణి చ మాల్యాని చన్దనా న్యగరూణి చ
వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యా న్యాభరణాని చ 9
మహార్హాణి చ పానాని శయనా న్యాసనాని చ
గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలి 10
స్త్రీ రత్నమసి మైవం భూః కురు గాత్రేషు భూషణమ్
మాం ప్రాప్య హి కథం ను స్యా స్త్వమఽనర్హా సువిగ్రహే 11
ఇదం తే చారు సంజాతం యౌవనం హ్యతివర్తతే
య దతీతం పునర్నైతి స్రోతః శీఘ్ర మఽపామివ 12
త్వాం కృత్వోపరతో మన్యే రూపకర్తా స విశ్వసృట్
న హి రూపోపమా త్వఽన్యా తవాస్తి శుభదర్శనే 13
త్వాం సమాసాద్య వైదేహి రూపయౌవన శాలినీమ్
కః పుమానఽతివర్తేత సాక్షాదపి పితామహః 14
యద్యత్ పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశు సదృశాననే
తస్మిం స్తస్మిన్ పృథు శ్రోణి చక్షుర్మమ నిబధ్యతే 15
భవ మైథిలి భార్యా మే మోహ మేనం విసర్జయ
బహ్వీనాముత్తమ స్త్రీణాం మమాఽగ్ర మహిషీ భవ 16

లోకేభ్యో యాని రత్నాని సంప్రమథ్యాహృతాని వై
తాని తే భీరు సర్వాణి రాజ్యం చైతదహం చ తే 17
విజిత్య పృథివీం సర్వాం నానానగర మాలినీమ్
జనకాయ ప్రదాస్యామి తవ హేతో ర్విలాసిని 18
నేహ పశ్యామి లోకేఽన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్
పశ్య మే సుమహద్వీర్య మప్రతిద్వన్ద్వ మాహవే 19
అసకృత్ సంయుగే భగ్నా మయా విమృదిత ధ్వజాః
అశక్తాః ప్రత్యనీకేషు స్థాతుం మమ సురాఽసురాః 20
ఇచ్ఛయా క్రియతామఽద్య ప్రతికర్మ తవోత్తమమ్
సప్రభాణ్యవసజ్జ్యన్తాం తవాంగే భూషణాని చ 21
సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్మణా
ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే 22
భుంక్ష్వ భోగాన్ యథాకామం పిబ భీరు రమస్వ చ
యథేష్టం చ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వా ధనాని చ 23
రమస్వ మయి విస్రబ్ధా ధృష్టమాజ్ఞాపయస్వ చ
మత్ప్రభావా ల్లలన్త్యాశ్చ లలన్తాం బాన్ధవా స్తవ 24
ఋద్ధిం మమానుపశ్య త్వం శ్రియం భద్రే యశశ్చ మే
కిం కరిష్యసి రామేణ సుభగే చీరవాససా 25
నిక్షిప్త విజయో రామో గత శ్రీ ర్వనగోచరః
వ్రతీ స్థణ్డిల శాయీ చ శంకే జీవతి వా న వా 26
న హి వైదేహి రామ స్త్వాం ద్రష్టుం వాప్యుపలప్స్యతే
పురో బలాకై రసితై ర్మేఘై ర్జ్యోత్స్నామివావృతామ్ 27
న చాపి మమ హస్తాత్ త్వాం ప్రాప్తుమర్హతి రాఘవః
హిరణ్యకశిపుః కీర్తి మిన్ద్ర హస్త గతామివ 28
చారు స్మితే చారు దతి చారు నేత్రే విలాసిని
మనో హరసి మే భీరు సుపర్ణః పన్నగం యథా 29
క్లిష్ట కౌశేయ వసనాం తన్వీమఽప్యనలంకృతామ్
తాం దృష్ట్వా స్వేషు దారేషు రతిం నోపలభామ్యహమ్ 30
అన్తఃపుర నివాసిన్యః స్త్రియః సర్వగుణాన్వితాః
యావత్యో మమ సర్వాసామైశ్వర్యం కురు జానకి 31
మమ హ్యసిత కేశాన్తే త్రైలోక్య ప్రవరాః స్త్రియః
తా స్త్వాం పరిచరిష్యన్తి శ్రియమప్సరసో యథా 32

యాని వైశ్రవణే సుభ్రు రత్నాని చ ధనాని చ
తాని లోకాంశ్చ సుశ్రోణి మాం చ భుంక్ష్వ యథాసుఖమ్ 33
న రామ స్తపసా దేవి న బలేన న విక్రమైః
న ధనేన మయా తుల్య స్తేజసా యశసాఽపి వా 34
పిబ విహర రమస్వ భుంక్ష్వ భోగాన్
ధన నిచయం ప్రదిశామి మేదినీం చ
మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వం
త్వయి చ సమేత్య లలన్తు బాన్ధవా స్తే 35
కుసుమిత తరు జాల సంతతాని
భ్రమర యుతాని సముద్ర తీరజాని
కనక విమల హార భూషితాంగి
విహర మయా సహ భీరు కాననాని 36

ఏక వింశ స్సర్గః – రావణ తృణీకరణం

తస్య తద్వచనం శృత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః
ఆర్తా దీన స్వరా దీనం ప్రత్యువాచ శనై ర్వచః 1
దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేపమానా తపస్వినీ
చిన్తయన్తీ వరారోహా పతిమేవ పతివ్రతా 2
తృణమఽన్తరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా
నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనే క్రియతాం మనః 3
న మాం ప్రార్థయితుం యుక్తం సుసిద్ధిమివ పాపకృత్
అకార్యం న మయా కార్య మేకపత్న్యా విగర్హితమ్ 4
కులం సంప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా
ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ రావణం తం యశస్వినీ 5
రాక్షసం పృష్ఠతః కృత్వా భూయో వచన మబ్రవీత్
నాహ మౌపయికీ భార్యా పరభార్యా సతీ తవ 6
సాధు ధర్మమఽవేక్షస్వ సాధు సాధువ్రతం చర
యథా తవ తథాఽన్యేషాం దారా రక్ష్యా నిశాచర 7
ఆత్మానముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్
అతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేన్ద్రియమ్ 8
నయన్తి నికృతి ప్రజ్ఞం పర దారాః పరాభవమ్
ఇహ సన్తో న వా సన్తి సతోవానాఽనువర్తసే 9
తథా హి విపరీతా తే బుద్ధిరాచార వర్జితా

వచో మిథ్యా ప్రణీతాత్మా పథ్య ముక్తం విచక్షణైః 10
రాక్షసానామభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే
అకృతాత్మాన మాసాద్య రాజానమఽనయే రతమ్ 11
సమృద్ధాని వినశ్యన్తి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ
తథేయం త్వాం సమాసాద్య లంకా రత్నౌఘ సంకులా 12
అపరాధా త్తవైకస్య నచిరాద్వినశిష్యతి
స్వకృతై ర్హన్యమానస్య రావణా దీర్ఘ దర్శినః 13
అభినన్దన్తి భూతాని వినాశే పాప కర్మణః
ఏవం త్వాం పాప కర్మాణం వక్ష్యన్తి నికృతా జనాః 14
దిష్ట్యైత ద్వ్యసనం ప్రాప్తో రౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః
శక్యా లోభయితుం నాఽహమైశ్వర్యేణ ధనేన వా 15
అనన్యా రాఘవేణాఽహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా
ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్ 16
కథం నామోపధాస్యామి భుజమఽన్యస్య కస్యచిత్
అహ మౌపయికీ భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః 17
వ్రత స్నాతస్య విప్రస్య విద్యేవ విదితాత్మనః
సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్ 18
వనే వాసితయా సార్ధం కరేణ్వేవ గజాధిపమ్
మిత్ర మౌపయికం కర్తుం రామః స్థానం పరీప్సతా 19
వధం చాఽనిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాఽసౌ పురుషర్షభః
విదితః స హి ధర్మజ్ఞః శరణాగత వత్సలః 20
తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవితు మిచ్ఛసి
ప్రసాదయస్వ త్వం చైనం శరణాగత వత్సలం 21
మాం చాఽస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితు మర్హసి
ఏవం హి తే భవేత్ స్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే 22
అన్యథా త్వం హి కుర్వాణో వధం ప్రాప్స్యసి రావణ
వర్జయే ద్వజ్రముత్సృష్టం వర్జయేదఽన్తక శ్చిరమ్ 23
త్వద్విధం తు న సంకృద్ధో లోకనాథః స రాఘవః
రామస్య ధనుషః శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాస్వనమ్ 24
శతక్రతు విసృష్టస్య నిర్ఘోషమఽశనే రివ
ఇహ శీఘ్రం సుపర్వాణో జ్వలితాఽఽస్యా ఇవోరగాః 25
ఇషవో నిపతిష్యన్తి రామ లక్ష్మణ లక్షణాః

రక్షాంసి పరినిఘ్నన్తః పుర్యామఽస్యాం సమన్తతః 26
అసంపాతం కరిష్యన్తి పతన్తః కంకవాససః
రాక్షసేన్ద్ర మహాసర్పాన్ స రామ గరుడో మహాన్ 27
ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వైనతేయ ఇవోరగాన్
అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తః శీఘ్ర మరిందమః 28
అసురేభ్యః శ్రియం దీప్తాం విష్ణు స్త్రిభి రివ క్రమైః
జనస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే 29
అశక్తేన త్వయా రక్షః కృత మేతదసాధు వై
ఆశ్రమం తు తయోః శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః 30
గోచరం గతయో ర్భ్రాత్రోరఽపనీతా త్వయాఽధమ
న హి గన్ధ ముపాఘ్రాయ రామ లక్ష్మణయో స్త్వయా 31
శక్యం సందర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయో రివ
తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణ మస్థిరమ్ 32
వృత్ర స్యేవేంద్ర బాహుభ్యాం బాహోరేకస్య నిగ్రహః
క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామః సౌమిత్రిణా సహ 33
తోయ మల్ప మివాదిత్యః ప్రాణా నాదాస్యతే శరైః||
గిరిం కుబేరస్య గతోఽథ వాఽఽలయం
సభాం గతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః
అసంశయం దాశరథే ర్న మోక్ష్యసే
మహా ద్రుమః కాలహతోఽశనేరివ 34

ద్వా వింశ స్సర్గః – మాసద్వయాఽధికరణం

సీతాయా వచనం శృత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం విప్రియం ప్రియ దర్శనామ్ 1
యథా యథా సాన్త్వయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథా తథా
యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూత స్తథా తథా 2
సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామః సముత్థితః
ద్రవతోమార్గ మాసాద్య హయా నివ సుసారథిః 3
వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్ కిల నిబధ్యతే
జనే తస్మిం స్త్వనుక్రోశః స్నేహశ్చ కిల జాయతే 4
ఏతస్మాత్ కారణా న్న త్వాం ఘాతయామి వరాననే

వధార్హామఽవమానార్హాం మిథ్యా ప్రవ్రజితే రతామ్ 5
పరుషాణీహ వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్
తేషు తేషు వధో యుక్త స్తవ మైథిలి దారుణః 6
ఏవముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః
క్రోధ సంరమ్భ సంయుక్తః సీతా ముత్తరమబ్రవీత్ 7
ద్వౌమాసౌ రక్షితవ్యౌ మే యోఽవధిస్తే మయాకృతః
తతః శయన మారోహ మమ త్వం వరవర్ణిని 8
ద్వాభ్యామూర్ధ్వంతు మాసాభ్యాం భర్తారం మామఽనిచ్ఛతీమ్
మమ త్వాం ప్రాతరాఽఽశార్థ మాలభన్తే మహానసే 9
తాం తర్జ్యమానాం సంప్రేక్ష్య రాక్షసేన్ద్రేణ జానకీమ్
దేవ గన్ధర్వ కన్యా స్తా విషేదు ర్విపులేక్షణాః 10
ఓష్ఠ ప్రకారైరఽపరా వక్త్రై ర్నేత్రై స్తథాఽపరాః
సీతా మాశ్వాసయామాసుః తర్జితాం తేన రక్షసా 11
తాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్
ఉవాచాత్మహితం వాక్యం వృత్త శౌణ్డీర్య గర్వితమ్ 12
నూనం న తే జనః కశ్చిదస్తి నిశ్శ్రేయసే స్థితః
నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్ 13
మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీ మివ శచీపతేః
త్వదన్య స్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయే న్మనసాపి కః 14
రాక్షసాఽధమ రామస్య భార్యామఽమిత తేజసః
ఉక్తవానఽసి యత్ పాపం క్వ గత స్తస్య మోక్ష్యసే 15
యథా దృప్తశ్చ మాతంగః శశశ్చ సహితో వనే
తథా ద్విరదవ ద్రామ స్త్వం నీచ శశవత్ స్మృతః 16
స త్వ మిక్ష్వాకునాథం వై క్షిప న్నిహ న లజ్జసే
చక్షుషో ర్విషయం తస్య న తావ దుపగచ్ఛసి 17
ఇమే తే నయనే కౄరే విరూపే కృష్ణ పింగళే
క్షితౌ న పతితే కస్మా న్మా మఽనార్య నిరీక్షతః 18
తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ

కథం వ్యాహరతో మాం తే న జిహ్వా వ్యవశీర్యతే 19
అసందేశా త్తు రామస్య తపసశ్చాఽనుపాలనాత్
న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్హ తేజసా 20
నాఽపహర్తుమహం శక్యా తస్య రామస్య ధీమతః
విధి స్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః 21
శూరేణ ధనద భ్రాతా బలైః సముదితేన చ
అపోహ్య రామం కస్మా ద్ధి దార చౌర్యం త్వయా కృతమ్ 22
సీతాయా వచనం శృత్వా రావణో రాక్షసాధిపః
వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీ మన్వవైక్షత 23
నీలజీమూత సంకాశో మహాభుజ శిరోధరః
సింహ సత్త్వ గతిః శ్రీమాన్ దీప్త జిహ్వాగ్ర లోచనః 24
చలాగ్ర మకుట ప్రాంశు శ్చిత్ర మాల్యానులేపనః
రక్త మాల్యామ్బర ధర స్తప్తాంగద విభూషణః 25
శ్రోణి సూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః
అమృతోత్పాద నద్ధేన భుజంగే నేవ మన్దరః 26
ద్వాభ్యాం సపరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః
శుశుభేఽచల సంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః 27
తరుణాదిత్య వర్ణాభ్యాం కుణ్డలాభ్యాం విభూషితః
రక్త పల్లవ పుష్పాభ్యా మశోకాభ్యా మివాఽచలః 28
స కల్పవృక్ష ప్రతిమో వసంత ఇవ మూర్తిమాన్
శ్మశాన చైత్య ప్రతిమో భూషితోఽపి భయంకరః 29
అవేక్షమాణో వైదేహీం కోప సంరక్త లోచనః
ఉవాచ రావణః సీతాం భుజంగ ఇవ నిశ్శ్వసన్ 30
అనయే నాభిసంపన్నమఽర్థహీనమఽనువ్రతే
నాశయామ్యహమఽద్య త్వాం సూర్యః సంధ్యామివౌజసా 31
ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః
సందిదేశ తతః సర్వా రాక్షసీ ర్ఘోరదర్శనాః 32
ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా
గోకర్ణీం హస్తికర్ణీం చ లమ్బకర్ణీమఽకర్ణికామ్ 33

హస్తి పాద్యఽశ్వ పాద్యౌ చ గో పదీం పాదచూలికామ్
ఏకాక్షీ మేకపాదీం చ పృథుపాదీ మఽపాదికామ్ 34
అతిమాత్ర శిరో గ్రీవామఽతిమాత్ర కుచోదరీమ్
అతిమాత్రాస్య నేత్రాం చ దీర్ఘ జిహ్వా మఽజిహ్వికామ్ 35
అనాసికాం సింహముఖీం గోముఖీం సూకరీ ముఖీమ్
యథా మద్వశగా సీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ 36
తథా కురుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ
ప్రతిలోమాఽనులోమైశ్చ సామ దానాది భేదనైః 37
ఆవర్జయత వైదేహీం దణ్డస్యోద్య మనేన చ
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేన్ద్రః పునః పునః 38
కామ మన్యు పరీతాత్మా జానకీం పర్యతర్జయత్
ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ 39
పరిష్వజ్య దశగ్రీవ మిదం వచన మబ్రవీత్
మయా క్రీడ మహారాజ సీతయా కిం తవాఽనయా 40
వివర్ణయా కృపణయా మానుష్యా రాక్షసేశ్వర
నూనమఽస్యా మహారాజ న దివ్యాన్ భోగ సత్తమాన్ 41
విదధా త్యఽమర శ్రేష్ఠ స్తవ బాహు బలార్జితాన్
అకామాం కామయానస్య శరీర ముపతప్యతే 42
ఇచ్ఛన్తీం కామయానస్య ప్రీతి ర్భవతి శోభనా
ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా సముత్క్షిప్త స్తతో బలీ 43
ప్రహసన్ మేఘ సంకాశో రాక్షసః స న్యవర్తత
ప్రస్థితః స దశగ్రీవః కంపయ న్నివ మేదినీం 44
జ్వల ద్భాస్కర వర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనమ్
దేవ గన్ధర్వ కన్యాశ్చ నాగ కన్యాశ్చ సర్వతః 45
పరివార్య దశగ్రీవం వివిశు స్త ద్గృహోత్తమమ్||
స మైథిలీం ధర్మపరామవస్థితాం
ప్రవేపమానాం పరిభర్త్స్య రావణః
విహాయ సీతాం మదనేన మోహితః
స్వమేవ వేశ్మ ప్రవివేశ భాస్వరమ్ 46

త్రయో వింశ స్సర్గః -- రాక్షసీప్రరోచనం

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రు రావణః
సందిశ్య చ తతః సర్వా రాక్షసీ ర్నిర్జగామ హ 1

నిష్క్రాన్తే రాక్షసేన్ద్రే తు పునరన్తఃపురం గతే
రాక్షస్యో భీమరూపా స్తాః సీతాం సమభిదుద్రువుః 2
తతః సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యః క్రోధ మూర్ఛితాః
పరం పరుషయా వాచా వైదేహీ మిదమబ్రువన్ 3
పౌలస్త్యస్య వరిష్ఠస్య రావణస్య మహాత్మనః
దశగ్రీవస్య భార్యా త్వం సీతే న బహుమన్యసే 4
తత స్త్వేకజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్
ఆమన్త్ర్య క్రోధ తామ్రాక్షీ సీతాం కరతలోదరీమ్ 5
ప్రజాపతీనాం షణ్ణాం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః
మానసో బ్రహ్మణః పుత్రః పులస్త్య ఇతి విశ్రుతః 6
పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షి ర్మానసః సుతః
నామ్నా స విశ్రవా నామ ప్రజాపతి సమ ప్రభః 7
తస్య పుత్రో విశాలాక్షి రావణః శత్రు రావణః
తస్య త్వం రాక్షసేన్ద్రస్య భార్యా భవితు మర్హసి 8
మయోక్తం చారు సర్వాంగి వాక్యం కిం నాऽనుమన్యసే
తతో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్ 9
వివర్త్య నయనే కోపాన్ మార్జార సదృశేక్షణా
యేన దేవా స్త్రయస్త్రింశ ద్దేవరాజశ్చ నిర్జితాః 10
తస్య త్వం రాక్షసేన్ద్రస్య భార్యా భవితు మర్హసి
తత స్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా 11
భర్త్సయంతీ తదా ఘోర మిదం వచన మబ్రవీత్
వీర్యోత్సిక్తస్య శూరస్య సంగ్రామేష్వऽనివర్తినః 12
బలినో వీర్య యుక్తస్య భార్యా త్వం కిం న లప్స్యసే
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః 13
సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వా ముపైష్యతి రావణః
సమృద్ధం స్త్రీ సహస్రేణ నానారత్నోప శోభితమ్ 14
అన్తఃపురం సముత్సృజ్య త్వా ముపైష్యతి రావణః
అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్ 15
అసకృ ద్దేవతా యుద్ధే నాగ గన్ధర్వ దానవాః
నిర్జితాః సమరే యేన స తే పార్శ్వ ముపాగతః 16
తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః
కిమద్య రాక్షసేన్ద్రస్య భార్యా త్వం నేచ్ఛసేऽధమే 17

తత స్తు దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్
యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః 18
న వాతి చాసితాపాంగి కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి
పుష్పవృష్టిం చ తరవో ముముచు ర్యస్య వై భయాత్ 19
శైలాశ్చ సుభ్రూః పానీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి
తస్య నైరృత రాజస్య రాజరాజస్య భామిని 20
కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యార్థే రావణస్య హి
సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని 21
గృహాణ సుస్మితే వాక్య మఽన్యథా న భవిష్యసి||

చతుర్వింశ స్సర్గః – రాక్షసీ నిర్భర్త్సనం

తతః సీతాం సమస్తా స్తా రాక్షస్యో వికృతాననాః
పరుషం పరుషా నార్య ఊచు స్తాం వాక్యమఽప్రియమ్ 1
కిం త్వ మన్తఃపురే సీతే సర్వభూత మనోహరే
మహార్హ శయనోపేతే న వాస మనుమన్యసే 2
మానుషీ మానుష స్యైవ భార్యా త్వం బహు మన్యసే
ప్రత్యాహర మనో రామా న్న త్వం జాతు భవిష్యసి 3
త్రైలోక్య వసు భోక్తారం రావణం రాక్షసేశ్వరం
భార్తార ముపసంగమ్య విహరస్వ యథాసుఖం 4
మానుషీ మానుషం తం తు రామ మిచ్ఛసి శోభనే
రాజ్యా ద్భ్రష్ట మఽసిద్ధార్థం విక్లబం త్వ మనిన్దితే 5
రాక్షసీనాం వచః శ్రుత్వా సీతా పద్మ నిభేక్షణా
నేత్రాభ్యా మఽశ్రు పూర్ణాభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్ 6
యదిదం లోక విద్విష్ట ముదాహరథ సంగతాః
నైత న్మనసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి వః 7
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మర్హతి
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః 8
దీనో వా రాజ్య హీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః
తం నిత్య మఽనురక్తాస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా 9
యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి
అరుంధతీ వశిష్ఠం చ రోహిణీ శశినం యథా 10
లోపాముద్రా యథాగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా
సావిత్రీ సత్యవంతం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా 11

సౌదాసం మదయం తీవ కేశినీ సగరం యథా
నైషధం దమయం తీవ భైమీ పతి మఽనువ్రతా 12
తథాఽహ మిక్ష్వాకువరం రామం పతిమఽనువ్రతా
సీతాయా వచనం శృత్వా రాక్షస్యః క్రోధ మూర్ఛితాః 13
భర్త్సయన్తి స్మ పరుషై ర్వాక్యై రావణ చోదితాః
అవలీనః స నిర్వాక్యో హనుమాన్ శింశపా ద్రుమే 14
సీతాం సంతర్జయన్తీ స్తా రాక్షసీరశృణోత్ కపిః
తామభిక్రమ్య సంకృద్ధా వేపమానాం సమన్తతః 15
భృశం సంలిలిహు ర్దీప్తాన్ ప్రలమ్బ దశన చ్ఛదాన్
ఊచుశ్చ పరమ కృద్ధాః ప్రగృహ్యాఽఽశు పరశ్వధాన్ 16
నేయ మర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్
సంభర్త్స్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభిర్వరాననా 17
సా బాష్ప మపమార్జన్తీ శింశపాం తా ముపాగమత్
తత స్తాం శింశపాం సీతా రాక్షసీభిః సమావృతా 18
అభిగమ్య విశాలాక్షీ తస్థౌ శోక పరిప్లుతా
తాం కృశాం దీన వదనాం మలినాఽమ్బర ధారిణీమ్ 19
భర్త్సయాం చక్రిరే సీతాం రాక్షస్య స్తాం సమన్తతః
తత స్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమ దర్శనా 20
అబ్రవీత్ కుపితాఽఽకారా కరాళా నిర్ణతోదరీ
సీతే పర్యాప్త మేతావద్భర్తృః స్నేహో నిదర్శితః 21
సర్వత్రాఽతికృతం భద్రే వ్యసనాయోపకల్పతే
పరితుష్టాఽస్మి భద్రం తే మానుష స్తే కృతో విధిః 22
మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువన్త్యాః కురు మైథిలి
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ 23
విక్రాన్తం రూపవన్తం చ సురేశ మివ వాసవమ్
దక్షిణం త్యాగ శీలం చ సర్వస్య ప్రియ దర్శనం 24
మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణ మాశ్రయ
దివ్యాంగ రాగా వైదేహీ దివ్యాభరణ భూషితా 25
అద్య ప్రభృతి సర్వేషాం లోకానా మీశ్వరీ భవ
అగ్నేః స్వాహా యథా దేవీ శచీ వేన్ద్రస్య శోభనే 26
కిం తే రామేణ వైదేహీ కృపణేన గతాఽఽయుషా
ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి 27

అస్మిన్ముహూర్తే సర్వా స్త్వాం భక్షయిష్యామహే వయమ్
అన్యా తు వికటా నామ లమ్బమాన పయోధరా 28
అబ్రవీత్ కుపితా సీతాం ముష్టి ముద్యమ్య గర్జతీ
బహూన్యఽప్రియ రూపాణి వచనాని సుదుర్మతే 29
అనుక్రోశా న్మృదుత్వా చ్చ సోఢాని తవ మైథిలి
న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాల పురస్సరమ్ 30
ఆనీతాఽసి సముద్రస్య పారమన్యై ర్దురాసదమ్
రావణాన్తఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాఽసి మైథిలి 31
రావణస్య గృహే రుద్ధామఽస్మాభిస్తు సురక్షితాం
న త్వాం శక్తః పరిత్రాతు మఽపి సాక్షాత్ పురందరః 32
కురుష్వ హిత వాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి
అలమఽశ్రు ప్రపాతేన త్యజ శోక మనర్థకమ్ 33
భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్య దైన్యతామ్
సీతే రాక్షస రాజేనసహ క్రీడ యథాసుఖమ్ 34
జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవనమఽధృవమ్
యావ న్న తే వ్యతిక్రామే త్తావత్ సుఖ మవాప్నుహి 35
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ
సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే 36
స్త్రీ సహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యన్తి సున్దరి
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ 37
ఉత్పాట్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి
యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్ కరిష్యసి 38
తత శ్చణ్డోదరీ నామ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా
భ్రామయన్తీ మహచ్ఛూల మిదం వచన మబ్రవీత్ 39
ఇమాం హరిణ లోలాక్షీం త్రాసోత్కమ్పి పయోధరామ్
రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహానభూత్ 40
యకృత్ప్లీహ మథోత్పీడం హృదయం చ సబన్ధనమ్
ఆన్త్రా ణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయ మితి మే మతిః 41
తత స్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్
కణ్ఠమఽస్యా నృశంసాయాః పీడయామ కిమాఽఽస్యతే 42
నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషీ సా మృతేతి హ
నాత్ర కశ్చన సందేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి 43

తత స్త్వఽజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్
విశస్యేమాం తతః సర్వాః సమాన్ కురుత పిండకాన్ 44
విభజామ తతః సర్వా వివాదో మే న రోచతే
పేయ మానీయతాం క్షిప్రం లేహ్యా ముచ్చావచం బహు 45
తతః శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్
అజాముఖ్యా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే 46
సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వ శోక వినాశినీ
మానుషం మాంస మాస్వాద్య నృత్యామోఽథ నికుమ్భిలామ్ 47
ఏవం సంభర్త్స్యమానా సా సీతా సుర సుతోపమా
రాక్షసీభిః సుఘోరాభి ర్ధైర్య ముత్సృజ్య రోదితి 48

<u>పంచ వింశ స్సర్గః – సీతా నిర్వేదః</u>

తథా తాసాం వదన్తీనాం పరుషం దారుణం బహు
రాక్షసీనామఽసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా 1
ఏవముక్తా తు వైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్వినీ
ఉవాచ పరమ త్రస్తా బాష్ప గద్గదయా గిరా 2
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మర్హతి
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః 3
సా రాక్షసీ మధ్యగతా సీతా సుర సుతోపమా
న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా 4
వేపతేస్మాఽధికం సీతా విశన్తీవాఽంగమాత్మనః
వనే యూథ పరిభ్రష్టా మృగీ కోకైరివాఽర్దితా 5
సాత్వఽశోకస్య విపులాం శాఖామాలమ్బ్య పుష్పితామ్
చిన్తయామాస శోకేన భర్తారం భగ్న మానసా 6
సా స్నాపయన్తీ విపులౌ స్తనౌ నేత్ర జల స్రవైః
చిన్తయన్తీ న శోకస్య తదాఽన్తమధిగచ్ఛతి 7
సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదళీ యథా
రాక్షసీనాం భయ త్రస్తా విషణ్ణ వదనాఽభవత్ 8
తస్యాః సా దీర్ఘ విపులా వేపన్త్యా సీతయా తదా
దదృశే కమ్పినీ వేణీ వ్యాలీ వ పరిసర్పతీ 9
సా నిశ్శ్వసన్తీ దుఃఖార్తా శోకోపహత చేతనా
ఆర్తా వ్యసృజదఽశ్రూణి మైథిలీ విలలాప హ 10
హా రామేతి చ దుఃఖార్తా హా పునర్లక్ష్మణేతి చ

హా శ్వశ్రు మమ కౌసల్యే హా సుమిత్రేతి భామినీ 11
లోక ప్రవాదః సత్యోఽయం పణ్డితైః సముదాహృతః
అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియా వా పురుషస్య వా 12
యత్రాఽహమేవం క్రూరాభి రాక్షసీభిరిహార్దితా
జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్త మపి దుఃఖితా 13
ఏషాఽల్ప పుణ్యా కృపణా వినశిష్యామ్యనాథ వత్
సముద్ర మధ్యే నౌః పూర్ణా వాయు వేగై రివాఽఽహతా 14
భర్తారం తమఽపశ్యన్తీ రాక్షసీ వశ మాగతా
సీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా 15
తం పద్మదళ పత్రాక్షం సింహ విక్రాన్త గామినమ్
ధన్యాః పశ్యన్తి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినమ్ 16
సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా
తీక్ష్ణం విష మివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్ 17
కీదృశం తు మయా పాపం పురా జన్మాన్తరే కృతమ్
యేనేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్ 18
జీవితం త్యక్తు మిచ్ఛామి శోకేన మహతా వృతా
రాక్షసీభిశ్చ రక్షన్త్యా రామో నాఽఽసాద్యతే మయా 19
ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పర వశ్యతామ్
న శక్యం యత్ పరిత్యక్తు మాత్మచ్ఛన్దేన జీవితమ్ 20

షడ్వింశ స్సర్గః – ప్రాణత్యాగ సంప్రధారణం

ప్రసక్తాఽశ్రుముఖీ త్యేవం బ్రువన్తీ జనకాత్మజా
అధోముఖ ముఖీ బాలా విలప్తు ముపచక్రమే 1
ఉన్మత్తేవ ప్రమత్తేవ భ్రాన్తచిత్తేవ శోచతీ
ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టన్తీ మహీతలే 2
రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా
రావణేన ప్రమథ్యాఽహమానీతా క్రోశతీ బలాత్ 3
రాక్షసీ వశ మాపన్నా భర్త్స్యమానా సుదారుణమ్
చిన్తయన్తీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితు ముత్సహే 4
న హి మే జీవితేనాఽర్థో నైవాఽర్థై ర్న చ భూషణైః
వసన్త్యా రాక్షసీ మధ్యే వినా రామం మహారథమ్ 5
అశ్మసార మిదం నూన మథవాప్యజరామరం
హృదయం మమ యేనేదం న దుఃఖేనావశీర్యతే 6

ధిఙ్మామఽనార్యామసతీం యాఽహం తేన వినా కృతా
ముహూర్త మపి రక్షామి జీవితం పాపజీవితా 7
కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా
భర్తారం సాగరాన్తాయా వసుధాయాః ప్రియం వదమ్ 8
భిద్యతాం భక్ష్యతాంవాపి శరీరం విసృజామ్యహమ్
న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియ వర్జితా 9
చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్
రావణం కిం పునరఽహం కామయేయం విగర్హితమ్ 10
ప్రత్యాఖ్యానం న జానాతి నాత్మనం నాత్మనః కులమ్
యో నృశంస స్వభావేన మాం ప్రార్థయితు మిచ్ఛతి 11
ఛిన్నా భిన్నా ప్రభిన్నా వా దీప్తావాగ్నౌ ప్రదీపితా
రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వ శ్చిరమ్ 12
ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్రోశశ్చ రాఘవః
సద్వృత్తో నిరనుక్రోశః శంకే మద్భాగ్య సంక్షయాత్ 13
రాక్షసానాం జనస్థానే సహస్రాణి చతుర్దశ
యేనైకేన నిరస్తాని స మాం కిం నాభిపద్యతే 14
నిరుద్ధా రావణేనాఽహ మల్ప వీర్యేణ రక్షసా
సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హన్తు మాహవే 15
విరాధో దణ్డకారణ్యే యేన రాక్షసపుంగవః
రణే రామేణ నిహతః స మాం కిం నాభిపద్యతే 16
కామం మధ్యే సముద్రస్య లంకేయం దుష్ప్రధర్షణా
న తు రాఘవ బాణానాం గతి రోధీహ విద్యతే 17
కిం ను తత్ కారణం యేన రామో దృఢ పరాక్రమః
రక్షసాపహృతాం భార్యా మిష్టాం నాభ్యవపద్యతే 18
ఇహస్థాం మాం న జానీతే శంకే లక్ష్మణ పూర్వజః
జానన్నపి హి తేజస్వీ ధర్షణం మర్షయిష్యతి 19
హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్
గృధ్రరాజోఽపి స రణే రావణేన నిపాతితః 20
కృతం కర్మ మహ త్తేన మాం తదాభ్యవపద్యతా
తిష్ఠతా రావణ ద్వన్ద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా 21
యది మామిహ జానీయా ద్వర్తమానాం స రాఘవః
అద్య బాణైరభిక్రుద్ధః కుర్యా ల్లోకమఽరాక్షసం 22

విధమేచ్చ పురీం లంకామ్ శోషయే చ్చ మహోదధిమ్
రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్ 23
తతో నిహత నాథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే
యథాఽహమేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః 24
అన్విష్య రక్షసాం లంకా కుర్యా ద్రామః సలక్ష్మణః
న హి తాభ్యాం రిపు ర్దృష్టో ముహూర్తమపి జీవతి 25
చితా ధూమాఽఽకుల పథా గృధ్ర మణ్డల సంకులా
అచిరేణ తు లంకేయం శ్మశాన సదృశీ భవేత్ 26
అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యా మ్యేవ మనోరథమ్
దుష్ప్రస్థానోఽయ మాఽఽభాతి సర్వేషాం వో విపర్యయః 27
యాదృశా నీహ దృశ్యన్తే లంకాయామఽశుభాని వై
అచిరేణైవ కాలేన భవిష్యతి హత ప్రభా 28
నూనం లంకా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే
శోషం యాస్యతి దుర్ధర్షా ప్రమదా విధవా యథా 29
పుణ్యోత్సవ సముత్థా చ నష్ట భర్త్రీ సరాక్షసీ
భవిష్యతి పురీ లంకా నష్ట భర్త్రీ యథాంగనా 30
నూనం రాక్షస కన్యానాం రుదన్తీనాం గృహే గృహే
శ్రోష్యామి న చిరాదేవ దుఃఖార్తానా మిహ ధ్వనిమ్ 31
సాఽన్ధకారా హత ద్యోతా హత రాక్షసపుంగవా
భవిష్యతి పురీ లంకా నిర్దగ్ధా రామ సాయకైః 32
యది నామ స శూరో మాం రామో రక్తాన్తలోచనః
జానీయా ద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే 33
అనేన తు నృశంసేన రావణేనాఽధమేన మే
సమయో యస్తు నిర్దిష్ట స్తస్య కాలోఽయమాగతః 34
స చ మే విహితో మృత్యురస్మిన్ దుష్టే న వర్తతే
అకార్యం యే న జానన్తి నైరృతాః పాప కారిణః 35
అధర్మా త్తు మహోత్పాతో భవిష్యతి హి సామ్ప్రతమ్
నైతే ధర్మం విజానన్తి రాక్షసాః పిశితాఽశనాః 36
ధృవం మాం ప్రాతరాఽఽశార్థే రాక్షసః కల్పయిష్యతి
సాహం కథం చరిష్యామి తం వినా ప్రియ దర్శనమ్ 37
రామం రక్తాన్త నయన మఽపశ్యన్తీ సుదుఃఖితా
యది కశ్చిత్ ప్రదాతా మే విషస్యాఽద్య భవే దిహ 38

క్షిప్రం వైవస్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా
నాజానా జ్జివతీం రామః స మాం లక్ష్మణ పూర్వజః 39
జానన్తౌ తౌ న కుర్యాతాం నోర్వ్యాం హి మమ మార్గణమ్
నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః 40
దేవలోక మితో యాత స్త్యక్త్వా దేహం మహీతలే
ధన్యా దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః 41
మమ పశ్యన్తి యే నాథం రామం రాజీవ లోచనమ్
అథవా న హి తస్యార్థే ధర్మకామస్య ధీమతః 42
మయా రామస్య రాజర్షే ర్భార్యయా పరమాత్మనః
దృశ్యమానే భవేత్ ప్రీతిః సౌహృదం నాస్త్యపశ్యతః 43
నాశయన్తి కృతఘ్నాస్తు న రామో నాశయిష్యతి
కిం ను మే న గుణాః కేచిత్ కిం వా భాగ్యక్షయో మమ 44
యాహం సీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ
శ్రేయో మే జీవితాన్మర్తుం విహీనాయా మహాత్మనా 45
రామాదక్లిష్ట చారిత్రా చ్ఛూరా చ్ఛత్రు నిబర్హణాత్
అథ వా న్యస్త శస్త్రౌ తౌ వనే మూల ఫలాశనౌ 46
భ్రాతరౌ హి నర శ్రేష్ఠౌ చరన్తౌ వనగోచరౌ
అథ వా రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన దురాత్మనా 47
ఛద్మనా సాదితౌ శూరౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
సాహమేవం గతే కాలే మర్తు మిచ్ఛామి సర్వథా 48
న చ మే విహితో మృత్యురస్మిన్ దుఃఖేఽపి వర్తతి
ధన్యాః ఖలు మహాత్మానో మునయ స్త్యక్త కిల్బిషాః 49
జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్తః ప్రియాఽప్రియే
ప్రియాన్న సంభవే ద్దుఃఖ మప్రియాన్న ఽధికం భయమ్ 50
తాభ్యాం హి యే వియుజ్యన్తే నమ స్తేషాం మహాత్మనామ్
సాహం త్యక్తా ప్రియార్హేణ రామేణ విదితాత్మనా 51
ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశమ్||

సప్త వింశ స్సర్గః – త్రిజటా స్వప్నః

ఇత్యుక్తాః సీతయా ఘోరా రాక్షస్యః క్రోధ మూర్ఛితాః
కాశ్చి జ్జగ్ము స్త దాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః 1
తతః సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యో ఘోర దర్శనాః
పునః పరుషమేకార్థ మనర్థార్థ మఽథాబ్రువన్ 2

అద్యేదానీం తవాఽనార్యే సీతే పాప వినిశ్చయే
రాక్షస్యో భక్షయిష్యామో మాంస మేతద్యథాసుఖమ్ 3
సీతాం తాభి రఽనార్యాభి ర్దృష్ట్వా సంతర్జితాం తదా
రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా ప్రబుద్ధా వాక్య మబ్రవీత్ 4
ఆత్మానం ఖాదతాఽనార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ
జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ 5
స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః
రాక్షసానా మఽభావాయ భర్తురస్యా జయాయ చ 6
ఏవముక్తా స్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధ మూర్ఛితాః
సర్వా ఏవా బ్రువన్ భీతా స్త్రిజటాం తా మిదం వచః 7
కథయస్వ త్వయా దృష్టః స్వప్నో ఽయం కీదృశో నిశి
తాసాం తు వచనం శృత్వా రాక్షసీనాం ముఖాచ్చ్యుతం 8
ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజటా స్వప్న సంశ్రితమ్
గజ దన్తమయీం దివ్యాం శిబికామఽన్తరిక్షగామ్ 9
యుక్తాం హంస సహస్రేణ స్వయ మాస్థాయ రాఘవః
శుక్ల మాల్యామ్బరధరో లక్ష్మణేన సహాగతః 10
స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లామ్బరావృతా
సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వతమాస్థితా 11
రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా
రాఘవశ్చ మయా దృష్ట శ్చతుర్దన్తం మహాగజమ్ 12
ఆరూఢః శైల సంకాశం చకాస సహ లక్ష్మణః
తత స్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా 13
శుక్ల మాల్యాఽమ్బర ధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ
తత స్తస్య నగస్యాగ్రే హ్యాకాశస్థస్య దన్తినః 14
భర్త్రా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కన్ధమాశ్రితా
భర్తురంకాత్ సముత్పత్య తతః కమల లోచనా 15
చన్ద్ర సూర్యౌ మయా దృష్టౌ పాణినా పరిమార్జతీ
తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యా మాస్థితః స గజోత్తమః 16
సీతయా చ విశాలాక్ష్యా లంకాయా ఉపరి స్థితః
పాణ్డరఽర్షభ యుక్తేన రథేనాఽష్ట యుజా స్వయమ్ 17
ఇహోపయాతః కాకుస్థః సీతయా సహ భార్యయా
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విమానే పుష్పకే స్థితః 18

శుక్ల మాల్యాంబర ధరో లక్ష్మణేన సమాగతః
ఆరుహ్యా పుష్పకం దివ్యం విమానం సూర్య సన్నిభం 19
ఉత్తరాం దిశ మాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః
సాఽణ్డం త్రిభువనం భీమం సర్వతః సచరాచరం 20
ఏవం స్వప్నే మయా దృష్టో రామో విష్ణు పరాక్రమః
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ రాఘవః 21
న హి రామో మహాతేజాః శక్యో జేతుం సురాసురైః
రాక్షసైర్వాపి చాన్యైర్వా స్వర్గః పాప జనైరివ 22
రావణశ్చ మయా దృష్టః క్షితౌ తైల సముక్షితః
రక్త వాసాః పిబన్మత్తః కరవీర కృత స్రజః 23
విమానాత్ పుష్పకాదఽద్య రావణః పతితో భువి
కృష్యమాణః స్త్రియా దృష్టో ముణ్డః కృష్ణామ్బరః పునః 24
రథేన ఖర యుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః
పిబం స్తైలం హస న్నృత్యన్ భ్రాంత చిత్తాకులేంద్రియః 25
గర్దభేన యయౌ శీఘ్రం దక్షిణాం దిశమాస్థితః
పునరేవ మయా దృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః 26
పతితోఽవాక్శిరా భూమౌ గర్దభా ద్భయమోహితః
సహసోత్థాయ సంభ్రాంతో భయార్తో మద విహ్వలః 27
ఉన్మత్త ఇవ దిగ్వాసా దుర్వాక్యం ప్రలపన్ ముహుః
దుర్గంధం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమం 28
మలపంకం ప్రవిశ్యాఽఽశు మగ్న స్తత్ర స రావణః
కణ్ఠే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్త వాసినీ 29
కాలీ కర్దమ లిప్తాంగీ దిశం యామ్యాం ప్రకర్షతి
ఏవం తత్ర మయా దృష్టః కుమ్భకర్ణో నిశాచర 30
రావణస్య సుతాః సర్వే ముండా స్తైల సముక్షితాః
వరాహేణ దశగ్రీవః శింశుమారేణ చేంద్రజిత్ 31
ఉష్ట్రేణ కుమ్భకర్ణశ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్
ఏక స్తత్ర మయా దృష్టః శ్వేత చ్ఛత్రో విభీషణః 32
శుక్ల మాల్యామ్బర ధరః శుక్ల గంధానులేపనః
శంఖ దుందుభి నిర్ఘోషై ర్నృత్త గీతైరలంకృతః 33
ఆరుహ్య శైల సంకాశం మేఘ స్తనిత నిస్స్వనం
చతుర్దంతం గజం దివ్యమాస్తే తత్ర విభీషణః 34

చతుర్భిః సచివైః సార్థం వైహాయస ముపస్థితః
సమాజశ్చ మయా దృష్టో గీత వాదిత్ర నిస్స్వనః 35
పిబతాం రక్త మాల్యానాం రక్షసాం రక్తవాససామ్
లంకా చేయం పురీ రమ్యా సవాజి రథ ఽకుంజరా 36
సాగరే పతితా దృష్టా భగ్న గోపుర తోరణా
లంకా దృష్టా మయా స్వప్నే రావణేనాభిరక్షితా 37
దగ్ధా రామస్య దూతేన వానరేణ తరస్వినా
పీత్వా తైలం ప్రనృత్తాశ్చ ప్రహసన్త్యో మహా స్వనాః 38
లంకాయాం భస్మ రూక్షాయాం ప్రవిష్టా రాక్షస స్త్రియః
కుమ్భకర్ణాదయ శ్చేమే సర్వే రాక్షసపుంగవాః 39
రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయ హ్రదే
అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతామాఽఽప స రాఘవః 40
ఘాతయేత్ పరమామర్షీ సర్వైః సార్ధం హి రాక్షసైః
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాసమనువ్రతామ్ 41
భర్త్సితాం తర్జితాం వాపి నానుమంస్యతి రాఘవః
తదలం క్రూర వాక్యై ర్వః సాన్త్వ మేవాభిధీయతామ్ 42
అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే
యస్యా మేవం విధః స్వప్నో దుఃఖితాయాం ప్రదృశ్యతే 43
సా దుఃఖై ర్వివిధై ర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నోత్యఽనుత్తమమ్
భర్త్సితామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా 44
రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానా ముపస్థితమ్
ప్రణిపాత ప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా 45
అల మేషా పరిత్రాతుం రాక్షసీ ర్మహతో భయాత్
అపి చాస్యా విశాలాక్ష్యా న కించి దుపలక్షయే 46
విరూపమపి చాంగేషు సుసూక్ష్మమపి లక్షణమ్
ఛాయా వైగుణ్య మాత్రం తు శంకే దుఃఖ ముపస్థితమ్ 47
అదుఃఖార్హా మిమాం దేవీం వైహాయస ముపస్థితామ్
అర్థసిద్ధిం తు వైదేహ్యాః పశ్యామ్యఽహ ముపస్థితామ్ 48
రాక్షసేన్ద్ర వినాశం చ విజయం రాఘవస్య చ
నిమిత్త భూత మేతత్తు శ్రోతు మస్యా మహత్ ప్రియమ్ 49
దృశ్యతే చ స్ఫుర చ్చక్షుః పద్మపత్ర మివాఽఽయతమ్
ఈషచ్చ హృషితో వాస్యా దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః 50

అకస్మాదేవ వైదేహ్యా బాహు రేకః ప్రకమ్పతే
కరేణు హస్త ప్రతిమః సవ్యశ్చోరురఽనుత్తమః 51
వేపమానః సూచయతి రాఘవః పురతః స్థితమ్||
పక్షీ చ శాఖా నిలయం ప్రహృష్టః
పునః పున శ్చోత్తమ సాన్త్వవాదీ
సుస్వాగతాం వాచ ముదీరయానః
పునః పున శ్చోదయతీవ హృష్టః 52
తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తుర్విజయ హర్షితా
అవోచ ద్యది త త్తథ్యం భవేయం శరణం హి వః 53

అష్టా వింశ స్సర్గః – ఉద్బంధన వ్యవసాయః

సా రాక్షసేన్ద్రస్య వచో నిశమ్య
త ద్రావణస్యాఽప్రియమఽప్రియార్తా
సీతా వితత్రాస యథా వనాన్తే
సింహాభిపన్నా గజరాజ కన్యా 1
సా రాక్షసీ మధ్యగతా చ భీరుః
వాగ్భి ర్భృశం రావణ తర్జితా చ
కాన్తార మధ్యే విజనే విసృష్టా
బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా 2
సత్యం బతేదం ప్రవదన్తి లోకే
నాఽకాల మృత్యు ర్భవతీతి సన్తః
యత్రాఽహమేవం పరిభర్త్స్యమానా
జీవామి కించిత్ క్షణ మప్యఽపుణ్యా 3
సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖ పూర్ణమ్
ఇదం తు నూనం హృదయం స్థిరం మే
విదీర్యతే యన్న సహస్రధాఽద్య
వజ్రాహతం శృంగ మివాఽచలస్య 4
నైవాఽస్తి దోషో మమ నూన మఽత్ర
వధ్యాహ మఽస్యా ప్రియ దర్శనస్య
భావం న చాస్యాఽహ మనుప్రదాతుమ్
అలం ద్విజో మన్త్ర మివాఽద్విజాయ 5
నూనం మమాంగాన్యఽచిరా దనార్యః
శస్త్రైః శితై శ్ఛేత్స్యతి రాక్షసేన్ద్రః

తస్మి న్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే
గర్భస్థ జన్తో రివ శల్య కృన్తః 6
దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖితాయా
మాసౌ చిరాయాఽధిగమిష్యతో ద్వౌ
బద్ధస్య వధ్యస్య తథా నిశాన్తే
రాజాఽపరాధా దివ తస్కరస్య 7
హా రామ హా లక్ష్మణ హా సుమిత్రే
హా రామ మాతః సహ మే జనన్యా
ఏషా విపద్యా మ్యఽహమల్పభాగ్యా
మహార్ణవే నౌరివ మూఢ వాతా 8
తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య
సత్త్వేన రూపం మనుజేన్ద్ర పుత్రౌ
నూనం విశస్తౌ మమ కారణా త్తౌ
సింహ ర్షభౌ ద్వా వివ వైద్యుతేన 9
నూనం స కాలో మృగరూప ధారీ
మా మల్పభాగ్యాం లులుభే తదానీమ్
యత్రాఽఽర్య పుత్రం విససర్జ మూఢా
రామానుజం లక్ష్మణ పూర్వజం చ 10
హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘ బాహో
హా పూర్ణచన్ద్ర ప్రతిమాన వక్త్ర
హా జీవలోకస్య హితః ప్రియశ్చ
వధ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానామ్ 11
అనన్య దేవత్వ మియం క్షమా చ
భూమౌ చ శయ్యా నియమ శ్చ ధర్మే
పతివ్రతాత్వం విఫలం మ మేదం
కృతం కృతఘ్నే ష్వివ మానుషాణామ్ 12
మోఘో హి ధర్మ శ్చరితో మమాఽయం
తథైక పత్నీత్వ మిదం నిరర్థమ్
యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా
హీనా త్వయా సంగమనే నిరాశా 13
పితుర్ని ర్దేశం నియమేన కృత్వా
వనా న్నివృత్త శ్చరిత వ్రతశ్చ

స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిః
త్వం రంస్యసే వీతభయః కృతార్థః 14
అహం తు రామ త్వయి జాతకామా
చిరం వినాశాయ నిబద్ధ భావా
మోఘం చరిత్వాఽథ తపోవ్రతం చ
త్యక్ష్యామి ధిగ్ జీవిత మఽల్పభాగ్యా 15
సా జీవితం క్షిప్రమహం త్యజేయం
విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాపి
విషస్య దాతా న హి మేస్తి కశ్చిత్
శస్త్రస్య వా వేశ్మని రాక్షసస్య 16
ఇతీవ దేవీ బహుధా విలప్య
సర్వాత్మనా రామ మనుస్మరన్తీ
ప్రవేపమానా పరిశుష్క వక్త్రా
నగోత్తమం పుష్పిత మాఽఽససాద 17
శోకాభి తప్తా బహుధా విచిన్త్య
సీతాథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీత్వా
ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనేన శీఘ్రమ్
అహం గమిష్యామి యమస్య మూలమ్ 18
ఉపస్థితా సా మృదు సర్వగాత్రీ
శాఖాం గృహీత్వాఽథ నగస్య తస్య
తస్యాస్తు రామం ప్రవిచిన్తయన్త్యా
రామానుజం స్వం చ కులం శుభాంగ్యాః 19
శోకా నిమిత్తాని తదా బహూని
ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే
ప్రాదు ర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః
పురాపి సిద్ధాన్యుపలక్షితాని 20

<u>ఏకోన త్రింశ స్సర్గః – శుభ నిమిత్తాని</u>

తథాగతాం తాం వ్యథితా మనిన్దితాం
వ్యపేత హర్షాం పరిదీన మానసామ్
శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే
నరం శ్రియా జుష్ట మివోపజీవినః 1
తస్యాః శుభం వామ మరాళ పక్ష్మ

రాజీ వృతం కృష్ణ విశాల శుక్లమ్
ప్రాస్పన్దతైకం నయనం సుకేశ్యా
మీనాఽహతం పద్మమివాభి తామ్రమ్ 2
భుజశ్చ చార్వంచిత పీన వృత్తః
పరార్ధ్య కాలాగరు చన్దనార్హః
అనుత్తమే నాఽధ్యుషితః ప్రియేణ
చిరేణ వామః సమవేపతాఽఽశు 3
గజేన్ద్ర హస్త ప్రతిమశ్చ పీనః
తయో ర్ద్వయోః సంహతయోః సుజాతః
ప్రస్పన్దమానః పున రూరు రఽస్యా
రామం పురస్తాత్ స్థిత మాఽఽచచక్షే 4
శుభం పున ర్హేమ సమాన వర్ణమ్
ఈష ద్రజోధ్వస్త మివామలాక్ష్యాః
వాసః స్థితాయాః శిఖరాగ్ర దంత్యాః
కించిత్ పరిస్రంసత చారుగాత్ర్యాః 5
ఏతై ర్ని మిత్తై రపరైశ్చ సుభ్రూః
సంబోధితా ప్రాగపి సాధు సిద్ధైః
వాతాఽఽతప క్లాన్త మివ ప్రణష్టం
వర్షేణ బీజం ప్రతిసంజహర్ష 6
తస్యాః పున ర్బిమ్బఫలాఽధరోష్ఠం
స్వక్షి భ్రు కేశాన్త మరాళ పక్ష్మ
వక్త్రం బభాసే స్మిత శుక్ల దంష్ట్రం
రాహోర్ముఖా చ్చన్ద్ర ఇవ ప్రముక్తః 7
సా వీత శోకా వ్యపనీత తన్ద్రీ
శాన్త జ్వరా హర్ష వివృద్ధ సత్త్వా
అశోభతాఽఽర్యా వదనేన శుక్లే
శీతాంశునా రాత్రి రివోదితేన 8

<u>త్రింశ స్సర్గః – హనూమత్ కృత్యాఽకృత్య చింతనం</u>

హనుమానపి విశ్రాన్తః సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః
సీతాయా స్త్రిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్ 1
అవేక్షమాణ స్తాం దేవీం దేవతా మివ నన్దనే
తతో బహువిధాం చిన్తాం చిన్తయామాస వానరః 2

యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూ న్యయుతాని చ
దిక్షు సర్వాసు మార్గన్తే సేయ మాసాదితా మయా 3
చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రోః శక్తిమవేక్షతా
గూఢేన చరతా తావ దవేక్షిత మిదం మయా 4
రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయ మఽవేక్షితా
రాక్షసాధిపతేరఽస్య ప్రభావో రావణస్య చ 5
యుక్తం తస్యాఽప్రమేయస్య సర్వ సత్త్వ దయావతః
సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతి దర్శన కాంక్షిణీమ్ 6
అహమాశ్వాసయా మ్యేనాం పూర్ణచన్ద్ర నిభాననామ్
అదృష్ట దుఃఖాం దుఃఖార్తాం దుఃఖస్యాన్త మఽగచ్ఛతీమ్ 7
యది హ్యహ మిమాం దేవీం శోకోపహత చేతనామ్
అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవ ద్గమనం భవేత్ 8
గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ
పరిత్రాణ మఽవిన్దన్తీ జానకీ జీవితం త్యజేత్ 9
మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణ చన్ద్ర నిభాననః
సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్యః సీతా దర్శన లాలసః 10
నిశాచరీణాం ప్రత్యక్ష మఽనర్హం చాపి భాషణమ్
కథం ను ఖలు కర్తవ్య మిదం కృచ్ఛ్ర గతో హ్యహమ్ 11
అనేన రాత్రి శేషేణ యది నాఽశ్వాస్యతే మయా
సర్వథా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్ష్యతి జీవితమ్ 12
రామశ్చ యది పృచ్ఛే న్మాం కిం మాం సీతాఽబ్రవీద్వచః
కిమహం తం ప్రతిబ్రూయా మఽసంభాష్య సుమధ్యమామ్ 13
సీతా సందేశ రహితం మా మిత స్త్వరయా గతమ్
నిర్దహేదపి కాకుత్స్థః కృద్ధ స్తీవ్రేణ చక్షుషా 14
యది చోద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామ కారణాత్
వ్యర్థ మాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి 15
అన్తరం త్వఽహమాసాద్య రాక్షసీనా మిహ స్థితః
శనై రాశ్వాసయిష్యామి సంతాప బహుళా మిమామ్ 16
అహం త్వఽతితను శ్చైవ వానరశ్చ విశేషతః
వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీ మిహ సంస్కృతామ్ 17
యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతి రివ సంస్కృతామ్
రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి 18

వానరస్య విశేషేణ కథం స్యా దభిభాషణం
అవశ్య మేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్యమర్థవత్ 19
మయా సాన్త్వయితుం శక్యా నాఽన్యథేయమనిన్దితా
సేయ మాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా 20
రక్షోభి స్త్రాసితా పూర్వం భూయ స్త్రాసం గమిష్యతి
తతోజాత పరిత్రాసా శబ్దం కుర్యాన్ మనస్వినీ 21
జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణమ్
సీతయా చ కృతే శబ్దే సహసా రాక్షసీ గణః 22
నానాప్రహరణో ఘోరః సమేయాదన్తకోపమః
తతో మాం సంపరిక్షిప్య సర్వతో వికృతాననాః 23
వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యు ర్యత్నం యథాబలమ్
గృహ్య శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కంధాం శ్చోత్తమ శాఖినాం 24
దృష్ట్వా విపరిధావన్తం భవేయు ర్భయశంకితాః
మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య వనే విచరతో మహత్ 25
రాక్షస్యో భయ విత్రస్తా భవేయు ర్వికృతాననాః
తతః కుర్యుః సమాహ్వానం రాక్షస్యో రక్షసామపి 26
రాక్షసేన్ద్ర నియుక్తానాం రాక్షసేన్ద్ర నివేశనే
తే శూల శక్తి నిస్త్రింశ వివిధాయుధ పాణయః 27
ఆపతేయుర్విమర్దేఽస్మిన్ వేగేనోద్వేగ కారణాత్
సంరుద్ధ స్తై స్తు పరితో విధమన్ రక్షసాం బలమ్ 28
శక్నుయాం న తు సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః
మాం వా గృహ్ణీయు రాప్లుత్య బహవః శీఘ్రకారిణః 29
స్యా దియం చాఽగృహీతార్థా మమ చ గ్రహణం భవేత్
హింసాఽభిరుచయో హింస్యు రిమాం వా జనకాత్మజామ్ 30
విపన్నం స్యా త్తతః కార్యం రామ సుగ్రీవయో రిదమ్
ఉద్దేశే నష్టమార్గేఽస్మిన్ రాక్షసైః పరివారితే 31
సాగరేణ పరిక్షిప్తే గుప్తే వసతి జానకీ
విశస్తే వా గృహీతే వా రక్షోభి ర్మయి సంయుగే 32
నాన్యం పశ్యామి రామస్య సహాయ్యం కార్య సాధనే
విమృశం శ్చ న పశ్యామి యో హతే మయి వానరః 33
శత యోజన విస్తీర్ణం లంఘయేత మహోదధిమ్
కామం హన్తుం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసామ్ 34

న తు శక్ష్యామి సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః
అసత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న రోచతే 35
కశ్చ నిస్సంశయం కార్యం కుర్యాత్ ప్రాజ్ఞః స సంశయమ్
ప్రాణత్యాగశ్చ వైదేహ్యా భవేదఽనభిభాషణే 36
ఏష దోషో మహాన్ హి స్యాన్మమ సీతాభిభాషణే
భూతాశ్చార్థా వినశ్యన్తి దేశ కాల విరోధితాః 37
విక్లబం దూత మాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా
అర్థాఽనర్థాన్తరే బుద్ధిర్నిశ్చితాపి న శోభతే 38
ఘాతయన్తి హి కార్యాణి దూతాః పణ్డిత మానినః
న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్ 39
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్
కథం ను ఖలు వాక్యం మే శృణుయా న్నోద్విజేత వా 40
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాం శ్చకార మతిమాన్ మతిమ్
రామమక్లిష్ట కర్మాణం స్వబన్ధుమఽనుకీర్తయన్ 41
నైనా ముద్వేజయిష్యామి తద్బన్ధుగత మానసామ్
ఇక్ష్వాకూణాం వరిష్ఠస్య రామస్య విదితాత్మనః 42
శుభాని ధర్మ యుక్తాని వచనాని సమర్పయన్
శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబృవన్ గిరమ్ 43
శ్రద్ధాస్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదధే||
ఇతి స బహువిధం మహానుభావో
జగతిపతేః ప్రమదామఽవేక్షమాణః
మధురమఽవితథం జగాద వాక్యం
ద్రుమ విటపాన్తరమాస్థితో హనూమాన్ 44

<u>ఏక త్రింశ స్సర్గః – రామ వృత్త సంశ్రవః</u>

ఏవం బహువిధాం చిన్తాం చిన్తయిత్వా మహాకపిః
సంశ్రవే మధురం వాక్యం వైదేహ్యా వ్యాజహార హ 1
రాజా దశరథో నామ రథ కుంజర వాజిమాన్

పుణ్య శీలో మహాకీర్తి రృజురాఽఽసీన్ మహాయశాః 2
రాజర్షీణామ్ గుణ శ్రేష్ఠ స్తపసా చ ర్షిభిః సమః
చక్రవర్తి కులే జాతః పురందర సమో బలే 3
అహింసారతి రఽక్షుద్రో ఘృణీ సత్యపరాక్రమః
ముఖ్య శ్చేక్ష్వాకు వంశస్య లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మివర్ధనః 4
పార్థివ వ్యంజనై ర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివ ర్షభః
పృథివ్యాం చతురఽన్తయాం విశృతః సుఖదః సుఖీ 5
తస్య పుత్రః ప్రియో జ్యేష్ఠ స్తారాధిప నిభాననః
రామో నామ విశేషజ్ఞః శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతామ్ 6
రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య స్వజనస్యాపి రక్షితా
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరంతపః 7
తస్య సత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్య వచనాత్ పితుః
సభార్యః సహ చ భ్రాత్రా వీరః ప్రవ్రాజితో వనమ్ 8
తేన తత్ర మహారణ్యే మృగయాం పరిధావతా
రాక్షసా నిహతాః శూరా బహవః కామరూపిణః 9
జనస్థాన వధం శృత్వా హతౌ చ ఖర దూషణౌ
తత స్త్వఽమర్షాఽపహృతా జానకీ రావణేన తు 10
వంచయిత్వా వనే రామం మృగరూపేణ మాయయా
స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రామః సీతామఽనిన్దితాం 11
ఆససాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరం
తతః స వాలినం హత్వా రామః పరపురంజయః 12
ప్రాయచ్ఛత్ కపిరాజ్యం తత్ సుగ్రీవాయ మహాబలః
సుగ్రీవేణాపి సందిష్టా హరయః కామరూపిణః 13
దిక్షు సర్వాసు తాం దేవీం విచిన్వంతి సహస్రశః
అహం సంపాతి వచనా చ్ఛతయోజన మాయతం 14
అస్యా హేతో ర్విశాలాక్ష్యాః సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః
యథారూపాం యథావర్ణాం యథాలక్ష్మీం చ నిశ్చితామ్ 15
అశ్రౌషం రాఘవస్యాఽహం సేయ మాసాదితా మయా
విరరా మైవ ముక్త్వాఽసౌ వాచం వానరపుంగవః 16
జానకీ చాపి త చ్ఛృత్వా విస్మయం పరమం గతా
తతః సా వక్ర కేశాన్తా సుకేశీ కేశ సంవృతమ్ 17
ఉన్నమ్య వదనం భీరుః శింశపామఽన్వవైక్షత||

నిశమ్య సీతా వచనం కపేశ్చ
దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య
స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ
సర్వాత్మనా రామ మఽనుస్మరంతీ 18
సా తిర్య గూర్ధ్వం చ తథాప్యఽధ స్తాన్
నిరీక్షమాణా తమచిన్త్య బుద్ధిమ్
దదర్శ పింగాధిపతేరఽమాత్యం
వాతాత్మజం సూర్యమివోదయస్థమ్ 19

ద్వా త్రింశ స్సర్గః – సీతా వితర్కః

తతః శాఖాన్తరే లీనం దృష్ట్వా చలిత మానసా
వేష్టితార్జున వస్త్రం తం విద్యు త్సంఘాత పింగళం 1
సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియ వాదినమ్
ఫుల్లాఽశోకోత్కరా భాసం తప్త చామీకరేక్షణం 2
మైథిలీ చింతయామాస విస్మయం పరమం గతా
అహో భీమమిదం రూపం వానరస్య దురాసదం 3
దుర్నిరీక్ష్యమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా
విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయ మోహితా 4
రామ రామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ
రురోద బహుధా సీతా మందం మంద స్వరా సతీ 5
సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీత వదుపస్థితమ్
మైథిలీ చిన్తయామాస స్వప్నోఽయ మితి భామినీ 6
సా వీక్షమాణా పృథు భుగ్న వక్త్రం
శాఖామృగేంద్రస్య యథోక్తకారం
దదర్శ పింగాధిపతేరఽమాత్యం
వాతాత్మజం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం 7
సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా
గతాఽసుకల్పేవ బభూవ సీతా
చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య భూయః
విచిన్తయామాస విశాల నేత్రా 8
స్వప్నే మయాఽయం వికృతోఽద్యదృష్టః
శాఖామృగః శాస్త్రగణై ర్నిషిద్ధః
స్వస్త్యస్తు రామాయ స లక్ష్మణాయ

తథా పితు ర్మే జనకస్య రాజ్ఞః 9
స్వప్నోఽపి నాఽయం న హి మేస్తి నిద్రా
శోకేన దుఃఖేన చ పీడితాయాః
సుఖం హి మే నాస్తి యతోఽస్మి హీనా
తేనేన్దు పూర్ణ ప్రతిమాననేన 10
రామేతి రామేతి సదైవ బుద్ధ్యా
విచింత్య వాచా బ్రువతీ తమేవ
తస్యాఽనురూపాం చ కథాం తమర్థం
ఏవం ప్రపశ్యామి తథా శృణోమి 11
అహం హి తస్యాఽద్య మనోభవేన
సంపీడితా తద్గత సర్వభావా
విచిన్తయన్తీ సతతం తమేవ
తథైవ పశ్యామి తథా శృణోమి 12
మనోరథః స్యా దితి చిన్తయామి
తథాపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి
కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపం
సువ్యక్త రూపశ్చ వదత్యఽయం మామ్ 13
నమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్రిణే
స్వయమ్భువే చైవ హుతాశనాయ చ
అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో
వనౌకసా తచ్చ తథాస్తు నాఽన్యథా 14
సోఽవతీర్య ద్రుమా త్తస్మాద్విద్రుమ ప్రతిమాఽఽననః

త్రయ స్త్రింశ స్సర్గః – హనూమజ్జానకీ సంవాదోపక్రమః

వినీత వేషః కృపణః ప్రణిపత్యోపసృత్య చ 1
తా మబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః
శిరస్యంజలిమాధాయ సీతాం మధురయా గిరా 2
కా ను పద్మపలాశాక్షీ క్లిష్ట కౌశేయ వాసిని
ద్రుమస్య శాఖ మాలమ్బ్య తిష్ఠసి త్వ మనిన్దితే 3
కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజమ్
పుణ్డరీక పలాశాభ్యాం విప్రకీర్ణ మివోదకమ్ 4
సురాణామఽసురాణాం వా నాగ గన్ధర్వ రక్షసామ్
యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే 5

కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే
వసూనాం వా వరారోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే 6
కిం ను చన్ద్రమసా హీనా పతితా విబుధాలయాత్
రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠా సర్వగుణాన్వితా 7
కా త్వం భవసి కల్యాణి త్వ మనిన్దిత లోచనే
కోపా ద్వా యది వా మోహా ద్భర్తార మసితేక్షణే 8
వసిష్ఠం కోపయిత్వా త్వం నాఽసి కల్యాణ్యరున్ధతీ
కో ను పుత్రః పితా భ్రాతా భర్తా వా తే సుమధ్యమే 9
అస్మాల్లోకా దఽముం లోకం గతం త్వ మనుశోచసి
రోదనాదఽతినిశ్శ్వాసా ద్భూమి సంస్పర్శనాదపి 10
న త్వాం దేవీ మఽహం మన్యే రాజ్ఞః సంజ్ఞావధారణాత్
వ్యంజనాని చ తే యాని లక్షణాని చ లక్షయే 11
మహిషీ భూమిపాలస్య రాజ కన్యాసి మే మతా
రావణేన జనస్థానా ద్బలాదపహృతా యది 12
సీతా త్వమసి భద్రం తే త న్మమాచక్ష్వ పృచ్ఛతః
యథా హి తవ వై దైన్యం రూపంచాప్యఽతిమానుషం 13
తపసా చాన్వితో వేష స్త్వం రామ మహిషీ ధృవం
సా తస్య వచనం శృత్వా రామ కీర్తన హర్షితా 14
ఉవాచ వాక్యం వైదేహీ హనూమన్తం ద్రుమాశ్రితమ్
పృధివ్యాం రాజసింహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః 15
స్నుషా దశరథస్యాఽహం శత్రుసైన్య ప్రమాథినః
దుహితా జనకస్యాఽహం వైదేహస్య మహాత్మనః 16
సీతా చ నామ నామ్నా ఽహం భార్యా రామస్య ధీమతః
సమా ద్వాదశ తత్రాఽహం రాఘవస్య నివేశనే 17
భుంజానా మానుషాన్ భోగాన్ సర్వకామ సమృద్ధినీ
తత్ర స్త్రయోదశే వర్షే రాజ్యే చేక్ష్వాకు నన్దనమ్ 18
అభిషేచయితుం రాజా సోపాధ్యాయః ప్రచక్రమే
తస్మిన్ సంభ్రియమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే 19
కైకేయీ నామ భర్తార మిదం వచన మబ్రవీత్
న పిబేయం న ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్ 20
ఏష మే జీవితస్యాన్తో రామో యద్యభిషిచ్యతే
య త్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతి సత్తమ 21

తచ్చేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రాఘవః
స రాజా సత్యవాగ్దేవ్యా వరదాన మనుస్మరన్ 22
ముమోహ వచనం శృత్వా కైకేయ్యాః కౄర మఽప్రియమ్
తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యే ధర్మే వ్యవస్థితః 23
జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుదన్ రాజ్యమయాచత
స పితు ర్వచనం శ్రీమానభిషేకాత్ పరం ప్రియమ్ 24
మనసా పూర్వ మాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్
దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాన్న బ్రూయాత్ కించిదప్రియమ్ 25
అపి జీవిత హేతోర్వా రామః సత్యపరాక్రమః
స విహాయోత్తరీయాణి మహార్హాణి మహాయశాః 26
విసృజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్
సాఽహం తస్యాఽగ్రత స్తూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ 27
న హి మే తేన హీనాయా వాసః స్వర్గేఽపి రోచతే
ప్రాగేవ తు మహాభాగః సౌమిత్రి ర్మిత్రనన్దనః 28
పూర్వజస్యానుయాత్రార్థే ద్రుమచీరై రలంకృతః
తే వయం భర్తురాదేశం బహుమాన్య దృఢ వ్రతాః 29
ప్రవిష్టాః స్మ పురా దృష్టం వనం గమ్భీర దర్శనమ్
వసతో దణ్డకారణ్యే తస్యాఽహమమితౌజసః 30
రక్షసాఽపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా
ద్వౌ మాసౌ తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృతః 31
ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాంతు మాసాభ్యాం తత స్త్యక్ష్యామి జీవితమ్||

<u>**చతు స్త్రింశ స్సర్గః – రావణ శంకా నివారణం**</u>

తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ హరియూథపః
దుఃఖా ద్దుఃఖాభిభూతాయాః సాన్త్వ ముత్తర మబ్రవీత్ 1
అహం రామస్య సందేశా ద్దేవి దూత స్తవాగతః
వైదేహి కుశలీ రామ స్త్వాం చ కౌశల మబ్రవీత్ 2
యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః
స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి కౌశల మబ్రవీత్ 3
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా భర్తు స్తేఽనుచరః ప్రియః
కృతవాన్ శోక సంతప్తః శిరసా తేభిఽవాదనమ్ 4
సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః
ప్రీతి సంహృష్ట సర్వాంగీ హనుమన్త మథాబ్రవీత్ 5

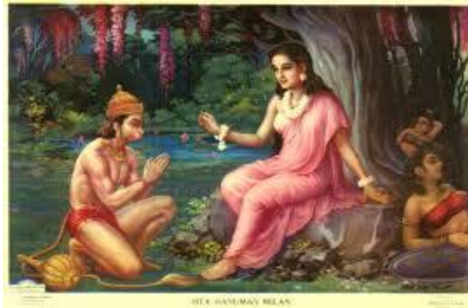
కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా
ఏతి జీవన్తమానందో నరం వర్ష శతాదపి 6
తయా సమాగమే తస్మిన్ ప్రీతిరుత్పాదితాఽద్భుతా
పరస్పరేణ చాఽఽలాపం విశ్వస్తౌ తౌ ప్రచక్రతుః 7
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ హరియూథపః
సీతాయాః శోక దీనాయాః సమీప ముపచక్రమే 8
యథా యథా సమీపం స హనుమానుపసర్పతి
తథా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశంకతే 9
అహో ధిగ్ దుష్కృత మిదం కథితం హి యదఽస్య మే
రూపాన్తర ముపాగమ్య స ఏవాఽయం హి రావణః 10
తా మశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్వా శోక కర్శితా
తస్యా మేవాఽనవద్యాంగీ ధరణ్యాం సముపావిశత్ 11
హనుమా నపి దుఃఖార్తాం తాం దృష్ట్వా భయ మోహితా
అవన్దత మహాబాహు స్తత స్తాం జనకాత్మజామ్ 12
సా చైనం భయ విత్రస్తా భూయో నైవాభ్యుదైక్షత
తం దృష్ట్వా వన్దమానం తు సీతా శశి నిభాననా 13
అబ్రవీ ద్దీర్ఘ ముచ్ఛ్వస్య వానరం మధుర స్వరా
మాయాం ప్రవిష్టో మాయావీ యది త్వం రావణః స్వయమ్ 14
ఉత్పాదయసి మే భూయః సంతాపం తన్న శోభనమ్
స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజక రూప ధృత్ 15
జనస్థానే మయా దృష్ట స్త్వం స ఏవాఽసి రావణః
ఉపవాస కృశాం దీనాం కామరూప నిశాచర 16
సంతాపయసి మాం భూయః సంతప్తాం తన్న శోభనమ్
అథ వా నైతదేవం హి యన్మయా పరిశంకితం 17
మనసో హి మమ ప్రీతిరుత్పన్నా తవ దర్శనాత్
యది రామస్య దూత స్త్వమాగతో భద్ర మస్తు తే 18
పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రియా రామకథా హి మే
గుణాన్ రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర 19
చిత్తం హరసి మే సౌమ్య నదీ కూలం యథా రయః
అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాఽహమేవం చిరాహృతా 20
ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వనౌకసం
స్వప్నేఽపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ 21

పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నోఽపి మమ మత్సరీ
నాహం స్వప్న మిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్ 22
న శక్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తుం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయో మమ
కిం ను స్యా చ్చిత్త మోహోఽయం భవే ద్వాత గతి స్త్వియమ్ 23
ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగతృష్ణికా
అథ వా నాఽయమున్మాదో మోహోప్యుఽన్మాద లక్షణః 24
సంబుధ్యే చాఽహమాత్మాన మిమం చాపి వనౌకసం
ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలమ్ 25
రక్షసాం కామరూపత్వా న్మేనే తం రాక్షసాధిపమ్
ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా 26
న ప్రతివ్యాజహారాఽథ వానరం జనకాత్మజా
సీతాయా శ్చిన్తితం బుద్ధ్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః 27
శ్రోత్రానుకూలై ర్వచనై స్తదా తాం సంప్రహర్షయత్
ఆదిత్య ఇవ తేజస్వీ లోకకాన్తః శశీ యథా 28
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో యథా
విక్రమేణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణుర్మహాయశాః 29
సత్యవాదీ మధుర వాగ్దేవో వాచస్పతిర్యథా
రూపవాన్ సుభగః శ్రీమాన్ కన్దర్ప ఇవ మూర్తిమాన్ 30
స్థాన క్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః
బాహుచ్ఛాయా మవష్టబ్ధో యస్య లోకో మహాత్మనః 31
అపకృష్యాశ్రమపదా న్మృగరూపేణ రాఘవమ్
శూన్యే యేనాఽపనీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ ఫలమ్ 32
న చిరాద్రావణం సంఖ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్
రోష ప్రముక్తై రిషుభి ర్జ్వలద్భి రివ పావకైః 33
తేనాఽహం ప్రేషితో దూత స్త్వత్సకాశ మిహాఽఽగతః
త్వద్వియోగేన దుఃఖార్తః స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్ 34
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానన్దవర్ధనః
అభివాద్య మహాబాహుః స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్ 35
రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవో నామ వానరః
రాజా వానర ముఖ్యానాం స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్ 36
నిత్యం స్మరతి తే రామ స్త్వాం సుగ్రీవః సలక్ష్మణః
దిష్ట్యా జీవసి వైదేహి రాక్షసీ వశమాగతా 37

నచిరా ద్రక్ష్యసే రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్
మద్ధ్యే వానర కోటీనాం సుగ్రీవం చాఽమితౌజసం 38
అహం సుగ్రీవ సచివో హనుమ న్నామ వానరః
ప్రవిష్టో నగరీం లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్ 39
కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః
త్వాం ద్రష్టు ముపయాతోఽహం సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్ 40
నాఽహమస్మి తథా దేవి యథా మా మఽవగచ్ఛసి
విశంకా త్యజ్యతామేషా శ్రద్ధత్స్వ వదతో మమ 41

పంచ త్రింశ స్సర్గః – విశ్వాసోత్పాదనం

తాం తు రామ కథాం శృత్వా వైదేహీ వానరర్షభాత్
ఉవాచ వచనం సౌమ్య మిదం మధురయా గిరా 1
క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాఽసి లక్ష్మణమ్
వానరాణాం నరాణాం చ కథ మాసీత్ సమాగమః 2

యాని రామస్య లింగాని లక్ష్మణస్య చ వానర
తాని భూయః సమాఽఽచక్ష్వ న మాం శోకః సమావిశేత్ 3
కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్
కథ మూరూ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే 4
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా హనుమాన్ పవనాత్మజః
తతో రామం యథాతత్త్వ మాఖ్యాతుముపచక్రమే 5
జానన్తీ బత దిష్ట్యా మాం వైదేహి పరిపృచ్ఛసి
భర్తుః కమల పత్రాక్షి సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ 6
యాని రామస్య చిహ్నాని లక్ష్మణస్య చ యాని వై
లక్షితాని విశాలాక్షి వదతః శృణు తాని మే 7
రామః కమల పత్రాక్షః సర్వ సత్త్వ మనోహరః
రూప దాక్షిణ్య సంపన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే 8
తేజసాఽఽదిత్య సంకాశః క్షమయా పృధివీ సమః

బృహస్పతి సమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః 9
రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్య చ రక్షితా
రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్య చ పరంతపః 10
రామో భామిని లోకోస్మిం శ్చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా
మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కారయితా చ సః 11
అర్చిష్మానర్చితో నిత్యం బ్రహ్మచర్య వ్రతే స్థితః
సాధూనా ముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞ శ్చ కర్మణామ్ 12
రాజవిద్యా వినీతశ్చ బ్రాహ్మణానాముపాసితా
శృతవాన్ శీలసంపన్నో వినీతశ్చ పరంతపః 13
యజుర్వేద వినీతశ్చ వేదవిద్భిః సుపూజితః
ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాంగేషు చ నిష్ఠితః 14
విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవః శుభాననః
గూఢ జత్రుః సుతామ్రాక్షో రామో దేవి జనైః శృతః 15
దున్దుభి స్వన నిర్ఘోషః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్
సమః సమ విభక్తాంగో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః 16
త్రిస్థిర స్త్రిప్రలమ్బశ్చ త్రిసమ స్త్రిషు చోన్నతః
త్రితామ్ర స్త్రిషు చ స్నిగ్ధో గంభీర స్త్రిషు నిత్యశః 17
త్రివలీమాం స్త్ర్యఽవనత శ్చతుర్వ్యంగ స్త్రిశీర్షవాన్
చతుష్కల శ్చతుర్లేఖ శ్చతుష్కిష్కు శ్చతుః సమః 18
చతుర్దశ సమద్వన్ద్వ శ్చతుర్దంష్ట్ర శ్చతుర్గతిః
మహోష్ఠ హను నాసశ్చ పంచస్నిగ్ధోఽష్ట వంశవాన్ 19
దశ పద్మో దశ బృహత్ త్రిభిర్వ్యాప్తో ద్విశుక్లవాన్
షడున్నతో నవతను స్త్రిభిర్వ్యాప్నోతి రాఘవః 20
సత్యధర్మపరః శ్రీమాన్ సంగ్రహోఽనుగ్రహే రతః
దేశ కాల విభాగజ్ఞః సర్వలోక ప్రియం వదః 21
భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్రః సౌమిత్రిరఽపరాజితః
అనురాగేణ రూపేణ గుణై శ్చైవ తథా విధః 22
తావుభౌ నరశార్దూలౌ త్వ ద్దర్శన సముత్సుకౌ
విచిన్వంతౌ మహీం కృత్స్నా మస్మాభిరభిసంగతౌ 23
త్వా మేవ మార్గమాణౌ తౌ విచరన్తౌ వసుంధరామ్
దదర్శతు ర్మృగపతిం పూర్వజేనాఽవరోపితమ్ 24
ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహు పాదప సంకులే

భ్రాతు ర్భయార్తమాऽऽసీనం సుగ్రీవం ప్రియ దర్శనమ్ 25
వయం తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసంగరమ్
పరిచర్యాస్మహే రాజ్యాత్ పూర్వజేనాऽవరోపితమ్ 26
తత స్తౌ చీరవసనౌ ధనుః ప్రవర పాణినౌ
ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశ ముపాగతౌ 27
స తౌ దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః
అభిప్లుతో గిరే స్తస్య శిఖరం భయ మోహితః 28
తతః స శిఖరే తస్మిన్ వానరేన్ద్రో వ్యవస్థితః
తయోః సమీపం మా మేవ ప్రేషయామాస సత్వరం 29
తావऽహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవ వచనాత్ ప్రభూ
రూప లక్షణ సంపన్నౌ కృతాంజలిరుపస్థితః 30
తౌ పరిజ్ఞాత తత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతి సమన్వితౌ
పృష్ఠ మారోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ 31

నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే
తయో రన్యోన్య సంల్లాపా ద్భృశం ప్రీతిరऽజాయత 32
తత్ర తౌ ప్రీతి సంపన్నౌ హరీశ్వర నరేశ్వరౌ
పరస్పర కృతాऽऽశ్వాసౌ కథయా పూర్వ వృత్తయా 33
తం తతః సాన్త్వయామాస సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః
స్త్రీ హేతోర్వాలినా భ్రాత్రా నిరస్త మురుతేజసా 34
తత స్త్వన్నాశజం శోకం రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః
లక్ష్మణో వానరేన్ద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ 35
స శృత్వా వానరేన్ద్ర స్తు లక్ష్మణే నేరితం వచః
తదాసీ న్నిష్ప్రభోऽత్యర్థం గ్రహ గ్రస్త ఇవాంశుమాన్ 36
తత స్త్వద్గాత్ర శోభీని రక్షసా హ్రియమాణయా
యా న్యాభరణ జాలాని పాతితాని మహీతలే 37
తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూథపాః

సంహృష్టా దర్శయామాసు ర్గతిం తు న విదు స్తవ 38
తాని రామాయ దత్తాని మయైవోపహృతాని చ
స్వనవన్త్యఽవకీర్ణాని తస్మిన్ విగత చేతసి 39
తాన్యంకే దర్శనీయాని కృత్వా బహువిధం తవ
తేన దేవ ప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితమ్ 40
పశ్యత స్తాని రుదత స్తామ్యతశ్చ పునః పునః
ప్రాదీపయన్ దాశరథే స్తాని శోక హుతాఽశనమ్ 41
శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్తేన మహాత్మనా
మయాపి వివిధైర్వాక్యైః కృచ్ఛ్రాదుత్థాపితః పునః 42
తాని దృష్ట్వా మహార్హాణి దర్శయిత్వా ముహుర్ముహుః
రాఘవః సహసౌమిత్రిః సుగ్రీవే సంన్యవేశయత్ 43
స తవాఽదర్శనాదార్యే రాఘవః పరితప్యతే
మహతా జ్వలతా నిత్య మఽగ్నినేవాగ్నిపర్వతః 44
త్వత్కృతే తమఽనిద్రా చ శోకశ్చిన్తా చ రాఘవమ్
తాపయన్తి మహాత్మాన మగ్న్యగార మివాగ్నయః 45
తవాఽదర్శన శోకేన రాఘవః పరిచాల్యతే
మహతా భూమికమ్పేన మహానివ శిలోచ్చయః 46
కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రస్రవణాని చ
చరన్ న రతి మాప్నోతి త్వమపశ్యన్ నృపాత్మజే 47
స త్వాం మనుజశార్దూలః క్షిప్రం ప్రాప్స్యతి రాఘవః
సమిత్ర బాన్ధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే 48
సహితౌ రామ సుగ్రీవా వుభావఽకురుతాం తదా
సమయం వాలినం హన్తుం తవ చాఽన్వేషణం ప్రతి 49
తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హరీశ్వరః
కిష్కింధాం సముపాగమ్య వాలీ యుధి నిపాతితః 50
తతో నిహత్య తరసా రామో వాలినమాహవే
సర్వర్ష హరి సంఘానాం సుగ్రీవ మకరోత్ పతిమ్ 51
రామ సుగ్రీవయో రైక్యం దేవ్యేవం సమజాయత
హనూమన్తం చ మాం విద్ధి తయో ర్దూతమిహాగతమ్ 52
స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవః సమానీయ హరీశ్వరాన్
త్వదర్థం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్ 53
ఆదిష్టా వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ మహౌజసా

అద్రి రాజ ప్రతీకాశాః సర్వతః ప్రస్థితా మహీమ్ 54
తతస్తు మార్గామాణా స్తే సుగ్రీవ వచనానుగాః
చరన్తి వసుధాం కృత్స్నాం వయమఽన్యే చ వానరాః 55
అంగదో నామ లక్ష్మీవాన్ వాలిసూను ర్మహాబలః
ప్రస్థితః కపిశార్దూల స్త్రిభాగ బల సంవృతః 56
తేషాం నో విప్రణష్టానాం విన్ధ్యే పర్వత సత్తమే
భృశం శోక పరీతానామఽహోరాత్ర గణా గతాః 57
తే వయం కార్య నైరాశ్యాత్ కాలస్యాఽతిక్రమేణ చ
భయాచ్చ కపిరాజస్య ప్రాణాం స్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః 58
విచిత్య వన దుర్గాణి గిరి ప్రస్రవణాని చ
అనాసాద్య పదం దేవ్యాః ప్రాణాం స్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః 59
తత స్తస్య గిరే ర్మూర్ధ్ని వయం ప్రాయ ముపాస్మహే
దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాంశ్చ సర్వాన్ వానరపుంగవాన్ 60
భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్యదేవయదంగదః
తవ నాశం చ వైదేహి వాలినశ్చ తథా వధమ్ 61
ప్రాయోపవేశ మస్మాకం మరణం చ జటాయుషః
తేషాం నః స్వామిసందేశా న్నిరాశానాం ముమూర్షతామ్ 62
కార్య హేతోరివాఽఽయాతః శకుని ర్వీర్యవాన్ మహాన్
గృధ్రరాజస్య సోదర్యః సంపాతి ర్నామ గృధ్రరాట్ 63
శృత్వా భ్రాతృ వధం కోపా దిదం వచన మబ్రవీత్
యవీయాన్ కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ నిపాతితః 64
ఏతదాఖ్యాతు మిచ్ఛామి భవద్భి ర్వానరోత్తమాః
అంగదోఽకథయ త్తస్య జనస్థానే మహద్వధమ్ 65
రక్షసా భీమరూపేణ త్వా ముద్దిశ్య యథా తథమ్
జటాయుషో వధం శృత్వా దుఃఖితః సోఽరుణాత్మజః 66
త్వామాహ స వరారోహే వసన్తీం రావణాలయే
తస్య తద్వచనం శృత్వా సంపాతేః ప్రీతి వర్ధనమ్ 67
అంగద ప్రముఖాః సర్వే తతః సంప్రస్థితా వయమ్
వింధ్యా దుత్థాయ సంప్రాప్తాః సాగరస్యాంత ముత్తరం 68
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహా హృష్టా స్తుష్టాః ప్లవంగమాః
అంగద ప్రముఖాః సర్వే వేలోపాంత ముపస్థితాః 69
చింతాం జగ్ముః పునర్భీతా స్త్వద్దర్శన సముత్సుకాః

అథాహం హరి సైన్యస్య సాగరం దృశ్య సీదతః 70
వ్యవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః
లంకా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా 71
రావణశ్చ మయా దృష్ట స్త్వం చ శోక పరిప్లుతా
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యథా వృత్త మఽనిన్దితే 72
అభిభాషస్వ మాం దేవి దూతో దాశరథేరఽహమ్
తం మాం రామ కృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్త మిహాగతమ్ 73
సుగ్రీవ సచివం దేవి బుధ్యస్వ పవనాత్మజమ్
కుశలీ తవ కాకుత్థ్సః సర్వశస్త్రభృతాం వరః 74
గురోరారాధనే యుక్తో లక్ష్మణశ్చ సులక్షణః
తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తు స్తవహితే రతః 75
అహ మేకస్తు సంప్రాప్తః సుగ్రీవ వచనా దిహ
మయేయమఽసహాయేన చరతా కామరూపిణా 76
దక్షిణా దిగనుక్రాన్తా త్వన్మార్గ విచయైషిణా
దిష్ట్యాఽహం హరి సైన్యానాం త్వన్నాశ మఽనుశోచతామ్ 77
అపనేష్యామి సంతాపం తవాఽధిగమ శంసనాత్
దిష్ట్యా హి మమ న వ్యర్థం దేవి సాగర లంఘనమ్ 78
ప్రాప్స్యామ్యహ మిదం దిష్ట్యా త్వద్దర్శన కృతం యశః
రాఘవశ్చ మహావీర్యః క్షిప్రం త్వా మభిపత్స్యతే 79
సమిత్ర బాన్ధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్
మాల్యవాన్ నామ వైదేహి గిరీణా ముత్తమో గిరిః 80
తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః
స చ దేవర్షిభి ర్దిష్టః పితా మమ మహాకపిః 81
తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శమ్బసాదన ముద్ధరత్
తస్యాఽహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి 82
హనూమానితి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా
విశ్వాసార్థం తు వైదేహి భర్తురుక్తా మయా గుణాః 83
అచిరా ద్రాఘవో దేవి త్వా మితో నయితాఽనఘే
ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభిః శోక కర్శితా 84
ఉపపన్నై రఽభిజ్ఞానై ర్దూతం త మవగచ్ఛతి
అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ 85
నేత్రాభ్యాం వక్రపక్ష్మాభ్యాం ముమోచానన్దజం జలమ్

చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్ర శుక్లాయతేక్షణమ్ 86
అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహు ముక్త ఇవోడురాట్
హనుమన్తం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాఽన్యథేతి సా 87
అథోవాచ హనూమాం స్తాముత్తరం ప్రియ దర్శనామ్
ఏత త్తే సర్వమాఖ్యాతం సమాశ్వసి హి మైథిలి 88
కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియామ్యహం||
హతేఽసురే సంయతి శమ్బసాదనే
కపి ప్రవీరేణ మహర్షి చోదనాత్
తతోఽస్మి వాయు ప్రభవో హి మైథిలి
ప్రభావత స్త త్ప్రతిమశ్చ వానరః 89

షట్త్రింశ స్సర్గః – అంగుళీయక ప్రదానం

భూయ ఏవ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సీతా ప్రత్యయ కారణాత్ 1
వానరోఽహం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః
రామనామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగుళీయకమ్ 2
ప్రత్యయార్థం తవాఽఽనీతం తేన దత్తం మహాత్మనా
సమాశ్వసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖ ఫలా హ్యఽసి 3
గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కర విభూషణమ్
భర్తార మివ సంప్రాప్తం జానకీ ముదితాఽభవత్ 4
చారు తద్వదనం తస్యాస్తామ్ర శుక్లాయతేక్షణమ్
బభూవ హర్షోదగ్రం చ రాహుముక్త ఇవోడురాట్ 5

తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తృ సందేశ హర్షితా
పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రశశంస మహాకపిమ్ 6
విక్రాన్త స్త్వం సమర్థ స్త్వం ప్రాజ్ఞ స్త్వం వానరోత్తమ
యే నేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రధర్షితమ్ 7
శత యోజన విస్తీర్ణః సాగరో మకరాలయః

విక్రమ శ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీ కృతః 8
న హి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వానరర్షభ
యస్య తే నాస్తి సంత్రాసో రావణాన్నాపి సంభ్రమః 9
అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుమ్
యద్యసి ప్రేషిత స్తేన రామేణ విదితాత్మనా 10
ప్రేషయిష్యతి దుర్ధర్షో రామో న హ్యపరీక్షితమ్
పరాక్రమ మవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః 11
దిష్ట్యా స కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసంగరః
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానన్దవర్ధనః 12
కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిం ను సాగర మేఖలామ్
మహీం దహతి కోపేన యుగాన్తాగ్నిరివోత్థితః 13
అథవా శక్తిమన్తౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే
మమైవ తు న దుఃఖానామస్తి మన్యే విపర్యయః 14
కచ్చి న్న వ్యథితో రామః కచ్చి న్న పరితప్యతే
ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః 15
కచ్చి న్న దీనః సంభ్రాన్తః కార్యేషు చ న ముహ్యతి
కచ్చిత్ పురుష కార్యాణి కురుతే నృపతేః సుతః 16
ద్వివిధం త్రివిధోపాయ ముపాయ మపి సేవతే
విజిగీషుః సుహృత్ కచ్చిన్మిత్రేషు చ పరంతపః 17
కచ్చిన్మిత్రాణి లభతే మిత్రైశ్చాప్యభిగమ్యతే
కచ్చిత్ కల్యాణ మిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః 18
కచ్చిదాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పార్థివాత్మజః
కచ్చిత్ పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే 19
కచ్చిన్న విగత స్నేహః వివాసాన్ మయి రాఘవః
కచ్చిన్మాం వ్యసనాదస్మాన్ మోక్షయిష్యతి రాఘవః 20
సుఖానాముచితో నిత్యమఽసుఖానామఽనూచితః
దుఃఖ ముత్తర మాసాద్య కచ్చి ద్రామో న సీదతి 21
కౌసల్యాయా స్తథా కచ్చిత్ సుమిత్రాయా స్తథైవ చ
అభీక్ష్ణం శ్రూయతే కచ్చిత్ కుశలం భరతస్య చ 22
మన్ని మిత్తేన మానార్హః కచ్చిచ్ఛోకేన రాఘవః
కచ్చిన్నాఽన్యమనా రామః కచ్చిన్మాం తారయిష్యతి 23
కచ్చిదక్షౌహిణీం భీమాం భరతో భ్రాతృవత్సలః

ధ్వజినీం మన్త్రిభిర్గుప్తాం ప్రేషయిష్యతి మత్కృతే 24
వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ సుగ్రీవః కచ్చిదేష్యతి
మత్కృతే హరిభిర్వీరై ర్వృతో దన్త నఖాయుధైః 25
కచ్చిచ్చ లక్ష్మణః శూరః సుమిత్రానన్దవర్ధనః
అస్త్రవిచ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్ విధమిష్యతి 26
రౌద్రేణ కచ్చిదస్త్రేణ రామేణ నిహతం రణే
ద్రక్ష్యామ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్జనమ్ 27
కచ్చిన్న తద్ధేమసమాన వర్ణం
తస్యాననం పద్మ సమాన గన్ధి
మయా వినా శుష్యతి శోక దీనం
జలక్షయే పద్మమివాఽఽతపేన 28
ధర్మాఽపదేశాత్ త్యజతశ్చ రాజ్యం
మాం చాఽప్యరణ్యం నయతః పదాతిమ్
నాఽఽసీద్వ్యథా యస్య న భీ ర్న శోకః
కచ్చిత్ స ధైర్యం హృదయే కరోతి 29
నచాఽస్య మాతా న పితా చ నాఽన్యః
స్నేహాద్విశిష్టోఽస్తి మయా సమో వా
తావ త్త్వఽహం దూత జిజీవిషేయం
యావత్ ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య 30
ఇతీవ దేవీ వచనం మహార్థం
తం వానరేన్ద్రం మధురార్థ ముక్త్వా
శ్రోతుం పున స్తస్య వచోఽభిరామం
రామార్థ యుక్తం విరరామ రామా 31
సీతాయా వచనం శృత్వా మారుతి ర్భీమవిక్రమః
శిర స్యంజలిమాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్ 32
న త్వామిహస్థాం జానీతే రామః కమల లోచనే
తేన త్వాం నానయత్యాశు శచీ మివ పురందరః 33
శృత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర మేష్యతి రాఘవః
చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్యృక్షగణ సంకులామ్ 34
విష్టమ్భయిత్వా బాణౌఘైరఽక్షోభ్యం వరుణాలయమ్
కరిష్యతి పురీం లంకాం కాకుత్స్థః శాన్త రాక్షసామ్ 35
తత్ర యద్యన్తరా మృత్యుర్యది దేవాః సహాఽసురాః

స్థాస్యన్తి పథి రామస్య స తానఽపి వధిష్యతి 36
తవాఽదర్శనజే నాఽఽర్యే శోకేన స పరిప్లుతః
న శర్మ లభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః 37
మలయేన చ విన్ధ్యేన మేరుణా మన్దరేణ చ
దర్దురేణ చ తే దేవి శపే మూల ఫలేన చ 38
యథా సునయనం వల్గు బిమ్బోష్ఠం చారు కుణ్డలమ్
ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణచన్ద్ర మివోదితమ్ 39
క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి వైదేహి రామం ప్రస్రవణే గిరౌ
శతక్రతు మివాఽఽసీనం నాక పృష్ఠస్య మూర్ధని 40
న మాంసం రాఘవో భుంక్తే న చాపి మధు సేవతే
వన్యం సువిహితం నిత్యం భుక్తమశ్నాతి పంచమమ్ 41
నైవ దంశా న్న మశకాన్ న కీటాన్ న సరీసృపాన్
రాఘవోఽపనయేద్గాత్రా త్త్వద్గతేనాఽన్తరాత్మనా 42
నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోక పరాయణః
నాఽన్యచ్చిన్తయతే కించిత్ స తు కామవశం గతః 43
అనిద్రః సతతం రామః సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః
సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ ప్రతిబుధ్యతే 44
దృష్ట్వా ఫలంవా పుష్పం వా యద్వాఽన్యత్ సుమనోహరమ్
బహుశో హా ప్రియే త్యేవం శ్వసంస్త్వామభిభాషతే 45
స దేవి నిత్యం పరితప్యమానః
త్వా మేవ సీతేత్యభిభాషమాణః
ధృత వ్రతో రాజసుతో మహాత్మా
త వైవ లాభాయ కృత ప్రయత్నః 46
సా రామ సంకీర్తన వీత శోకా
రామస్య శోకేన సమాన శోకా
శరన్ముఖే సాఽమ్బుద శేష చన్ద్రా
నిశేవ వైదేహ సుతా బభూవ 47

సప్త త్రింశ స్సర్గః – సీతా ప్రత్యాఽఽనయనాఽనౌచిత్యం

సీతా తద్వచనం శ్రుత్వా పూర్ణచన్ద్ర నిభాననా
హనూమన్త మువాచేదం ధర్మార్థ సహితం వచః 1
అమృతం విష సంసృష్టం త్వయా వానర భాషితమ్
యచ్చ నాఽన్యమనా రామో యచ్చ శోక పరాయణః 2

ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే
రజ్జ్వేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాన్తః పరికర్షతి 3
విధి ర్నూన మఽసంహార్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ
సౌమిత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాన్ 4
శోకస్యాఽస్య కదా పారం రాఘవోఽధిగమిష్యతి
ప్లవమానః పరిశ్రాన్తో హత నౌః సాగరే యథా 5
రాక్షసానాం వధం కృత్వా సూదయిత్వా చ రావణమ్
లంకా మున్మూలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః 6
స వాచ్యః సంత్వరస్వేతి యావదేవ న పూర్యతే
అయం సంవత్సరః కాల స్తావద్ధి మమ జీవితమ్ 7
వర్తతే దశమో మాసో ద్వౌ తు శేషౌ ప్లవంగమ
రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ 8
విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం ప్రతి
అనునీతః ప్రయత్నేన న చ తత్ కురుతే మతిమ్ 9
మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న రోచతే
రావణం మార్గతే సంఖ్యే మృత్యుః కాలవశం గతమ్ 10
జ్యేష్ఠా కన్యా నలా నామ విభీషణ సుతా కపే
తయా మమేతదాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్ 11
అశంసేఽయం హరిశ్రేష్ఠ క్షిప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః
అన్తరాత్మా హి మే శుద్ధ స్తస్మింశ్చ బహవో గుణాః 12
ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వ మానృశంస్యం కృతజ్ఞతా
విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ సన్తి వానర రాఘవే 13
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః
జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శత్రుః క స్తస్య నోద్విజేత్ 14
న స శక్య స్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్రస్యేవ పులోమజా 15
శరజాలాంశుమాన్ శూరః కపే రామదివాకరః
శత్రు రక్షోమయం తోయ ముపశోషం నయిష్యతి 16
ఇతి సంజల్పమానాం తాం రామార్థే శోక కర్శితామ్
అశ్రు సంపూర్ణ నయనా మువాచ వచనం కపిః 17
శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర మేష్యతి రాఘవః
చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్యృక్షగణ సంకులామ్ 18

అథ వా మోచయిష్యామి త్వామఽద్యైవ వరాఽఽననే
అస్మాద్దుఃఖాదుపాఽఽరోహ మమ పృష్ఠ మఽనిన్దితే 19
త్వం తు పృష్ఠ గతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరమ్
శక్తిరస్తి హి మే వోఢుం లంకామపి సరావణామ్ 20
అహం ప్రస్రవణస్థాయ రాఘవాయాఽద్య మైథిలి
ప్రాపయిష్యామి శక్రాయ హవ్యం హుత మివాఽనలః 21
ద్రక్ష్యస్యఽద్యైవ వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్
వ్యవసాయ సమాయుక్తం విష్ణుం దైత్య వధే యథా 22
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహ మాశ్రమస్థం మహాబలమ్
పురందర మివాఽఽసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని 23
పృష్ఠ మాఽఽరోహ మే దేవి మా వికాంక్షస్వ శోభనే
యోగ మన్విచ్ఛ రామేణ శశాంకే నేవ రోహిణీ 24
కథయ న్తీవ చన్ద్రేణ సంగమిష్యసి మహార్చిషా
మత్పృష్ఠమధిరోహ త్వం తరాఽఽకాశే మహార్ణవం 25
న హి మే సంప్రయాతస్య త్వామితో నయతోఽంగనే
అనుగన్తుం గతిం శక్తాః సర్వేలంకా నివాసినః 26
యథైవాఽహ మిహ ప్రాప్త స్తథైవాఽహ మఽసంశయమ్
యాస్యామి పశ్య వైదేహి త్వా ముద్యమ్య విహాయసం 27
మైథిలి తు హరి శ్రేష్ఠా చ్ఛ్రుత్వా వచన మద్భుతమ్
హర్ష విస్మిత సర్వాంగీ హనూమన్త మఽథాబ్రవీత్ 28
హనుమన్ దూర మధ్వానం కథం మాం వోఢుమిచ్ఛసి
తదేవ ఖలు తే మన్యే కపిత్వం హరియూథప 29
కథం వాఽల్పశరీర స్త్వం మా మితో నేతు మిచ్ఛసి
సకాశం మానవేన్ద్రస్య భర్తు ర్మే ప్లవగర్షభ 30
సీతాయా వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః
చిన్తయామాస లక్ష్మీవాన్ నవం పరిభవం కృతమ్ 31
న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభావంవాఽసితేక్షణా
తస్మాత్ పశ్యతు వైదేహి యద్రూపం మమ కామతః 32
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాం స్తదా ప్లవగ సత్తమః
దర్శయామాస వైదేహ్యాః స్వంరూప మఽరిమర్దనః 33
స తస్మాత్ పాదపా ద్ధీమా నాప్లుత్య ప్లవగర్షభః

తతో వర్ధితు మారేభే సీతా ప్రత్యయ కారణాత్ 34

మేరు మన్దర సంకాశో బభౌ దీప్తానల ప్రభః
అగ్రతో వ్యవతస్థే చ సీతాయా వానరోత్తమః 35
హరిః పర్వత సంకాశ స్తామ్ర వక్త్రో మహాబలః
వజ్ర దంష్ట్ర నఖో భీమో వైదేహీ మిదమబ్రవీత్ 36
స పర్వత వనోద్దేశాం సాట్టప్రాకార తోరణామ్
లంకా మిమాం సనాథాం వా నయితుం శక్తిరస్తి మే 37
త దవస్థాప్యతాం బుద్ధిరఽలం దేవి వికాంక్షయా
విశోకం కురు వైదేహీ రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ 38
తం దృష్ట్వాఽచల సంకాశ మువాచ జనకాత్మజా
పద్మపత్ర విశాలాక్షీ మారుతస్యౌరసం సుతమ్ 39
తవ సత్త్వం బలం చైవ విజానామి మహాకపే
వాయో రివ గతిం చాపి తేజ శ్చాగ్నే రివాద్భుతమ్ 40
ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమి మాగన్తు మర్హతి
ఉదధేరప్రమేయస్య పారం వానరపుంగవ 41
జానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మమ
అవశ్యం సమ్ప్రధార్యాశు కార్యసిద్ధి రిహాత్మనః 42
అయుక్తం తు కపిశ్రేష్ఠ మమ గన్తుం త్వయా సహ
వాయువేగ సవేగస్య వేగో మాం మోహయే త్తవ 43
అహ మాకాశమాపన్నా హ్యుపర్యుపరి సాగరమ్
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠా ద్భయా ద్వేగేన గచ్ఛతః 44
పతితా సాగరే చాహం తిమి నక్ర ఝషాకులే
భవేయ మాశు వివశా యాదసామఽన్న ముత్తమమ్ 45
న చ శక్ష్యే త్వయా సార్ధం గన్తుం శత్రువినాశన
కళత్రవతి సందేహ స్త్వయ్యపి స్యా దఽసంశయః 46
హ్రియమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః

అనుగచ్ఛేయురాదిష్టా రావణేన దురాత్మనా 47
తై స్త్వం పరివృతః శూరైః శూల ముద్గర పాణిభిః
భవే స్త్వం సంశయం ప్రాప్తో మయా వీర కళత్రవాన్ 48
సాయుధా బహవో వ్యోమ్ని రాక్షసా స్త్వం నిరాయుధః
కథం శక్ష్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుమ్ 49
యుధ్యమానస్య రక్షోభి స్తవ తైః క్రూర కర్మభిః
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠా ద్భయార్తా కపి సత్తమ 50
అథ రక్షాంసి భీమాని మహాన్తి బలవన్తి చ
కథంచిత్ సామ్పరాయే త్వాం జయేయుః కపిసత్తమ 51
అథవా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే
పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయుః పాపరాక్షసాః 52
మాం వా హరేయు స్త్వ ద్ధస్తాద్విశసేయురథాపి వా
అవ్యవస్థౌ హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయౌ 53
అహం వాపి విపద్యేయం రక్షోభిరభితర్జితా
త్వత్ప్రయత్నో హరిశ్రేష్ఠ భవేన్నిష్ఫల ఏవ తు 54
కామం త్వమసి పర్యాప్తో నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్
రాఘవస్య యశో హీయే త్త్వయా శస్తై స్తు రాక్షసైః 55
అథవాఽఽదాయ రక్షాంసి న్యసేయుః సంవృతే హి మామ్
యత్ర తే నాభిజానీయు ర్హరయో నాపి రాఘవౌ 56
ఆరమ్భస్తు మదర్థోఽయం తత స్తవ నిరర్థకః
త్వయా హి సహరామస్య మహానాఽఽగమనే గుణః 57
మయి జీవిత మాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః
భ్రాతౄణాం చ మహాబాహో తవ రాజకులస్య చ 58
తౌ నిరాశౌ మదర్థం తు శోక సంతాప కర్శితౌ
సహ సర్వర్క్ష హరిభి స్త్యక్ష్యతః ప్రాణ సంగ్రహమ్ 59
భర్తృ భక్తిం పురస్కృత్య రామాదఽన్యస్య వానర
న స్పృశామి శరీరం తు పుంసో వానరపుంగవ 60
యదఽహం గాత్ర సంస్పర్శం రావణస్య బలాద్గతా
అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ 61
యది రామో దశగ్రీవ మిహ హత్వా సబాంధవం
మా మితో గృహ్య గచ్ఛేత త త్తస్య సదృశం భవేత్ 62
శృతా హి దృష్టాశ్చ మయా పరాక్రమా

మహాత్మన స్తస్య రణావ మర్దినః
న దేవ గన్ధర్వ భుజంగ రాక్షసా
భవన్తి రామేణ సమా హి సంయుగే 63
సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్ర కార్ముకం
మహాబలం వాసవ తుల్య విక్రమమ్
సలక్ష్మణం కో విషహేత రాఘవం
హుతాశనం దీప్త మివాఽనిలేరితమ్ 64
సలక్ష్మణం రాఘవమాఽఽజి మర్దనం
దిశాగజం మత్తమివ వ్యవస్థితమ్
సహేత కో వానరముఖ్య సంయుగే
యుగాన్త సూర్య ప్రతిమం శరాఽర్చిషమ్ 65
స మే హరిశ్రేష్ఠ సలక్ష్మణం పతిం
సయూథపం క్షిప్ర మిహోపపాదయ
చిరాయ రామం ప్రతి శోక కర్శితాం
కురుష్వ మాం వానరముఖ్య హర్షితామ్ 66

అష్ట త్రింశ స్సర్గః – వాయస వృత్తాంత కథనం

తతః స కపిశార్దూల స్తేన వాక్యేన హర్షితః
సీతా మువాచ త చ్ఛృత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః 1
యుక్త రూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభ దర్శనే
సదృశం స్త్రీ స్వభావస్య సాధ్వీనాం వినయస్య చ 2
స్త్రీత్వా న్న త్వం సమర్థాసి సాగరం వ్యతివర్తితుమ్
మా మఽధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజన మాయతమ్ 3
ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే
రామాదఽన్యస్య నాఽర్హామి సంస్పర్శ మితి జానకి 4
ఏత త్తే దేవి సదృశం పత్న్యా స్తస్య మహాత్మనః
కా హ్యన్యా త్వా మృతే దేవి బ్రూయా ద్వచన మీదృశమ్ 5
శ్రోష్యతే చైవ కాకుత్స్థః సర్వం నిరఽవశేషతః
చేష్టితం యత్త్వయా దేవి భాషితం మమాఽగ్రతః 6
కారణై ర్బహుభి ర్దేవి రామ ప్రియ చికీర్షయా
స్నేహ ప్రస్కన్న మనసా మయైతత్ సముదీరితమ్ 7
లంకాయా దుష్ప్రవేశత్వా ద్దుస్తరత్వాన్మహోదధేః
సామర్థ్యాదాఽఽత్మన శ్చైవ మయైతత్ సముదీరితమ్ 8

ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతు మఽద్యైవ రఘుబన్ధునా
గురు స్నేహేన భక్త్యా చ నాఽన్యథైత దుదాహృతమ్ 9
యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్ధ మనిన్దితే
అభిజ్ఞానం ప్రయచ్ఛ త్వం జానీయా ద్రాఘవో హి యత్ 10
ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా
ఉవాచ వచనం మన్దం బాష్ప ప్రగ్రథితాక్షరమ్ 11
ఇదం శ్రేష్ఠ మఽభిజ్ఞానం బ్రూయా స్త్వం తు మమ ప్రియమ్
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా 12
తాపసాశ్రమ వాసిన్యాః ప్రాజ్య మూల ఫలోదకే
తస్మిన్ సిద్ధా శ్రితే దేశే మన్దాకిన్యా హ్యదూరతః 13
తస్యోపవన షణ్డేషు నానాపుష్ప సుగన్ధిషు
విహృత్య సలిల క్లిన్నా తవాంకే సముపావిశమ్ 14
తతో మాంస సమాయుక్తో వాయసః పర్యతుణ్డయత్
తమహం లోష్ట ముద్యమ్య వారయామి స్మ వాయసం 15
దారయన్ స చ మాం కాక స్తత్రైవ పరిలీయతే
న చాఽప్యుపారమ న్మాంసా ద్భక్షార్థీ బలిభోజనః 16
ఉత్కర్షన్త్యాం చ రశనాం కృద్ధాయాం మయి పక్షిణి
స్రస్యమానే చ వసనే తతో దృష్టా త్వయా హ్యహమ్ 17
త్వయాఽపహసితా చాహం కృద్ధా సంలజ్జితా తదా
భక్ష గృద్ధ్నేన కాకేన దారితా త్వా ముపాగతా 18
ఆసీనస్య చ తే శ్రాన్తా పునరుత్సంగ మావిశమ్
కృధ్యన్తీ చ ప్రహృష్టేన త్వయాఽహం పరిసాన్త్వితా 19
బాష్పపూర్ణ ముఖీ మన్దం చక్షుషీ పరిమార్జతీ
లక్షితాఽహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా 20
పరిశ్రమాత్ ప్రసుప్తా చ రాఘవాంకేప్యఽహమ్ చిరం
పర్యాయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాంకే భరతాగ్రజః 21
స తత్ర పునరేవాఽథ వాయసః సముపాగమత్
తతః సుప్రబుద్ధాం మాం రాఘవాంకాత్ సముత్థితాం 22
వాయసః సహసాఽఽగమ్య విదదార స్తనాన్తరే
పునః పునరఽథోత్పత్య విదదార స మాం భృశం 23
తతః సముక్షితో రామో ముక్తైః శోణిత బిందుభిః
వాయసేన తత స్తేన బలవత్ క్లిశ్యమానయా 24

స మయా బోధితః శ్రీమాన్ సుఖ సుప్తః పరంతపః
స మాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్వితున్నాం స్తనయో స్తదా 25
ఆశీ విష ఇవ కృద్ధః శ్వసన్ వాక్య మభాషత
కేన తే నాగ నాసోరు విక్షతం వై స్తనాన్తరమ్ 26
కః క్రీడతి సరోషేణ పంచ వక్త్రేణ భోగినా
వీక్షమాణ స్తత స్తం వై వాయసం సముదైక్షత 27
నఖైః సరుధిరై స్తీక్ష్ణై ర్మామేవాభిముఖం స్థితమ్
పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః 28
ధరాన్తర గతః శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః
తత స్తస్మిన్ మహాబాహుః కోప సంవర్తితేక్షణః 29
వాయసే కృతవాన్ క్రూరాం మతిం మతిమతాం వరః
స దర్భ సంస్తరాద్గృహ్య బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ యోజయత్ 30
స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జజ్వాలాఽభిముఖో ద్విజమ్
స తం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్భం తం వాయసం ప్రతి 31
తత స్తం వాయసం దర్భః సోఽమ్బరేనుజగామ తం
అనుసృష్ట స్తదా కాకో జగామ వివిధాం గతిమ్ 32
త్రాణ కామ ఇమం లోకం సర్వం వై విచచార హ
స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైః సర్వైర్మహర్షిభిః 33
త్రీన్లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్వా మేవ శరణం గతః
స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతమ్ 34
వధార్హ మపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయత్
పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స త మాఽఽయాన్త మబ్రవీత్ 35
మోఘం కర్తుం న శక్యం తు బ్రాహ్మమస్త్రం తదుచ్యతామ్
హినస్తు దక్షిణాఽక్షి త్వ చ్ఛర ఇత్యఽథ సోఽబ్రవీత్ 36
తత స్తస్యాఽక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్
దత్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః 37
స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ
విసృష్ట స్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వమాలయమ్ 38
మత్కృతే కాక మాత్రే తు బ్రహ్మాస్త్రం సముదీరితమ్
కస్మాద్యో మాం హరేత్త్వత్తః క్షమసే తం మహీపతే 39
స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరర్షభ
త్వయా నాథవతీ నాథ హ్యఽనాథా ఇవ దృశ్యతే 40

ఆనృశంస్యం పరోధర్మ స్త్వత్త ఏవ మయా శ్రుతః
జానామి త్వాం మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలమ్ 41
అపార పార మక్షోభ్యం గామ్భీర్యాత్ సాగరోపమమ్
భర్తారం ససముద్రాయా ధరణ్యా వాసవోపమమ్ 42
ఏవమఽస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాన్ బలవానపి
కిమర్థమఽస్త్రం రక్షస్సు న యోజయసి రాఘవ 43
న నాగా నాఽపి గన్ధర్వా నాఽసురా న మరుద్గణాః
రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతిసమీహితుమ్ 44
తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః
కిమర్థం న శరై స్తీక్ష్ణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్ 45
భ్రాతురాదేశ మాదాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః
కస్య హేతో ర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః 46
యది తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్ని సమతేజసౌ
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః 47
మమైవ దుష్కృతం కించిన్ మహదస్తి న సంశయః
సమర్థావపి తౌ యన్మాం నాఽవేక్షేతే పరంతపౌ 48
వైదేహ్యా వచనం శృత్వా కరుణం సాఽశ్ర భాషితం
అథాబ్రవీ న్మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజ 49
త్వ చ్ఛోక విముఖో రామో దేవి సత్యేన మే శపే
రామే దుఃఖాభిపన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే 50
కథంచిత్ భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానాం ద్రక్ష్యస్యంత మనిందితే 51
తా వుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ మహాబలౌ
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీ కరిష్యతః 52
హత్వా చ సమరే కౄరం రావణం సహ బాంధవం
రాఘవ స్త్వాం విశాలాక్షి నేష్యతి స్వాం పురీం ప్రతి 53
బౄహి యద్రాఘవో వాచ్యో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
సుగ్రీవో వాపి తేజస్వీ హరయోఽపి సమాగతాః 54
ఇత్యుక్తవతి తస్మింశ్చ సీతా సురసుతోపమా
ఉవాచ శోక సంతప్తా హనుమంతం ప్లవంగమం 55
కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ
తం మమార్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా చాఽభివాదయ 56

స్రజశ్చ సర్వరత్నాని ప్రియా యాశ్చ వరాంగనాః
ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి దుర్లభమ్ 57
పితరం మాతరం చైవ సమ్మాన్యాఽభిప్రసాద్య చ
అనుప్రవ్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః 58
ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖమనుత్తమమ్
అనుగచ్ఛతి కాకుత్థ్సం భ్రాతరం పాలయన్ వనే 59
సింహ స్కన్ధో మహాబాహుర్మనస్వీ ప్రియదర్శనః
పితృవద్వర్తతే రామే మాతృవన్ మాం సమాచరన్ 60
హ్రియమాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః
వృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాన్ శక్తో న బహు భాషితా 61
రాజపుత్రః ప్రియః శ్రేష్ఠః సదృశః శ్వశురస్య మే
మత్తః ప్రియతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః 62
నియుక్తో ధురి యస్యాం తు తా ముద్వహతి వీర్యవాన్
యం దృష్ట్వా రాఘవో నైవ వృత్త మార్యమనుస్మరేత్ 63
స మమార్థాయ కుశలం వక్తవ్యో వచనా న్మమ
మృదు ర్నిత్యం శుచి ర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః 64
యథా హి వానరశ్రేష్ఠ దుఃఖ క్షయకరో భవేత్
త్వమఽస్మిన్ కార్యనిర్యోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ 65
రాఘవ స్త్వ త్సమారంభా న్మయి యత్నపరో భవేత్
ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునఃపునః 66
జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం సత్యేనాఽహం బ్రవీమి తే 67
రావణేనోపరుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా
త్రాతుమర్హసి వీర త్వం పాతాళాదివ కౌశికీమ్ 68
తతో వస్త్రగతం ముక్త్వా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్
ప్రదేయో రాఘవాయేతి సీతా హనుమతే దదౌ 69
ప్రతిగృహ్య తతో వీరో మణిరత్నమనుత్తమమ్
అంగుళ్యా యోజయామాస న హ్యస్య ప్రాభవద్భుజః 70
మణిరత్నం కపి వరః ప్రతిగృహ్యాఽభివాద్య చ
సీతాం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణతః పార్శ్వతః స్థితః 71
హర్షేణ మహతా యుక్తః సీతా దర్శనజేన సః
హృదయేన గతో రామం శరీరేణ తు నిష్ఠితః 72

మణివర ముపగృహ్యా తం మహార్హం
జనక నృపాత్మజయా ధృతం ప్రభావాత్
గిరిరివ పవనాఽవధూత ముక్తః
సుఖిత మనాః ప్రతిసంక్రమం ప్రపేదే 73

ఏకోన చత్వారింశ స్సర్గః – హనూమత్సందేశః

మణిం దత్త్వా తతః సీతా హనుమన్త మథాబ్రవీత్
అభిజ్ఞాన మభిజ్ఞాత మేతద్రామస్య తత్త్వతః 1
మణిం తు దృష్ట్వా రామో వై త్రయాణాం సంస్మరిష్యతి
వీరో జనన్యా మమ చ రాజ్ఞో దశరథస్య చ 2
స భూయ స్త్వం సముత్సాహ చోదితో హరిసత్తమ
అస్మిన్ కార్య సమారమ్భే ప్రచిన్తయ యదుత్తరమ్ 3
త్వమఽస్మిన్ కార్య నిర్యోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ
తస్య చిన్తయ యో యత్నో దుఃఖ క్షయకరో భవేత్ 4
హనుమన్ యత్నమాస్థాయ దుఃఖ క్షయకరో భవ
స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ మారుతి ర్భీమవిక్రమః 5
శిరసా వన్ద్య వైదేహీం గమనాయోపచక్రమే
జ్ఞాత్వా సంప్రస్థితం దేవీ వానరం మారుతాత్మజమ్ 6
బాష్ప గద్గదయా వాచా మైథిలీ వాక్య మబ్రవీత్
కుశలం హనుమన్ బ్రూయాః సహితౌ రామలక్ష్మణౌ 7
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం వృద్ధాన్ సర్వాంశ్చ వానరాన్
బ్రూయా స్త్వం వానర శ్రేష్ఠ కుశలం ధర్మ సంహితం 8
యథా చ స మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః
అస్మా ద్దుఃఖామ్బు సంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి 9
జీవన్తీం మాం యథా రామః సంభావయతి కీర్తిమాన్
తత్త థా త్వయా హనుమన్వాచ్యో వాచా ధర్మమవాప్నుహి 10
నిత్య ముత్సాహ యుక్తాశ్చ వాచః శృత్వా త్వయేరితాః

వర్ధిష్యతే దాశరథేః పౌరుషం మదఽవాప్తయే 11
మత్సందేశ యుతా వాచ స్త్వత్తః శృత్వైవ రాఘవః
పరాక్రమో మతిం వీరో విధివత్ సంవిధాస్యతి 12
సీతాయా వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః
శిరస్యంజలి మాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్ 13
క్షిప్ర మేష్యతి కాకుత్థ్సో హర్యృక్ష ప్రవరై ర్వృతః
య స్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి 14
న హి పశ్యామి మర్త్యేషు నాఽమరేష్వసురేషు వా
య స్తస్య క్షిపతో బాణాన్ స్థాతుముత్సహతేఽగ్రతః 15
అఽప్యర్క మపి పర్జన్య మపి వైవస్వతం యమమ్
స హి సోఢుం రణే శక్త స్తవ హేతో ర్విశేషతః 16
స హి సాగర పర్యన్తాం మహీం శాసితుమర్హతి
త్వన్నిమిత్తో హి రామస్య జయో జనకనన్దిని 17
తస్య తద్వచనం శృత్వా సమ్యక్ సత్యం సుభాషితమ్
జానకీ బహు మేనేఽథ వచనం చేద మబ్రవీత్ 18
తత స్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః
భర్తు స్నేహాన్వితం వాక్యం సౌహార్దాదనుమానయత్ 19
యది వా మన్యసే వీర వసైకాఽహ మరిందమ
కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాన్తః శ్వో గమిష్యసి 20
మమ చైవాల్ప భాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్ తవ వానర
అస్య శోకస్య మహతో ముహూర్తం మోక్షణం భవేత్ 21
గతే హి హరిశార్దూల పునరాగమనాయ తు
ప్రాణానా మపి సందేహో మమ స్యాన్నాత్ర సంశయః 22
తవాఽదర్శనజః శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్
దుఃఖాద్దుఃఖ పరామృష్టాం దీపయ న్నివ వానర 23
అయం చ వీర సందేహ స్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః
సుమహాం స్త్వ త్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర 24
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్
తాని హర్యృక్ష సైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ 25
త్రయాణా మేవ భూతానాం సాగరస్యాఽస్యలంఘనే
శక్తిః స్యా ద్వైనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా 26
తదస్మిన్ కార్య నిర్యోగే వీరైవం దురతిక్రమే

కిం పశ్యసి సమాధానం త్వం హి కార్యవిదాం వరః 27
కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః 28
బలైః సమగ్రై ర్యది మాం రావణం జిత్య సంయుగే
విజయీ స్వపురం యాయా త్తత్తు మే స్యా ద్యశస్కరం 29
శరైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః
మాం నయేద్యది కాకుత్థ్స స్త త్తస్య సదృశం భవేత్ 30
తద్యథా తస్య విక్రాన్తమఽనురూపం మహాత్మనః
భవేదాహవ శూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ 31
తదర్థోపహితం వాక్యం సహితం హేతు సంహితమ్
నిశమ్య హనుమాన్ శేషం వాక్యముత్తర మబ్రవీత్ 32
దేవి హర్యృక్ష సైన్యానా మీశ్వరః ప్లవతాం వరః
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్న స్తవార్థే కృతనిశ్చయః 33
స వానర సహస్రాణాం కోటీభిరభిసంవృతః
క్షిప్ర మేష్యతి వైదేహి రాక్షసానాం నిబర్హణః 34
తస్య విక్రమ సంపన్నాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః
మనః సంకల్ప సంపాతా నిదేశే హరయః స్థితాః 35
యేషాం నోపరి నాఽధస్తాన్ న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః
న చ కర్మసు సీదన్తి మహత్స్వమిత తేజసః 36
అసకృత్తై ర్మహోత్సాహైః ససాగర ధరాధరా
ప్రదక్షిణీ కృతా భూమి ర్వాయు మార్గానుసారిభిః 37
మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సన్తి తత్ర వనౌకసః
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్ నాస్తి సుగ్రీవ సన్నిధౌ 38
అహం తావ దిహ ప్రాప్తః కిం పున స్తే మహాబలాః
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హీతరే జనాః 39
తదలం పరితాపేన దేవి శోకో వ్యపైతు తే
ఏకోత్పాతేన తే లంకా మేష్యన్తి హరియూథపాః 40
మమ పృష్ఠ గతౌ తౌ చ చన్ద్ర సూర్యా వివోదితౌ
త్వత్సకాశం మహా సత్త్వౌ నృసింహావాగమిష్యతః 41
తౌ హి వీరౌ నరవరౌ సహితౌ రామ లక్ష్మణౌ
ఆగమ్య నగరీం లంకాం సాయకై ర్విధమిష్యతః 42
సగణం రావణం హత్వా రాఘవో రఘునన్దనః

త్వా మాదాయ వరారోహే స్వపురం ప్రతియాస్యతి 43
త దాశ్వసిహి భద్రం తే భవ త్వం కాలకాంక్షిణీ
న చిరా ద్ద్రక్ష్యసే రామం ప్రజ్వలన్త మివానలమ్ 44
నిహతే రాక్షసేన్ద్రేఽస్మిన్ సపుత్రామాత్య బాన్ధవే
త్వం సమేష్యసి రామేణ శశాంకే నేవ రోహిణీ 45
క్షిప్రం త్వం దేవి శోకస్య పారం యాస్యసి మైథిలి
రావణం చైవ రామేణ నిహతం ద్రక్ష్యసేఽచిరాత్ 46
ఏవ మాశ్వాస్య వైదేహీం హనూమాన్ మారుతాత్మజః
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీం పునరబ్రవీత్ 47
తమఽరిఘ్నం కృతాత్మానం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వార ముపస్థితమ్ 48
నఖ దంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దూల విక్రమాన్
వానరా న్వారణే న్ద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్ 49
శైలామ్బుద నికాశానాం లంకా మలయ సానుషు
నర్దతాం కపి ముఖ్యానామఽచిరా చ్ఛ్రోష్యసి స్వనం 50
స తు మర్మణి ఘోరేణ తాడితో మన్మథేషుణా
న శర్మ లభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః 51
మా రుదో దేవి శోకేన మా భూ త్తే మనసోఽప్రియమ్
శచీవ పత్యా శక్రేణ భర్త్రా నాథవతీ హ్యసి 52
రామా ద్విశిష్టః కోఽన్యోస్తి కశ్చిత్ సౌమిత్రిణా సమః
అగ్ని మారుత కల్పౌ తౌ భ్రాతరౌ తవ సంశ్రయౌ 53
నాఽస్మిం శ్చిరం వత్స్యసి దేవి దేశే
రక్షోగణైరఽధ్యుషితోఽతి రౌద్రే
న తే చిరాదాగమనం ప్రియస్య
క్షమస్వ మత్సంగమ కాల మాత్రమ్ 54

<u>**చత్వారింశ స్సర్గః – హనూమ త్ప్రేషణం**</u>

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య వాయుసూనో ర్మహాత్మనః
ఉవాచాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా 1
త్వాం దృష్ట్వా ప్రియ వక్తారం సంప్రహృష్యామి వానర
అర్ధ సంజాత సస్యేవ వృష్టిం ప్రాప్య వసుంధరా 2
యథా తం పురుషవ్యాఘ్రం గాత్రైః శోకాభికర్శితైః
సంస్పృశేయం సకామాఽహం తథా కురు దయాం మయి 3

అభిజ్ఞానం చ రామస్య దద్యా హరిగణోత్తమ
క్షిప్తా మిషీకాం కాకస్య కోపాదేకాక్షి శాతనిమ్ 4
మనః శిలాయా స్తిలకో గణ్డ పార్శ్వే నివేశితః
త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తు మర్హసి 5
స వీర్యవాన్ కథం సీతాం హృతాం సమనుమన్యసే
వసన్తీం రక్షసాం మధ్యే మహేన్ద్ర వరుణోపమః 6
ఏష చూడామణి ర్దివ్యో మయా సుపరిరక్షితః
ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వామివానఘ 7
ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారిసంభవః
అతఃపరం న శక్ష్యామి జీవితుం శోక లాలసా 8
అసహ్యాని చ దుఃఖాని వాచశ్చ హృదయ చ్ఛిదః
రాక్షసీనాం సుఘోరాణాం త్వత్కృతే మర్షయామ్యహమ్ 9
ధారయిష్యామి మాసం తు జీవితం శత్రుసూదన
మాసాదూర్ధ్వం న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్మజ 10
ఘోరో రాక్షస రాజోఽయం దృష్టి శ్చ న సుఖా మయి
త్వాం చ శృత్వా విషజ్జన్తం న జీవేయమహం క్షణమ్ 11
వైదేహ్యా వచనం శృత్వా కరుణం సాఽశ్రు భాషితమ్
అథాబ్రవీన్ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః 12
త్వచ్ఛోక విముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే
రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే 13
కథంచి ద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానా మన్తం ద్రక్ష్యసి భామిని 14
తా వుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రావరిందమౌ
త్వ ద్దర్శన కృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీ కరిష్యతః 15
హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సహబాన్ధవమ్
రాఘవౌ త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రాపయిష్యతః 16
య త్తు రామో విజానీయా దఽభిజ్ఞాన మనిన్దితే
ప్రీతి సంజననం తస్య భూయ స్త్వం దాతుమర్హసి 17
సాఽబ్రవీ ద్దత్త మేవేతి మయాఽభిజ్ఞాన ముత్తమమ్
ఏతదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశ భూషణమ్ 18
శ్రద్ధేయం హనుమన్ వాక్యం తవ వీర భవిష్యతి
స తం మణివరం గృహ్య శ్రీమాన్ ప్లవగ సత్తమః 19

ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనాయోపచక్రమే
తముత్పాత కృతోత్సాహ మవేక్ష్య హరిపుంగవమ్ 20
వర్ధమానం మహావేగ మువాచ జనకాత్మజా
అశ్రుపూర్ణ ముఖీ దీనా బాష్ప గద్గదయా గిరా 21
హనుమన్ సింహ సంకాశౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్ బ్రూయాహ్యనామయమ్ 22
యథా చ స మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః
అస్మా ద్దుఃఖామ్బు సంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి 23
ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం
రక్షోభిరేభిః పరిభర్త్సనం చ
బ్రూయాస్తు రామస్య గతః సమీపం
శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర 24
స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః
కపిః కృతార్థః పరిహృష్ట చేతాః
అల్పావశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం
దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ 25

ఏక చత్వారింశ స్సర్గః – ప్రమదావన భంజనం

స చ వాగ్భిః ప్రశస్తాభి ర్గమిష్యన్ పూజిత స్తయా
తస్మా ద్దేశా దపక్రమ్య చిన్తయామాస వానరః 1
అల్పశేష మిదం కార్యం దృష్టేయమసితేక్షణా
త్రీనుపాయా నతిక్రమ్య చతుర్థః ఇహ దృశ్యతే 2
న సామ రక్షస్సు గుణాయ కల్పతే
న దాన మర్థోపచితేషు యుజ్యతే
న భేద సాధ్యా బల దర్పితా జనాః
పరాక్రమ స్త్వేవ మమేహ రోచతే 3
నచాఽస్య కార్యస్య పరాక్రమా దృతే
వినిశ్చయః కశ్చిదిహోపపద్యతే
హత ప్రవీరాశ్చ రణే హి రాక్షసాః
కథంచి దీయుర్యదిహాద్య మార్దవమ్ 4
కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టే యో బహూన్యపి సాధయేత్
పూర్వ కార్యా విరోధేన స కార్యం కర్తు మర్హతి 5
న హ్యేకః సాధకో హేతుః స్వల్పస్యాపి హ కర్మణః

యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోఽర్థ సాధనే 6
ఇహైవ తావ త్కృత నిశ్చయో హ్యహం
యది వ్రజేయం ప్లవగేశ్వరాలయమ్
పరాత్మ సమ్మర్ద విశేష తత్త్వవిత్
తతః కృతం స్యా న్మమ భర్తృ శాసనమ్ 7
కథం ను ఖల్వఽద్య భవేత్ సుఖాఽఽగతం
ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైః సహ
తథైవ ఖల్వాఽత్మ బలం చ సారవత్
సమ్మానయే న్మాం చ రణే దశాననః 8
తతః సమాసాద్య రణే దశాననం
స మంత్రి వర్గం సబల ప్రయాయినం
హృది స్థితం తస్య మతం బలం చ వై
సుఖేన మత్వాఽహ మితః పున ర్వ్రజే 9
ఇదమఽస్య నృశంసస్య నన్దనోపమ ముత్తమమ్
వనం నేత్ర మనఃకాన్తం నానాద్రుమ లతా యుతమ్ 10
ఇదం విధ్వంసయిష్యామి శుష్కం వన మివాఽనలః
అస్మిన్ భగ్నే తతః కోపం కరిష్యతి దశాననః 11
తతో మహత్ సాఽశ్వ మహారథ ద్విపం
బలం సమాదేక్ష్యతి రాక్షసాధిపః
త్రిశూల కాలాయస పట్టసాయుధం
తతో మహ ద్యుద్ధ మిదం భవిష్యతి 12
అహం తు తైః సంయతి చణ్డ విక్రమైః
సమేత్య రక్షోభిరఽసహ్యవిక్రమః
నిహత్య తద్రావణ చోదితం బలం
సుఖం గమిష్యామి కపీశ్వరాలయమ్ 13
తతో మారుతవత్ కృద్ధో మారుతి ర్భీమవిక్రమః
ఊరు వేగేన మహతా ద్రుమాన్ క్షేప్తుమథారభత్ 14
తత స్తు హనుమాన్ వీరో బభంజ ప్రమదా వనమ్
మత్త ద్విజ సమాఘుష్టం నానాద్రుమ లతా యుతమ్ 15
తద్వనం మథితై ర్వృక్షై ర్భిన్నై శ్చ సలిలాశయైః
చూర్ణితైః పర్వతాఽగ్రైశ్చ బభూవాఽప్రియ దర్శనమ్ 16
నానాశకుంత విరుతైః ప్రభిన్నైః సలిలాశయైః

తామ్రైః కిసలయైః క్లాంతైః క్లాంత ద్రుమ లతా యుతం 17
న బభౌ తద్వనం తత్ర దావానల హతం యథా
వ్యాకులావరణా రేజు ర్విహ్వలా ఇవ తా లతాః 18
లతా గృహై శ్చిత్ర గృహైశ్చ నాశితైః
మహోరగై ర్వ్యాల మృగైశ్చ నిర్ధుతైః
శిలా గృహైరున్మథితై స్తథా గృహైః
ప్రణష్ట రూపం త దభూ న్మహద్వనమ్ 19
సా విహ్వలాశోకలతా ప్రతానా
వనస్థలీ శోకలతా ప్రతానా
జాతా దశాస్య ప్రమదా వనస్య
కపేర్బలాద్ధి ప్రమదా వనస్య 20
స తస్య కృత్వార్థపతే ర్మహాకపిః
మహద్వ్యలీకం మనసో మహాత్మనః
యుయుత్సురేకో బహుభి ర్మహాబలైః
శ్రియా జ్వలం స్తోరణ మాస్థితః కపిః 21

ద్వి చత్వారింశ స్సర్గః – కింకర నిషూదనం

తతః పక్షి నినాదేన వృక్ష భంగ స్వనేన చ
బభూవు స్త్రాస సంభ్రాన్తాః సర్వే లంకా నివాసినః 1
విద్రుతాశ్చ భయ త్రస్తా వినేదు ర్మృగ పక్షిణః
రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతిపేదిరే 2
తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షస్యో వికృతాననాః
తద్వనం దదృశు ర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిమ్ 3
స తా దృష్ట్వా మహాబాహు ర్మహాసత్త్వో మహాబలః
చకార సుమహద్రూపం రాక్షసీనాం భయాఽవహమ్ 4
తత స్తం గిరి సంకాశమఽతికాయం మహాబలమ్
రాక్షస్యో వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛు ర్జనకాత్మజామ్ 5
కోఽయం కస్య కుతో వాఽయం కిం నిమిత్త మిహాఽఽగతః
కథం త్వయా సహాఽనేన సంవాదః కృత ఇత్యుత 6
ఆచక్ష్వ నో విశాలాక్షి మాభూ త్తే సుభగే భయమ్
సంవాద మసితాపాంగే త్వయా కిం కృతవానఽయమ్ 7
అథాబ్రవీత్ తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాంగ సుందరీ
రక్షసాం భీమ రూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః 8

యూాయ మేవాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి
అహి రేవ హ్యహేః పాదాన్ విజానాతి న సంశయః 9
అహమప్యస్య భీతాస్మి నైనం జానామి కో న్వయమ్
వేద్మి రాక్షసమేవైనం కామరూపిణ మాగతమ్ 10
వైదేహ్యా వచనం శృత్వా రాక్షస్యో విద్రుతా దిశః
స్థితాః కాశ్చి ద్గతాః కాశ్చ ద్రావణాయ నివేదితుమ్ 11
రావణస్య సమీపే తు రాక్షస్యో వికృతాననాః
విరూపం వానరం భీమ మాఖ్యాతు ముపచక్రముః 12
అశోకవనికా మధ్యే రాజన్ భీమవపుః కపిః
సీతయా కృత సంవాద స్తిష్ఠత్యఽమితవిక్రమః 13
న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణ లోచనా
అస్మాభిర్బహుధా పృష్టా నివేదయితు మిచ్ఛతి 14
వాసవస్య భవే ద్దూతో దూతో వైశ్రవణస్య వా
ప్రేషితోవాపి రామేణ సీతాన్వేషణ కాంక్షయా 15
తేన త్వద్భుత రూపేణ యత్త్ త్త్వ మనోహరమ్
నానామృగ గణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదా వనమ్ 16
న తత్ర కశ్చిదుద్దేశో య స్తేన న వినాశితః
యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః 17
జానకీ రక్షణార్థం వా శ్రమా ద్వా నోపలక్ష్యతే
అథ వా కః శ్రమ స్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా 18
చారు పల్లవ పుష్పాఢ్యం యం సీతా స్వయమాస్థితా
ప్రవృద్ధః శింశపా వృక్షః స చ తేనాభిరక్షితః 19
తస్యోగ్రరూప స్యోగ్రం త్వం దణ్డ మాజ్ఞాతు మర్హసి
సీతా సంభాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితమ్ 20
మనః పరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర
కః సీతా మఽభిభాషేత యో న స్యాత్ త్యక్త జీవితః 21
రాక్షసీనాం వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః
హుతాగ్ని రివ జజ్వాల కోప సంవర్తితేక్షణః 22
తస్య కృద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్న ఽస్రబిందవః
దీప్తాభ్యా మివ దీపాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిందవః 23
ఆత్మనః సదృశాన్ శూరాన్ కింకరా న్నామ రాక్షసాన్
వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః 24

తేషామఽశీతి సాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినామ్
నిర్యయు ర్భవనా త్తస్మాత్ కూట ముద్గర పాణయః 25
మహోదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః
యుద్ధాభిమనసః సర్వే హనుమ ద్గ్రహణోన్ముఖాః 26
తే కపిం తం సమాసాద్య తోరణస్థ మవస్థితమ్
అభిపేతు ర్మహావేగాః పతంగా ఇవ పావకమ్ 27
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః
ఆజఘ్ను ర్వానర శ్రేష్ఠం శరైరాదిత్య సన్నిభైః 28
ముద్గరైః పట్టసైః శూలైః ప్రాస తోమర శక్తిభిః
పరివార్య హనూమంతం సహసా తస్థురగ్రతః 29
హనూమానపి తేజస్వీ శ్రీమాన్ పర్వత సన్నిభః
క్షితావావిధ్య లాంగూలం ననాద చ మహాస్వనమ్ 30
స భూత్వా సుమహాకాయో హనుమాన్ మారుతాత్మజః
ధృష్ట మాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్ 31
తస్యాస్ఫోటిత శబ్దేన మహతా చానునాదినా
పేతుర్విహంగా గగనా దుచ్చైశ్చేదమఘోషయత్ 32
జయత్యఽతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాఽభిపాలితః 33
దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః
హనుమాన్ శత్రు సైన్యానాం నిహన్తా మారుతాత్మజః 34
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః 35
అర్దయిత్వా పురీం లంకా మభివాద్య చ మైథిలీమ్
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్ 36
తస్య సన్నాద శబ్దేన తేఽభవన్ భయ శంకితాః
దదృశుశ్చ హనూమన్తం సంధ్యా మేఘ మివోన్నతమ్ 37
స్వామి సందేశ నిశ్శంకా స్తత స్తే రాక్షసాః కపిమ్
చిత్రైః ప్రహరణై ర్భీమైరభిపేతుః సహస్రశః 38
స తైః పరివృతః శూరైః సర్వతః స మహాబలః
ఆససాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్ 39
స తం పరిఘ మాదాయ జఘాన చ రజనీచరాన్
స పన్నగ మివాదాయ స్ఫురన్తం వినతా సుతః 40

విచచారామ్బరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః
స హత్వా రాక్షసాన్ వీరాన్ కింకరాన్ మారుతాత్మజః 41
యుద్ధ కాంక్షీ పునర్వీర స్తోరణం సముపాశ్రితః
తత స్తస్మా ద్భయాన్ముక్తాః కతిచి త్తత్ర రాక్షసాః 42
నిహతాన్ కింకరాన్ సర్వాన్ రావణాయ న్యవేదయన్||
స రాక్షసానాం నిహతం మహద్బలం
నిశమ్య రాజా పరివృత్త లోచనః
సమాదిదేశాఽప్రతిమం పరాక్రమే
ప్రహస్త పుత్రం సమరే సుదుర్జయమ్ 43

త్రి చత్వారింశ స్సర్గః – చైత్యప్రాసాద దాహః

తతః స కింకరాన్ హత్వా హనుమాన్ ధ్యానమాస్థితః
వనం భగ్నం మయా చైత్యప్రాసాదో న వినాశితః 1
తస్మాత్ ప్రాసాదమఽప్యేవ మిమం విధ్వంసయామ్యహమ్
ఇతి సంచిన్త్య మనసా హనుమాన్ దర్శయన్ బలమ్ 2
చైత్యప్రాసాద మాప్లుత్య మేరుశృంగ మివోన్నతమ్
ఆరురోహ హరిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ మారుతాత్మజః 3
ఆరుహ్య గిరి సంకాశం ప్రాసాదం హరియూథపః
బభౌ స మహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇవోదితః 4
సంప్రధృష్య చ దుర్ధర్షం చైత్యప్రాసాద ముత్తమ్
హనుమాన్ ప్రజ్వలం ల్లక్ష్మ్యా పారియాత్రోపమోఽభవత్ 5
స భూత్వా సుమహాకాయః ప్రభావాన్మారుతాత్మజః
ధృష్ట మాఽఽస్ఫోటయామాస లంకామ్ శబ్దేన పూరయన్ 6
తస్యాఽఽస్ఫోటిత శబ్దేన మహతా శ్రోత్ర ఘాతినా
పేతుర్విహంగమా స్తత్ర చైత్యపాలాశ్చ మోహితాః 7
అస్త్రవిజ్జయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘువేణాభిపాలితః 8
దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః
హనుమాన్ శత్రు సైన్యానాం నిహన్తా మారుతాత్మజః 9
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః 10
అర్దయిత్వా పురీం లంకా మఽభివాద్య చ మైథిలీమ్
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వ రక్షసామ్ 11

ఏవముక్త్వా మహాబాహు శ్చైత్యస్థో హరియూథపః
ననాద భీమ నిర్హ్రాదో రక్షసాం జనయన్ భయమ్ 12
తేన శబ్దేన మహతా చైత్యపాలాః శతం యయుః
గృహీత్వా వివిధా నస్త్రాన్ ప్రాసాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్ 13
విసృజన్తో మహాకాయా మారుతిం పర్యవారయన్
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః 14
ఆజఘ్ను ర్వానరశ్రేష్ఠం బాణైశ్చాదిత్య సన్నిభైః
ఆవర్త ఇవ గంగాయాస్తోయస్య విపులో మహాన్ 15
పరిక్షిప్య హరిశ్రేష్ఠం స బభౌ రక్షసాం గణః
తతో వాతాత్మజః కృద్ధో భీమరూపం సమాస్థితః 16
ప్రాసాదస్య మహాన్తస్య స్తమ్భం హేమ పరిష్కృతమ్
ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనుమాన్ పవనాత్మజః 17
తత స్తం భ్రామయామాస శతధారం మహాబలః
తత్ర చాగ్నిః సమభవత్ ప్రాసాద శ్చాప్యఽదహ్యత 18
దహ్యమానం తతో దృష్ట్వా ప్రాసాదం హరియూథపః
స రాక్షస శతం హత్వా వజ్రేణేన్ద్ర ఇవాఽసురాన్ 19
అన్తరిక్షే స్థితః శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్
మాదృశానాం సహస్రాణి విసృష్టాని మహాత్మనామ్ 20
బలినాం వానరేన్ద్రాణాం సుగ్రీవ వశ వర్తినామ్
అటంతి వసుధాం కృత్స్నాం వయ మన్యే చ వానరాః 21
దశనాగబలాః కేచి త్కేచి ద్దశగుణోత్తరాః
కేచి న్నాగ సహస్రస్య బభూవు స్తుల్య విక్రమాః 22
సంతి చౌఘబలాః కేచి త్కేచి ద్వాయు బలోపమాః
అప్రమేయ బలాశ్చాన్యే తత్రాఽఽసన్ హరియూథపాః 23
ఈదృగ్విధైస్తు హరిభి ర్వృతో దంత నఖాయుధైః
శతైః శతసహస్రైశ్చ కోటీభి రయుతైరపి 24
ఆగమిష్యతి సుగ్రీవః సర్వేషాం వో నిషూదనః
నేయమస్తి పురీ లంకా న యూయం న చ రావణః 25
యస్మాదిక్ష్వాకు నాథేన బద్ధం వైరం మహాత్మనా||

చతు శ్చత్వారింశ స్సర్గః – జంబుమాలి వధః

సందిష్టో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రహస్తస్య సుతో బలీ
జమ్బుమాలి మహాదంష్ట్రో నిర్జగామ ధనుర్ధరః 1

రక్త మాల్యాఽమ్బర ధరః స్రగ్వీ రుచిరకుణ్డలః
మహాన్ వివృత్త నయన శ్చణ్డః సమర దుర్జయః 2
ధనుః శక్ర ధనుః ప్రఖ్యం మహద్రుచిర సాయకమ్
విస్ఫారయాణో వేగేన వజ్రాఽశని సమ స్వనమ్ 3
తస్య విస్ఫార ఘోషేణ ధనుషో మహతా దిశః
ప్రదిశశ్చ నభ శ్చైవ సహసా సమపూర్యత 4
రథేన ఖర యుక్తేన తమాఽఽగత ముదీక్ష్య సః
హనుమాన్ వేగ సంపన్నో జహర్ష చ ననాద చ 5
తం తోరణ విటంక స్థం హనుమన్తం మహాకపిమ్
జమ్బుమాలీ మహాబాహు ర్వివ్యాధ నిశితైః శరైః 6
అర్ధచన్ద్రేణ వదనే శిరస్యేకేన కర్ణినా
బాహ్వోర్వివ్యాధ నారాచైర్దశభి స్తం కపీశ్వరమ్ 7
తస్య త చ్ఛుశుభే తామ్రం శరేణాభిహతం ముఖమ్
శరదీవామ్బుజం ఫుల్లం విద్ధం భాస్కర రశ్మినా 8
త త్తస్య రక్తం రక్తేన రంజితం శుశుభే ముఖం
యథాఽఽకాశే మహాపద్మం సిక్తం చందన బిందుభిః 9
చుకోప బాణాభిహతో రాక్షసస్య మహాకపిః
తతః పార్శ్వేఽతి విపులాం దదర్శ మహతీం శిలామ్ 10
తరసా తాం సముత్పాట్య చిక్షేప బలవద్బలి
తాం శరైర్దశభిః కృద్ధస్తాడయామాస రాక్షసః 11
విపన్నం కర్మ తద్దృష్ట్వా హనుమాం శ్చణ్డ విక్రమః
సాలం విపుల ముత్పాట్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్ 12
భ్రామయన్తం కపిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలమ్
చిక్షేప సుబహూన్ బాణాన్ జమ్బుమాలీ మహాబలః 13
సాలం చతుర్భి శ్చిచ్ఛేద వానరం పంచభిర్భుజే
శిర స్యేకేన బాణేన దశభిస్తు స్తనాన్తరే 14
స శరైః పూరిత తనుః క్రోధేన మహతా వృతః
తమేవ పరిఘం గృహ్యా భ్రామయామాస వేగతః 15
అతి వేగోతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః
పరిఘం పాతయామాస జమ్బుమాలేర్మహోరసి 16
తస్య చైవ శిరో నాస్తి న బాహూ న చ జానునీ
న ధను ర్న రథో నాఽశ్వాస్తత్రా దృశ్యన్త నేషవః 17

స హత స్తరసా తేన జమ్బుమాలి మహాబలః
పపాత నిహతో భూమౌ చూర్ణితాంగ విభూషణః 18
జమ్బుమాలిం చ నిహతం కింకరాంశ్చ మహాబలాన్
చుక్రోధ రావణః శృత్వా కోప సంరక్త లోచనః 19
స రోష సంవర్తిత తామ్ర లోచనః
ప్రహస్త పుత్రే నిహతే మహాబలే
అమాత్య పుత్రానఽతివీర్య విక్రమాన్
సమాదిదేశాఽఽశు నిశాచరేశ్వరః 20

పంచ చత్వారింశ స్సర్గః – అమాత్య పుత్ర వధః

తతస్తే రాక్షసేన్ద్రేణ చోదితా మన్త్రిణాం సుతాః
నిర్యయుర్భవనాత్ తస్మాత్ సప్త సప్తార్చి వర్చసః 1
మహాబల పరీవారా ధనుష్మన్తో మహాబలాః
కృతాస్త్రా స్త్రవిదాం శ్రేష్ఠాః పరస్పర జయైషిణః 2
హేమజాల పరిక్షిప్తై ర్ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః
తోయద స్వన నిర్ఘోషై ర్వాజియుక్తై ర్మహారథైః 3
తప్త కాంచన చిత్రాణి చాపాన్యమిత విక్రమాః
విస్ఫారయన్తః సంహృష్టా స్తటిత్వన్త ఇవామ్బుదాః 4
జనన్యస్తు స్తత స్తేషాం విదిత్వా కింకరాన్ హతాన్
బభూవుః శోక సంభ్రాన్తాః సబాన్ధవ సుహృజ్జనాః 5
తే పరస్పర సంఘర్షా త్తప్త కాంచన భూషణాః
అభిపేతు ర్హనూమన్తం తోరణే సమవస్థితమ్ 6
సృజన్తో బాణవృష్టిం తే రథ గర్జిత నిస్స్వనాః
వృష్టిమన్త ఇవామ్భోదా విచేరు ర్నైరృతాంబుదాః 7
అవకీర్ణ స్తత స్తాభి ర్హనూమాన్ శరవృష్టిభిః
అభవత్ సంవృతాకారః శైలరాడివ వృష్టిభిః 8
స శరాన్ మోఘయామాస తేషామాశు చరః కపిః
రథ వేగం చ వీరాణాం విచరన్ విమలేమ్బరే 9
స తైః క్రీడన్ ధనుష్మద్భి ర్వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే
ధనుష్మద్భిర్యథా మేఘైర్మారుతః ప్రభురమ్బరే 10
స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయం స్తాం మహాచమూమ్
చకార హనుమాన్ వేగం తేషు రక్షస్సు వీర్యవాన్ 11
తలేనాఽభ్యహనత్ కాంశ్చిత్ పదాభ్యాం కాంశ్చిత్ పరంతపః

ముష్టినాఽభ్యహనత్ కాంశ్చి న్నఖైః కాంశ్చిద్వ్యదారయత్ 12
ప్రమమాథోరసా కాంశ్చి దూరుభ్యామఽపరాన్ కపిః
కేచి త్తస్య నినాదేన తత్రైవ పతితా భువి 13
తత స్తే ష్వవసన్నేషు భూమౌ నిపతితేషు చ
తత్సైన్య మగమత్ సర్వం దిశో దశ భయార్దితమ్ 14
వినేదుర్విస్వరం నాగా విపేతు ర్భువి వాజినః
భగ్న నీడ ధ్వజ చ్ఛత్రైర్భూశ్చ కీర్ణాఽభవద్రథైః 15
స్రవతా రుధిరేణాఽథ స్రవంత్యో దర్శితాః పథి
వివిధైశ్చ స్వరై ర్లంకా ననాద వికృతం తదా 16
స తాన్ ప్రవృద్ధాన్ వినిహత్య రాక్షసాన్
మహాబల శ్చణ్డ పరాక్రమః కపిః
యుయుత్సురఽన్యైః పునరేవ రాక్షసైః
తదేవ వీరోఽభిజగామ తోరణమ్ 17

షట్చత్వారింశ స్సర్గః – సేనాపతి పంచక వధః

హతాన్ మన్త్రిసుతాన్ బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా
రావణః సంవృతాకార శ్చకార మతి ముత్తమామ్ 1
స విరూపాక్ష యూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసం
ప్రఘసం భాసకర్ణం చ పంచ సేనాగ్ర నాయకాన్ 2
సందిదేశ దశగ్రీవో వీరాన్ నయ విశారదాన్
హనుమద్గ్రహణే వ్యగ్రాన్ వాయువేగ సమాన్ యుధి 3
యాత సేనాగ్రగాః సర్వే మహాబల పరిగ్రహాః
సవాజి రథ మాతంగాః స కపిః శాస్యతా మితి 4
యత్తైశ్చ ఖలు భావ్యం స్యా త్తమాసాద్య వనాలయమ్
కర్మ చాపి సమాధేయం దేశ కాల విరోధినమ్ 5
న హ్యహం తం కపిం మన్యే కర్మణా ప్రతితర్కయన్
సర్వథా తన్మహద్భూతం మహాబల పరిగ్రహమ్ 6
భవేదింద్రేణ వా సృష్ట మఽస్మదర్థం తపోబలాత్
సనాగ యక్ష గన్ధర్వా దేవా సుర మహర్షయః 7
యుష్మాభిః సహితైః సర్వైర్మయా సహ వినిర్జితాః
తై రవశ్యం విధాతవ్యం వ్యలీకం కించిదేవ నః 8
తదేవ నాత్ర సందేహః ప్రసహ్య పరిగృహ్యతామ్
నావమాన్యశ్చ యుష్మాభి ర్హరిః క్రూర పరాక్రమః 9

దృష్టా హి హరయః పూర్వం మయా విపుల విక్రమాః
వాలీ చ సహ సుగ్రీవో జామ్బవాంశ్చ మహాబలః 10
నీలః సేనాపతి శ్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః
నైవం తేషాం గతి ర్భీమా న తేజో న పరాక్రమః 11
న మతి ర్న బలోత్సాహౌ న రూప పరికల్పనమ్
మహత్ సత్త్వ మిదం జ్ఞేయం కపిరూపం వ్యవస్థితమ్ 12
ప్రయత్నం మహదాస్థాయ క్రియతామఽస్య నిగ్రహః
కామం లోకా స్త్రయః సేన్ద్రాః ససురాఽసుర మానవాః 13
భవతామఽగ్రతః స్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజిరే
తథాపి తు నయజ్ఞేన జయ మాకాంక్షతా రణే 14
ఆత్మా రక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధ సిద్ధి ర్హి చంచలా
తే స్వామి వచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహౌజసః 15
సముత్పేతుర్మహావేగా హుతాఽశ సమ తేజసః
రథై ర్మత్తైశ్చ మాతంగై ర్వాజిభిశ్చ మహాజవైః 16
శస్త్రైశ్చ వివిధై స్తీక్ష్ణైః సర్వైశ్చోపచితా బలైః
తత స్తం దదృశు ర్వీరా దీప్యమానం మహాకపిమ్ 17
రశ్మిమన్తమివోద్యన్తం స్వతేజో రశ్మిమాలినమ్
తోరణ స్థం మహోత్సాహం మహావేగం మహాబలమ్ 18
మహామతిం మహోత్సాహం మహాకాయం మహాభుజమ్
తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వాస్వవస్థితాః 19
తై స్తైః ప్రహరణై ర్భీమైరభిపేతు స్తత స్తతః
తస్య పంచాయసా స్తీక్ష్ణాః శితాః పీతముఖాః శరాః 20
శిరస్యుత్పల పత్రాభా దుర్ధరేణ నిపాతితాః
స తైః పంచభిరాఽఽవిద్ధః శరైః శిరసి వానరః 21
ఉత్పపాత నదన్ వ్యోమ్ని దిశో దశ వినాదయన్
తతస్తు దుర్ధరో వీరః సరథః సజ్య కార్ముకః 22
కిరన్ శర శతై స్తీక్ష్ణై రభిపేదే మహాబలః
స కపి ర్వారయామాస తం వ్యోమ్ని శరవర్షిణమ్ 23
వృష్టిమన్తం పయోదాన్తే పయోద మివ మారుతః
అర్ద్యమాన స్తత స్తేన దుర్ధరేణాఽనిలాత్మజః 24
చకార నినదం భూయో వ్యవర్ధత చ వేగవాన్
స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః 25

నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశి ర్గిరా వివ
తతః స మథితాష్టాశ్వం రథం భగ్నాక్ష కూబరమ్ 26
విహాయ న్యపతద్భూమౌ దుర్ధర స్త్యక్త జీవితః
తం విరూపాక్ష యూపాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి 27
సంజాత రోషౌ దుర్ధర్షౌ వుత్పేతతురరిందమౌ
స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్ఠితో విమలేఽమ్బరే 28
ముద్గరాభ్యాం మహాబాహు ర్వక్షస్యభిహతః కపిః
తయో ర్వేగవతో ర్వేగం వినిహత్య మహాబలః 29
నిపపాత పునర్భూమౌ సుపర్ణ సమ విక్రమః
స సాలవృక్ష మాసాద్య సముత్పాట్య చ వానరః 30
తా వుభౌ రాక్షసౌ వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః
తత స్తాం స్త్రీన్ హతాన్ జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా 31
అభిపేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘసో హరిమ్
భాసకర్ణశ్చ సంకృద్ధః శూల మాదాయ వీర్యవాన్ 32
ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్విన మవస్థితం
పట్టసేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యబోధయత్ 33
భాసకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమమ్
స తాభ్యాం విక్షతైర్గాత్రైరసృగ్దిగ్ధ తనూరుహః 34
అభవద్వానరః కృద్ధో బాలసూర్య సమ ప్రభః
సముత్పాట్య గిరేః శృంగం సమృగ వ్యాల పాదపమ్ 35
జఘాన హనుమాన్ వీరో రాక్షసౌ కపికుంజరః
తత స్తేష్వవసన్నేషు సేనాపతిషు పంచసు 36
బలం త దఽవశేషం చ నాశయామాస వానరః
అశ్వైరశ్వాన్ గజైర్నాగాన్ యోధై ర్యోధాన్ రథై రథాన్ 37
స కపి ర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాఽసురాన్
హతై ర్నాగై స్తురంగై ర్భగ్నాఽక్షైశ్చ మహారథైః 38
హతైశ్చ రాక్షసై ర్భూమి రుద్ధ మార్గా సమన్తతః||
తతః కపి స్తాన్ ధ్వజినీ పతీన్ రణే
నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహనాన్
తదేవ వీరః పరిగృహ్య తోరణం
కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజా క్షయే 39

<u>**సప్త చత్వారింశ స్సర్గః – అక్షకుమార వధః**</u>

సేనాపతీన్ పంచ స తు ప్రమాపితాన్
హనూమతా సాఽనుచరాన్ సవాహనాన్
నిశమ్య రాజా సమరోద్ధతో న్ముఖం
కుమారమక్షం ప్రసమైక్షతాగ్రతః 1
స తస్య దృష్ట్యర్పణ సంప్రచోదితః
ప్రతాపవాన్ కాంచన చిత్ర కార్ముకః
సముత్పపాతాఽథ సదస్యుదీరితో
ద్విజాతి ముఖ్యై ర్హవిషేవ పావకః 2
తతో మహాన్ బాల దివాకర ప్రభం
ప్రతప్త జామ్బూనద జాల సంతతమ్
రథం సమాస్థాయ యయౌ స వీర్యవాన్
మహాహరిం తం ప్రతి నైరృతర్షభః 3
తత స్తపః సంగ్రహ సంచయార్జితం
ప్రతప్త జామ్బూనదజాల శోభితమ్
పతాకినం రత్న విభూషిత ధ్వజం
మనోజవాష్టాఽశ్వ వరైః సుయోజితమ్ 4
సురాఽసురాఽధృష్య మసంగ చారిణం
రవిప్రభం వ్యోమచరం సమాహితమ్
సతూణమఽష్టాసి నిబద్ధ బన్ధురం
యథాక్రమాఽఽవేశిత శక్తి తోమరమ్ 5
విరాజమానం ప్రతిపూర్ణ వస్తునా
సహేమ దామ్నా శశి సూర్య వర్చసా
దివాకరాభం రథమాస్థిత స్తతః
స నిర్జగామాఽమర తుల్య విక్రమః 6
స పూరయన్ ఖం చ మహీం చ సాఽచలాం
తురంగ మాతంగ మహారథ స్వనైః
బలైః సమేతైః స హి తోరణ స్థితం
సమర్థమాసీన ముపాగమత్ కపిమ్ 7
స తం సమాసాద్య హరిం హరీక్షణో
యుగాన్త కాలాగ్ని మివ ప్రజాక్షయే
అవస్థితం విస్మిత జాత సంభ్రమః
సమైక్షతాక్షో బహుమాన చక్షుషా 8

స తస్య వేగం చ కపేర్మహాత్మనః
పరాక్రమం చారిషు రావణాత్మజః
విచారయన్ స్వం చ బలం మహాబలో
యుగ క్షయే సూర్య ఇవాభివర్ధతే 9
స జాత మన్యుః ప్రసమీక్ష్య విక్రమం
స్థిరః స్థితః సంయతి దుర్నివారణమ్
సమాహితాత్మా హనుమన్త మాహవే
ప్రచోదయామాస శరైస్త్రిభిః శితైః 10
తతః కపిం తం ప్రసమీక్ష్య గర్వితం
జిత శ్రమం శత్రు పరాజయోర్జితమ్
అవైక్షతాక్షః సముదీర్ణ మానసః
స బాణపాణిః ప్రగృహీత కార్ముకః 11
స హేమ నిష్కాంగద చారు కుణ్డలః
సమాససాదాశు పరాక్రమః కపిమ్
తయోర్బభూవాఽప్రతిమః సమాగమః
సురాఽసురాణామపి సంభ్రమ ప్రదః 12
రరాస భూమి ర్న తతాప భానుమాన్
వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాఽచలః
కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగం
ననాద చ ద్యౌరుదధిశ్చ చుక్షుభే 13
తతః స వీరః సుముఖాన్ పతత్రిణః
సువర్ణ పుంఖాన్ సవిషానివోరగాన్
సమాధి సంయోగ విమోక్ష తత్త్వవిత్
శరానఽథ త్రీన్ కపి మూర్ధ్న్యపాతయత్ 14
స తై శ్శరైర్మూర్ధ్ని సమం నిపాతితైః
క్షరన్నసృగ్దిగ్ధ వివృత్తలోచనః
నవోదితాదిత్య నిభః శరాంశుమాన్
వ్యరోచతాదిత్య ఇవాంశు మాలికః 15
తతః స పింగాధిప మన్త్రి సత్తమః
సమీక్ష్య తం రాజవరాత్మజం రణే
ఉదగ్ర చిత్రాయుధ చిత్రకార్ముకం
జహర్ష చాపూర్యత చాఽఽహవోన్ముఖః 16

స మన్దరాఽగ్ర స్థ ఇవాంశు మాలికో
వివృద్ధ కోపో బలవీర్య సంయుతః
కుమారమక్షం సబలం సవాహనం
దదాహ నేత్రాగ్నిమరీచిభి స్తదా 17
తతః స బాణాసన చిత్ర కార్ముకః
శర ప్రవర్షో యుధి రాక్షసామ్బుదః
శరాన్ ముమోచాశు హరీశ్వరాఽచలే
వలాహకో వృష్టిమివాఽచలోత్తమే 18
తతః కపి స్తం రణచణ్డ విక్రమం
వివృద్ధ తేజో బల వీర్య సంచయమ్
కుమారమక్షం ప్రసమీక్ష్య సంయుగే
ననాద హర్షాద్ఘన తుల్య నిస్స్వనః 19
స బాలభావాద్యుధి వీర్యదర్పితః
ప్రవృద్ధ మన్యుః క్షతజోపమేక్షణః
సమాససాదాఽప్రతిమం రణే కపిం
గజో మహాకూప మివా వృతం తృణైః 20
స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాతితైః
చకార నాదం ఘననాద నిస్స్వనః
సముత్పపాతాఽఽశు నభః స మారుతిః
భుజోరు విక్షేపణ ఘోరదర్శనః 21
సముత్పతన్తం సమభిద్రవద్బలీ
స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాన్
రథీ రథిశ్రేష్ఠతమః కిరన్ శరైః
పయోధరః శైలమివాఽశ్మ వృష్టిభిః 22
స తాన్ శరాం స్తస్య విమోక్షయన్ కపిః
చచార వీరః పథి వాయు సేవితే
శరాన్తరే మారుతవద్వినిష్పతన్
మనోజవః సంయతి చణ్డ విక్రమః 23
త మాత్త బాణాసనమాఽఽహవోన్ముఖం
ఖ మాస్తృణన్తం వివిధైః శరోత్తమైః
అవైక్షతాక్షం బహుమాన చక్షుషా
జగామ చిన్తాం చ స మారుతాత్మజః 24

తతః శరై ర్భిన్న భుజాన్తరః కపిః
కుమార వీర్యేణ మహాత్మనా నదన్
మహాభుజః కర్మ విశేష తత్త్వవిత్
విచిన్తయామాస రణే పరాక్రమమ్ 25
అబాల వద్బాల దివాకర ప్రభః
కరోత్యఽయం కర్మ మహన్మహాబలః
నచాఽస్య సర్వాఽఽహవ కర్మ శోభినః
ప్రమాపణే మే మతిరఽత్ర జాయతే 26
అయం మహాత్మా చ మహాంశ్చ వీర్యతః
సమాహిత శ్చాతిసహశ్చ సంయుగే
అసంశయం కర్మ గుణోదయాదయం
సనాగ యక్షై ర్మునిభిశ్చ పూజితః 27
పరాక్రమోత్సాహ వివృద్ధ మానసః
సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగ్రత స్థితః
పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కమ్పయేత్
సురాఽసురాణామపి శీఘ్ర గామినః 28
న ఖల్వఽయం నాభిభవేదుపేక్షితః
పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే
ప్రమాపణం త్వేవ మమాఽద్య రోచతే
న వర్ధమానోగ్ని రుపేక్షితుం క్షమః 29
ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్
స్వ కర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్
చకార వేగం తు మహాబల స్తదా
మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాకపిః 30
స తస్య తానఽష్టహయాన్ మహాజవాన్
సమాహితాన్ భారసహాన్ వివర్తనే
జఘాన వీరః పథి వాయు సేవితే
తల ప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః 31
తత స్తలేనాభిహతో మహారథః
స తస్య పింగాధిప మన్త్రి నిర్జితః
స భగ్న నీడః పరిముక్త కూబరః
పపాత భూమౌ హత వాజిరఽమ్బరాత్ 32

స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం
సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖ ముత్పతన్
తతోభియోగాదృషిరుగ్ర వీర్యవాన్
విహాయ దేహం మరుతా మివాలయం 33
తతః కపి స్తం విచరన్త మమ్బరే
పతత్రిరాజానిల సిద్ధ సేవితే
సమేత్య తం మారుత తుల్య విక్రమః
క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయో ర్దృఢమ్ 34
స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపిః
మహోరగం గృహ్య ఇవాణ్డజేశ్వరః
ముమోచ వేగాత్ పితృ తుల్య విక్రమో
మహీతలే సంయతి వానరోత్తమః 35
స భగ్న బాహూరు కటీ శిరోధరః
క్షర న్నసృఙ్ని ర్మథితాస్థి లోచనః
ప్రభిన్న సంధిః ప్రవికీర్ణ బన్ధనో
హతః క్షితౌ వాయు సుతేన రాక్షసః 36
మహాకపి ర్భూమితలే నిపీడ్య తం
చకార రక్షోధిపతే ర్మహద్భయమ్
మహర్షిభి శ్చక్ర చరై ర్మహావ్రతైః
సమేత్య భూతైశ్చ సయక్ష పన్నగైః 37
సురైశ్చ సేన్ద్రై ర్భృశ జాత విస్మయైః
హతే కుమారే స కపి ర్నిరీక్షితః
నిహత్య తం వజ్రసుతోపమ ప్రభమ్
కుమారమక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్ 38
తదేవ వీరోభిజగామ తోరణం కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే||

<u>అష్ట చత్వారింశ స్సర్గః – ఇంద్రజిదఽభియోగః</u>

తతస్తు రక్షోధిపతిర్మహాత్మా
హనూమతాఽక్షే నిహతే కుమారే
మనః సమాధాయ తదేన్ద్రకల్పం
సమాదిదేశేన్ద్రజితం సరోషాత్ 1
త్వ మస్త్రవి చ్ఛస్త్ర విదాం వరిష్ఠః
సురాఽసురాణామపి శోక దాతా

సురేషు సేన్ద్రేషు చ దృష్ట కర్మా
పితామహాఽఽరాధన సంచితాస్త్రః 2
తవాస్త్రబల మాసాద్య నాఽసురా న మరుద్గణాః
న శేకుః సమరే స్థాతుం సురేశ్వర సమాశ్రితాః 3
న కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః
భుజవీర్యాభిగుప్తశ్చ తపసా చాభిరక్షితః 4
దేశ కాల విభాగజ్ఞ స్త్వ మేవ మతిసత్తమః||
న తేఽస్త్యశక్యం సమరేషు కర్మణా
న తేఽస్త్యకార్యం మతిపూర్వ మన్త్రణే
న సోఽస్తి కశ్చి త్త్రిషు సంగ్రహేషు వై
న వేద యస్తేఽస్త్ర బలం బలం చ తే 5
మమానురూపం తపసో బలంచ తే
పరాక్రమశ్చాఽస్త్ర బలం చ సంయుగే
న త్వాం సమాసాద్య రణావమర్దే
మనః శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థమ్ 6
నిహతా కింకరాః సర్వే జమ్బుమాలీ చ రాక్షసః
అమాత్య పుత్త్రా వీరాశ్చ పంచసేనాగ్ర యాయినః 7
బలాని సుసమృద్ధాని సాఽశ్వ నాగ రథాని చ
సహోదర స్తే దయితః కుమారోఽక్షశ్చ సూదితః 8
న హి తే ష్వేవ మే సారో య స్త్వయ్యఽరినిషూదన||
ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమన్ మహద్బలం
కపేః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ
త్వమాత్మన శ్చాపి సమీక్ష్య సారం
కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్ 9
బలాఽవమర్ద స్త్వయి సన్నికృష్టే
యథా గతే శామ్యతి శాన్త శత్త్రౌ
తథా సమీక్ష్యాత్మ బలం పరం చ
సమారభ స్వాఽస్త్రవిదాం వరిష్ఠ 10
న వీర సేనా గణశో చ్యవంతి
న వజ్ర మాదాయ విశాలసారం
న మారుతస్యాఽస్య గతేః ప్రమాణం
న చాగ్నికల్పః కరణేన హంతుం 11

తమేవమఽర్థం ప్రసమీక్ష్య సమ్యక్
స్వకర్మ సామ్యాద్ధిసమాహితాత్మా
స్మరంశ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్ర వీర్యం
వ్రజాఽక్షతం కర్మ సమారభస్వ 12
న ఖల్వియం మతిఃశ్రేష్ఠా యత్త్వాం సంప్రేషయామ్యహమ్
ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతిర్మతా 13
నానాశస్త్రైశ్చ సంగ్రామే వైశారద్య మరిందమ
అవశ్య మేవ బోద్ధవ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే 14
తతః పితు స్తద్వచనం నిశమ్య ప్రదక్షిణం దక్షసుత ప్రభావ
చకార భర్తారమఽహీనసత్త్వో రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః 15
తత స్తైః స్వగణై రిష్టై రిన్ద్రజిత్ ప్రతిపూజితః
యుద్ధోద్ధతః కృతోత్సాహః సంగ్రామం ప్రతిపద్యత 16
శ్రీమాన్ పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతేః సుతః
నిర్జగామ మహాతేజాః సముద్ర ఇవ పర్వసు 17
స పక్షిరాజాఽనిల తుల్య వేగైః
వ్యాలై శ్చతుర్భిః సిత తీక్ష్ణ దంష్ట్రైః
రథం సమాయుక్త మఽసంగ వేగం
సమారురోహేన్ద్రజిదిన్ద్రకల్పః 18
స రథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠః శస్త్రజ్ఞోఽస్త్ర విదాం వరః
రథేనాఽభియయౌ క్షిప్రం హనూమాన్ యత్ర సోఽభవత్ 19
స తస్య రథ నిర్ఘోషం జ్యా స్వనం కార్ముకస్య చ
నిశమ్య హరివీరోఽసౌ సంప్రహృష్టతరోఽభవత్ 20
సుమహ చ్చాప మాదాయ శిత శల్యాంశ్చ సాయకాన్
హనున్తమభిప్రేత్య జగామ రణపణ్డితః 21
తస్మిం స్తతః సంయతి జాతహర్షే రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణ పాణౌ
దిశశ్చసర్వాః కలుషా బభూవు ర్మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా వినేదుః 22
సమాగతా స్తత్ర తు నాగ యక్షా మహర్షయ శ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః
నభః సమావృత్య చ పక్షిసంఘా వినేదురుచ్చైః పరమ ప్రహృష్టాః 23
ఆయాన్తం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణ మిన్ద్రజితం కపిః
విననాద మహానాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ 24
ఇన్ద్రజిత్తు రథం దివ్యమాస్థిత శ్చిత్రకార్ముకః
ధనుర్విస్ఫారయామాస తటిదూర్జిత నిస్స్వనమ్ 25

తతః సమేతావతి తీక్ష్ణ వేగౌ మహాబలౌ తౌ రణ నిర్విశంకౌ
కపిశ్చ రక్షోఽధిపతేశ్చ పుత్రః సురాఽసురేన్ద్రావివ బద్ధవైరౌ 26
స తస్య వీరస్య మహారథస్య ధనుష్మతః సంయతి సమ్మతస్య
శరప్రవేగం వ్యహనత్ ప్రవృద్ధ శ్చచార మార్గే పితురప్రమేయే 27
తతః శరానాఽఽయత తీక్ష్ణశల్యాన్ సుపత్రిణః కాంచన చిత్రపుంఖాన్
ముమోచ వీరః పరవీరహన్తా సుసన్నతాన్ వజ్రనిపాత వేగాన్ 28
స తస్య తు స్యన్దన నిస్స్వనం చ మృదంగ భేరీ పటహ స్వనం చ
వికృష్యమాణస్య చ కార్ముకస్య నిశమ్య ఘోషం పునరుత్పపాత 29
శరాణామఽన్తరేష్వాఽఽశు వ్యవర్తత మహాకపిః
హరి స్తస్యాభిలక్షస్య మోహయంల్లక్ష్య సంగ్రహమ్ 30
శరాణామఽగ్రత స్తస్య పునః సమఽభివర్తత
ప్రసార్య హస్తౌ హనుమానుత్పపాతా నిలాత్మజః 31
తావుభౌ వేగ సంపన్నౌ రణ కర్మ విశారదౌ
సర్వభూత మనోగ్రాహి చక్రతుర్యుద్ధ ముత్తమమ్ 32
హనూమతో వేద న రాక్షసోఽన్తరం
న మారుతి స్తస్య మహాత్మనోఽన్తరమ్
పరస్పరం నిర్విషహౌ బభూవతుః
సమేత్య తౌ దేవ సమాన విక్రమౌ 33
తత స్తు లక్ష్యే స విహన్యమానే
శరేష్వమోఘేషు చ సంపతత్సు
జగామ చిన్తాం మహతీం మహాత్మా
సమాధి సంయోగ సమాహితాత్మా 34
తతో మతిం రాక్షస రాజ సూనుః
చకార తస్మిన్ హరివీర ముఖ్యే
అవధ్యతాం తస్య కపేః సమీక్ష్య
కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహార్థమ్ 35
తతః పైతామహం వీరః సోఽస్త్రమస్త్ర విదాం వరః
సందధే సుమహాతేజా స్తం హరిప్రవరం ప్రతి 36
అవధ్యోఽయ మితి జ్ఞాత్వా తమస్త్రేణాస్త్ర తత్త్వవిత్
నిజగ్రాహ మహాబాహుర్మారుతాత్మజ మిన్ద్రజిత్ 37
తేన బద్ధ స్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః
అభవన్ నిర్విచేష్టశ్చ పపాత చ మహీతలే 38

తతోఽథ బుద్ధ్వా స తదఽస్త్ర బన్ధం
ప్రభోః ప్రభావాద్విగతాత్మవేగః
పితామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ
విచిన్తయామాస హరిప్రవీరః 39
తతః స్వాయమ్భువై ర్మన్త్రై ర్బ్రహ్మాస్త్ర మభిమన్త్రితమ్
హనుమాం శ్చిన్తయామాస వరదానం పితామహాత్ 40
నమేఽస్య బన్ధస్య చ శక్తిరస్తి
విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్
ఇత్యేవ మత్వా విహితోఽస్త్రబన్ధో
మయాఽఽత్మయోనేరనువర్తితవ్యః 41
స వీర్యమఽస్త్రస్య కపి ర్విచార్య
పితామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ
విమోక్ష శక్తిం పరిచిన్తయిత్వా
పితామహాజ్ఞామఽనువర్తతే స్మ 42
అస్త్రేణాఽపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే
పితామహ మహేన్ద్రాభ్యాం రక్షితస్యాఽనిలేన చ 43
గ్రహణే చాఽపి రక్షోభి ర్మహాన్ మే గుణ దర్శనః
రాక్షసేన్ద్రేణ సంవాద స్తస్మా ద్గృహ్ణన్తు మాం పరే 44
స నిశ్చితార్థః పరవీర హన్తా
సమీక్ష్యకారీ వినివృత్త చేష్టః
పరైః ప్రసహ్యాభిగతై ర్నిగృహ్య
ననాద తై స్తైః పరిభర్త్స్యమానః 45
తత స్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్ట మరిందమమ్
బబన్ధుః శణ వల్కైశ్చ ద్రుమ చీరైశ్చ సంహతైః 46
స రోచయామాస పరైశ్చ బన్ధనం
ప్రసహ్య వీరైరభినిగ్రహం చ
కౌతూహలాన్ మాం యది రాక్షసేన్ద్రో
ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః 47
స బద్ధ స్తేన వల్కేన విముక్తోఽస్త్రేణ వీర్యవాన్
అస్త్రబన్ధః స చాఽన్యం హి న బన్ధమనువర్తతే 48
అథేన్ద్రజిత్తు ద్రుమచీర బద్ధం
విచార్య వీరః కపిసత్తమం తమ్

విముక్తమఽస్త్రేణ జగామ చిన్తాం
నాఽన్యేన బద్ధో హ్యనువర్తతేఽస్త్రమ్ 49
అహో మహత్ కర్మ కృతం నిరర్థకం
న రాక్షసై ర్మన్త్ర గతి ర్విమృష్టా
పునశ్చ నాఽస్త్రే విహతేఽస్త్రమన్యత్
ప్రవర్తతే సంశయితాః స్మ సర్వే 50
అస్త్రేణ హనుమాన్ ముక్తో నాత్మానమవబుధ్యత
కృష్యమాణస్తు రక్షోభి స్తైశ్చ బన్ధైర్నిపీడితః 51
హన్యమాన స్తతః క్రూరై రాక్షసైః కాష్ఠముష్టిభిః
సమీపం రాక్షసేన్ద్రస్య ప్రాకృష్యత స వానరః 52
అథేన్ద్రజి త్తం ప్రసమీక్ష్య ముక్తమ్
అస్త్రేణ బద్ధం ద్రుమచీరసూత్రైః
వ్యదర్శయ త్తత్ర మహాబలం తం
హరిప్రవీరం సగణాయ రాజ్ఞే 53
తం మత్త మివ మాతఙ్గం బద్ధం కపివరోత్తమమ్
రాక్షసా రాక్షసేన్ద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్ 54
కోఽయం కస్య కుతో వాఽత్ర కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః
ఇతి రాక్షస వీరాణాం తత్ర సంజజ్ఞిరే కథాః 55
హన్యతాం దహ్యతాం వాఽపి భక్ష్యతామితి చాఽపరే
రాక్షసా స్తత్ర సంక్రుద్ధాః పరస్పరమథాబ్రువన్ 56
అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా
స తత్ర రక్షోఽధిప పాదమూలే
దదర్శ రాజ్ఞః పరిచార వృద్ధాన్
గృహం మహారత్నవిభూషితం చ 57
స దదర్శ మహాతేజా రావణః కపిసత్తమమ్
రక్షోభి ర్వికృతాకారైః కృష్యమాణ మితస్తతః 58
రాక్షసాధిపతిం చాఽపి దదర్శ కపిసత్తమః
తేజో బల సమాయుక్తం తపన్త మివ భాస్కరమ్ 59
స రోష సంవర్తిత తామ్రదృష్టిః
దశానన స్తం కపిమన్వవేక్ష్య
అథోపవిష్టాన్ కులశీల వృద్ధాన్
సమాదిశ త్తం ప్రతి మన్త్రిముఖ్యాన్ 60

యథాక్రమం తైః స కపిర్విపృష్టః
కార్యార్థ మర్థస్య చ మూలమాదౌ
నివేదయామాస హరీశ్వరస్య
దూతః సకాశాదఽహ మాగతోఽస్మి 61

ఏకోన పంచాశ స్సర్గః – రావణ ప్రభావ దర్శనం

తతః స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమ విక్రమః
హనుమాన్ రోష తామ్రాక్షో రక్షోఽధిపమవైక్షత 1
భ్రాజమానం మహార్హేణ కాంచనేన విరాజతా
ముక్తా జాలావృతేనాఽథ మకుటేన మహాద్యుతిమ్ 2
వజ్ర సంయోగ సంయుక్తై ర్మహార్హమణి విగ్రహైః
హైమైరాభరణై శ్చిత్రై ర్మనసేవ ప్రకల్పితైః 3
మహార్హ క్షౌమ సంవీతం రక్త చన్దన రూషితమ్
స్వనులిప్తం విచిత్రాభి ర్వివిధాభిశ్చ భక్తిభిః 4
వివృతై ర్దర్శనీయైశ్చ రక్తాక్షైర్భీమదర్శనైః
దీప్త తీక్ష్ణ మహాదంష్ట్రైః ప్రలమ్బ దశన చ్ఛదైః 5
శిరోభిర్దశభి ర్వీరం భ్రాజమానం మహౌజసం
నానావ్యాల సమాకీర్ణైః శిఖరై రివ మన్దరమ్ 6
నీలాంజనచయ ప్రఖ్యం హారేణోరసి రాజతా
పూర్ణచన్ద్రాభ వక్త్రేణ సబలాక మివామ్బుదమ్ 7
బాహుభిర్బద్ధ కేయూరై శ్చన్దనోత్తమ రూషితైః
భ్రాజమానాంగదైః పీనైః పంచ శీర్షైరివోరగైః 8
మహతి స్ఫాటికే చిత్రే రత్నసంయోగ సంస్కృతే
ఉత్తమాస్తరణాస్తీర్ణేసూపవిష్టం వరాసనే 9
అలంకృతాభిరత్యర్థం ప్రమదాభిః సమన్తతః
వాలవ్యజన హస్తాభిరారాత్ సముపసేవితమ్ 10
దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహాపార్శ్వేన రక్షసా
మన్త్రిభి ర్మన్త్ర తత్త్వజ్ఞై ర్నికుమ్భేన చ మన్త్రిణా 11
ఉపోపవిష్టం రక్షోభిశ్చతుర్భి ర్బలదర్పితైః
కృత్స్నం పరివృతం లోకం చతుర్భిరివ సాగరైః 12
మన్త్రిభి ర్మన్త్రతత్త్వజ్ఞైరన్యైశ్చ శుభ బుద్ధిభిః
అన్వాస్యమానం సచివైః సురైరివ సురేశ్వరమ్ 13
అపశ్యద్రాక్షసపతిం హనుమానఽతితేజసం

విష్ఠితం మేరు శిఖరే సతోయ మివ తోయదమ్ 14
స త్రైః సంపీడ్యమానోఽపి రక్షోభి ర్భీమ విక్రమైః
విస్మయం పరమం గత్వా రక్షోఽధిప మవైక్షత 15
భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనుమాన్ రాక్షసేశ్వరమ్
మనసా చిన్తయామాస తేజసా తస్య మోహితః 16
అహో రూపమహో ధైర్యమహో సత్త్వమహో ద్యుతిః
అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణ యుక్తతా 17
యద్యధర్మో న బలవాన్ స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః
స్యా దఽయం సురలోకస్య సశక్రస్యాఽపి రక్షితా 18
అస్య క్రూరై ర్నృశంసైశ్చ కర్మభి ర్లోకకుత్సితైః
తేన బిభ్యతి ఖల్వఽస్మాల్లోకాః సాఽమరదానవాః 19
అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తుమేకార్ణవం జగత్
ఇతి చిన్తాం బహువిధామకరో న్మతిమాన్ కపిః 20
దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావ మమితౌజసః||

<u>**పంచాశ స్సర్గః – ప్రహస్త ప్రశ్నః**</u>

తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పింగాక్షం పురతః స్థితమ్
రోషేణ మహతావిష్టో రావణో లోకరావణః 1
శంకా హృతాత్మా దధ్యౌ స కపీంద్రం తేజసావృతం
కి మేష భగవాన్నందీ భవేత్ సాక్షాదిహాగతః 2
యేన శప్తోస్మి కైలాసే మయా సంచాలితే పురా
సోఽయం వానరమూర్తిః స్యాత్ కింస్వి ద్బాణోఽపి వాఽసురః 3
స రాజా రోషతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మన్త్రి సత్తమమ్
కాల యుక్త మువాచేదం వచో విపుల మర్థవత్ 4
దురాత్మా పృచ్ఛ్యతా మేష కుతః కిం వాఽస్య కారణమ్
వన భంగే చ కోఽస్యార్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే 5
మత్పురీ మప్రధృష్యాంవాఽఽగమనే కిం ప్రయోజనం
ఆయోధనే వా కిం కార్యం పృచ్ఛ్యతా మేష దుర్మతిః 6
రావణస్య వచః శృత్వా ప్రహస్తో వాక్య మబ్రవీత్
సమాశ్వసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే 7
యది తావ త్త్వ మిన్ద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయమ్
తత్త్వ మాఖ్యాహి మా భూత్తే భయం వానర మోక్ష్యసే 8
యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య వా

చార రూప మిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నః పురీ మిమాం 9
విష్ణునా ప్రేషితో వాపి దూతో విజయ కాంక్షిణా
న హి తే వానరం తేజో రూప మాత్రం తు వానరమ్ 10
తత్త్వతః కథయ స్వాద్య తతో వానర మోక్ష్యసే
అనృతం వదత శ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితమ్ 11
అథవా యన్నిమిత్తం తే ప్రవేశో రావణాలయే
ఏవముక్తో హరివర స్తదా రక్షోగణేశ్వరమ్ 12
అబ్రవీ న్నాఽస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా
ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాఽస్మి చోదితః 13
జాతిరేవ మమ త్వేషా వానరోఽహమిహాగతః
దర్శనే రాక్షసేన్ద్రస్య దుర్లభే తదిదం మయా 14
వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితమ్
తత స్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాంక్షిణః 15
రక్షణార్థం తు దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే
అస్త్రపాశై ర్న శక్యోఽహం బద్ధుం దేవాసురై రపి 16
పితామహాదేవ వరో మమాప్యేషోఽభ్యుపాగతః
రాజానం ద్రష్టు కామేన మయాఽస్త్రమనువర్తితమ్ 17
విముక్తో హ్యహమస్త్రేణ రాక్షసై స్త్వభిపీడితః
కేనచి ద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోఽస్మి తవాన్తికం 18
దూతోఽహమితి విజ్ఞేయో రాఘవస్యామితౌజసః
శ్రూయతాం చాపి వచనం మమ పథ్య మిదం ప్రభో 19

<u>ఏక పంచాశ స్సర్గః – హనూమదుపదేశః</u>

తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్ హరిసత్తమః
వాక్య మర్థవ దవ్యగ్ర స్తమువాచ దశాననమ్ 1
అహం సుగ్రీవ సందేశా దిహ ప్రాప్త స్తవాలయమ్
రాక్షసేన్ద్ర హరీశ స్త్వాం భ్రాతా కుశల మబ్రవీత్ 2
భ్రాతుః శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః
ధర్మార్థోపహితం వాక్య మిహచాఽముత్ర చ క్షమమ్ 3
రాజా దశరథో నామ రథకుంజర వాజిమాన్
పితేవ బన్ధు ర్లోకస్య సురేశ్వర సమ ద్యుతిః 4
జ్యేష్ఠ స్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః
పితు ర్నిదేశా న్నిష్క్రాన్తః ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్ 5

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా
రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పన్థాన మాశ్రితః 6
తస్య భార్యా వనే నష్టా సీతా పతిమఽనువ్రతా
వైదేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః 7
స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రాజపుత్త్రః సహాఽనుజః
ఋశ్యమూకమనుప్రాప్తః సుగ్రీవేణ చ సమాగతః 8
తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గణమ్
సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితమ్ 9
తత స్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినమ్
సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే హర్యృక్షాణాం గణేశ్వరః 10
త్వయా విజ్ఞాత పూర్వశ్చ వాలీ వానరపుంగవః
రామేణ నిహతః సంఖ్యే శరేణైకేన వానరః 11
స సీతా మార్గణే వ్యగ్రః సుగ్రీవః సత్యసంగరః
హరీన్ సంప్రేషయామాస దిశః సర్వా హరీశ్వరః 12
తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ
దిక్షు సర్వాసు మార్గన్తే హ్యధశ్చోపరి చామ్బరే 13
వైనతేయ సమాః కేచిత్ కేచిత్ తత్రాఽనిలోపమాః
అసంగ గతయః శీఘ్రా హరివీరా మహాబలాః 14
అహం తు హనుమాన్ నామ మారుతస్యౌరసః సుతః
సీతాయాస్తు కృతే తూర్ణం శతయోజన మాయతమ్ 15
సముద్రం లంఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షురిహాఽఽగతః
భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహే తే జనకాత్మజా 16
తద్భవాన్ దృష్ట ధర్మార్థ స్తపఃకృత పరిగ్రహః
పర దారా న్మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వమర్హసి 17
న హి ధర్మ విరుద్ధేషు బహ్వపాయేషు కర్మసు
మూలఘాతిషు సజ్జన్తే బుద్ధిమన్తో భవద్విధాః 18
కశ్చ లక్ష్మణ ముక్తానాం రామ కోపానువర్తినామ్
శరాణామగ్రతః స్థాతుం శక్తో దేవాఽసురేష్వపి 19
న చాపి త్రిషులోకేషు రాజన్ విద్యేత కశ్చన
రాఘవస్య వ్యలీకం యః కృత్వా సుఖ మవాప్నుయాత్ 20
తత్ త్రికాల హితం వాక్యం ధర్మ్యమర్థానుబన్ధి చ
మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతామ్ 21

దృష్ట్వా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభమ్
ఉత్తరం కర్మ య చ్ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః 22
లక్షితేయం మయా సీతా తథా శోక పరాయణా
గృహ్య యాం నాఽభిజానాసి పంచాస్యామివ పన్నగీమ్ 23
నేయం జరయితుం శక్యా సాఽసురైరఽమరైరపి
విష సంసృష్టమత్యర్థం భుక్త మన్న మివౌజసా 24
తపః సంతాప లబ్ధ స్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః
న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆత్మప్రాణ పరిగ్రహః 25
అవధ్యతాం తపోభిర్యాం భవాన్ సమనుపశ్యతి
ఆత్మనః సాఽసురైర్దేవై ర్హేతు స్తత్రాఽప్యయం మహాన్ 26
సుగ్రీవో న హి దేవోఽయం నాఽసురో న చ రాక్షసః
న దానవో న గన్ధర్వో న యక్షో న చ పన్నగః 27
తస్మాత్ ప్రాణ పరిత్రాణం కథం రాజన్ కరిష్యసి
నను ధర్మోపసంహార మఽధర్మ ఫల సంహితమ్ 28
తదేవ ఫలమన్వేతి ధర్మశ్చాఽధర్మ నాశనః
ప్రాప్తం ధర్మ ఫలం తావ ద్భవతా నాత్ర సంశయః 29
ఫలమస్యా ప్యధర్మస్య క్షిప్రమేవ ప్రపత్స్యసే
జనస్థాన వధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలి వధం తథా 30
రామ సుగ్రీవ సఖ్యం చ బుధ్యస్వ హితమాత్మనః
కామం ఖల్వఽహమ ప్యేకః సవాజి రథ కుంజరామ్ 31
లంకాం నాశయితుం శక్త స్తస్యైష తు న నిశ్చయః
రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్యృక్షగణ సన్నిధౌ 32
ఉత్సాదన మమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రధర్షితా
అపకుర్వన్ హి రామస్య సాక్షాదపి పురందరః 33
న సుఖం ప్రాప్నుయాదన్యః కిం పున స్త్వద్విధో జనః
యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే 34
కాళరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వలంకా వినాశినీమ్
తదలం కాల పాశేన సీతా విగ్రహ రూపిణా 35
స్వయం స్కన్ధాఽవసక్తేన క్షమమాత్మని చిన్త్యతామ్
సీతాయా స్తేజసా దగ్ధాం రామకోప ప్రపీడితామ్ 36
దహ్యమానా మిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతోళికామ్
స్వాని మిత్రాణి మంత్రింశ్చ జ్ఞాతీన్భ్రాతౄన్సుతా న్హితాన్ 37

భోగాన్ దారాంశ్చ లంకాం చ మా వినాశముపానయ
సత్యం రాక్షసరాజేంద్ర శృణుష్వ వచనం మమ 38
రామ దాసస్య దూతస్య వానరస్య విశేషతః
సర్వాంల్లోకాన్ సుసంహృత్య సభూతాన్ సచరాచరాన్ 39
పునరేవ తథా స్రష్టుం శక్తో రామో మహాయశాః
దేవాసుర నరేన్ద్రేషు యక్ష రక్షోగణేషు చ 40
విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వేషూరగేషు చ
సిద్ధేషు కిన్నరేంద్రేషు పతత్రిషు చ సర్వతః 41
సర్వభూతేషు సర్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి సః
యో రామం ప్రతియుద్ధేత విష్ణుతుల్య పరాక్రమం 42
సర్వలోకేశ్వర స్యైవం కృత్వా విప్రియమీదృశం
రామస్య రాజసింహస్య దుర్లభం తవ జివితం 43
దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేంద్ర
గంధర్వ విద్యాధర నాగ యక్షాః
రామస్య లోకత్రయ నాయకస్య
స్థాతుం న శక్తాః సమరేషు సర్వే 44
బ్రహ్మా స్వయంభూ శ్చతురాననో వా
రుద్ర స్త్రినేత్ర స్త్రిపురాన్తకో వా
ఇంద్రో మహేంద్రః సుర నాయకో వా
త్రాతుం న శక్తా యుధి రామవధ్యం 45
స సౌష్ఠవోపేతమదీన వాదినః
కపే ర్నిశమ్యాఽప్రతిమోఽప్రియం వచః
దశాననః కోప వివృత్త లోచనః
సమాదిశ త్తస్య వధం మహాకపేః 46

ద్వి పంచాశ స్సర్గః — దూత వధ నివారణం

తస్య తద్వచనం శృత్వా వానరస్య మహాత్మనః
ఆజ్ఞాపయ త్తస్య వధం రావణః క్రోధ మూర్ఛితః 1
వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా
నివేదితవతో దౌత్యం నాఽనుమేనే విభీషణః 2
తం రక్షోఽధిపతిం కృద్ధం తచ్చ కార్యముపస్థితమ్
విదిత్వా చిన్తయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః 3
నిశ్చితార్థ స్తతః సామ్నా పూజ్యం శత్రుజిదఽగ్రజమ్

ఉవాచ హితమఽత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః 4
క్షమస్వ రోషం త్యజ రాక్షసేంద్ర
ప్రసీద మద్వాక్య మిదం శృణుష్వ
వధం న కుర్వన్తి పరావరజ్ఞాః
దూతస్య సంతో వసుధాధిపేంద్రాః 5
రాజధర్మ విరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గర్హితమ్
తవ చాఽసదృశం వీర కపేరఽస్య ప్రమాపణమ్ 6
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ రాజధర్మ విశారదః
పరావరజ్ఞో భూతానాం త్వ మేవ పరమార్థవిత్ 7
గృహ్యన్తే యది రోషేణ త్వాదృశోపి విపశ్చితః
తతః శాస్త్ర విపశ్చి త్త్వం శ్రమ ఏవ హి కేవలం 8
తస్మాత్ ప్రసీద శత్రుఘ్న రాక్షసేంద్ర దురాసద
యుక్తాఽయుక్తమ్ వినిశ్చిత్య దూతే దండో విధీయతాం 9
విభీషణ వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః
రోషేణ మహతావిష్టో వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్ 10
న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన
తస్మాదేనం వధిష్యామి వానరం పాపకారిణం 11
అధర్మమూలం బహురోష యుక్తం
అనార్య జుష్టం వచనం నిశమ్య
ఉవాచ వాక్యం పరమార్థ తత్త్వం
విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః 12
ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర
ధర్మార్థ యుక్తం వచనం శృణుష్వ
దూతా న వధ్యాన్ సమరేషు రాజన్
సర్వేషు సర్వత్ర వదంతి సంతః 13
అసంశయం శత్రురఽయం ప్రవృద్ధః
కృతం హ్యనేనాఽప్రియ మప్రమేయమ్
న దూత వధ్యాం ప్రవదన్తి సన్తో
దూతస్య దృష్టా బహవో హి దణ్డాః 14
వైరూప్యమఽంగేషు కశాఽభిఘాతో
మౌణ్ద్యం తథా లక్షణ సన్నిపాతః
ఏతాన్ హి దూతే ప్రవదన్తి దణ్డాన్

వధస్తు దూతస్య న నః శృతోఽపి 15
కథం చ ధర్మార్థ వినీత బుద్ధిః
పరావర ప్రత్యయ నిశ్చితార్థః
భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠేత్
కోపం నియచ్ఛన్తి హి సత్త్వవన్తః 16
న ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే
న శాస్త్రబుద్ధి గ్రహణేషు చాపి
విద్యేత కశ్చిత్ తవవీర తుల్యః
త్వం హ్యుత్తమః సర్వసురాఽసురాణామ్ 17
శూరేణ వీరేణ నిశాచరేంద్ర
సురాఽసురాణామపి దుర్జయేన
త్వయా ప్రగల్భాః సుర దైత్య సంఘా
జితాశ్చ యుద్ధేష్వఽసకృన్నరేంద్రాః 18
ఇత్థం విధస్యాఽమర దైత్య శత్రోః
శూరస్య వీరస్య తవాఽజితస్య
కుర్వన్తి మూఢా మనసో వ్యళీకం
ప్రాణై ర్వియుక్తా నను యే పురా తే 19
నచాప్యఽస్య కపే ర్ఘాతే కంచి త్పశ్యామ్యహం గుణమ్
తేష్వయం పాత్యతాం దణ్డోయైరఽయం ప్రేషితః కపిః 20
సాధుర్వా యది వాఽసాధుః పరైరేష సమర్పితః
బ్రువన్ పరార్థం పరవాన్ న దూతో వధమర్హతి 21
అపి చాస్మిన్ హతే రాజన్ నాఽన్యం పశ్యామి ఖే చరమ్
ఇహ యః పునరాగచ్ఛేత్ పరం పారం మహోదధేః 22
తస్మాన్నాఽస్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ
భవాన్ సేన్ద్రేషు దేవేషు యత్నమాఽఽస్థాతు మర్హతి 23
అస్మిన్ వినష్టే న హి దూతమఽన్యం
పశ్యామి యస్తౌ నరరాజ పుత్రౌ
యుద్ధాయ యుద్ధ ప్రియ దుర్వినీతా
వుద్యోజయే ద్దీర్ఘపథాఽవరుద్ధౌ 24
పరాక్రమోత్సాహ మనస్వినాం చ
సురాఽసురాణామపి దుర్జయేన
త్వయా మనో నన్దన నైరృతానాం

యుద్ధాఽఽయతి ర్నాశయితుం న యుక్తా 25
హితాశ్చ శూరాశ్చ సమాహితాశ్చ
కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు
మనస్వినః శస్త్రభృతాం వరిష్ఠాః
కోట్యగ్రత స్తే సుభృతాశ్చ యోధాః 26
తదేకదేశేన బలస్య తావత్
కేచి త్తవాదేశ కృతోఽభియాన్తు
తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ
పరేషు తే భావయితుం ప్రభావమ్ 27
నిశాచరాణామధిపోఽనుజస్య
విభీషణస్యోత్తమ వాక్య మిష్టం
జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోక శత్రుః
మహాబలో రాక్షసరాజ ముఖ్యః 28
క్రోధం చ జాతం హృదయే నిరుధ్య
విభీషణోక్తం వచనం సుపూజ్య
ఉవాచ రక్షోధిపతిర్మహాత్మా
విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠం 29

త్రి పంచాశ స్సర్గః – పావక శైత్యం

తస్య తద్వచనం శృత్వా దశగ్రీవో మహాత్మనః
దేశ కాల హితం వాక్యం భ్రాతురుత్తమ మబ్రవీత్ 1
సమ్యగుక్తం హి భవతా దూత వధ్యా విగర్హితా
అవశ్యం తు వధాదఽన్యః క్రియతామస్య నిగ్రహః 2
కపీనాం కిల లాంగూల మిష్టం భవతి భూషణమ్
తదఽస్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దగ్ధేన గచ్ఛతు 3
తతః పశ్య న్త్విమం దీన మంగవైరూప్య కర్శితమ్
సమిత్ర జ్ఞాతయః సర్వేబాన్ధవాః ససుహృజ్జనాః 4
ఆజ్ఞాపయద్రాక్షసేన్ద్రః పురం సర్వం స చత్వరమ్
లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీయతామ్ 5
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాక్షసాః కోప కర్శితాః
వేష్టయన్తి స్మ లాంగూలం జీర్ణైః కార్పాసజైః పటైః 6
సంవేష్ట్యమానే లాంగూలే వ్యవర్ధత మహాకపిః
శుష్కమిన్ధన మాసాద్య వనేష్వివ హుతాశనః 7

తైలేన పరిషిచ్యాథ తేఽగ్నిం తత్రాఽభ్యపాతయన్
లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాం స్తానఽపాతయత్ 8
స తు రోష పరీతాత్మా బాలసూర్య సమాఽఽననః
లాంగూలం సంప్రదీప్తం తు ద్రష్టుం తస్య హనూమతః 9
సహ స్త్రీ బాల వృద్ధాశ్చ జగ్ముః ప్రీతా నిశాచరాః
స భూయః సంగతైః కౄరైః రాక్షసై ర్హరిసత్తమః 10
నిబద్ధః కృతవాన్ వీరస్తత్కాల సదృశీం మతిమ్
కామం ఖలు న మే శక్తా నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః 11
ఛిత్త్వా పాశాన్ సముత్పత్య హన్యా మహమిమాన్ పునః
యది భర్తృ హితార్థాయ చరంతం భర్తృ శాసనాత్ 12
బధ్న న్త్యేతే దురాత్మానో న తు మే నిష్కృతిః కృతా
సర్వేషా మేవ పర్యాప్తో రాక్షసానామఽహం యుధి 13
రామస్య కిం తు ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేఽహ మీదృశమ్
లంకా చారయితవ్యా మే పునరేవ భవే దితి 14
రాత్రౌ న హి సుదృష్టా మే దుర్గకర్మ విధానతః
అవశ్యమేవ ద్రష్టవ్యా మయా లంకా నిశా క్షయే 15
కామం బన్ధైశ్చ మే భూయః పుచ్ఛస్యోద్దీపనేన చ
పీడాం కుర్వన్తు రక్షాంసి న మేఽస్తి మనసః శ్రమః 16
తత స్తే సంవృతాకారం సత్త్వవన్తం మహాకపిమ్
పరిగృహ్య యయు ర్హృష్టా రాక్షసాః కపికుంజరమ్ 17
శంఖ భేరీ నినాదైశ్చ ఘోషయన్తః స్వకర్మభిః
రాక్షసాః కౄరకర్మాణ శ్చారయన్తి స్మ తాం పురీమ్ 18
అన్వీయమానో రక్షోభి ర్యయౌ సుఖమరిందమః
హనుమాం శ్చారయామాస రాక్షసానాం మహాపురీమ్ 19
అథాఽపశ్యద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః
సంవృతాన్ భూమి భాగాంశ్చ సువిభక్తాంశ్చ చత్వరాన్ 20
వీధీశ్చ గృహసంబాధాః కపిః శృంగాటకాని చ
తథా రథ్యోపరథ్యాశ్చ తథైవ గృహాన్తరాన్ 21
గృహాంశ్చ మేఘ సంకాశాన్ దదర్శ పవనాత్మజః
చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గే తథైవ చ 22
ఘోషయన్తి కపిం సర్వే చార ఇత్యేవ రాక్షసాః
స్త్రీ బాల వృద్ధా నిర్జగ్ము స్తత్ర తత్ర కుతూహలాత్ 23

తం ప్రదీపిత లాంగూలం హనుమంతం దిదృక్షవః
దీప్యమానే తత స్తస్య లాంగూలాగ్రే హనూమతః 24
రాక్షస్య స్తా విరూపాక్ష్యః శంసుర్దేవ్యా స్తదఽప్రియమ్
య స్త్వయా కృతసంవాదః సీతే తామ్రముఖః కపిః 25
లాంగూలేన ప్రదీప్తేన స ఏష పరిణీయతే
శృత్వా తద్వచనం క్రూర మాత్మాపహరణోపమమ్ 26
వైదేహీ శోక సంతప్తా హుతాశన ముపాగమత్
మంగళాభిముఖీ తస్య సా తదాసీన్మహాకపేః 27
ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనమ్
యద్యఽస్తి పతి శుశ్రూషా యద్యఽస్తి చరితం తపః 28
యది వా స్త్యేకపత్నీ త్వం శీతో భవ హనూమతః
యది కశ్చిదనుక్రోశ స్తస్య మయ్యఽస్తి ధీమతః 29
యది వా భాగ్యశేషో మే శీతో భవ హనూమతః
యది మాం వృత్త సంపన్నాం త త్సమాగమ లాలసామ్ 30
స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః
యది మాం తారయేదార్యః సుగ్రీవః సత్య సంగరః 31
అస్మాద్దుఃఖాంబు సంరోధాచ్ఛీతో భవ హనూమతః
తత స్తీక్ష్ణార్చిరవ్యగ్రః ప్రదక్షిణశిఖోఽనిలః 32
జజ్వాల మృగశాబాక్ష్యాః శంస న్నివ శివం కపేః
హనుమ జ్జనక శ్చాపి పుచ్ఛాఽనల యుతోఽనిలః 33
వవౌ స్వాస్థ్యకరో దేవ్యాః ప్రాలేయాఽనిల శీతలః
దహ్యమానే చ లాంగూలే చిన్తయామాస వానరః 34
ప్రదీప్తోఽగ్ని రయం కస్మా న్న మాం దహతి సర్వతః
దృశ్యతే చ మహాజ్వాలో న కరోతి చ మే రుజమ్ 35
శిశిర స్యేవ సంపాతో లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః
అథవా త దిదం వ్యక్తం యద్దృష్టం ప్లవతా మయా 36
రామ ప్రభావాదాశ్చర్యం పర్వతః సరితాం పతౌ
యది తావత్ సముద్రస్య మైనాకస్య చ ధీమతః 37
రామార్థం సంభ్రమ స్తాదృక్కిమఽగ్ని ర్న కరిష్యతి
సీతాయా శ్చానృశంస్యేన తేజసా రాఘవస్య చ 38
పితుశ్చ మమ సఖ్యేన న మాం దహతి పావకః
భూయః స చిన్తయామాస ముహూర్తం కపికుంజరః 39

ఉత్పపాతాఽథ వేగేన ననాద చ మహాకపిః
పురద్వారం తతః శ్రీమాన్ శైలశృంగ మివోన్నతమ్ 40
విభక్త రక్షః సంబాధ మాససాదాఽనిలాత్మజః
స భూత్వా శైల సంకాశః క్షణేన పునరాత్మవాన్ 41
హ్రస్వతాం పరమాం ప్రాప్తో బన్ధనా న్యవశాతయత్
విముక్త శ్చాఽభవ చ్ఛ్రీమాన్ పునః పర్వత సన్నిభః 42
వీక్షమాణశ్చ దదృశే పరిఘం తోరణాశ్రితమ్
స తం గృహ్య మహాబాహుః కాలాయస పరిష్కృతమ్ 43
రక్షిణ స్తాన్ పునః సర్వాన్ సూదయామాస మారుతిః||
స తాన్ నిహత్వా రణచణ్డ విక్రమః
సమీక్షమాణః పునరేవ లంకామ్
ప్రదీప్త లాంగూల కృతార్చిమాలీ
ప్రకాశతాఽఽదిత్య ఇవార్చిమాలీ 44

చతుః పంచాశ స్సర్గః – లంకాదాహః

వీక్షమాణ స్తతో లంకాం కపిః కృతమనోరథః
వర్ధమాన సముత్సాహః కార్యశేషమఽచిన్తయత్ 1
కిం ను ఖల్వఽవశిష్టం మే కర్తవ్య మిహ సామ్ప్రతమ్
యదేషాం రక్షసాం భూయః సంతాప జననం భవేత్ 2
వనం తావత్ ప్రమథితం ప్రకృష్టా రాక్షసా హతాః
బలైకదేశః క్షపితః శేషం దుర్గ వినాశనమ్ 3
దుర్గే వినాశితే కర్మ భవేత్ సుఖ పరిశ్రమమ్
అల్ప యత్నేన కార్యేఽస్మిన్ మమ స్యాత్ సఫలః శ్రమః 4
యో హ్యయం మమ లాంగూలే దీప్యతే హవ్యవాహనః
అస్య సంతర్పణం న్యాయ్యం కర్తుమేభిర్గృహోత్తమైః 5
తతః ప్రదీప్త లాంగూలః సవిద్యుదివ తోయదః
భవనాగ్రేషు లంకాయా విచచార మహాకపిః 6
గృహా ద్గృహం రాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చాచర సః 7
అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనం
అగ్నిం తత్ర స నిక్షిప్య శ్వసనేన సమో బలీ 8
తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్
ముమోచ హనుమా నఽగ్నిం కాలాఽనల శిఖోపమమ్ 9

వజ్రదంష్ట్రస్య చ తదా పుప్లువే స మహాకపిః
శుకస్య చ మహాతేజాః సారణస్య చ ధీమతః 10
తథా చేన్ద్రజితో వేశ్మ దదాహ హరియూథపః
జమ్బుమాలేః సుమాలేశ్చ దదాహ భవనం తతః 11
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రో స్తథైవ చ
హ్రస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః 12
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షసః
విద్యుజ్జిహ్వస్య ఘోరస్య తథా హస్తిముఖస్య చ 13
కరాలస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి
కుమ్భకర్ణస్య భవనం మకరాక్షస్య చైవహి 14
యజ్ఞశత్రోశ్చ భవనం బ్రహ్మశత్రో స్తథైవ చ
నరాన్తకస్య కుమ్భస్య నికుంభస్య దురాత్మనః 15
వర్జయిత్వా మహాతేజా విభీషణ గృహం ప్రతి
క్రమమాణః క్రమే ణైవ దదాహ హరిపుంగవః 16
తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః
గృహేష్వృద్ధిమతామృద్ధిం దదాహ స మహాకపిః 17
సర్వేషాం సమతిక్రమ్య రాక్షసేన్ద్రస్య వీర్యవాన్
ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రావణస్య నివేశనం 18
తత స్తస్మిన్గృహే ముఖ్యే నానారత్న విభూషితే
మేరు మందార సంకాశే సర్వమంగళ శోభితే 19
ప్రదీప్తమగ్ని ముత్సృజ్య లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితం
ననాద హనుమాన్వీరో యుగాంతే జలదో యథా 20
శ్వసనేన చ సంయోగా దఽతివేగో మహాబలః
కాలాగ్ని రివ జజ్వాల ప్రావర్ధత హుతాశనః 21
ప్రదీప్తమగ్నిం పవన స్తేషు వేశ్మస్వచారయత్
అభూ చ్ఛ్వసన సంయోగా దఽతివేగో హుతాశనః 22
తాని కాంచన జాలాని ముక్తా మణిమయాని చ
భవనాని వ్యవశీర్యన్త రత్నవన్తి మహాన్తి చ 23
తాని భగ్నవిమానాని నిపేతు ర్ధరణీతలే
భవనానీవ సిద్ధానామఽమ్బరాత్ పుణ్య సంక్షయే 24
సంజజ్ఞే తుములః శబ్దో రాక్షసానాం ప్రధావతాం
స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సాహోర్జితశ్రియాం 25

నూన మేషోఽగ్ని రాయాతః కపిరూపేణ హా ఇతి
క్రందంత్యః సహసా పేతుః స్తనంధయ ధరాః స్త్రియః 26
కాశ్చిదఽగ్ని పరీతాంగ్యో హర్మేభ్యో ముక్త మూర్ధజాః
పతంత్యో రేజిరేఽభ్రేభ్యః సౌదామిన్య ఇవామ్బరాత్ 27
వజ్ర విద్రుమ వైడూర్య ముక్తా రజత సంహితాన్
విచిత్రాన్ భవనాద్ధాతూన్ స్యన్దమానాన్ దదర్శ సః 28
నాఽగ్నిస్తృప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం చ యథా తథా
హనూమాన్ రాక్షసేంద్రాణాం వధే కించి న్నతృప్యతి 29
నాఽగ్నే ర్నాపి విశస్తానాం రాక్షసానాం వసుంధరా
న హనూమ ద్విశస్తానామ్ రాక్షసానాం వసుంధరా 30
క్వచిత్ కింశుక సంకాశాః క్వచి చ్ఛాల్మలి సన్నిభాః
క్వచిత్ కుంకుమ సంకాశాః శిఖా వహ్నే శ్చకాశిరే 31
హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహాత్మనా
లంకాపుర ప్రదగ్ధం త ద్రుద్రేణ త్రిపురం యథా 32
తతస్తు లంకాపుర పర్వతాఽగ్రే
సముత్థితో భీమపరాక్రమోఽగ్నిః
ప్రసార్య చూడా వలయం ప్రదీప్తో
హనూమతా వేగవతా విసృష్టః 33
యుగాంత కాలానల తుల్య వేగః
సమారుతోఽగ్ని ర్వవృధే దివిస్పృక్
విధూమ రశ్మి ర్భవనేషు సక్తో
రక్షఃశరీరాఽఽజ్య సమర్పితార్చిః 34
ఆదిత్య కోటీ సదృశః సుతేజా
లంకాం సమస్తాం పరివార్య తిష్ఠన్
శబ్దై రనేకైరశని ప్రరూఢైః
భిన్దన్నివాండం ప్రబభౌ మహాగ్నిః 35
తత్రాఽమ్బరా దగ్ని రఽతిప్రవృద్ధో
రూక్ష ప్రభః కింశుక పుష్పచూడః
నిర్వాణ ధూమాకుల రాజయశ్చ
నీలోత్పలాభాః ప్రచకాశిరేఽభ్రాః 36
వజ్రీ మహేంద్ర స్త్రిదశేశ్వరో వా
సాక్షా ద్యమో వా వరుణోఽనిలో వా

రుద్రోఽగ్నిరర్కో ధనదశ్చ సోమో
న వానరోఽయం స్వయమేవ కాలః 37
కిం బ్రహ్మణః సర్వపితామహస్య
సర్వస్య ధాతు శ్చతురాననస్య
ఇహాగతో వానర రూప ధారీ
రక్షోప సంహార కరః ప్రకోపః 38
కిం వైష్ణవం వా కపి రూపమేత్య
రక్షో వినాశాయ పరం సుతేజః
అనంత మఽవ్యక్త మచింత్యమేకం
స్వమాయయా సాంప్రత మాగతం వా 39
ఇత్యేవమూచు ర్బహవో విశిష్టా
రక్షోగణా స్తత్ర సమేత్య సర్వే
సప్రాణి సంఘాం సగృహాం సవృక్షాం
దగ్ధాం పురీం తాం సహసా సమీక్ష్య 40
తతస్తు లంకా సహసా ప్రదగ్ధా
స రాక్షసా సాఽశ్వరథా స నాగా
స పక్షిసంఘా స మృగా స వృక్షా
రురోద దీనా తుములం సశబ్దం 41
హా తాత హాపుత్రక కాంత మిత్ర
హా జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యం
రక్షోభిరేవం బహుధా బృవద్భిః
శబ్దః కృతో ఘోరతరః సుభీమః 42
హుతాశన జ్వాల సమావృతా సా
హత ప్రవీరా పరివృత్త యోధా
హనూమతః క్రోధ బలాఽభిభూతా
బభూవ శాపోపహతేవ లంకా 43
ససంభ్రమ త్రస్త విషణ్ణ రాక్షసాం
సముజ్జ్వల జ్జ్వాల హుతాశనాఽంకితామ్
దదర్శ లంకాం హనుమాన్ మహామనాః
స్వయమ్భు కోపోప హతామివాఽవనిమ్ 44
భంక్త్వా వనం పాదపరత్న సంకులం
హత్వా తు రక్షాంసి మహాంతి సంయుగే

దగ్ధ్వా పురీం తాం గృహరత్న మాలినీం
తస్థౌ హనూమాన్ పవనాత్మజః కపిః 45
త్రికూట శృంగాగ్ర తలే విచిత్రే
ప్రతిష్ఠితో వానరరాజ సింహః
ప్రదీప్త లాంగూల కృతార్చిమాలీ
వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ 46
స రాక్షసాం స్తాన్ సుబహూంశ్చ హత్వా
వనం చ భంక్త్వా బహు పాదపం తత్
విసృజ్య రక్షో భవనేషు చాగ్నిం
జగామ రామం మనసా మహాత్మా 46
తత స్తు తం వానర వీరముఖ్యం
మహాబలం మారుత తుల్య వేగం
మహామతిం వాయు సుతం వరిష్ఠం
ప్రతుష్టువు ర్దేవగణాశ్చ సర్వే 48
భంక్త్వా వనం మహాతేజా హత్వా రక్షాంసి సంయుగే
దాగ్ధ్వా లంకాపురీం రమ్యాం రరాజ స మహాకపిః 49
తత్ర దేవాః స గంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
దృష్ట్వా లంకాం ప్రదగ్ధాం తాం విస్మయం పరమం గతాః 50
తం దృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనుమంతం మహాకపిం
కాలాగ్ని రితి సంచిన్త్య సర్వభూతాని తత్రసుః 51
దేవాశ్చ సర్వేమునిపుంగవాశ్చ
గాంధర్వ విద్యాధర నాగ యక్షాః
భూతాని సర్వాణి మహాంతి తత్ర
జగ్ముః పరాం ప్రీతిమతుల్య రూపాం 52

పంచ పంచాశ స్సర్గః – హనూమద్విభ్రమః

లంకాం సమస్తాం సందీప్య లాంగూలాగ్నిం మహాకపిః
నిర్వాపయామాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః 1
సందీప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్త రక్షోగణాం పురీమ్
అవేక్ష్య హనుమాంల్లంకామ్ చిన్తయామాస వానరః 2
తస్యాభూత్ సుమహాంస్త్రాసః కుత్సా చాఽత్మన్యజాయత
లంకాం ప్రదహతా కర్మ కింస్విత్ కృత మిదం మయా 3
ధన్యా స్తే పురుషశ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోప ముత్థితమ్

నిరున్ధన్తి మహాత్మానో దీప్తమగ్నిమివామ్భసా 4
కృద్ధః పాపం న కుర్యాత్ కః కృద్ధో హన్యా ద్గురూనపి
కృద్ధః పరుషయా వాచా నరః సాధూనఽధిక్షిపేత్ 5
వాచ్యాఽవాచ్యం ప్రకుపితో న విజానాతి కర్హిచిత్
నాఽకార్యమస్తి కృద్ధస్య నాఽవాచ్యం విద్యతే క్వచిత్ 6
యః సముత్పతితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి
యథోరగ స్త్వచం జీర్ణాం స వై పురుష ఉచ్యతే 7
ధిగస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిర్లజ్జం పాపకృత్తమం
అచిన్తయిత్వా తాం సీతామఽగ్నిదం స్వామి ఘాతుకం 8
యది దగ్ధా త్వియం లంకా నూన మార్యాపి జానకీ
దగ్ధా తేన మయా భర్తు ర్హతం కార్యమఽజానతా 9
యదర్థ మఽయమారమ్భ స్తత్ కార్య మవసాదితమ్
మయా హి దహతా లంకామ్ న సీతా పరిరక్షితా 10
ఈషత్కార్య మిదం కార్యం కృతమాసీ న్న సంశయః
తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూల క్షయః కృతః 11
వినష్టా జానకీ నూనం న హ్యఽదగ్ధః ప్రదృశ్యతే
లంకాయాం కశ్చి దుద్దేశః సర్వా భస్మీకృతా పురీ 12
యది తద్విహతం కార్యం మమ ప్రజ్ఞా విపర్యయాత్
ఇహైవ ప్రాణ సన్న్యాసో మమాపి హ్యద్య రోచతే 13
కిమగ్నౌ నిపతామ్యఽద్య ఆహోస్విద్బడబా ముఖే
శరీరమాహో సత్త్వానాం దద్మి సాగర వాసినామ్ 14
కథం హి జీవతా శక్యో మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః
తౌ వా పురుషశార్దూలౌ కార్య సర్వస్వ ఘాతినా 15
మయా ఖలు తదేవేదం రోష దోషాత్ ప్రదర్శితమ్
ప్రథితం త్రిషులోకేషు కపిత్వమనవస్థితమ్ 16
ధిగస్తు రాజసం బావ మనీశమఽనవస్థితమ్
ఈశ్వరేణాపి యద్రాగా న్మయా సీతా న రక్షితా 17
వినష్టాయాం తు సీతాయాం తా వుభౌ వినశిష్యతః
తయోర్వినాశే సుగ్రీవః సబన్ధుర్వినశిష్యతి 18
ఏతదేవ వచః శృత్వా భరతో భ్రాతృ వత్సలః
ధర్మాత్మా సహశత్రుఘ్నః కథం శక్ష్యతి జీవితుమ్ 19
ఇక్ష్వాకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశమఽసంశయమ్

భవిష్యన్తి ప్రజాః సర్వాః శోక సంతాప పీడితాః 20
తదహం భాగ్య రహితో లుప్త ధర్మార్థ సంగ్రహః
రోష దోష పరీతాత్మా వ్యక్తం లోక వినాశనః 21
ఇతి చిన్తయత స్తస్య నిమిత్తాన్యుపపేదిరే
పూర్వమప్యుపలబ్ధాని సాక్షాత్ పునరచిన్తయత్ 22
అథ వా చారు సర్వాంగీ రక్షితా స్వేన తేజసా
న నశిష్యతి కల్యాణీ నాఽగ్నిరగ్నౌ ప్రవర్తతే 23
న హి ధర్మాత్మన స్తస్య భార్యామమిత తేజసః
స్వ చారిత్రాఽభిగుప్తాం తాం స్ప్రష్టుమర్హతి పావకః 24
నూనం రామ ప్రభావేణ వైదేహ్యాః సుకృతేన చ
యన్మాం దహన కర్మాయం నాఽదహద్ధవ్యవాహనః 25
త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రాతౄణాం దేవతా చ యా
రామస్య చ మనఃకాన్తా సా కథం వినశిష్యతి 26
యద్వా దహన కర్మాఽయం సర్వత్ర ప్రభురవ్యయః
న మే దహతి లాంగూలం కథ మార్యాం ప్రధక్ష్యతి 27
పునశ్చాఽచిన్తయ త్తత్ర హనుమాన్ విస్మిత స్తదా
హిరణ్యనాభస్య గిరే ర్జల మధ్యే ప్రదర్శనం 28
తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి
అపి సా నిర్దహేదగ్నిం న తామగ్నిః ప్రధక్ష్యతి 29
స తథా చిన్తయం స్తత్ర దేవ్యా ధర్మ పరిగ్రహమ్
శుశ్రావ హనుమాన్ వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్ 30
అహో ఖలు కృతం కర్మ దుష్కరం హి హనూమతా
అగ్నిం విసృజతా భీక్ష్ణం భీమం రాక్షస సద్మని 31
ప్రపలాయిత రక్షః స్త్రీ బాల వృద్ధ సమాకులా
జన కోలాహలాధ్మాతా క్రందంతీవాద్రి కందరే 32
దగ్ధేయం నగరీ సర్వా సాట్ట ప్రాకార తోరణా
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోద్భుత ఏవ నః 33
ఇతి శుశ్రావ హనుమాన్ వాచం తా మమృతోపమం
బభూవ చాఽస్య మనసో హర్ష స్తత్కాల సంభవః 34
స నిమిత్తైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః
ఋషి వాక్యైశ్చ హనుమానభవత్ ప్రీత మానసః 35
తతః కపిః ప్రాప్త మనోరథార్థః

తామఽక్షతాం రాజసుతాం విదిత్వా
ప్రత్యక్షత స్తాం పునరేవ దృష్ట్వా
ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార 36

షట్పంచాశ స్సర్గః – ప్రతిప్రయాణోత్పతనం

తత స్తాం శింశపామూలే జానకీం పర్యవస్థితామ్
అభివాద్యాఽబ్రవీద్దిష్ట్యా పశ్యామి త్వామిహాఽక్షతామ్ 1
తత స్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః
భర్తృ స్నేహాన్వితం వాక్యం హనూమన్తమభాషత 2
కామమఽస్య త్వ మేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః 3
శరైః సంకులాం కృత్వా లంకాం పర బలాఽర్దనః
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థ స్త త్తస్య సదృశం భవేత్ 4
తద్యథా తస్య విక్రాన్తమఽనురూపం మహాత్మనః
భవేదాఽఽహవ శూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ 5
తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతు సంహితమ్
నిశమ్య హనుమాం స్తస్య వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్ 6
క్షిప్ర మేష్యతి కాకుత్స్థో హర్యృక్ష ప్రవరై ర్వృతః
యస్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి 7
ఏవ మాశ్వాస్య వైదేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీమభ్యవాదయత్ 8
తతః స కపిశార్దూలః స్వామి సందర్శనోత్సుకః
ఆరురోహ గిరిశ్రేష్ఠమఽరిష్ఠమఽరిమర్దనః 9
తుంగ పద్మక జుష్టాభి ర్నీలాభిర్వనరాజిభిః
సోత్తరీయ మివామ్భోద్వైః శృంగాన్తర విలంబిభిః 10
బోధ్యమాన మివ ప్రీత్యా దివాకర కరైః శుభైః
ఉన్మిషంత మివోద్ధూతై ర్లోచనైరివ ధాతుభిః 11
తోయౌఘ నిస్స్వనై ర్మంద్రైః ప్రాధీత మివ సర్వతః
ప్రగీత మివ విస్పష్టై ర్నానా ప్రస్రవణ స్వనైః 12
దేవదారుభిరఽత్యుచ్చై రూర్ధ్వబాహు మివస్థితం
ప్రపాత జల నిర్ఘోషైః ప్రాకృష్ట మివ సర్వతః 13
వేపమాన మివ శ్యామైః కంపమానైః శరద్ఘనైః
వేణుభి ర్మారుతోద్ధూతైః కూజంత మివ కీచకైః 14

నిశ్శ్వసంత మివాఽమర్షా ద్ఘోరై రాశీవిషోత్తమైః
నీహార కృత గంభీరై ర్ధ్యాయంత మివ గహ్వరైః 15
మేఘపాద నిభైః పాదైః ప్రక్రాంత మివ సర్వతః
జృంభమాణ మివాఽఽకాశే శిఖరైరఽభ్ర శాలిభిః 16
కూటైశ్చ బహుధాకీర్ణైః శోభితం బహు కందరైః
సాల తాలాఽశ్వకర్ణైశ్చ వంశైశ్చ బహుభిరావృతమ్ 17
లతా వితానై ర్వితతైః పుష్పవద్భి రలంకృతమ్
నానామృగ గణాకీర్ణం ధాతు నిష్యన్ద భూషితమ్ 18
బహు ప్రస్రవణోపేతం శిలా సంచయ సంకటమ్
మహర్షి యక్ష గన్ధర్వ కిన్నరోరగ సేవితమ్ 19
లతా పాదప సంబాధం సింహోధ్యుషిత కన్దరమ్
వ్యాఘ్ర సంఘ సమాకీర్ణం స్వాదు మూలఫలోదకం 20
త మారురోహ హనుమాన్ పర్వతం ప్లవగోత్తమః
రామ దర్శన శీఘ్రేణ ప్రహర్షేణాఽభిచోదితః 21
తేన పాదతలాక్రాన్తా రమ్యేషు గిరి సానుషు
సఘోషాః సమశీర్యన్త శిలా శ్చూర్ణీకృతా స్తతః 22
స తమారుహ్య శైలేన్ద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః
దక్షిణాదుత్తరం పారం ప్రార్థయంల్లవణామ్భసః 23
అధిరుహ్య తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః
దదర్శ సాగరం భీమం మీనోరగ నిషేవితమ్ 24
స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్మసంభవః
ప్రపేదే హరిశార్దూలో దక్షిణాదుత్తరాం దిశమ్ 25
స తదా పీడితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః
రరాస సహ తైర్భూతైః ప్రవిశ ద్వసుధా తలమ్ 26
కమ్పమానైశ్చ శిఖరైః పతద్భిరపి చ ద్రుమైః
తస్యోరువేగా న్మథితాః పాదపాః పుష్పశాలినః 27
నిపేతుర్భూతలే రుగ్ణాః శక్రాయుధ హతా ఇవ
కన్దరోదర సంస్థానాం పీడితానాం మహౌజసామ్ 28
సింహానాం నినదో భీమో నభో భిన్దన్ హి శుశ్రువే
స్రస్త వ్యావిద్ధ వసనా వ్యాకులీ కృత భూషణాః 29
విద్యాధర్యః సముత్పేతుః సహసా ధరణీ ధరాత్
అతిప్రమాణా బలినో దీప్త జిహ్వా మహావిషాః 30

నిపీడిత శిరో గ్రీవా వ్యవేష్టన్త మహాహయః
కిన్నరోరగ గన్ధర్వ యక్ష విద్యాధరా స్తథా 31
పీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగనమాస్థితాః
స చ భూమిధరః శ్రీమాన్ బలినా తేన పీడితః 32
సవృక్ష శిఖరోదగ్రః ప్రవివేశ రసాతలమ్
దశయోజన విస్తార స్త్రింశద్యోజన ముచ్ఛ్రితః 33
ధరణ్యాం సమతాం యాతః స బభూవ ధరాధరః
స లిలంఘయిషు ర్భీమం సలిలం లవణార్ణవం 34
కల్లోలాస్ఫాల వేలాంత ముత్పపాత నభో హరిః ||

సప్త పంచాశ స్సర్గః – హనూమత్ప్రత్యాగమనం

సచన్ద్ర కుముదం రమ్యం సాఽర్కకారణ్డవం శుభమ్
తిష్య శ్రవణ కాదమ్బమభ్ర శైవాల శాద్వలమ్ 1
పునర్వసు మహామీనం లోహితాంగ మహాగ్రహమ్
ఐరావత మహాద్వీపం స్వాతీహంస విలోళితమ్ 2
వాతసంఘాత జాలోర్మిం చన్ద్రాంశు శిశిరామ్బుమత్
భుజంగ యక్ష గన్ధర్వ ప్రబుద్ధ కమలోత్పలమ్ 3
హనుమాన్ మారుత గతి ర్మహా నౌ రివ సాగరం
అపారమపరిశ్రాంతః పుప్లువే గగనార్ణవం 4
గ్రసమాన ఇవాకాశం తారాధిపమివోల్లిఖన్
హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమణ్డలమ్ 5
మారుతస్యాత్మజః శ్రీమాన్ కపి ర్వ్యోమచరో మహాన్
హనుమాన్ మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి 6
పాణ్డరారుణ వర్ణాని నీల మాంజిష్ఠకాని చ
హరితారుణ వర్ణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే 7
ప్రవిశన్న ఽభ్రజాలాని నిష్క్రామంశ్చ పునః పునః
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చన్ద్రమా ఇవ లక్ష్యతే 8
వివిధాభ్రఘనాపన్న గోచరో ధవళాఽమ్బరః
దృశ్యాఽదృశ్య తనుర్వీర స్తదా చంద్రాయతేమ్బరే 9
తార్క్ష్యాయమాణో గగనే బభాసే వాయునందనః
దారయన్ మేఘబృందాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః 10
నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వన మహాస్వనః
ప్రవరాన్ రాక్షసాన్ హత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః 11

ఆకులాం నగరీం కృత్వా వ్యథయిత్వా చ రావణం
అర్దయిత్వా బలం ఘోరం వైదేహీమభివాద్య చ 12
ఆజగామ మహాతేజాః పునర్మధ్యేన సాగరమ్
పర్వతేన్ద్రం సునాభం చ సముపస్పృశ్య వీర్యవాన్ 13
జ్యాముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః
స కించిదఽనుసంప్రాప్తః సమాలోక్య మహాగిరిమ్ 14
మహేన్ద్రం మేఘ సంకాశం ననాద హరిపుంగవః
స పూరయామాస కపి ర్దిశో దశ సమన్తతః 15
నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వన మహాస్వనః
స తం దేశమఽనుప్రాప్తః సుహృద్దర్శన లాలసః 16
ననాద హరిశార్దూలో లాంగూలం చాప్యఽకంపయత్
తస్య నానద్యమానస్య సుపర్ణ చరితే పథి 17
ఫలతీవాఽస్య ఘోషేణ గగనం సార్కమండలం
యే తు తత్రోత్తరే తీరే సముద్రస్య మహాబలాః 18
పూర్వం సంవిష్ఠితాః శూరా వాయుపుత్ర దిదృక్షవః
మహతో వాయునున్నస్య తోయదస్యేవ గర్జితం 19
శుశ్రువు స్తే తదా ఘోష మూరువేగం హనూమతః
తే దీనవదనాః సర్వే శుశ్రువుః కాననౌకసః 20
వానరేంద్రస్య నిర్ఘోషం పర్జన్య నినదోపమం
నిశమ్య నదతో నాదం వానరా స్తే సమన్తతః 21
బభూవురుత్సుకాః సర్వే సుహృద్దర్శన కాంక్షిణః
జామ్బవాంస్తు హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతి సంహృష్ట మానసః 22
ఉపామన్త్ర్య హరీన్ సర్వా నిదం వచన మబ్రవీత్
సర్వథా కృతకార్యోఽసౌ హనూమాన్నాఽత్ర సంశయః 23
న హ్యస్యాఽకృత కార్యస్య నాద ఏవం విధో భవేత్
తస్య బాహూరువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః 24
నిశమ్య హరయో హృష్టాః సముత్పేతు స్తత స్తతః
తే నగాగ్రా న్నగాగ్రాణి శిఖరా చ్ఛిఖరాణి చ 25
ప్రహృష్టాః సమపద్యన్త హనూమన్తం దిదృక్షవః
తే ప్రీతాః పాదపాగ్రేషు గృహ్య శాఖాః సుపుష్పితాః 26
వాసాంసీవ ప్రశాఖాశ్చ సమావిధ్యన్త వానరాః
గిరి గహ్వర సంలీనో యథా గర్జతి మారుతః 27

ఏవం జగర్జ బలవాన్ హనూమాన్ మారుతాత్మజః
తమఽభ్రఘన సంకాశ మాపతన్తం మహాకపిమ్ 28
దృష్ట్వా తే వానరాః సర్వే తస్థుః ప్రాంజలయ స్తదా
తతస్తు వేగవాం స్తస్య గిరేర్గిరినిభః కపిః 29
నిపపాత మహేన్ద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే
హర్షేణాపూర్యమాణోఽసౌ రమ్యే పర్వత నిర్ఝరే 30
చ్ఛిన్న పక్ష ఇవాకాశాత్ పపాత ధరణీధరః
తత స్తే ప్రీత మనసః సర్వే వానరపుంగవాః 31
హనూమన్తం మహాత్మానం పరివార్యోపతస్థిరే
పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతిముపాగతాః 32
ప్రహృష్ట వదనాః సర్వే తమఽరోగ ముపాగతమ్
ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ 33
ప్రత్యర్చయన్ హరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్మజమ్
హనుమాంస్తు గురూన్ వృద్ధాం జామ్బవత్ ప్రముఖాం స్తదా 34
కుమారమంగదం చైవ సోఽవన్దత మహాకపిః
స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః 35
దృష్టా సీతేతి విక్రాన్తః సంక్షేపేణ న్యవేదయత్
నిషసాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలినః సుతమ్ 36
రమణీయే వనోద్దేశే మహేన్ద్రస్య గిరే స్తదా
హనుమానబ్రవీద్ధృష్ట స్తదా తాన్ వానరర్షభాన్ 37
అశోకవనికా సంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా
రక్ష్యమాణా సుఘోరాభి రాక్షసీభిరనిన్దితా 38
ఏకవేణీ ధరా దీనా రామ దర్శన లాలసా
ఉపవాస పరిశ్రాన్తా జటిలా మలినా కృశా 39
తతో దృష్టేతి వచనం మహార్థమమృతోపమమ్
నిశమ్య మారుతేః సర్వే ముదితా వానరా భవన్ 40
క్ష్వేళన్త్యన్యే నదన్త్యన్యే గర్జన్త్యన్యే మహాబలాః
చక్రుః కిలకిలామఽఽన్యే ప్రతిగర్జన్తి చాపరే 41
కేచిదుచ్ఛ్రిత లాంగూలాః ప్రహృష్టాః కపికుంజరాః
ఆయతాంచిత దీర్ఘాణి లాంగూలాని ప్రవివ్యధుః 42
అపరే చ హనూమన్తం వానరా వారణోపమమ్
ఆప్లుత్య గిరి శృంగేభ్యః సంస్పృశన్తి స్మ హర్షితాః 43

ఉక్త వాక్యం హనూమన్త మంగద స్తమఽథాబ్రవీత్
సర్వేషాం హరి వీరాణాం మధ్యే వచన మనుత్తమమ్ 44
సత్త్వే వీర్యే న తే కశ్చిత్ సమో వానర విద్యతే
య దఽవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః 45
జీవితస్య ప్రదాతా నస్త్వమేకో వానరోత్తమ
త్వత్ప్రసాదాత్ సమేష్యామః సిద్ధార్థా రాఘవేణ తు 46
అహో స్వామిని తే భక్తిరఽహో వీర్యమహో ధృతిః
దిష్ట్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్నీ యశస్వినీ 47
దిష్ట్యా త్యక్ష్యతి కాకుత్స్థః శోకం సీతా వియోగజమ్
తతోఽంగదం హనూమన్తం జామ్బవన్తం చ వానరాః 48
పరివార్య ప్రముదితా భేజిరే విపులాః శిలాః
శ్రోతుకామాః సముద్రస్య లంఘనం వానరోత్తమాః 49
దర్శనం చాపి లంకాయాః సీతాయా రావణస్య చ
తస్థుః ప్రాంజలయః సర్వే హనుమద్వదనోన్ముఖాః 50
తస్థౌ తత్రాఽంగదః శ్రీమాన్ వానరై ర్బహుభిర్వృతః
ఉపాస్యమానో విబుధై ర్దివి దేవపతి ర్యథా 51
హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా
తథాఽంగదేనాఽంగద బద్ధ బాహునా
ముదా తదాఽధ్యాసిత మున్నతం మహన్
మహీధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాభవత్ 52

అష్ట పంచాశ స్సర్గః -- హనూమద్వృత్తాన్తానుకథనం

తతః స్తస్య గిరేః శృంగే మహేన్ద్రస్య మహాబలాః
హనుమత్ప్రముఖాః ప్రీతిం హరయో జగ్ముదుత్తమామ్ 1
తం తతః ప్రతిసంహృష్టః ప్రీతిమన్తం మహాకపిమ్
జామ్బవాన్ కార్య వృత్తాన్త మాపృచ్ఛదనిలాత్మజమ్ 2
కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా తత్ర వర్తతే
తస్యాం వాస కథం వృత్తః క్రూర కర్మా దశాననః 3
తత్త్వతః సర్వమేత న్నః ప్రబ్రూహి త్వం మహాకపే
సంమార్గితా కథం దేవీ కిం చ సా ప్రత్యభాషత 4
శ్రుతార్థా శ్చిన్తయిష్యామో భూయః కార్య వినిశ్చయమ్
యశ్చార్థ స్తత్ర వక్తవ్యో గతైరస్మాభి రాత్మవాన్ 5
రక్షితవ్యం చ య త్తత్ర త ద్భవాన్ వ్యాకరోతు నః

స నియుక్త స్తత స్తేన సంప్రహృష్ట తనూరుహః 6
ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత
ప్రత్యక్ష మేవ భవతాం మహేన్ద్రాగ్రాత్ ఖ మాప్లుతః 7
ఉదధే ర్దక్షిణం పారం కాంక్షమాణః సమాహితః
గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూప మివాభవత్ 8
కాంచనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్
స్థితం పన్థాన మావృత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగమ్ 9
ఉపసంగమ్య తం దివ్యం కాంచనం నగ సత్తమమ్
కృతా మే మనసా బుద్ధి ర్భేత్తవ్యోఽయం మయేతి చ 10
ప్రహతం చ మయా తస్య లాంగూలేన మహాగిరేః
శిఖరం సూర్య సంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా 11
వ్యవసాయం చ తం బుద్ధ్వా స హోవాచ మహాగిరిః
పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయ న్నివ 12
పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాఽయం మాతరిశ్వనః
మైనాక మితి విఖ్యాతం నివసన్తం మహోదధౌ 13
పక్షవన్తః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః
ఛన్దతః పృథివీం చేరుర్బాధమానాః సమన్తతః 14
శృత్వా నగానాం చరితం మహేన్ద్రః పాకశాసనః
చిచ్ఛేద భగవాన్ పక్షాన్ వజ్రేణైషాం సహస్రశః 15
అహం తు మోక్షిత స్తస్మా త్తవ పిత్రా మహాత్మనా
మారుతేన తదా వత్స ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహార్ణవే 16
రామస్య చ మయా సాహ్యే వర్తితవ్య మరిందమ
రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో మహేన్ద్ర సమ విక్రమః 17
ఏత చ్ఛృత్వా వచ స్తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః
కార్యమావేద్య తు గిరేరుద్యతం చ మనో మమ 18

తేన చాఽహమనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా
స చాప్యంతర్హితః శైలో మానుషేణ వపుష్మతా 19
శరీరేణ మహాశైలః శైలేన చ మహోదధౌ
ఉత్తమం జవమాస్థాయ శేషం పన్థాన మాస్థితః 20

తతో౽హం సుచిరం కాలం వేగేనాభ్యగమం పథి
తతః పశ్యామ్యహం దేవీం సురసాం నాగమాతరమ్ 21
సముద్ర మధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత
మమ భక్షః ప్రదిష్ట స్త్వమమరై ర్హరిసత్తమ 22
అత స్త్వాం భక్షయిష్యామి విహిత స్త్వం చిరస్య మే
ఏవముక్తః సురసయా ప్రాంజలిః ప్రణతః స్థితః 23
వివర్ణ వదనో భూత్వా వాక్యం చేద ముదీరయన్
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్ 24
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా 25
తస్యాః సకాశం దూతో౽హం గమిష్యే రామ శాసనాత్
కర్తు మర్హసి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ 26
అథ వా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే 27
ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ
అబ్రవీ న్నాతివర్తేత కశ్చి దేష వరో మమ 28
ఏవముక్తః సురసయా దశయోజన మాయతః
తతో౽ర్ధగుణ విస్తారో బభూవా౽హం క్షణేన తు 29
మత్ప్రమాణాదధికం చైవ వ్యాదితం తు ముఖం తయా
త ద్దృష్ట్వా వ్యాదితం చాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః 30

తస్మిన్ ముహూర్తే చ పునర్బభూవా౽ఙ్గుష్ఠ మాత్రకః
అభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిర్గతో౽హం తతః క్షణాత్ 31
అబ్రవీత్ సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ మాం పునః
అర్థ సిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ 32
సమానయ చ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా
సుఖీ భవ మహాబాహో ప్రీతా౽స్మి తవ వానర 33
తతో౽హం సాధు సాధ్వితి సర్వభూతైః ప్రశంసితః

తతో౨న్తరిక్షం విపులం ప్లుతో౨హం గరుడో యథా 34
ఛాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కించన
సో౨హం విగత వేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్ 35
న కించిత్ తత్ర పశ్యామి యేనమే౨పహృతా గతిః
తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా కిం నామ గమనే మమ 36
ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే
అధో భాగేన మే దృష్టిః శోచతా పాతితా మయా 37
తతో౨ద్రాక్ష మహం భీమాం రాక్షసీం సలిలే శయామ్
ప్రహస్య చ మహానాదం ముక్తో౨హం భీమయా తయా 38
అవస్థిత మసంభ్రాన్త మిదం వాక్యమ౨శోభనమ్
క్వాసి గన్తా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేప్సితః 39
భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిరమాహార వర్జితమ్
బాఢ మిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్ణామ౨హం తతః 40

ఆస్య ప్రమాణాదధికం తస్యాః కాయ మపూరయమ్
తస్యాశ్చా౨౨స్యం మహద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే 41
న చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా నికృతం కృతమ్
తతో౨హం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాన్తరాత్ 42
తస్యా హృదయ మాదాయ ప్రపతామి నభః స్థలమ్
సా విసృష్ట భుజా భీమా పపాత లవణామ్భసి 43
మయా పర్వత సంకాశా నికృత్త హృదయా సతీ
శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణైః సహ 44
రాక్షసీ సింహికా భీమా క్షిప్రం హనుమతా హతా
తాం హత్వా పునరేవాహం కృత్యమాత్యయికం స్మరన్ 45
గత్వా చా౨హం మహాధ్వానం పశ్యామి నగ మణ్డితమ్
దక్షిణం తీరముదధే ర్లంకా యత్ర చ సా పురీ 46
అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురమ్
ప్రవిష్టో౨హమవిజ్ఞాతో రక్షోభిర్భీమవిక్రమైః 47

తత్ర ప్రవిశత శ్చాపి కల్పాంత ఘనసన్నిభా
అట్టహాసం విముంచంతీ నారీ కా ప్యుత్థితా పురః 48
జిఘాంసంతీం తత స్తాం తు జ్వలదగ్ని శిరోరుహాం
సవ్య ముష్టి ప్రహారేణ పరాజిత్య సుభైరవాం 49
ప్రదోష కాలే ప్రవిశం భీతయాఽహం తయోదితః
అహం లంకాపురీ వీర నిర్జితా విక్రమేణ తే 50
యస్మా త్తస్మా ద్విజేతాఽసి సర్వరక్షాంస్యశేషతః
తత్రాఽహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వన్ జనకాత్మజామ్ 51
రావణాన్తః పురగతో న చాఽపశ్యం సుమధ్యమామ్
తతః సీతామఽపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశనే 52
శోకసాగర మాసాద్య న పార ముపలక్షయే
శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతమ్ 53
కాంచనేన వికృష్టేన గృహోపవన ముత్తమమ్
స ప్రాకార మవప్లుత్య పశ్యామి బహు పాదపమ్ 54
అశోకవనికా మధ్యే శింశపా పాదపో మహాన్
తమారుహ్యా చ పశ్యామి కాంచనం కదళీవనమ్ 55
అదూరే శింశపావృక్షాత్ పశ్యామి వరవర్ణినీమ్
శ్యామాం కమలపత్రాక్షీ ముపవాస కృశాననామ్ 56
తదేకవాసః సంవీతాం రజోధ్వస్త శిరోరుహాం
శోక సంతాప దీనాంగీం సీతాం భర్తృ హితే స్థితాం 57
రాక్షసీభి ర్విరూపాభిః క్రూరాభిరభిసంవృతామ్
మాంస శోణిత భక్షాభి ర్వ్యాఘ్రీభి ర్హరిణీ మివ 58
సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః
ఏకవేణీ ధరా దీనా భర్తృ చింతా పరాయణా 59
భూమి శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే
రావణా ద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్య కృత నిశ్చయా 60
కథంచి న్మృగశాబాక్షీ తూర్ణమాసాదితా మయా
తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నారీం రామపత్నీం యశస్వినీం 61
తత్రైవ శింశపావృక్షే పశ్యన్న ఽహమవస్థితః
తతో హలహలా శబ్దం కాంచీ నూపుర మిశ్రితమ్ 62
శృణోమ్యధిక గమ్భీరం రావణస్య నివేశనే
తతోఽహం పరమోద్విగ్నః స్వరూపం ప్రతిసంహరన్ 63

అహం తు శింశపావృక్షే పక్షీవ గహనే స్థితః
తతో రావణ దారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః 64
తం దేశం సమనుప్రాప్తా యత్ర సీతాభవత్ స్థితా
తద్దృష్ట్వాథ వరారోహా సీతా రక్షోగణేశ్వరమ్ 65
సంకుచ్యోరూ స్తనౌ పీనౌ బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ
విత్రస్తాం పరమోద్విగ్నాం వీక్షమాణాం తత స్తతః 66
త్రాణం కించిదపశ్యన్తీం వేపమానాం తపస్వినీం
తామువాచ దశగ్రీవః సీతాం పరమ దుఃఖితామ్ 67
అవాక్శిరాః ప్రపతితో బహుమన్యస్వ భామిని
యది చే త్త్వం తు దర్పా న్మాం నాభినన్దసి గర్వితే 68
ద్వౌ మాసావన్తరం సీతే పాస్యామి రుధిరం తవ
ఏత చ్ఛ్రుత్వా వచ స్తస్య రావణస్య దురాత్మనః 69
ఉవాచ పరమ కృద్ధా సీతా వచన ముత్తమమ్
రాక్షసాధమ రామస్య భార్యామమిత తేజసః 70
ఇక్ష్వాకు కుల నాథస్య స్నుషాం దశరథస్య చ
అవాచ్యం వదతో జిహ్వా కథం న పతితా తవ 71
కింస్వి ద్వీర్యం తవానార్య యో మాం భర్తురసన్నిధౌ
అపహృత్యాగతః పాప తేనాఽదృష్టో మహాత్మనా 72
న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యేఽప్యస్య న యుజ్యసే
అజేయః సత్యవాదీ చ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః 73
జానక్యా పరుషం వాక్య మేవముక్తో దశాననః
జజ్వాల సహసా కోపాచ్చితా స్థ ఇవ పావకః 74
వివృత్య నయనే క్రూరే ముష్టి ముద్యమ్య దక్షిణమ్
మైథిలీం హన్తుమారబ్ధః స్త్రీభి ర్హాహాకృతం తదా 75
స్త్రీణాం మధ్యాత్ సముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః
వరా మండోదరీ నామ తయా స ప్రతిషేధితః 76
ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా స మదనార్దితః
సీతయా తవ కిం కార్యం మహేన్ద్ర సమ విక్రమ 77
దేవ గన్ధర్వ కన్యాభి ర్యక్ష కన్యాభిరేవ చ
సార్ధం ప్రభో రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి 78
తతస్తాభిః సమేతాభిర్నారీభిః స మహాబలః
ప్రసాద్య సహసా నీతో భవనం స్వం నిశాచరః 79

యాతే తస్మిన్ దశగ్రీవే రాక్షస్యో వికృతాననాః
సీతాం నిర్భర్త్సయామాసు ర్వాక్యైః క్రూరైః సుదారుణైః 80
తృణవద్భాషితం తాసాం గణయామాస జానకీ
తర్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకమ్ 81
వృథా గర్జిత నిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః
రావణాయ శశంసు స్తాః సీతా వ్యవసితం మహత్ 82
తత స్తాః సహితాః సర్వా విహతాఽఽశా నిరుద్యమాః
పరిక్షిప్య సమన్తా త్తాం నిద్రావశ ముపాగతాః 83
తాసు చైవ ప్రసుప్తాసు సీతా భర్తృ హితే రతా
విలప్య కరుణం దీనా ప్రశుశోచ సుదుఃఖితా 84
తాసాం మధ్యాత్ సముత్థాయ త్రిజటా వాక్యమబ్రవీత్
ఆత్మానం ఖాదత క్షిప్రం న సీతా వినశిష్యతి 85
జనకస్యాత్మజా సాధ్వీ స్నుషా దశరథస్య చ
స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః 86
రక్షసాం చ వినాశాయ భర్తురఽస్యా జయాయ చ
అల మస్మాత్ పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణం 87
అభియాచామ వైదేహీ మేతద్ధి మమ రోచతే
తస్యా హ్యేవంవిధః స్వప్నో దుఃఖితాయాః ప్రదృశ్యతే 88
సా దుఃఖై ర్వివిధైర్ముక్తా సుఖ మాప్నోత్యనుత్తమం
ప్రణిపాత ప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా 89
తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తు ర్విజయ హర్షితా
అవోచ ద్యది తత్తథ్యం భవేయం శరణం హి వః 90
తాం చాహం తాదృశీం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశామ్
చిన్తయామాస విక్రాన్తో న చ మే నిర్వృతం మనః 91
సంభాషణార్థం చ మయా జానక్యా శ్చిన్తితో విధిః
ఇక్ష్వాకూణాం హి వంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః 92
శృత్వా తు గదితాం వాచం రాజర్షిగణ పూజితామ్
ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాష్పైః పిహితలోచనా 93
క స్త్వం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వానరపుంగవ
కా చ రామేణ తే ప్రీతి స్తన్ మే శంసితుమర్హసి 94
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హ్యాఽహమప్యబ్రవం వచః
దేవి రామస్య భర్తు స్తే సహాయో భీమవిక్రమః 95

సుగ్రీవో నామ విక్రాన్తో వానరేన్ద్రో మహాబలః
తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనుమన్త మిహాగతమ్ 96
భర్త్రాఽహం ప్రేషిత స్తుభ్యం రామేణాక్లిష్ట కర్మణా
ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్ దాశరథిః స్వయమ్ 97
అంగుళీయ మభిజ్ఞాన మదాత్ తుభ్యం యశస్విని
తదిచ్ఛామి త్వయాజ్ఞప్తం దేవి కిం కరవాణ్యహమ్ 98
రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వాం కిముత్తరమ్
ఏత చ్ఛృత్వా విదిత్వా చ సీతా జనక నన్దినీ 99
ఆహ రావణ ముత్సాద్య రాఘవో మాం నయత్వితి
ప్రణమ్య శిరసా దేవీ మహమార్యా మనిన్దితామ్ 100
రాఘవస్య మనోహ్లాద మభిజ్ఞాన మఽయాచిషమ్
అథ మామబ్రవీత్ సీతా గృహ్యతా మఽయముత్తమః 101
మణిర్యేన మహాబాహూ రామ స్త్వాం బహుమన్యతే
ఇత్యుక్త్వా వరారోహా మణిప్రవర మద్భుతమ్ 102
ప్రాయచ్ఛత్ పరమోద్విగ్నా వాచా మాం సందిదేశ హ
తత స్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపుత్ర్యై సమాహితః 103
ప్రదక్షిణం పరిక్రామన్నిహాభ్యుద్గత మానసః
ఉక్తోఽహం పునరేవేదం నిశ్చిత్య మనసా తయా 104
హనుమన్ మమ వృత్తాన్తం వక్తు మర్హసి రాఘవే
యథా శృత్వైవ న చిరాత్ తా వుభౌ రామలక్ష్మణౌ 105
సుగ్రీవ సహితౌ వీరా వుపేయాతాం తథా కురు
య ద్యన్యథా భవేదేత ద్ద్వౌమాసౌ జీవితం మమ 106
న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్థ్సో మ్రియే సాహమనాథవత్
తచ్ఛృత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మామభ్యవర్తత 107
ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేష మనన్తరమ్
తతోఽవర్ధత మే కాయ స్తదా పర్వత సన్నిభః 108
యుద్ధ కాంక్షీ వనం తచ్చ వినాశయితు మారభే
తద్భగ్నం వనషణ్డం తు భ్రాన్త త్రస్త మృగ ద్విజమ్ 109
ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షన్తే రాక్షస్యో వికృతాననాః
మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్ సమాగమ్య తత స్తతః 110
తాః సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావణాయాచచక్షిరే
రాజన్ వనమిదం దుర్గం తవ భగ్నం దురాత్మనా 111

వానరేణ హ్యఽవిజ్ఞాయ తవ వీర్యం మహాబల
దుర్బుద్ధే స్తస్య రాజేన్ద్ర తవ విప్రియ కారిణః 112
వధ మాజ్ఞాపయ క్షిప్రం యథాఽసౌ విలయం వ్రజేత్
తచ్ఛృత్వా రాక్షసేన్ద్రేణ విసృష్టా భృశ దుర్జయాః 113
రాక్షసాః కింకరా నామ రావణస్య మనోఽనుగాః
తేషామఽశీతి సాహస్రం శూల ముద్గర పాణినామ్ 114
మయా తస్మిన్ వనోద్దేశే పరిఘేణ నిషూదితమ్
తేషాం తు హతశేషా యే తే గతా లఘువిక్రమాః 115
నిహతం చ మహత్ సైన్యం రావణాయాచచక్షిరే
తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా చైత్యప్రాసాద మాక్రమమ్ 116
తత్ర స్థాన్ రాక్షసాన్ హత్వా శతం స్తమ్భేన వై పునః
లలామభూతో లంకాయాః స చ విధ్వంసితో మయా 117
తతః ప్రహస్తస్య సుతం జమ్బుమాలిన మాదిశత్
రాక్షసైర్బహుభిః సార్ధం ఘోరరూపై ర్భయానకైః 118
తమహం బలసంపన్నం రాక్షసం రణ కోవిదమ్
పరిఘేణాఽతిఘోరేణ సూదయామి సహానుగమ్ 119
తచ్ఛృత్వా రాక్షసేన్ద్రస్తు మన్త్రిపుత్రాన్ మహాబలాన్
పదాతిబల సంపన్నాన్ ప్రేషయామాస రావణః 120
పరిఘేణైవ తాన్ సర్వాన్ నయామి యమ సాదనమ్
మన్త్రిపుత్రాన్ హతాన్ శృత్వా సమరే లఘు విక్రమాన్ 121
పంచ సేనాగ్రగాన్ శూరాన్ ప్రేషయామాస రావణః
తానఽహం సహ సైన్యాన్ వై సర్వానేవాభ్యసూదయమ్ 122
తతః పునర్దశగ్రీవః పుత్ర మక్షం మహాబలమ్
బహుభి రాక్షసైః సార్ధం ప్రేషయామాస రావణః 123
తం తు మండోదరీ పుత్రం కుమారం రణ పణ్డితమ్
సహసా ఖం సముత్క్రాన్తం పాదయోశ్చ గృహీతవాన్ 124
తమాఽఽసీనం శతగుణం భ్రామయిత్వా వ్యపేషయమ్
తమఽక్ష మాగతం భగ్నం నిశమ్య స దశాననః 125
తత ఇన్ద్రజితం నామ ద్వితీయం రావణః సుతమ్
వ్యాదిదేశ సుసంకృద్ధో బలినం యుద్ధ దుర్మదమ్ 126
తచ్చాప్యఽహం బలం సర్వం తం చ రాక్షసపుంగవమ్
నష్టౌజసం రణే కృత్వా పరంహర్ష ముపాగమమ్ 127

మహతా హి మహాబాహుః ప్రత్యయేన మహాబలః
ప్రేషితో రావణేనైవ సహవీరై ర్మదోత్కటైః 128
సోఽవిషహ్యమ్ హి మాం బుద్ధ్వా ససైన్యం చాఽవమర్దితం
బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ స తు మాం ప్రాబధ్నాచ్చాఽతివేగితః 129
రజ్జుభిశ్చాఽభిబధ్నన్తి తతో మాం తత్ర రాక్షసాః
రావణస్య సమీపం చ గృహీత్వా మాముపానయన్ 130
దృష్ట్వా సంభాషితశ్చాఽహం రావణేన దురాత్మనా
పృష్టశ్చ లంకాగమనం రాక్షసానాం చ తం వధమ్ 131
తత్సర్వం చ మయా తత్ర సీతార్థ మితి జల్పితమ్
తస్యాస్తు దర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్త స్త్వద్భవనం విభో 132
మారుతస్యౌరసః పుత్రో వానరో హనుమానహమ్
రామ దూతం చ మాం విద్ధి సుగ్రీవ సచివం కపిమ్ 133
సోఽహం దూత్యేన రామస్య త్వత్సకాశ మిహాగతః
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజాః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ 134
ధర్మార్థ కామ సహితం హితం పథ్య మువాచ చ
వసతో ఋష్యమూకే మే పర్వతే విపుల ద్రుమే 135
రాఘవో రణ విక్రాన్తో మిత్రత్వం సముపాగతః
తేన మే కథితం రాజ్ఞా భార్యా మే రక్షసా హృతా 136
తత్ర సాహాయ్య మస్మాకం కార్యం సర్వాత్మనా త్వయా
మయా కథితం తస్మై వాలినశ్చ వధం ప్రతి 137
తత్ర సాహాయ్య హేతో ర్మే సమయం కర్తుమర్హసి
వాలినా హృత రాజ్యేన సుగ్రీవేణ సహ ప్రభుః 138
చక్రేఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం రాఘవః సహలక్ష్మణః
తేన వాలిన ముత్పాట్య శరేణైకేన సంయుగే 139
వానరాణాం మహారాజః కృతః స ప్లవతాం ప్రభుః
తస్య సాహాయ్యమస్మాభిః కార్యం సర్వాత్మనా త్విహ 140
తేన ప్రస్థాపిత స్తుభ్యం సమీప మిహ ధర్మతః
క్షిప్ర మానీయతాం సీతా దీయతాం రాఘవస్య చ 141
యావ న్న హరయో వీరా విధమన్తి బలం తవ
వానరాణాం ప్రభావో హి న కేన విదితః పురా 142
దేవతానాం సకాశం చ యే గచ్ఛన్తి నిమన్త్రితాః
ఇతి వానర రాజ స్త్వా మాఽఽహేత్యభిహితో మయా 143

మా మైక్షత తతః కృద్ధ శ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ
తేన వధ్యోఽహమాజ్ఞప్తో రక్షసా రౌద్ర కర్మణా 144
మత్ప్రభావ మవిజ్ఞాయ రావణేన దురాత్మనా
తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః 145
తేన రాక్షసరాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్
నైవం రాక్షసశార్దూల త్యజ్యతామేష నిశ్చయః 146
రాజశాస్త్ర వ్యపేతో హి మార్గః సంసేవ్యతే త్వయా
దూత వధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస 147
దూతేన వేదితవ్యం చ యథార్థం హిత వాదినా
సుమహత్యపరాధేఽపి దూతస్యాతులవిక్రమ 148
విరూప కరణం దృష్టం న వధోఽస్తీహ శాస్త్రతః
విభీషణేనైవముక్తో రావణః సందిదేశ తాన్ 149
రాక్షసా నేతదేవాఽస్య లాంగూలం దహ్యతా మితి
తత స్తస్య వచః శృత్వా మమ పుచ్ఛం సమన్తతః 150
వేష్టితం శణవల్కైశ్చ జీర్ణైః కార్పాసజైః పటైః
రాక్షసాః సిద్ధ సన్నాహా స్తత స్తే చణ్డ విక్రమాః 151
తదా దహన్త మే పుచ్ఛం నిఘ్నన్తః కాష్ఠముష్టిభిః
బద్ధస్య బహుభిః పాశై ర్యన్త్రితస్య చ రాక్షసైః 152
న మే పీడా భవేత్ కాచి ద్దిదృక్షో ర్నగరీం దివా
తత స్తే రాక్షసాః శూరా బద్ధం మామగ్ని సంవృతమ్ 153
అఘోషయన్ రాజమార్గే నగరద్వార మాగతాః
తతోఽహం సుమహద్రూపం సంక్షిప్య పునరాత్మనః 154
విమోచయిత్వా తం బన్ధం ప్రకృతిస్థః స్థితః పునః
ఆయసం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాంస్యసూదయమ్ 155
తత స్త న్నగరద్వారం వేగేనాప్లుతవానహమ్
పుచ్ఛేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్ట గోపురామ్ 156
దహా మ్యఽహ మసంభ్రాన్తో యుగాన్తాగ్ని రివ ప్రజాః
వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్యఽదగ్ధః ప్రదృశ్యతే 157
లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశః సర్వా భస్మీ కృతా పురీ
దహతా చ మయా లంకాం దగ్ధా సీతా న సంశయః 158
రామస్య హి మహత్ కార్యం మయేదం వితథీకృతం
ఇతి శోక సమావిష్ట శ్చింతా మహముపాగతః 159

అథాహం వాచమశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరామ్
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోదన్త భాషిణామ్ 160
తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా శృత్వా తామద్భుతాం గిరమ్
అదగ్ధా జానకీ త్యేవ నిమిత్తై శ్చోపలక్షితా 161
దీప్యమానే తు లాంగూలే న మాం దహతి పావకః
హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతాః సురభిగంధినః 162
తై ర్నిమిత్తైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః
ఋషి వాక్యైశ్చ సిద్ధార్థైరఽభవం హృష్ట మానసః 163
పునర్దృష్టా చ వైదేహీం విసృష్టశ్చ తయా పునః
తతః పర్వత మాసాద్య తత్రాఽరిష్టమహం పునః 164
ప్రతిప్లవన మారేభే యుష్మద్దర్శన కాంక్షయా
తతః పవన చంద్రార్క సిద్ధ గంధర్వ సేవితం 165
పంథాన మఽహమాక్రమ్య భవతో దృష్టవానిహ
రాఘవస్య ప్రభావేణ భవతాం చైవ తేజసా 166
సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వమనుష్ఠితమ్
ఏతత్ సర్వం మయా తత్ర యథావదుపపాదితమ్ 167
అత్ర య న్న కృతం శేషం తత్ సర్వం క్రియతామితి||

<u>ఏకోనషష్టితమ స్సర్గః – అనంతర కార్య ప్రరోచనం</u>

ఏత దాఖ్యాయ తత్సర్వం హనుమాన్ మారుతాత్మజః
భూయః సముపచక్రామ వచనం వక్తుముత్తరమ్ 1
సఫలో రాఘవోద్యోగః సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః
శీలమాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్రవణం మనః 2
తపసా ధారయేల్లోకాన్ కృద్ధోవా నిర్దహేదపి
సర్వథాఽతిప్రవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః 3
తస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితమ్
న తదగ్ని శిఖా కుర్యాత్ సంస్పృష్టా పాణినా సతీ 4
జనకస్యాత్మజా కుర్యాద్యత్ క్రోధకలుషీ కృతా
జామ్బవత్ ప్రముఖాన్ సర్వాననుజ్ఞాప్య మహాహరీన్ 5
అస్మిన్నేవం గతే కార్యే భవతాం చ నివేదితే
న్యాయ్యం స్మ సహ వైదేహ్యా ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ 6
అహ మేకోఽపి పర్యాప్తః సరాక్షసగణాం పురీం
తాం లంకాం తరసా హంతుం రావణం చ మహాబలం 7

కిం పునః సహితో వీరై ర్బలవద్భిః కృతాత్మభిః
కృతాస్త్రైః ప్లవగైః శూరై ర్భవద్భి ర్విజయైషిభిః 8
అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురస్సరః
సహ పుత్రం వధిష్యామి సహోదర యుతం యుధి 9
బ్రాహ్మ మైన్ద్రం చ రౌద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా
యది శక్రజితోఽస్త్రాణి దుర్నిరీక్ష్యాణి సంయుగే 10
తాన్యఽహం విధమిష్యామి నిహనిష్యామి రాక్షసాన్
భవతా మభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మే రుణద్ధి తం 11
మయాఽతులా విసృష్టా హి శైలవృష్టి ర్నిరంతరా
దేవానపి రణే హన్యాత్ కిం పున స్తా న్నిశాచరాన్ 12
సాగరోఽప్యతియా ద్వేలాం మందరః ప్రచలేదపి
న జామ్బవంతం సమరే కంపయే దఽరివాహినీ 13
సర్వరాక్షస సంఘానాం రాక్షసా యే చ పూర్వకాః
అల మేకో వినాశాయ వీరో వాలిసుతః కపిః 14
పనసస్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః
మందరోఽపి విశీర్యేత కిం పునర్యుధి రాక్షసాః 15
సదేవాసుర యక్షేషు గంధర్వోరగ పక్షిషు
మైన్దస్య ప్రతియోద్ధారం శంసత ద్వివిదస్య వా 16
అశ్విపుత్రౌ మహాభాగావేతౌ ప్లవగసత్తమౌ
ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం న పశ్యామి రణాజిరే 17
పితామహ వరోత్సేకాత్ పరమం దర్పమాస్థితౌ
అమృత ప్రాశినా వేతౌ సర్వ వానర సత్తమౌ 18
అశ్వినోర్మాననార్థం హి సర్వలోక పితామహః
సర్వాఽవధ్యత్వమఽతులమఽనయో ర్దత్తవాన్ పురా 19
వరోత్సేకేన మత్తౌ చ ప్రమథ్య మహతీం చమూం
సురాణామమృతం వీరౌ పీతవంతౌ ప్లవంగమౌ 20
ఏతావేవ హి సంకృద్ధౌ సవాజి రథ కుంజరాం
లంకాం నాశాయితుం శక్తౌ సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః 21
మయైవ నిహతా లంకా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః
రాజ మార్గేషు సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా 22
జయత్యతి బలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాఽభిపాలితః 23

అహం కోసల రాజస్య దాసః పవన సంభవః
హనుమా నితి సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా 24
అశోకవనికా మధ్యే రావణస్య దురాత్మనః
అధ స్తా చ్ఛింశపావృక్షే సాధ్వీ కరుణమాస్థితా 25
రాక్షసీభిః పరివృతా శోక సంతాప కర్శితా
మేఘలేఖా పరివృతా చన్ద్రలేఖేవ నిష్ప్రభా 26
అచిన్తయన్తీ వైదేహీ రావణం బల దర్పితమ్
పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవష్టబ్ధా చ జానకీ 27
అనురక్తా హి వైదేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా
అనన్య చిత్తా రామే చ పౌలోమీవ పురందరే 28
తదేక వాసః సంవీతా రజో ధ్వస్తా తథైవ చ
శోక సంతాప దీనాంగీ సీతా భర్తృహితే రతా 29
సా మయా రాక్షసీ మధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః
రాక్షసీభి ర్విరూపాభి ర్దృష్టా హి ప్రమదావనే 30
ఏకవేణీ ధరా దీనా భర్తృ చిన్తా పరాయణా
అధఃశయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే 31
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్య కృతనిశ్చయా
కథంచిన్ మృగశాబాక్షీ విశ్వాస ముపపాదితా 32
తతః సంభాషితా చైవ సర్వమర్థం చ దర్శితా
రామ సుగ్రీవ సఖ్యం చ శృత్వా ప్రీతి ముపాగతా 33
నియతః సముదాచారో భక్తిర్భర్తరి చోత్తమా
య న్న హన్తి దశగ్రీవం స మహాత్మా దశాననః 34
నిమిత్త మాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి
సా ప్రకృత్యైవ తన్వంగీ తద్వియోగాచ్చ కర్శితా 35
ప్రతిపత్పాఠ శీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా
ఏవమాస్తే మహాభాగా సీతా శోక పరాయణా 36
య దత్ర ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వ ముపపద్యతామ్||

<u>షష్టితమ స్సర్గః – అఙ్గద జామ్బవత్సంవాదః</u>

తస్య తద్వచనం శృత్వా వాలిసూను రభాషత
అయుక్తం తు వినా దేవీం దృష్టవద్భిశ్చ వానరాః 1
సమీపం గన్తుమస్మాభి రాఘవస్య మహాత్మనః
దృష్ట్వా దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనమ్ 2

అయుక్త మివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాత విక్రమైః
న హి నః ప్లవనే కశ్చిన్నాపి కశ్చిత్ పరాక్రమే 3
తుల్యః సాఽమర దైత్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః
తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా 4
కిమఽన్యదత్ర కర్తవ్యం గృహీత్వా యామ జానకీమ్
రామ లక్ష్మణయోర్మధ్యే న్యస్యామ జనకాత్మజాం 5
కిం వ్యలీకైస్తు తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వానరర్షభాన్
వయ మేవ హి గత్వా తాన్ హత్వా రాక్షసపుంగవాన్ 6
రాఘవం ద్రష్టుమర్హామః సుగ్రీవం సహలక్ష్మణం
తమేవం కృత సంకల్పం జామ్బవాన్ హరిసత్తమః 7
ఉవాచ పరమ ప్రీతో వాక్య మర్థవదర్థవిత్
నైషా బుద్ధిర్మహాబుద్ధే యద్బ్రవీషి మహాకపే 8
విచేతుం వయ మాజ్ఞప్తా దక్షిణాం దిశముత్తమాం
నాఽఽనేతుం కపిరాజేన నైవ రామేణ ధీమతా 9
కథంచి న్నిర్జితాం సీతామఽస్మాభిర్నాభిరోచయేత్
రాఘవో నృపశార్దూలః కులం వ్యపదిశన్ స్వకం 10
ప్రతిజ్ఞాయ స్వయం రాజా సీతావిజయమగ్రతః
సర్వేషాం కపిముఖ్యానాం కథం మిథ్యా కరిష్యతి 11
విఫలం కర్మ చ కృతం భవే త్తుష్టి ర్న తస్య చ
వృథా చ దర్శితం వీర్యం భవేద్వానరపుంగవాః 12
త ద్గచ్ఛామ వై సర్వే యత్ర రామః సలక్ష్మణః
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజాః కార్యస్యాఽస్య నివేదనే 13
న తావ దేషా మతి రక్షమానో
యథా భవాన్ పశ్యతి రాజపుత్ర
యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా
తథా భవాన్ పశ్యతు కార్య సిద్ధిమ్ 14

ఏక షష్టితమ స్సర్గః – మధువన ప్రవేశః

తతో జామ్బవతో వాక్య మఽగృహ్ణత వనౌకసః
అంగద ప్రముఖా వీరా హనూమాంశ్చ మహాకపిః 1
ప్రీతిమన్త స్తతః సర్వే వాయుపుత్ర పురస్సరాః
మహేన్ద్రాగ్రం పరిత్యజ్య పుప్లువుః ప్లవగర్షభాః 2
మేరు మన్దర సంకాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః

ఛాదయన్త ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః 3
సభాజ్యమానం భూతై స్తమాత్మవన్తం మహాబలమ్
హనుమన్తం మహావేగం వహన్త ఇవ దృష్టిభిః 4
రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కర్తుం చ పరమం యశః
సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్మసిద్ధిభిరున్నతాః 5
ప్రియాఽఽఖ్యానోన్ముఖాః సర్వే సర్వే యుద్ధాభినన్దినః
సర్వే రామ ప్రతీకారే నిశ్చితార్థా మనస్వినః 6
ప్లవమానాః ఖ ముత్పత్య తతస్తే కాననౌకసః
నన్దనోపమ మాసేదు ర్వనం ద్రుమ లతా యుతమ్ 7
య త్తన్మధువనం నామ సుగ్రీవస్యాఽభిరక్షితమ్
అధృష్యం సర్వభూతానాం సర్వభూత మనోహరమ్ 8
యద్రక్షతి మహావీర్యః సదా దధిముఖః కపిః
మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః 9
తే తద్వన ముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః
వానరా వానరేన్ద్రస్య మనఃకాన్తతమం మహత్ 10
తత స్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్వా మధువనం మహత్
కుమారమభ్యయాచన్త మధూని మధుపింగళాః 11
తతః కుమార స్తాన్ వృద్ధాన్ జామ్బవత్ప్రముఖాన్ కపీన్
అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధు భక్షణే 12
తత శ్చానుమతాః సర్వే సంప్రహృష్టా వనౌకసః
ముదితాః ప్రేరితా శ్చాపి ప్రనృత్యన్తోఽభవం స్తతః 13
గాయన్తి కేచిత్ ప్రణమన్తి కేచిత్
నృత్యన్తి కేచిత్ ప్రహసన్తి కేచిత్
పతన్తి కేచి ద్విచరన్తి కేచిత్
ప్లవన్తి కేచిత్ ప్రలపన్తి కేచిత్ 14
పరస్పరం కేచి దుపాశ్రయన్తే
పరస్పరం కేచి దుపాక్రమంతే
పరస్పరం కేచి దుపబ్రువన్తే
పరస్పరం కేచి దుపారమంతే 15
ద్రుమా ద్ద్రుమం కేచి దభిద్రవన్తి
క్షితౌ నగాగ్రా న్నిపతన్తి కేచిత్
మహీ తలాత్ కేచి దుదీర్ణ వేగా

మహోద్రుమాగ్రాణ్యభిసంపతన్తి 16
గాయన్తమఽన్యః ప్రహస న్నుపైతి
హసన్తమఽన్యః ప్రరుద న్నుపైతి
రుదన్తమఽన్యః ప్రరుద న్నుపైతి
నదన్తమఽన్యః ప్రణుద న్నుపైతి 17
సమాకులం తత్ కపిసైన్యమాసీన్
మధు ప్రపానోత్కట సత్త్వ చేష్టమ్
న చాత్ర కశ్చి న్న బభూవ మత్తో
న చాత్ర కశ్చి న్న బభూవ తృప్తః 18
తతో వనం తైః పరిభక్ష్యమాణం
ద్రుమాంశ్చ విధ్వంసిత పత్ర పుష్పాన్
సమీక్ష్య కోపా ద్దధివక్త్ర నామా
నివారయామాస కపిః కపీం స్తాన్ 19
స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్త్స్యమానో
వనస్య గోప్తా హరివీర వృద్ధః
చకార భూయో మతి ముగ్ర తేజా
వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః 20
ఉవాచ కాంశ్చిత్ పరుషాణి ధృష్టం
అసక్త మన్యాంశ్చ తలై ర్జఘాన
సమేత్య కైశ్చిత్ కలహం చకార
తథైవ సామ్నో పజగామ కాంశ్చిత్ 21
స తై ర్మదాత్ సంపరివార్య వాక్యైః
బలాచ్చ తేన ప్రతివార్యమాణైః
ప్రధర్షిత స్త్యక్త భయైః సమేత్య
ప్రకృష్యతే చాప్యఽనవేక్ష్య దోషమ్ 22
నఖైస్తు దన్తో దశనై ర్దశన్తః
తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయన్తః
మదాత్ కపిం తం కపయః సమగ్రా
మహావనం నిర్విషయం చ చక్రుః 23

<u>ద్వి షష్టితమ స్సర్గః – దధిముఖ ఖిలీకారః</u>

తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ వానరర్షభః
అవ్యగ్ర మనసో యూయం మధు సేవత వానరాః 1

అహమాఽఽవారయిష్యామి యుష్మాకం పరిపంథినః
శృత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోఽంగదః 2
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా పిబన్తు హరయో మధు
అవశ్యం కృత కార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా 3
అకార్య మపి కర్తవ్యం కిమంగ పునరీదృశమ్
అంగదస్య ముఖా చ్ఛృత్వా వచనం వానరర్షభాః 4
సాధు సాధ్వితి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్
పూజయిత్వాంగదం సర్వే వానరా వానరర్షభమ్ 5
జగ్ముర్మధువనం యత్ర నదీ వేగా ఇవ ద్రుతమ్
తే ప్రహృష్టా మధువనం పాలా నాఽఽక్రమ్య వీర్యతః 6
అతిసర్గాచ్చ పటవో దృష్ట్వా శృత్వా చ మైథిలీమ్
పపుః సర్వే మధు తదా రసవ త్ఫలమాదదుః 7
ఉత్పత్య చ తతః సర్వే వన పాలాన్ సమాగతాన్
తాడయన్తి స్మ శతశః సక్తాన్ మధువనే తదా 8
మధూని ద్రోణ మాత్రాణి బాహుభిః పరిగృహ్య తే
పిబన్తి సహితాః సర్వే నిఘ్నన్తి స్మ తథాఽపరే 9
కేచిత్ పీత్వాఽపవిధ్యన్తి మధూని మధుపింగళాః
మధూచ్ఛిష్టేన కేచిచ్చ జఘ్ను రన్యోన్య ముత్కటాః 10
అపరే వృక్ష మూలేషు శాఖాం గృహ్య వ్యవస్థితాః
అత్యర్థం చ మద గ్లానాః పర్ణాన్యాస్తీర్య శేరతే 11
ఉన్మత్త భూతాః ప్లవగా మధు మత్తాశ్చ హృష్టవత్
క్షిపన్తి చ తథాఽన్యోన్యం స్ఖలన్తి చ తథాఽపరే 12
కేచిత్ క్ష్వేలాం ప్రకుర్వన్తి కేచిత్ కూజన్తి హృష్టవత్
హరయో మధునా మత్తాః కేచిత్ సుప్తా మహీతలే 13
కృత్వా కించి ద్ధసంత్యన్యే కేచిత్ కుర్వన్తి చేతరత్
కృత్వా కేచి ద్వదంత్యన్యే కేచి ద్బుధ్యంతి చేతరత్ 14
యేఽప్యత్ర మధుపాలాః స్యుః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు
తేఽపి తై ర్వానరై ర్భీమైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః 15
జానుభిస్తు ప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గం చ దర్శితాః
అబ్రువన్ పరమోద్విగ్నా గత్వా దధిముఖం వచః 16
హనూమతా దత్త వరై ర్హతం మధువనం బలాత్
వయం చ జానుభిః కృష్టా దేవమార్గం చ దర్శితాః 17

తతో దధిముఖః కృద్ధో వనప స్తఽత్ర వానరః
హతం మధువనం శృత్వా సాన్త్వయామాస తాన్ హరీన్ 18
ఇహాఽఽగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరాన్ బల దర్పితాన్
బలేన వారయిష్యామో మధు భక్షయతో వయమ్ 19
శృత్వా దధిముఖ స్యేదం వచనం వానరర్షభాః
పునర్వీరా మధువనం తేనైవ సహితా యయుః 20
మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్యా తరసా తరుమ్
స మఽభ్యధావ ద్వేగేన తే చ సర్వే ప్లవంగమాః 21
తే శిలాః పాదపాం శ్చాపి పర్వతాం శ్చాపి వానరాః
గృహీత్వాఽభ్యగమన్ కృద్ధా యత్ర తే కపికుంజరాః 22
తే స్వామి వచనం వీరా హృదయే ష్వవసజ్య తత్
త్వరయా హ్యభ్యధావన్త సాల తాల శిలాయుధాః 23
వృక్ష స్థాంశ్చ తల స్థాంశ్చ వానరాన్ బలదర్పితాన్
అభ్యక్రామం స్తతో వీరాః పాలా స్తత్ర సహస్రశః 24
అథ దృష్ట్వా దధిముఖం కృద్ధం వానరపుంగవాః
అభ్యధావన్త వేగేన హనుమత్ప్రముఖా స్తదా 25
తం సవృక్షం మహాబాహు మాపతన్తం మహాబలమ్
ఆర్యకం ప్రాహర త్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోఽంగదః 26
మదాఽన్ధశ్చ న వేదైన మార్యకోఽయం మమేతి సః
అథైనం నిష్పిపేషాఽఽశు వేగవ ద్వసుధా తలే 27
స భగ్న బాహూరు భుజో విహ్వలః శోణితోక్షితః
ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుంజరః 28
స సమాశ్వాస్య సహసా సంకృద్ధో రాజ మాతులః
వానరాన్ వారయామాస దండేన మధు మోహితాన్ 29
స కథంచి ద్విముక్త స్తై ర్వానరై ర్వానరర్షభః
ఉవాచైకాన్త మాశ్రిత్య భృత్యాన్ స్వాన్ సముపాగతాన్ 30
ఏతే తిష్ఠన్తు గచ్ఛామో భర్తా నో యత్ర వానరః
సుగ్రీవో విపుల గ్రీవః సహ రామేణ తిష్ఠతి 31
సర్వం చైవాఽంగదే దోషం శ్రావయిష్యామి పార్థివే
అమర్షీ వచనం శృత్వా ఘాతయిష్యతి వానరాన్ 32
ఇష్టం మధువనం హ్యేతత్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః
పితృ పైతామహం దివ్యం దేవైరపి దురాసదమ్ 33

స వానరా నిమాన్ సర్వాన్ మధు లుబ్ధాన్ గతాయుషః
ఘాతయిష్యతి దణ్డేన సుగ్రీవః ససుహృజ్జనాన్ 34
వధ్యా హ్యేతే దురాత్మానో నృపాజ్ఞా పరిభావినః
అమర్ష ప్రభవో రోషః సఫలో నో భవిష్యతి 35
ఏవముక్త్వా దధిముఖో వన పాలాన్ మహాబలః
జగామ సహసోత్పత్య వనపాలైః సమన్వితః 36
నిమేషాన్తర మాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః
సహస్రాంశు సుతో ధీమాన్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః 37
రామం చ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా సుగ్రీవ మేవ చ
సమ ప్రతిష్ఠాం జగతీ మాకాశా న్నిపపాత హ 38
సన్నిపత్య మహావీర్యః సర్వై స్తైః పరివారితః
హరి ర్దధిముఖః పాలైః పాలానాం పరమేశ్వరః 39
స దీన వదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాంజలిమ్
సుగ్రీవస్య శుభౌ మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యపీడయత్ 40

త్రి షష్టితమ స్సర్గః – సుగ్రీవ హర్షః

తతో మూర్ధ్నా నిపతితం వానరం వానరర్షభః
దృష్ట్వైవోద్విగ్న హృదయో వాక్య మేత దువాచ హ 1
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్మా త్త్వం పాదయోః పతితో మమ
అభయం తే భవేద్వీర సర్వమేవాఽభిధీయతామ్ 2
స తు విశ్వాసిత స్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా
ఉత్థాయ సుమహాప్రాజ్ఞో వాక్యం దధిముఖోఽబ్రవీత్ 3
నైవర్షరజసా రాజన్ న త్వయా నాఽపి వాలినా
వనం నిసృష్ట పూర్వం హి భక్షితం తచ్చ వానరైః 4
ఏభిః ప్రధర్షితా శ్చైవ వారితా వన రక్షిభిః
మధూన్యఽచిన్తయిత్వేమాన్ భక్షయన్తి పిబన్తి చ 5
శిష్టమత్రాఽపవిధ్యన్తి భక్షయన్తి తథాఽపరే
నివార్యమాణా స్తే సర్వే భృకుటి దర్శయన్తి హి 6
ఇమే హి సంరబ్ధతరా స్తథా తైః సంప్రధర్షితాః
వారయన్తో వనాత్ తస్మాత్ కృద్ధై ర్వానరపుంగవైః 7
తత స్తై ర్బహుభి ర్వీరై ర్వానరై ర్వానరర్షభ
సంరక్త నయనైః క్రోధాద్ధరయః ప్రవిచాలితాః 8
పాణిభి ర్నిహతాః కేచిత్ కేచి జ్జానుభి రాహతాః

ప్రకృష్టాశ్చ యథా కామం దేవమార్గం చ దర్శితాః 9
ఏవ మేతే హతాః శూరా స్త్వయి తిష్ఠతి భర్తరి
కృత్స్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్ష్యతే 10
ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తు సుగ్రీవం వానరర్షభమ్
అపృచ్ఛ త్తం మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహా 11
కిమఽయం వానరో రాజన్ వనపః ప్రత్యుపస్థితః
కం చాఽర్థమభినిర్దిశ్య దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ 12
ఏవ ముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా
లక్ష్మణం ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్య విశారదః 13
ఆర్య లక్ష్మణ సంప్రాహ వీరో దధిముఖః కపిః
అంగద ప్రముఖై ర్వీరై ర్భక్షితం మధు వానరైః 14
విచిత్య దక్షిణా మాశా మాగతై ర్హరిపుంగవైః
నైషామఽకృత కృత్యానా మీదృశః స్యాదుపక్రమః 15
ఆగతైశ్చ ప్రమథితం యథా మధువనం హి తైః
ధర్షితం చ వనం కృత్స్న ముపయుక్తం చ వానరైః 16
వనం యదభిపన్నం తైః సాధితం కర్మ వానరైః
దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాఽన్యేన హనూమతా 17
న హ్యన్యః సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః
కార్యసిద్ధి ర్మతి శ్చైవ తస్మిన్ వానరపుంగవే 18
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శ్రుతం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్
జామ్బవాన్ యత్ర నేతా స్యాదఽంగదస్య మహాబలః 19
హనూమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరఽన్యథా
అంగద ప్రముఖై ర్వీరై ర్హతం మధువనం కిల 20
వారయంతశ్చ సహితా స్తథా జానుభి రాహతాః
ఏతదర్థమఽయం ప్రాప్తో వక్తుం మధుర వాగి హ 21
నామ్నా దధిముఖో నామ హరిః ప్రఖ్యాత విక్రమః
దృష్టా సీతా మహాబాహో సౌమిత్రే పశ్య తత్త్వతః 22
అభిగమ్య తథా సర్వే పిబన్తి మధు వానరాః
న చాఽప్యదృష్ట్వా వైదేహీం విశ్రుతాః పురుషర్షభ 23
వనం దత్త వరం దివ్యం ధర్షయేయు ర్వనౌకసః
తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణః సహ రాఘవః 24
శ్రుత్వా కర్ణ సుఖాం వాణీం సుగ్రీవ వదనా చ్చ్యుతామ్

ప్రాహృష్యత భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః 25
శృత్వా దధిముఖస్యేదం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ
వన పాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత 26
ప్రీతో౽స్మి సో౽హం యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః
మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృత కర్మణామ్ 27
ఇచ్ఛామి శీఘ్రం హనుమత్ప్రధానాన్
శాఖామృగాం స్తాన్ మృగరాజ దర్పాన్
ద్రష్టుం కృతార్థాన్ సహ రాఘవాభ్యాం
శ్రోతుం చ సీతా౽ధిగమే ప్రయత్నమ్ 28
ప్రీతి స్ఫీతాక్షౌ సంప్రహృష్టౌ కుమారౌ
దృష్ట్వా సిద్ధార్థౌ వానరాణాం చ రాజా
అంగైః సంహృష్టైః కర్మసిద్ధిమ్ విదిత్వా
బాహ్వోర్వాసన్నాం సో౽తిమాత్రం ననంద 29

<u>చతుష్షష్టితమ స్సర్గః -- హనూమదాద్యాగమనం</u>

సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చా౽భ్యవాదయత్ 1
స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలౌ
వానరైః సహితః శూరై ర్దివమేవోత్పపాత హ 2
స యథైవా౽౽గతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః
నిపత్య గగనాద్భూమౌ తద్వనం ప్రవివేశ హ 3
స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూథపాన్
విమదానుత్థితాన్ సర్వాన్ మేహమానాన్మధూదకమ్ 4
స తానుపాగమద్వీరో బద్ధ్వా కర పుటాంజలిమ్
ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణ మిదం హృష్టవదంగదమ్ 5
సౌమ్య రోషో న కర్తవ్యో యదేభిరభివారితః
అజ్ఞానాద్రక్షిభిః క్రోధాద్భవన్తః ప్రతిషేధితాః 6
యువరాజ స్త్వ మీశశ్చ వనస్యా౽స్య మహాబల
మౌర్ఖ్యాత్ పూర్వం కృతో దోష స్తం భవాన్ క్షన్తుమర్హతి 7
యథైవ హి పితా తే౽భూత్ పూర్వం హరి గణేశ్వరః
తథా త్వమపి సుగ్రీవో నాన్యస్తు హరిసత్తమ 8
ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవా౽నఘ
ఇహోపయాతం సర్వేషా మేతేషాం వనచారిణామ్ 9

స త్వదాగమనం శృత్వా సహైభిర్హరియూథపైః
ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శృత్వా ప్రధర్షితమ్ 10
ప్రహృష్టో మాం పితృవ్య స్తే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః
శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వాం స్తానితి హోవాచ పార్థివః 11
శృత్వా దధిముఖ స్యైతద్వచనం శ్లక్ష్ణమంగదః
అబ్రవీ త్తాన్ హరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్య విశారదః 12
శంకే శృతోఽయం వృత్తాన్తో రామేణ హరియూథపాః
తత్ క్షమం నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరంతపాః 13
పీత్వా మధు యథా కామం విశ్రాన్తా వనచారిణః
కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవో యత్ర మే గురుః 14
సర్వే యథా మాం వక్ష్యన్తి సమేత్య హరియూథపాః
తథాస్మి కర్తా కర్తవ్యే భవద్భిః పరవానఽహమ్ 15
నాఽజ్ఞాపయితుమీశోహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి
అయుక్తం కృత కర్మాణో యూయం ధర్షయితుం మయా 16
బ్రువతశ్చాఽంగద స్యైవం శృత్వా వచన మవ్యయమ్
ప్రహృష్ట మనసో వాక్య మిద మూచు ర్వనౌకసః 17
ఏవం వక్ష్యతి కో రాజన్ ప్రభుః సన్ వానరర్షభః
ఐశ్వర్య మద మత్తో హి సర్వోఽహమితి మన్యతే 18
తవ చేదం సుసదృశం వాక్యం నాన్యస్య కస్యచిత్
సన్నతి ర్హి తవాఖ్యాతి భవిష్య చ్ఛుభ యోగ్యతామ్ 19
సర్వే వయమపి ప్రాప్తా స్తత్ర గన్తుం కృతక్షణాః
స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతిరవ్యయః 20
త్వయా హ్యనుక్తై ర్హరిభి ర్నైవ శక్యం పదాత్ పదమ్
క్వచిద్గన్తుం హరిశ్రేష్ఠ బ్రూమః సత్యమిదం తు తే 21
ఏవం తు వదతాం తేషామఽంగదః ప్రత్యభాషత
బాఢం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఉత్పపాత మహీతలాత్ 22
ఉత్పతన్త మనూత్పేతుః సర్వే తే హరియూథపాః
కృత్వాకాశం నిరాకాశం యంత్రోత్క్షిప్తా ఇవాఽచలాః 23
తేఽమ్బరం సహసోత్పత్య వేగవన్తః ప్లవంగమాః
వినదన్తో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా 24
అంగదే హ్యఽననుప్రాప్తే సుగ్రీవో వానరాధిపః
ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమల లోచనమ్ 25

సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః
నాఽఽగన్తు మిహ శక్యం తై రఽతీతే సమయే హి నః 26
న మత్సకాశ మాగచ్ఛేత్ కృత్యే హి వినిపాతితే
యువరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽంగదః 27
యద్యప్యకృతకృత్యానా మీదృశః స్యా దుపక్రమః
భవేత్ స దీనవదనో భ్రాన్త విప్లుత మానసః 28
పితృ పైతామహం చైతత్ పూర్వకై రభిరక్షితమ్
న మే మధువనం హన్యాదహృష్టః ప్లవగేశ్వరః 29
కౌసల్యా సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత
దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాన్యేన హనూమతా 30
న హ్యన్యః కర్మణో హేతుః సాధనేఽస్య హనూమతః
హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతి సత్తమ 31
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువమ్
జామ్బవాన్ యత్ర నేతా స్యాదఽంగదశ్చ బలేశ్వరః 32
హనుమాం శ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా
మా భూశ్చిన్తా సమాయుక్తః సంప్రత్యఽమితవిక్రమ 33
తతః కిలకిలా శబ్దం శుశ్రావాఽఽసన్న మమ్బరే
హనుమత్కర్మ దృప్తానాం నర్దతాం కాననౌకసామ్ 34
కిష్కిన్ధా ముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతా మివ
తతః శృత్వా నినాదం తం కపీనాం కపిసత్తమః 35
ఆయతాంచిత లాంగూలః సోఽభవ ద్ధృష్టమానసః
ఆజగ్ము స్తేఽపి హరయో రామ దర్శన కాంక్షిణః 36
అంగదం పురతః కృత్వా హనూమన్తం చ వానరమ్
తేఽంగద ప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టాశ్చ ముదాన్వితాః 37
నిపేతు ర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ
హనూమాంశ్చ మహాబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః 38
నియతామక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్

నిశ్చితార్థ స్తత స్తస్మిన్ సుగ్రీవః పవనాత్మజే 39

లక్ష్మణః ప్రీతిమాన్ ప్రీతం బహుమానాదవైక్షత
ప్రీత్యా చ రమమాణో౽థ రాఘవః పరవీరహా 40
బహుమానేన మహతా హనూమన్తమవైక్షత||

పంచ షష్టితమ స్సర్గః – చూడామణి ప్రదానం

తతః ప్రస్రవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననమ్
ప్రణమ్య శిరసా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ 1
యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవమభివాద్య చ
ప్రవృత్తిమ౽థ సీతాయాః ప్రవక్తు ముపచక్రముః 2
రావణాన్తఃపురే రోధం రాక్షసీభిశ్చ తర్జనమ్
రామే సమ౽నురాగంచ యశ్చాయం సమయః కృతః 3
ఏతదాఖ్యాన్తి తే సర్వే హరయో రామ సన్నిధౌ
వైదేహీమ౽క్షతాం శృత్వా రామస్తూత్తర మబ్రవీత్ 4
క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే
ఏత న్మే సర్వమాఖ్యాత వైదేహీం ప్రతి వానరాః 5
రామస్య గదితం శృత్వా హరయో రామ సన్నిధౌ
చోదయన్తి హనూమన్తం సీతా వృత్తాన్త కోవిదమ్ 6
శృత్వా తే వచనం తేషాం హనుమాన్ మారుతాత్మజః
ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై తాం దిశం ప్రతి 7
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః సీతాయా దర్శనం యథా
సముద్రం లంఘయిత్వా౽హం శతయోజన మాయతమ్ 8
అగచ్ఛం జానకీం సీతాం మార్గమాణో దిదృక్షయా
తత్ర లంకేతి నగరీ రావణస్య దురాత్మనః 9
దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే
తత్ర సీతా మయా దృష్టా రావణాన్తఃపురే సతీ 10
సన్న్యస్య త్వయి జీవన్తీ రామా రామమనోరథమ్
దృష్టా మే రాక్షసీ మద్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః 11
రాక్షసీభిర్విరూపాభీ రక్షితా ప్రమదావనే
దుఃఖ మాపద్యతే దేవి తవా౽దుఃఖోచితా సతీ 12
రావణాన్తఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సురక్షితా
ఏకవేణీ ధరా దీనా త్వయి చిన్తా పరాయణా 13
అధః శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మి నీవ హిమాగమే
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్య కృత నిశ్చయా 14

దేవీ కథంచిత్ కాకుత్థ్స త్వన్మనా మార్గితా మయా
ఇక్ష్వాకు వంశ విఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతాఽనఘ 15
స మయా నరశార్దూల విశ్వాస ముపపాదితా
తతః సంభాషితా దేవీ సర్వమర్థం చ దర్శితా 16
రామ సుగ్రీవ సఖ్యం చ శృత్వా ప్రీతి ముపాగతా
నియతః సముదాచారో భక్తి శ్చాస్యా స్తథా త్వయి 17
ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనన్దినీ
ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వద్భక్త్యా పురుషర్షభ 18
అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథా వృత్తం తవాన్తికే
చిత్రకూటే మహాప్రాజ్ఞ వాయసం ప్రతి రాఘవ 19
విజ్ఞాప్యశ్చ నరవ్యాఘ్రో రామో వాయుసుత త్వయా
అఖిలేనేహ యద్దృష్ట మితి మామాహ జానకీ 20
అయం చాఽస్మై ప్రదాతవ్యో యత్నాత్ సుపరిరక్షితః
బృవతా వచనాన్యేవం సుగ్రీవ స్యోపశృణ్వతః 21
ఏష చూడామణిః శ్రీమాన్ మయా సుపరిరక్షితః
మనఃశిలాయా స్తిలకో గండపార్శ్వే నివేశితః 22
త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తు మర్హసి
ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారి సంభవః 23
ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వామివానఘ
జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ 24
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం రక్షసాం వశ మాగతా
ఇతి మా మబ్రవీత్ సీతా కృశాఽంగీ వరవర్ణినీ 25
రావణాన్తఃపురే రుద్ధా మృగీవోత్ఫుల్ల లోచనా
ఏతదేవ మయాఖ్యాతం సర్వం రాఘవ యద్యథా 26
సర్వథా సాగరజలే సంతారః ప్రవిధీయతామ్||
తౌ జాతాశ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా
తచ్చాఽభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ
దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వమేవానుపూర్వ్యాత్
వాచా సంపూర్ణం వాయుపుత్రః శశంస 27

షట్షష్టితమ స్సర్గః – సీతా భాషిత ప్రశ్నః

ఏవముక్తో హనుమతా రామో దశరథాత్మజః
తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రరురోద సలక్ష్మణః 1

తం తు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవః శోక కర్శితః
నేత్రాభ్యామఽశృపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్ 2
యథైవ ధేనుః స్రవతి స్నేహా ద్వత్సస్య వత్సలా
తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్ 3
మణిరత్నమిదం దత్తం వైదేహ్యాః శ్వశురేణ మే
వధూ కాలే యథా బద్ధమధికం మూర్ధ్ని శోభతే 4
అయం హి జల సంభూతో మణిః సజ్జన పూజితః
యజ్ఞే పరమ తుష్టేన దత్తః శక్రేణ ధీమతా 5
ఇమం దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం తథా తాతస్య దర్శనమ్
అద్యాఽస్మ్యవగతః సౌమ్య వైదేహస్య తథా విభోః 6
అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః
అద్యాఽస్య దర్శనే నాహం ప్రాప్తాం తామివ చిన్తయే 7
కిమాహ సీతా వైదేహీ బ్రూహి సౌమ్య పునః పునః
పిపాసు మివ తోయేన సించన్తీ వాక్య వారిణా 8
ఇత స్తు కిం దుఃఖతరం యదిమం వారి సంభవమ్
మణిం పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీమాగతం వినా 9
చిరం జీవతి వైదేహీ యది మాసం ధరిష్యతి
న జీవేయం క్షణమపి వినా తా మసితేక్షణామ్ 10
నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమప్రియా
న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తి ముపలభ్య చ 11
కథం సా మమ సుశ్రోణీ భీరుభీరుః సతీ తదా
భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసామ్ 12
శారద స్తిమిరోన్ముక్తో నూనం చన్ద్ర ఇవామ్బుదైః
ఆవృతం వదనం తస్యా న విరాజతి రాక్షసైః 13
కిమాహ సీతా హనుమన్ తత్త్వతః కథయస్వ మే
ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజేనాఽఽతురో యథా 14
మధురా మధురాలాపా కిమాహ మమ భామినీ
మద్విహీనా వరారోహా హనుమన్ కథయస్వ మే 15

<u>సప్త షష్టితమ స్సర్గః – సీతా భాషితానువచనం</u>

ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ రాఘవేణ మహాత్మనా
సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే 1
ఇద ముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్షభ

పూర్వవృత్త మభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథా తథమ్ 2
సుఖ సుప్తా త్వయా సార్ధం జానకీ పూర్వముత్థితా
వాయసః సహసోత్పత్య విదదార స్తనాన్తరే 3
పర్యాయేణ చ సుప్త స్త్వం దేవ్యంకే భరతాగ్రజ
పునశ్చ కిల పక్షీ స దేవ్యా జనయతి వ్యథామ్ 4
పునః పునరుపాగమ్య విదదార భృశం కిల
తత స్త్వం బోధిత స్తస్యాః శోణితేన సముత్థితః 5
వాయసేన చ తేనైవం సతతం బాధ్యమానయా
బోధితః కిల దేవ్యా త్వం సుఖ సుప్తః పరంతప 6
తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహో దారితాం చ స్తనాన్తరే
ఆశీ విష ఇవ కృద్ధో నిశ్శ్వసన్న భ్యభాషథాః 7
నఖాగ్రైః కేన తే భీరు దారితం తు స్తనాన్తరమ్
కః క్రీడతి సరోషేణ పంచ వక్త్రేణ భోగినా 8
నిరీక్షమాణః సహసా వాయసం సమవైక్షథాః
నఖైః సరుధిరై స్తీక్ష్ణై స్తామేవాభిముఖం స్థితమ్ 9
సుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః
ధరాఽన్తరచరః శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః 10
తత స్తస్మిన్ మహాబాహో కోప సంవర్తితేక్షణః
వాయసే త్వం కృథాః క్రూరాం మతిం మతిమతాం వర 11
స దర్భం సంస్తరా ద్గృహ్య బ్రహ్మాస్త్రేణ హ్యయోజయః
స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జజ్వాలాభిముఖః ఖగమ్ 12
క్షిప్తవాం స్త్వం ప్రదీప్తం హి దర్భం తం వాయసం ప్రతి
తత స్తు వాయసం దీప్తః స దర్భోఽనుజగామ హ 13
స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైశ్చ సమహర్షిభిః
త్రీంల్లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్రాతారం నాఽధిగచ్ఛతి 14
పునరేవాగ్రత స్త్రస్త స్త్వత్సకాశ మరిందమ
స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతమ్ 15
వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయః
మోఘమస్త్రం న శక్యం తు కర్తుమిత్యేవ రాఘవ 16
భవాం స్తస్యాఽక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్
రామ త్వాం స నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ 17
విసృష్ట స్తు తదా కాకః ప్రతిపేదే స్వమాలయమ్

ఏవ మస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాన్ శీలవానపి 18
కిమర్థ మస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః
న నాగా నాపి గన్ధర్వా నాఽసురా న మరుద్గణాః 19
న చ సర్వే రణే శక్తా రామం ప్రతిసమాసితుం
తస్య వీర్యవతః కచ్చిద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః 20
క్షిప్రం సునిశితై ర్బాణై ర్హన్యతాం యుధి రావణః
భ్రాతురాదేశ మాజ్ఞాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః 21
స కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః
శక్తౌ తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్ని సమ తేజసౌ 22
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మా ముపేక్షతః
మమైవ దుష్కృతం కించి న్మహదస్తి న సంశయః 23
సమర్థావపి తౌ యన్మాం నాఽవేక్షేతే పరంతపౌ
వైదేహ్యా వచనం శృత్వా కరుణం సాఽశృభాషితమ్ 24
పునరఽప్యహ మార్యాం తా మిదం వచన మబ్రువమ్
త్వచ్ఛోక విముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే 25
రామే దుఃఖాభిభూతే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే
కథంచి ద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్ 26
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానా మన్తం ద్రక్ష్యసి భామిని
తావుభౌ నరశార్దూలౌ రాజపుత్రావనిన్దితౌ 27
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహౌ లంకామ్ భస్మీకరిష్యతః
హత్వా చ సమరే రౌద్రం రావణం సహ బాన్ధవమ్ 28
రాఘవ స్త్వాం వరారోహే స్వాం పురీం నయితా ధృవమ్
యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞాన మనిన్దితే 29
ప్రీతి సంజననం తస్య ప్రదాతుం త్వమిహార్హసి
సాఽభివీక్ష్య దిశః సర్వా వేణ్యుద్గ్రథన ముత్తమమ్ 30
ముక్త్వా వస్త్రా ద్దదౌ మహ్యం మణిమేతం మహాబల
ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ 31
శిరసా తాం ప్రణమ్యార్యా మఽహమాగమనే త్వరే
గమనే చ కృతోత్సాహ మఽవేక్ష్య వరవర్ణినీ 32
వివర్ధమానం చ హి మామువాచ జనకాత్మజా
అశృపూర్ణ ముఖీ దీనా బాష్ప సందిగ్ధ భాషిణీ 33
మమోత్పతన సంభ్రాంతా శోక వేగ సమాహతా

హనుమన్ సింహ సంకాశౌ తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ 34
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్ బ్రూయా హ్యనామయమ్
మామువాచ తతః సీతా సభాగ్యోఽసి మహాకపే 35
యద్ద్రక్ష్యసి మహాబాహుం రామమ్ కమల లోచనం
లక్ష్మణం చ మహాబాహుం దేవరం మే యశస్వినం 36
సీతయాప్యేవ ముక్తోఽహమబ్రవం మైథిలీం తథా
పృష్ఠ మారోహ మే దేవి క్షిప్రం జనకనందిని 37
యావ త్తే దర్శయామ్యద్య ససుగ్రీవం సలక్ష్మణం
రాఘవం చ మహాభాగే భార్తారమసితేక్షణే 38
సాఽబ్రవీన్మాం తతో దేవి నైష ధర్మో మహాకపే
యత్తే పృష్ఠం సిషేవేఽహం స్వవశా హరిపుంగవ 39
పురా చ యదఽహం వీర స్పృష్టా గాత్రేషు రక్షసా
తత్రాఽహం కిం కరిష్యామి కాలేనోపనిపీడితా 40
గచ్ఛ త్వం కపిశార్దూల యత్ర తౌ నృపతేః సుతౌ
ఇత్యేవం సా సమాభాష్య భూయః సందేష్టుమాస్థితా 41
యథా చ స మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః
అస్మాద్దుఃఖామ్బు సంరోధా త్త్వం సమాధాతు మర్హసి 42
ఇమం చ తీవ్రం మమ శోక వేగం
రక్షోభిరేభిః పరిభర్త్సనం చ
బ్రూయాస్తు రామస్య గతః సమీపం
శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర 43
ఏతత్తవార్యా నృప రాజసింహా
సీతా వచః ప్రాహ విషాద పూర్వమ్
ఏతచ్చ బుద్ధ్వా గదితం మయా త్వం
శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కుశలాం సమగ్రామ్ 44

<u>అష్ట షష్టితమ స్సర్గః –హనూమత్సమాశ్వాస వచనానువాదః</u>

అథాఽహముత్తరం దేవ్యా పునరుక్తః ససంభ్రమమః
తవ స్నేహాన్నరవ్యాఘ్ర సౌహార్దాదనుమాన్య వై 1
ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథి స్త్వయా
యథా మా మవాప్నుయాచ్ఛీఘ్రం హత్వా రావణమాహవే 2
యది వా మన్యసే వీర వసైకాఽహ మరిందమ
కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాన్తః శ్వో గమిష్యసి 3

మమచాఽప్యల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యా త్తవ వానర
అస్య శోక విపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్విమోక్షణమ్ 4
గతే హి త్వయి విక్రాన్తే పునరాగమనాయ వై
ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యా న్నాత్ర సంశయః 5
తవాఽదర్శనజః శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్
దుఃఖాద్దుఃఖపరా భూతాం దుర్గతాం దుఃఖ భాగినీమ్ 6
అయం చ వీర సందేహస్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః
సుమహాం స్త్వత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర 7
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్
తాని హర్యృక్ష సైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ 8
త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యాఽస్య లంఘనే
శక్తిః స్యా ద్వైనతేయస్య వాయో ర్వా తవవాఽనఘ 9
తదస్మిన్ కార్య నిర్యోగే వీరైవం దురతిక్రమే
కిం పశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వరః 10
కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః 11
బలైః సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణ మాహవే
విజయీ స్వాం పురీం రామో నయే త్త త్స్యాద్యశస్కరమ్ 12
యథాఽహం తస్య వీరస్య వనా దుపధినా హృతా
రక్షసా తద్భయాదేవ తథా నార్హతి రాఘవః 13
బలైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థ స్త త్తస్య సదృశం భవేత్ 14
తద్యథా తస్య విక్రాన్తమనురూపం మహాత్మనః
భవత్యాహవ శూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ 15
తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతు సంహితమ్
నిశమ్యాహం తతః శేషం వాక్యముత్తర మబ్రువమ్ 16
దేవి హర్యృక్ష సైన్యానామీశ్వరః ప్లవతాం వరః
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్న స్తవార్థే కృత నిశ్చయః 17
తస్య విక్రమ సంపన్నాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః
మనః సంకల్ప సంపాతా నిదేశే హరయః స్థితాః 18
యేషాం నోపరి నాఽధస్తాన్న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః
న చ కర్మసు సీదన్తి మహత్స్వమితతేజసః 19

అసకృత్తైర్మహాభాగే ర్వానరైర్బల దర్పితైః
ప్రదక్షిణీ కృతా భూమి ర్వాయు మార్గానుసారిభిః 20
మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సన్తి తత్ర వనౌకసః
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవ సన్నిధౌ 21
అహం తావదిహ ప్రాప్తః కిం పున స్తే మహాబలాః
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హీతరే జనాః 22
తదలం పరితాపేన దేవి మన్యుర్వ్యపైతు తే
ఏకోత్పాతేన తే లంకా మేష్యన్తి హరియూథపాః 23
మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్ర సూర్యా వివోదితౌ
త్వత్సకాశం మహాభాగే నృసింహావాఽఽగమిష్యతః 24
అరి ఘ్నం సింహ సంకాశం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వార ముపస్థితమ్ 25
నఖ దంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దూల విక్రమాన్
వానరాన్ వారణేన్ద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్ 26
శైలామ్బుద నికాశానాం లంకా మలయ సానుషు
నర్దతాం కపిముఖ్యానామఽచిరాచ్ఛ్రోష్యసి స్వనమ్ 27
నివృత్త వనవాసం చ త్వయా సార్ధ మరిందమమ్
అభిషిక్తమయోధ్యాయాం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ 28
తతో మయా వాగ్భిరదీన భాషిణా
శివాభిరిష్టాభిరభిప్రసాదితా
జగామ శాన్తిం మమ మైథిలాత్మజా
తవాఽపి శోకేన తథాఽభిపీడితా 29

శ్రీసుందర కాండః సమాప్తః